onassis

KERVAN
YAYINLARI

KERVAN YAYINLARI
Kültür serisi: 3

Bu kitap acak 1974 tarihinde İstanbulda
Kültür matbaasında dizilmiş ve
basılmıştır.

Villi FRISCHAUER

ONASSİS

Çeviren:
Muzaffer AŞKIN

KERVAN KİTAPÇILIK
Basın Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Şerefefendi Sok. 31 Cağaloğlu,
İSTANBUL

Copyright: Meredith press-
Kesim—Kervan 1974

Yazar Villi Frischauer bu eserinde sıfırdan başlayarak dünyanın sayılı milyarderleri arasına giren Yunanlı armatör ve iş adamı Onassis'in hayat hikâyesini nakletmektedir. İzmir'de başlayan, Yunan adaları, Güney Amerika, Almanya, İngiltere, İsviçre, İtalya, Fransa ve ülkelerde devam eden hayat hikâyesi...

BÖLÜM I

Avenue Foch'daki apartmanın beşinci katındaki dairesinin geniş salonunda Aristo Socrates Onassis uzun, alçak kahverengi masanın önünde oturmuştur. Önünde içi kâğıt dolu küçük, yıpranmış, kahverengimsi el çantası ve hiç bir zaman yanından ayırmadığı kırmızı deri kaplı kabartma altın yaldızlı küçük not defteri durmaktadır. Küçük Louis Quinze yazı masasının köşesinde, 1950 yıllarında yapılmış parlak renkli bir portresi, çocukları Alexander ve Christina'nın bir kaç yıl önce çekilmiş fotoğraflarının karşısında durmaktadır. İddiasız bir zerafet, süs olmaktan çok içinde yaşanılan bir lüks, ev-yazıhane kombinezonu. Bir sekreter yoktur. Görünürde bir yardımcı da yoktur, fakat genç Alexander veya hamarat akrabalardan biri daima el altındadır .

Durmadan çalan telefonlara daima kendisi cevap verir. Sesi çok sigara içen bir insanın sesi gibi hışırtılıdır. Konuşurken ayağa kalkar ve dolaşır. Bir kaç rumca kelime, sonra hemen telâffuzu biraz yabancıya çalsa da konuşmasını idiomatik bir Fransızcaya çevirir. Beyaz ceket giymiş olan bir uşak kapıdan öbür telefonda New York'un beklediğini işaret eder. Hiç belli olmadan Fransızca İngi-

lizceye döner ve sanki okyanusun dalgaları kumaş kaplı duvarları dövüyormuş gibi uzaklarda cereyan eden faaliyetler odayı doldurur. Halbuki odada yalnız Boulogne Ormanı'ndan gelen tatlı bir rüzgâr vardır. Adamın boyu kısa, cima biçimlidir. İri kafalı ve iri burunludur. Yüz hatları belirlidir. Gür kır saçlıdır. Gözler uyanık fakat mahzundur. Göz kapakları şiştir ve çocukça bir yaramazlık havasına girmediği zamanlarda bakışları serttir. Alçak gönüllü hali, kendisinden altmış, yetmiş santim daha boylu insanlara bile tepeden bakmasını sağlayan, yukardan alan davranışlarıyla çelişki halindedir. Kontrol altına alınmış, fakat tamamen gizlenmesi mümkün olmayan sinirli mizacı her an ortaya çıkabilir. Böyle zamanlarda sesi sonradan eski nazik, ikna edici tonunu alıncaya kadar gittikçe yükselir ve kelimeleri sert bir şekilde söyler, kesik kesik konuşur.

Memurları tarafından hazırlanmış ve bir kaç milyon dolarlık bir işi bir Japon tersanesine hangi şartlarla vermeğe razı olduğunu, finansman ayrıntılarını, teslim tarihlerini, yani aylarca süren ve ustaca yöneltilmiş görüşmelerin sonucu olan bir kaç önemli paragrafı özetleyen, iki sayfalık, üç yüz kelimelik bir yazıyı incelemek üzere masasına döner. O gün akşamüstü teklifi kabul etmek, reddetmek veya biraz daha görüşmek üzere Tokyo'dan gelen bir heyet onunla buluşacaktır. Heyet çok uzaktan gelmiştir, fakat Onassis toplantı için sadece yarım saat ayırmıştır. Cevap olarak ya «evet», ya da «hayır» beklemektedir. Mesele o kadar iyi hazırlanmıştır ki, artık onun için pazarlık diye bir şey söz konusu değildir..

Bu arada Londra'ya telefon ederek kısaca «Sizin adam, eğer beşten dörde inerse, ona bakarım,» der. Çok defa Aristo Onassis'in «o» diye bahsettiği şey gemidir, tek basamaklı olarak verdiği rakamlar da milyondur. Onassis'-

in gemiye «bakması» da geminin evrakını tetkik etmek demektir, çünkü artık her gemiyi gidip şahsen görecek zamanı yoktur. Japonlar gelir. Bir sürü reverans. Onassis'in davranışları nazik, biraz da resmîdir, fakat konuşmasından neşesi, tabiî zekâsı hemen belli olur. Özelliği konuşmaktan çok dinlemek, yüksek politika veya sosyete dedikodusu hariç, konuyla ilgili olmayan şeyler söylendiği zaman birdız sabırsızlık göstermektir. Aceleci bir adama benzemez, buna rağmen çabuk uyku tutmayan insanlara has bir huzursuzluğu, bitmez tükenmez enerjisini, yansıtan daimî bir hareketliliği vardır. Toplantı bir saatten fazla sürer. (Hiç bir zaman kendi yaptığı programın esiri olmaz). Gülen yüzler, parıldayan dişler. Onassis Japonya'ya on tane 200.000 tonluk tanker sipariş etmiştir. Yenileri plânlanmaktadır. Japon gemi inşa endüstrisinin fert olarak en büyük müşterisi olmasına rağmen, oraya gidemeyecek kadar meşguldür.

Monte Karlo'daki çalışma odasını dolduran Cote d'Azur'ün parlak yaz güneşi, üzerinde Paul Getty'nin **«Nasıl Zengin Olunur»** ve Lord Moran'ın **«Winston Churchill»** adlı kitapları duran ve bunların dışında başka bir şey bulunmayan büyük yazı masasına erişemez. Monaco'ya ve onun on iki yıldan fazla bir zamandan beri Monte Karlo karargâhı olan Avenue d'Ostende'deki Sporting Club'e 1966 yılındaki son ziyaretinden sonra bir daha uğramadığı için o iki kitabı da okumamıştır. Fakat Paris'teki apartmandan çok burası Onassis'in yeridir. Odanın içi deniz suyu kokar. Yerlere kadar camlı olan kapılardan liman, Akdeniz ve ufukta bir nokta gibi duran Korsika görünür. Belki aslı esası olmayan bir his ama, Onassis'in yokluğu Monte Carlo'nun görünüşünde bir boşluk bırakmış gibidir. Hiç kimse bu şahane odayı Onassis gibi dolduramaz. Aynı şe-

kilde, büyük yatı onun kendi malı olan Yunan adası Scorpios'a gittikten sonra, küçük liman da boşalmış gibidir.

Cam bir mahfaza içinde, son derece güzel büyük boy gemi modelleri: Denize indirildiği sırada dünyanın en büyük tankeri olan **Tina Onassis.** Diğer ünlü gemilerin de tıpatıp aslına benzeyen modelleri var. Bunlar Onassis'in kontrolünde olan ve sekreterini, odanın öbür tarafındaki büyük duvarı kaplayan manyetik dünya haritası üzerinde, herbirinin yerini tesbit etmekten vaz geçirtecek kadar hızla okyanusları dolaşan, bazısı dünyanın en büyük, yüz küsur tanker ve şileplerini temsil eder. Yaldızlı çerçeveler içindeki tablolar adamın meslek hayatındaki önemli anılarını tesbit etmektedir. **«Al Malik Saud Al Evvel»** in Alman tezgâhlarından denize indirilişi, **«Alympic Challenger»** in etrafında uçuşan helikopterler, savaş görmüş balina filosunun dev gibi büyük, balık işleme gemisi. Boş olunca yazıhanenin gerçeğe benzemeyen, tiyatrovari bir havası var. Fakat aşağıdaki büro personelinin hayalle ilgisi yoktur. Yukarıdaki kat da tatillerde oğlu Alexander tarafından kullanılır.

★

«Onassis üç milyon tonluk bir taşıt filosu meydana getirmiştir. Teknik gelişmeleri daima yakından takip eder. Dünya denizciliğine sadece katkıda bulunmamış, onu en aşağı on yıl, belki de bir nesil ileri götürmüştür. Onun için önemli olan ilerleme değil, ilerlemenin hızlanmasıdır, bunda da başarıya ulaşmıştır.»

Bunu söyleyen adam ihtisası şirketler hukuku olan. ağır başlı bir avukat, Onassis'in şahsî danışmanı ve hukuk müşaviri ve Onassis'in 1956 yılında çocukları için kurduğu sadece yüzde yirmi beş'ini kendisi için muhafaza ettiği yirmi milyon dolarlık (bugünkü değeri bunun bir kaç mislidir)

Onassis Tröst'te Onassis'in temsilcisi olan Eliot Bailen'dir. Onassis teşkilâtının Amerika'daki işleri, Tröste dahil şirketler (Central American Steamship Agency, Victory Carriers) ve onun kontrolündeki Yunan Hava Yolları **Olympic Airways,** New York'ta, Beşinci Cadde'de 647 sayılı binada toplanmıştır. Onassis'in binada şahsî bürosu yoktur. Artık New York'ta ikametgâhı bulunmamaktadır. Fakat 1967 yılının Haziran'ında, on sekiz aylık bir ayrılıktan sonra Amerika'yı bir iki hafta arayla iki kere ziyaret etmiştir. Zamanını Pierre Hotel'deki dairesinde veya Beşinci Caddedeki büroda, Eliot Bailen'in masasının karşısında, ziyaretçilere mahsus sandalyada oturarak, veya aynı şekilde bir kat yukarda, Victory Carriers'in İkinci Başkanı olan eski dostu Costa Gratsos'un yanında geçirmiştir.

Yalnız, sakin fakat otoriter hâli, bu adamın İngiliz, Fransız, İtalyan, İspanyol, Yunan, Alman ve özellikle Amerikan gazete ve dergilerinin manşetinde yıllarca yer alan ve «Esrarengiz Milyoner», «Maceraperest Tüccar», «Altın Yunanlı», ve reklamdan kaçan, büyük işler çeviren, Yunan-Rus asıllı, iyiliksever bir silâh tüccarı olan Sir Basil Zaharoff'a atfen «Yeni Zaharoff» gibi etiketler altında, hakkında hiç akla gelmedik hikâyeler uydurulan adam olduğunu belli eder. Çevirdiği söylenilen gerçek veya uydurma milyonlarca dolarlık işler hakkında, malî konularda yazılar yazan kişiler durmadan tahminler yapar, fikirler yürütür. Dedikodu yazarları, onun en iyi dostlarıyla mutlu aileler kurmuş olan kadınlardan sözeder ve bunların Onassis'le «ilişkileri» hakkında hikâyeler uydururlar. Gerçek hayatı çeşitli yönlerden istediği kadar insanı büyüleyici cinsten olsun, muhayyelesi durmadan işleyenler, bu gerçekleri bir takım uydurmalarla daha da süslemeye çalışmışlardır. Hiç ilgisi olmayan meselelerde bile onun adı ortaya atılır. Meselâ Times gazetesinin Lord Thomson'a

satılması ile ilgili bir konuşma yapan bir Lord, durup dururken, «Bu, İngiliz Deniz Kuvvetlerinin Bay Onassis'e satılması gibi bir şeydir,» demiştir.

Fakat bu apaçık mübalâğalar bile, onun malî ve sınaî girişimlerinin çapını, her zaman, olduğundan daha küçük olarak düşünmüştür. Bailen'in anlatışıyla «Onassis bildiğim yerli veya yabancı bir şirket yöneticisine benzemez. O kendisine bir sürü şirketin kontrolünü sağlayan hisse senetlerinin sahibidir.» Bu ona «toplam olarak beş yüz milyon dolar hacminde» diye tahmin edilen işleri kontrol etme imkânını vermektedir. Bu rakam gemilerinin sigorta değeridir ve aydan aya değişmektedir. Onassis bile bazan tam değeri ancak tahmin yoluyla bulabilir. Kolay değildir bu. Bu yekûnu on küsur memlekete dağılmış seksenbeş kadar şirket meydana getirir. Bunlar çeşitli gayrî menkûllere ve çok sayıda iştiraklere sahiptirler ve Onasis bayrağı altında dolaşan bütün gemileri işletirler, karada, denizde ve havada Onasis'in çıkarlarını koruyan büyük bir emekçi gücünü çalıştırırlar.

Başka merkezlerdeki diğer iş arkadaşları gibi Bailen de daima Onasis'e yapılan ve çığ gibi büyüyen teklifleri inceleyip eler, fakat her an bir sürü proje Reis'in doğrudan doğruya ilgilenmesini gerektirir. İnşa halindeki yeni süpertankerler, hava yolculuğu konusunda düşünülen teknik yenilikler (Jumbo Jetler ve hava otobüsleri) yeni malî fikirler, ekonomik eğilimler, siyasî gelişmeler, hukukî sakıncalar ve memleketten memlekete değişen iş usûlleri. Denizcilerin her limanda bir sevgilisi, armatörlerin (ve uçak şirketi sahiplerinin) her limanda (veya her alanda) dertleri vardır.

1967 yılının ilk yarısında olup bitenler, Onassis'in iş hayatı bakımından tipiktir. Ocağın sonunda Londra'da üç yeni gemi için dört milyon sterlinlik bir sipariş işiyle meş-

gul olma. Bir takım kredi koplikasyonlarının çıkması ve siparişin iptal edilmesi. Prens Rainier'in **Societé Bains de Mer**'in (Deniz Kaplıcaları Şirketi) sermayesini keyfî olarak arttırmak suretiyle Onassis'in oradaki çoğunluk hissesini azınlığa düşürmesine yaptığı itirazı görüşecek olan Monako Yargıtayı'ndaki duruşma ile ilgili istişareler için Londra'dan Paris'e geçiş. Bir yarı eğlence, yarı iş gezisi için Cenova'ya geçip **Christina** yatına binmek. Sonradan, Doğu Akdenize yapılacak geziden anî olarak vaz geçerek Antil Adalarına yolculuk.

Christina ile Antiller'de gezerken Monako Yargıtayı'nın onun aleyhinde olan bir karara varışı. Buna karşılık Prens'in, Onassis'in şirketteki hissesi için (Onassis'in kırk milyon istemesine rağmen) sekiz milyon dolar ödemeye mecbur kalışı. Prensin parayı ödemesini beklediği sırada, içinde Maria Callas'ın da bulunduğu gurubuyla Florida'ya gitmesi ve oradan New York'a uçması. Beşinci Caddede bir gökdelen satınalmak üzere görüşmeler yapması. Sonra gemicilik işleriyle meşgul olmak üzere uçakla Paris'e dönüş, oradan eski bir dost ve armatör Panaghis Vergottis'in, Callas'ın gemilerden biri üzerinde hak iddia etmesine karşı çıkması üzerine kendi adına ve Bayan Callas adına dâva açmak üzere Londra'ya geçiş, (Monako işinde otuz milyon dolar kayıp söz konusu olduğu halde Onassis Antiller'de rahat bir gezi yapıyor, fakat Marla Callas için iki hafta her gün, günde sekizer saat mahkemeye gidiyor. Bu Onassis'in nelere öncelik verdiğini gösteren tipik bir davranıştır). Hafta sonu için Paris'e geçiş ve gene New York'a dönüş.

İş ilişkileri dünyanın her tarafına yaygın olduğu için, dünya olayları tarafından gafil avlanmamak amacıyla bir yere takılıp kalamaz. Yunanistan'daki askerî darbenin tu-

rist akını üzerine tesiri onun acele Atina'ya gitmesini mecburî kılar. Orta Doğu petrol havzasında çıkan olaylar büyük tanker filosu sahibinin acele Londra ve New York'a gitmesini gerektirir .Dış görünüşü bakımından sakin ve hesaplıdır. Halbuki, bir toplantı odası da bulunan otel dairesinde toplantı üstüne toplantı yapar. En aşağı yarım düzine konu birbiri arkasına görüşülür. Fakat o, özel bir kulüpte tavla oynamak ve armatörlüğün sırlarını yavaş yavaş öğrenmeğe başlayan oğluyla konuşmak için gene de zaman bulur. Sabahın saat üçünde, Londra uykudayken, Grosvenor Square'de kısa bir yürüyüş yapmak için Claridge Otelinden tek başına, şapkasız, paltosuz çıkar. Sabahleyin sekiz saat uyumuş insanlar kadar dinçtir. Telefonda bir arkadaşıyla ertesi akşam Paris'te bir şey içmek üzere buluşmayı, üç gün sonra da bir iş arkadaşıyla New York'ta öğle yemeği yemeyi kararlaştırır.

Diğer büyük iş adamlarından farklı olarak etrafında «maiyetiyle» dolaşmaktan hoşlanmaz, («Emretmek için etrafta adam bulundurmak haysiyet kırıcı bir davranıştır,» der.) Her zaman yalnız ve kahverengi el çantası hariç, valizsiz yolculuk eder. Gittiği her yerde elbiseler , gömlekler ve ayakkabılar hazırdır. Çeşitli milletlere mensup olan yöneticileri, patrona yetişebilmek için birbirlerini telefonla veya teleksle ararlar. **Christina**'nın kaptanı geminin nereye gideceği hakkında talimat almak üzere Miami'den New York'u arar. Londra Onassis'in Paris'ten New York'a gideceğini sanmaktadır. (New York, «Bizde haber yok,» der). Halbuki birden Lonrda'da bitiverir. Tam onu havalanına götürmek üzere bir araba beklediği sırada, bir telefon konuşması plânlarını değiştirir. Fakat bazan da gitmeğe karar verince, bulabildiği ilk uçağa, mümkünse Olympik Hava Yolları uçağına biner. Nereye gideceğinin bilinmemesi

kasdî olmaktan çok tesadüfîdir, fakat belirli bir tarih ve yer göstermesi istendiği zaman, «Lütfen beni bir yere bağlamayın,» diye rica ettiği işitilmiştir.

★

1967 yılında bir Temmuz sabahı, saat yedi. Güneş Atina Hava Alanının üzerinde iyice yükselmiş. Havayolları görevlileri, teknisyenler ve çeşitli insanlardan mürekkep bir grup Onassis **ipostego**'sunun (hangarının) önünde toplanmış, dikkatle kapıya bakmaktadır. Bir arıza var. Aristo Onassis'i bir gün evvel İonia adasından Atina'ya getirmiş olan **Christine**'nin beş kişilik, iki pervaneli, kara ve denize inebilen uçağı Piaggio hâlâ kontrol edilmektedir. Onu geri götürecek durumda değildir. Saat sekize bir iki dakika kala büyük siyah bir Amerikan arabası kapıdan içeri girerken Olympic Hava Yollarının 84 kişilik DC-6 uçağı Piaggio'nun yerini almak üzere motörlerini çalıştırır. Onassis yol boyunca bir iş arkadaşıyla, heskesin elini sıkarak, bazan teknik bir konuyu görüşmek için bir dakika durarak, ilerler ve uçağa biner.

Kaptan pilot, pilot telsizci ve uçağın iki hostesi patronlarının resmî davranmaktan hoşlanmayan, titiz olmayan ve uçakta hemen kendi işine dalan bir yolcu olduğunu bilirler. Başka bir merasime lüzum görmeden pilot uçağı pistin başına götürür, mavi Yunan semalarında havalandırır ve Batı'ya döner. Yarım saat daha aşağı yukarı Korent Körfezini takip ettikten sonra, Yunan Yarımadası'nın batı ucuna yakın Lefkas Adasında ıssız bir NATO üssü olan Aktion denilen yere iner. Burada bir kaç küçük bina ve nöbetçi kulübesi vardır. Haftada iki defa şirketin uçakları Atina'yla burası arasında işlemektedir. Bir araba beklemektedir (Onassis nereye giderse bir araba bekler) ve

birazdan taş toprak yolda, yolcuları arabanın tavanına veya kenarlarına çarpmadan mümkün olduğu kadar hızlı gitmeğe başlar. Fakat Onassis sanki araba New-York'un en geniş caddesinde yağda kayıp gidiyormuş gibi bir tomar evrakla meşgüldür. **Christina**'nın (bir kaptanı, bir dümencisi ve bir çarkçısı olan) sürat motörlerinden bir tanesinin beklediği iskelede duruncaya kadar o başını kaldırmaz. Bu motör yenidir, kısa bir zaman önce Miami'de satın alınmıştır.

Merasimsiz, arabadan iner, deniz suyunu köpürdeterek hareket eden motöre biner. Atina'dan ayrıldığından beri ilk defa Onassis işi unutmuş gibidir. Ceketsiz, geminin arkasında durarak hayranlıkla, geride bıraktığı kıyıyı, ilerdeki adaları, aşinası olduğu bu manzaraları seyreder. Buraları kulaç kulaç bilmektedir. «Bu kanal» der (Yunanistan'a ait her şey onun, ara yere topoğrafya ve mitoloji ile ilgili bilgilerin de sıkıştırıldığı, tarihî coğrafaî ve etnografik bir konferans vermesi için vesile olur) «Önce Büyük Iskender için açılmıştı.» İki yandaki büyük yılan balığı dalyanları, Yunan Yarımadası'ndaki yemek adetleri hakkında bir sohbete girmesine yol açar. Deniz suyundan tuz çıkaran küçük bir tesis övülerek anlatılır. Lefkas Adasının merkezi Nidri'nin pembe ve mavi evleri başka düşüncelere konu olur. «Burası Yunanistan'ın Türkler tarafından fethedilmeyen tek yeridir,» der ve sanki hürriyetin insanı sarhoş eden tadını alıyormuş gibi ciğerlerini havayla doldurur: «Halkı tam bir serbestlik içindedir, mutludur.» Eliyle Arap tesirini gösteren örnekleri işaret eder: «Manzara insana Toskana'yı hatırlatıyor,» der. Gerçekten de öyledir. Sahilin tepemsi bir yerine dikilmiş dört köşe, zevksiz bir ev bu bütünün havasını bozmaktadır. «Birinci Dünya Savaşı'ndan önce bir Alman kâşifi yaptırmıştı,» der.

Onassis bu kapıya hoşgörüle bakar. Bu .Alman araştırıcısı, Ülysses'in, aralarında Kortu, Sefalonya, Ithaca ve Lefkas'ın da bulunduğu yedi adadan birinde doğmuş olduğunu doğrulayacak bir delil aramış, fakat yeteri kadar ipucu bulamamıştır. Daha sonra gene göreceğimiz gibi, Ulysses Onassis için çok şey ifade eder.

Tekne, İskender Kanalından geçip açık denize çıktığında saat on'dur. Şimdi şair'in adası Maduri'nin önünden geçmektedir. Burası adayı meşhur eden Yunan şairi Aristotelis Valaoritis'in üçüncü kuşaktan varisi olan, Yunan Bankasının eski müdürlerinden birine ait otuz beş dönümlük güzel, ıssız bir yerdir. Tam denizin kenarında Venedik tipi bir **palazzo** yükselmektedir. Onassis yol arkadaşına, «Burada deniz yüz kulaç derinliğindedir, fakat gene de göl sakin!» der. Uzakta, onun manevî yuvası olan Ithaca. Fakat hemen solda ve yakında deniz üzerinde ufacık bir nokta olan Sparti.. «Burası benim» der: «Hoşlanmayacağım komşulardan korunmak için satın aldım,» Ve nihayet yemyeşil, bitkilerle örtülü, neredeyse tropik odalarına benzeyen Scorpios. Akrep şeklinde, beş yüz dönümlük bir ada. Dünyanın bu tarafında bir kökü olsun diye 1962 yılında satın aldığı yer.

Sporpios, onlar yaklaşırken bir an için **Christina**'nın büyük, zarif, beyaz teknesi arkasında kaybolur. Akdenizi hatırlatan, Yunanistan'da çok rastlanılmayan bir şekilde çengele benzeyen selvi, zeytin, çam, yaban gülü, incir, ceviz, badem ağaçlarından ibaret bitki yığınının önünde yeni yapılmış iskele ve küçük iç liman daha belli şekilde durmaktadır. Zakkumlar, güller, şimşirler taş üzerine oturtulmuş ve duvarlarla desteklenmiş dokuz kilometre uzunluğundaki makadam yol (*) boyunca dizilmiştir. «Burada bir

(*) Küçük taş parçaları ve kumla yapılan yol.

santim yol yoktu,» der. «Güç olan duvarları inşa etmekti.» Onassis'in o ana kadar adaya yatırmış olduğu üç milyon doların büyük bir kısmı bu işe gitmişti. **Christina**'nın kaptanı kendisini selâmlamak üzere orada beklemektedir. Fakat Onassis gemiye bineceğine rıhtıma dizilmiş bir sürü ufak vasıtadan bir Austin mini jeep'in direksiyonuna geçer. Yol arkadaşına da gelmesini söyler ve bir ada turuna çıkar. Artık yerini bulmuştur. Konuşmaları, denizin ortasındaki bu herşeyden uzak sığınağa olan bağlılığını belli eder. Ağustos böceklerinin sesleri, onun heyecanlı sesine karışmaktadır. Onassis'in kendisi de şimdi etrafındaki çekirgeler kadar neşeli ve canlıdır.

Scorpios'u satın aldığında orada zeytin yetiştiren ve toplayan sadece bir iki kişi yaşıyormuş. Gururla, «Her yıl on beş bin kilo Yunanistan'ın en iyi zeytinyağını çıkarıyoruz» der. Adada, yalnız bir kaç tanesi orada kalan, gerisi sabahleyin güneş doğarken Nidri'den motorla gelip, güneş batarken dönen kırk küsur adam çalışıyor. Bu İşçilerin dediğine göre Onassis adada büyük değişiklikler yapmıştır. Gerçekten de Onassis, jeep'i şişe şişe buzlu su, Türk kahvesi ve çay ikram etmek üzere iki güzel hizmetçinin devamlı olarak çalıştığı bir yemekhanenin etrafında kümelenmiş olan ve her birinde, banyo, sıcak ve soğuk su ve diğer bütün modern kolaylıklar bulunan bir düzineden fazla şalenin toplandığı avluya doğru sürünce bu değişiklikleri görmek mümkün olur. Oradan, çalılıkları temizleterek açtırdığı biniş sahasında çalıştırılmak üzere duran altı atı alacak büyüklükte ahırlara gidilir. Bir inek sürüsünün bulunduğu tesisler de adadaki diğer tesislerden daha az techiz edilmiş değildir. Kendilerine binen çocuklar artık büyümüş olmasına rağmen, Onassis ailesinde Midilli besleme geleneği, Arjantin menşeli üç güzel hayvan bes-

iemek suretiyle devam ettirilmektedir. Bunlara ilginç görünüşlü bir seyis bakmaktadır.

Bu cennet gibi yerin tek kusuru, yıllarca süren çalışmalara rağmen su bulunamamış olmasıdır. Her gün adaya üç tanker dolusu su gelmektedir. On kilometrelik yeni sulama sisteminin bir kısmını teşkil eden borular bu suyu adanın en yüksek tepesinde inşa edilmiş olan bir depoya götürür. Bahçıvanlar çiçekleri sulamak için bol bol su kullanır. Güneş geçmesin diye başlarına kalın şallar sarmış olan Yunan köylü kadınları çilek fidelerini, ağaçları sular ve budar. Sonra Ege denizinin insanın nefesini kesecek kadar güzel manzarasını seyretmek üzere, buldozerlerle, balyozlarla kayaları kırıp temizleyen bir grup insanın çalıştığı Adanın en yüksek noktasına gelinir. Virajlı yolun her dönemecinde kornalar çalan, yol inşaatı ilerlemesine engel olunca, yüksek bir yarın tepesindeki dar alana tehlikeli bir şekilde giren, ağır yükleri adanın tepesine taşıyan adamlarla konuşmak için hızla frene basan ve kadınların selâmını alan Onassis, yaptığı teftişi uzattıkça uzatır. Belli ki bu turu bitirmek istememektedir. Akşamüstü, **Chiristina**'nın yanında ufacık kalan yüz tonluk bir yat davete katılan diğer misafirleri de getirince, neşeli arkadaşlarıyla tıklım tıklım dolan araba dizisinin en önünde gider ve ev sahipliğinin gereği olarak bir kere daha adayı gösterme işini zevkle yapar.

★

Kendisine Paris'te Avenue Foch'daki, Buenos Aires'de Avenida Alvear'daki, Monte Karlo'da Avenue d'Ostende'deki, Atina'daki ve Scorpios Adasındaki evlerinden hangisini yuva saydığı sorulduğunda cevabı, hemen ve yanılmağa yer bırakmayacak şekilde verir: «Tabiî **Christina!**». Diğer evlerinden çok, yılda belki dört beş ay, gemide

kalır. Bunun sebebi, belki de geminin ona hem hareket etme, hem de bulunduğu ortamdan ayrılmama imkânı vermesidir. Hiç bir eviyle, gemisiyle olduğu kadar ilgilenmez. Onu Miami'den geri getirdiği tarihten beri adanın sarp sahiline sokulmuş duran gemi bu ilgiye lâyık olduğunu bütün görünüşüyle belli etmektedir. Kırk kişilik mürettebat (Onassis, kendi yaptığını kendisinin tasvip etmediğini gösteren bir sesle, «Kırk bin tonluk tankerin bu kadar çok mürettebata ihtiyacı yok,» der) Atlantik yolculuğundan sonra gemiyi elden geçirmek işiyle meşgûldür. Bu zahmetli işin tatlı tarafı dünyanın en lüks ve en muhteşem özel gemisinde çalışmanın verdiği gururdur. **Christina,** sahibi onu 1954 yılında, 1600 tonluk bir Kanada firkateyni olan **Stormontu** lüks bir yat ve Alman ustalığının örneği haline getiren Kuzey Almanya'daki bir gemi tezgâhından aldığı zamanki gibi pırıl pırıl ve temizdir.

Öğleye doğru Onassis, arkasında on beş yıldan beri Onassis gemilerinde, on iki yıdan beri de **Christina**'da kaptanlık yapmış, sakin ve düşünceli halli Kaptan Costas Anastasiades olduğu halde merdivenleri tırmanır. Güvertede görevlilerden, kendisine «Yunan Marlon Brandosu» denen, güçlü ve ciddî Andreas Panagakis onu selâmlar. Sahibi orada olmadığı sırada bazı misafirler gelmişlerdir bile. Aralarında, biri beyaz, biri kahverengi Pixie ve Jeddah adlı iki köpeğiyle kendisini selâmlamağa gelen, hiç makyaj yapmamış, uzun saçını sadece bir kurdeleyle bağlamış, bol bir düz elbise giymiş, halinden Metropolitan'ın, La Scala'nın veya Covent'in gerilimlerinden milyonlarca kilometre uzakta olduğu belli olan Bayan Maria Callas da vardır. (*)

(*)Kitabın bu sayfaları yazıldığında, Onassis henüz Jacgueline ile evlenmemişti

Gemiye çıktıktan sonra Onassis, döne döne kaptan köprüsünün ve geminin atmosferinden uzak, üç odalı özel dairesinin bulunduğu güverteye çıkan, etrafı camla örtülü zarif merdiveni tırmanır. Bir an için çalışma odasına uğrar, rafları dolduran ve onun asıl sevdiği konuları gösteren kitaplara bir göz atar: her cildi yazar tarafından W. S. C. diye iri, iri imzalanmış olan Winston Churchill külliyatı, İngiliz klâsikleri, en sevdiği eski Yunan yazarları (Euripides, Herodotus, Eflâtun), gemicilik, sanat ve Yunanistan hakkında yazılmış kitaplar çoğunluktadır. Fakat medenî bir adamın istirahat anında göz atmak isteyeceği kitaplardan burada olmayanı pek azdır. Ampir stilindeki çalışma masasının üzerinde asılı duran ve en değerli tablolarından olan El Greco'nun «Ascension» una, Rus ikonlarına, Kral Suud'un hediyesi olan altın kabzalı kılıçlarına ve balinacılıktaki başarılarının hatırası olan eşyalara bakar.

Üzerinde hâlâ şehir elbiseleri vardır. On sekizinci yüzyıl Venedik aynası, altın kaplı fırçalar, taraklar, ve kozmetik kutularının meydana getirdiği bu ortamda ağır başlı, sakin bir adam olarak görünür. Oradan giyinme odasına ve banyoya geçer. Ah şu meşhur Banyo! Sienna mermerinden yapılmış bir tapınağa benzeyen bu eşsiz banyo yıllardan beri milyonerler arasında konuşma konusu olmuştu. Banyonun kendisi Kral Minos'un Girit'te, şimdi yerinde yeller esen Knossos sarayındaki banyonun tam kopyasıdır. İçi, Onassis'in geleneksel usullere göre çalışan Venedikliler'den daha çok beğendiği Berlin'li mozaik sanatçıları tarafından yapılmış ve uçan balıklarla, yunuslarla kaplanmıştır. Fakat burada bile o hemen telefona gider — **Christina'**nın telefon santralinin kırk iki hattından üçü sahibinin dairesine bağlıdır, — ve kendisinin yarım düzine başkentle irtibatını sağlayan telsizciyi arar.

O, esmer, adeleli vücudunu gösteren, beyaz bir keten gömlekle kahverengi pantalon giyindiği sırada, her biri hiç de kötü sayılmayan yatlara sahib olan misafirleri — bir petrol şirketinin başkanı, milletlerarası bir banker, Amerikalı büyük bir sigortacı ve bunların aileleri, arkadaşları, Prado'yu veya Metropolitan müzelerini gezen saygılı ziyaretçiler gibi **Christina**'yı dolaşırlar. Eğer gemiyi daha önce gezmemişlerse, davet sahibi muhakkak onları büyük salona alır ve çok değer verdiğini gösteren jestlerle dikkatlerini sık bir orman içinde akan canlı bir çayı gösteren tabloya çeker. Bu Winston Churchill tarafından yapılmıştır ve Londra'dan 1961 yazında kendisine ev sahipliği yapmış olan Onassis'e gönderilmiştir. Baştan başa beyaz olan ve duvarlarda Marcel Vertès tarafından yapılmış olup Onassis ailesindeki şahıslarla ilgili tablolar bulunan salon, aynı zamanda yemeklerden sonra en son Amerikan, Fransız ve İtalyan filmlerinden bazılarının gösterildiği bir sinema salonu vazifesini de görür.

Fakat Onassis misafirlerini hemen kıç taraftaki en üst güvertede, içinde bir kuyruklu piyano ve mavi bir şömine bulunan, İngiliz oturma odalarına benzer ve metrekaresi 100.000 liraya mal olmuş salona götürür. Öğle yemeğine daha vakit vardır ve misafirlerden cesaretli olanlar davet sahibiyle birlikte Scorpio adasının iki yüz metre kadar ilerideki yuvarlak çakıllı bir sahiline kadar yüzmeğe davet edilir. O bu mesafeyi her gün, kendisinin yarı yaşındaki bir adamın gücüyle iki defa yüzer ve daha dirilmiş olarak döner. Gurup kendiliğinden, gene eşine az rastlanan bara doğru yönelir. Duvarlarda eski parşömen haritalar vardır. Neredeyse Nuh'un gemisinden **Kon-Tiki**'ye kadar bütün ünlü gemilerin ufak modelleri cam mahfazalar içindedir. Bar tabureleri beyaz balina derileriyle kaplıdır ve deniz üzerinde denge bulmağa hemen alışamayanların

tutunmaları için iri balina dişleri vardır. İnsan şeklindeki renkli bira bardakları da Churchill'in hediyelerindendir. Bunları ölümünden bir yıl kadar önce Londra'dan beraberinde getirmiştir. Geceleri çok defa bir, iki viski içen Onassis gündüz buzlu koka-kola içmeği tercih eder, fakat misafirlerine yer yüzünde bulunan her türlü içkiyi ikram eder. Hizmet etmeğe hazır bir garson daima el altındadır.

Gurup, çocukların küçükken **Christina**'yı ev olarak kullandıkları zamandan beri pek az değişmiş olan oyun odasına geçer. Duvarlar Ludwig Bemelmans tarafından kendisinin yazmış olduğu küçük bir Fransız kız öğrencisinin hikâyesini anlatan resimlerle dekore edilmiştir. Küçük elektronik org hâlâ Monte Karlo'daki kumar makinelerine benzeyen bir müzik dolabının yanında durur. Birazdan kalabalık, Minos Sarayına ait bir başka temayı işleyen mozaiklerle süslenmiş ve **Christina**'nın en büyük cazibesini teşkil eden yüzme havuzunun etrafında toplanır. Mozaik «Minataur ve Dans Eden Akrobatlar» adlı meşhur freskin, zarif, parlak, suyun içinde ışıldayan büyültülmüş bir kopyasıdır. Theseus tarafından kesilinceye kadar Kral Minos'un Knossos'da labirentte sakladığı yarısı aygır, yarısı insan şeklindeki varlıkla ilgili mitolojik hikâyeyi tasvir eder. Havuzun tabanı elektrikli bir tertibatla yükseltilerek dans pisti haline getirilebilir, ve insan ayaklarının teptiği en pahalı 13 metre karelik bir saha halini alır. Havalandırma tertibatı işlediğinden Temmuz ayında içerisi dışarıdan daha serindir. Sonra bir Fransız ahçısı tarafından hazırlanan öğle yemeğinin hazır olduğu bildirilir. (Yerli mutfağı tercih edenler için bir Rum ahçı yemek hazırlar). Yeni yakalanmış iri karidesler, Béchamel usulü makarna, dana rosto ,o bölgeye mahsus keçi sütünden yapılmış peynir, dondurma, yemiş, pembe şampanya, Türk kahvesi,

likör ve brandy. Onassis, Churchill'in ölçülerine uygun purolar ikram eder ve bir tane de kendisi yapar.

Şaheser yemekten sonra misafirlerin üzerine ağırlık çöker ve öğle uykusu uyumak üzere aşağıdaki koridor boyunca dizilmiş ve her biri bir Yunan adasının ismini taşıyan, banyolu, duşlu, balık ağzı şeklinde muslukları olan el yıkama yerleri bulunan, kullanıldığı adî işlerin ölçüsünün dışında renkli mermerlerle yapılmış helâsı, bidesi olan ayrı stillerde dekore edilmiş çift yataklı, lüks kamaralara çekilirler. Bir tanesinin adı Chios'tur. Kapıda Yunanca yazılışıyla XIOZ yazılıdır. Bu Winston Churchill'in aldığı, banyosu Carrara mermerinden olan bir kamaradır. Erkek hastabakıcısının kaldığı ve ara kapıyla geçilen kamaranın adı «Girit» tir. Koridorun öbür tarafındaki «İthaca» Winston Churchill'in karısının tercih ettiği ve — 'Lesbos'da kaldığı bir gezi hariç — Greta Garbo'nun ve Jackie Kennedy'nin kaldığı odadır. Bayan Callas'ın tercih ettiği de budur. Diğer misafirler «Mykonos», «Rodos», «Korfu», ve «Andros» adlı her biri bir başka sanatçı tarafından yapılmış ve döşenmiş kamaralarda kalmaktadır. Bütün misafirler elini ayağını çektikten sonra Alsas doğumlu fam dö şambr Bayan Jeanette Herzog da biraz dinlenebilir, çünkü misafirler canlarının çektiği şeye göre hizmetkârların kabinine (mürettebat arasında iki tane hizmetçi ve bir kaç tane de iyi eğitilmiş uşak vardır), mutfağa bara veya çamaşırhaneye telefon edebilirler. Uzun zamandan beri kimsenin geminin hastahanesine ihtiyacı olmamıştır, fakat burada karadaki bir çok ünlü sağlık istasyonlarındakiler ayarında ameliyat ve röntgen teçhizatı vardır.

Öğle uykusundan sonra erkekler içki içmek üzere toplanır, fakat tek bir yabancı bile olsa bu sınır tanımayan, kudret, servet ve nüfuz sahibi insanların meydana

getirdiği iç dairede özellikle sudan şeyler konuşulur, fakat telsiz telefona çağrılmalar, diğer yatlardan gönderilen ve gümüş tepsiler içinde sunulan telgraflar, mesajlar kaygıdan eser görünmeyen bu sathın altında «her zamanki gibi büyük iş çevirme» havasının devam ettiğini gösterir. Duygularını belli etmeyen bu yüzlerde yalnız hususî olarak söylenen nükteler karşısında bir tebessüm belirir, kaşlar yalnız herkes istediği oyunu oynarken çatılır. Ortadoğu çatışmasının devamlı bir duruma girmesi, patlama derecesine gelen İsrail-Arap ihtilâfının devam etmesi, petrol, gemi gibi akıldan çıkarmadıkları şeyler onların eğlencelerine engel olmaz. Gene de, Lady Eden'in bir cümlesini biraz değiştirerek söyleyelim, (Churchill'in «pis su yolu» dediği) Süveyş kanalı sanki **Christina**'dan geçmektedir.

Denize ve spora meraklı olanlar isterlerse **Christina**'nın sür'at teknelerinden (Gemide bunlardan sekiz tane vardır, fakat ikisi tahlisiye motoru olduğundan herkes tarafından kullanılmağa elverişli değildir) evet, sür'at teknelerinden birini alıp komşu adaların, hattâ İthaca'nın etrafında bir tur atabilir, tabanı cam olan balık seyretme gemisinde bir gezi tertip edebilir, yelkenliye veya kayak denilen iki eskimo kayağına binebilir veya davet sahibiyle deniz kayağı konusunda bir yarışmaya girişebilir. Diğer bir çok alanda olduğu gibi bu alanda da Onassis'le baş etmek kolay değildir. Güneş batarken, işi biten tayfalardan bazısı gece oradaki bir handa veya kızların kolları arasında eğlenmek üzere Nidri'ye giden vapura binerler. Yalnız telsizcinin karısı yakın adaların birinde yaşar. Denizcilerden çoğu, Yunanistan doğumlu olmalarına rağmen yatın Monte Karlo limanlarına bağlı olduğu eski güzel günleri hatırlar. Avenue d'Ostende'de güzel bir katı olan, fakat altı aydan beri karısını ve küçük çocuğunu görmemiş olan

Kaptan Anastasiades de bunlardan geri kalmaz. Piaggio Atina'dan yeni gelmiştir ve geminin kıçındaki vinç uçağı güvertede kendisine ayrılmış yere, özel bir şekilde imal edilmiş ve bu denizcilik ortamında kendisini yabancı hisseden Fiat-500 marka otomobilin yanına kaldırır. Uzaklarda bir yerde demir attığı zamanlar bile **Christina** Connecticut'taki evinde New York'a işe gider gibi bir an içinde otomobille, motörle veya uçakla Atina'da, Roma'da. Paris'de veya Londra'da olabilen sahibi için güzel bir evdir.

★

1959 Temmuzu. Yakutla çevrilmiş bir pırlanta gibi pırıldayan zarif **Christina** Ege denizinde yol almaktadır. Çağdaş bir Argonot'un kumanda gemisi ve evi, milletlerarası bir ticarî imparatorluğun yöneticisinin bürosu olan gemi İzmir körfezine girmiş ve aynı adı taşıyan ve eski İzmir şehrinin üstüne kurulmuş olduğu belli olan limana doğru ilerlemektedir. Birazdan İzmir veya daha doğrusu yangının ve zelzelenin yerle bir ettiği, neredeyse haritadan silinmiş olan yeni İzmir şehri ve deniz üssü görünür. Kaptan köprüsünde Onassis gözlerini kısmış dikkatle Anadolu'yu incelemektedir. Tatilini denizde geçiren Winston Churchill'e «ev sahipliği» yapmaktadır. Bir deniz aşkı, bir tarih duygusu ve baba oğul sevgisini hatırlatan karşılıklı bir hayranlık, geçmişleri birbirinden büsbütün farklı olan bu iki adamı birbirine bağlamış ve Churchill'in hayat hikâyesine garip bir dipnot ilâve etmiştir.

Her ne kadar **Christina**'nın tâ uzaklardaki İzmir körfezinde tecrit edilmiş olması dışardaiklerin ona erişmesini imkânsız kılıyorsa da onun telsizleri gene de New York'a, Atina'daki Hava Yollarının bürosuna, gemicilik

firmasının Paris'teki Rue Scribe'de bulunan firmasına, Monte Karlo'ya röle yapan St. Lys Radyo İstasyonuna gitmeğe devam etmektedir. Montevideo ve Buenos Aires, Hamburg ve Tokyo, Avustralya ve Yeni Zelanda her an **Christina**'dan aranmağı bekleyebilirler ve Ortadoğu neredeyse avuçlarının içindedir. Bu Babil Kulesinde iş arkadaşlarının olduğu gibi, aralarında Paul Getty gibi büyük petrolcülerin ve Onassis'in uzun süre dost olduğu Greta Garbo gibi efsaneleşmiş kimselerin bulunduğu dostlarının sesini de duymak mümkündür.

Bu duygulu yolculuğun sonunda gemi artık Anadolu'ya ulaşmıştır. İzmir Limanına demirler. Sir Winston Churchill ve Onassis eski İzmir topraklarına çıkarken izzet ve ikramla ağırlanır. Sir Winston herkesin bildiği, zafer anlamına gelen «V» işaretini yapar. Bu misafirin önemini takdir eden bir Türk gümrükçüsü selâm durur. Aristo Onassis üzerinde doğum yeri Selânik ve doğum tarihi Eylül 21, 1900 yazılı Arjantin pasaportunu uzatır, fakat görevli pasaportun içindekilere bakmaz bile. Selânik mi? Eylül mü? 21. gün mü? 1900 mü? Pasaport yanıltıcıdır. Bunların hiç biri doğru değildir. Görevli memur selâm verir ve Aristo Onassis adamın önünden yavaş yavaş geçerek sokağa çıkar. Dosdoğru şehre dönmüştür.

BÖLÜM 2

Aristoteles Socrates Onassis 20 Ocak 1906 yılında İzmir'de doğmuştur. Doğumu Ortodoks takvimine göre göre 7 Ocak 1906 diye kaydedilmiştir. Dünyada tanınmış kişilerin biyografisini veren ve genellikle güvenilen Alman **Munzinger** Archiv doğum tarihi olarak 5 Ocak 1906 tarihini verir. Bir aralık Onassis'in biyografisini yazmağa çalışmış olan Alman asıllı Amerikan yazarı Joachim Joesten, doğum günü olarak pasaporttaki 21 Eylül tarihini verir, fakat doğru yılın 1906 olduğunu ilâve eder. Sebebi biraz sonra izah edilecek olan bu farklar Aristo Onassis'e esrarengiz adam damgasını vurmağa yeter.

Homer'in orada doğduğunu iddia eden yedi şehir vardır. İzmir de bunlardan bir tanesidir. Nesiller boyunca İzmir'den kurnaz kolay kolay pes etmeyen ve çeşitli yerlerde çeşitli şekillerde ortaya çıkan, çabucak zengin olma ihtirasıyla tutuşan, çok lisan bilen, tatlı dilli levanten tüccarlar çıkmıştır. Binbir gece masalındaki aşıklar gibi esmer, yakışıklı, zeki ve çevik olan Levantenler ayrı bir ırka mensup sayılabilir. Aslında onlar zamanla dikkate değer bazı özellikleri gelişmiş olan bir takım ırkların bir karışımıdır.

Onassis ailesinin kökleri Aya Vasil'in yaşadığı, vaaz ettiği ve kiliseyi birleştirmeğe çalıştığı Caesarea'ya, yani Türkçe adıyla Kayseri'ye kadar uzanır. Aya Vasil dördüncü yüzyılda yaşamıştı, fakat 1878 de, yani Onassis'in babası Socrates Onassis'in doğmuş olduğu tarihte Aya Vasil'in ruhu Kayserili Hıristiyan Rumlar arasında hâlâ canlılığını koruyordu. Muhteris bir insan olan Socrates biraz sonra iş imkânlarının daha elverişli olduğu İzmir'e göç etti.

Socrates Onassis Kayseri'de geçen çocukluk günlerinden beri sevgilisi olan Penelope Doloğlu ile İzmir'de bir kilisede evlendi. Kadın ilk çocuklarını yani Artemis adını verdikleri kızı doğurduğunda on sekiz yaşındaydı. Kocasından sekiz yaş küçük ve göze çarpacak kadar güzeldi. İki yıl sonra, ailesinin «Aristo» adını verdiği çocuk dünyaya geldi. Daha sonra arkadaşları bu adı kısaltarak ona «Ari» diyecelerdi.

Socrates, Penelope, Artemis, Aristotle... Onassis ailesi ad seçeren Anadolu'daki Rum azınlığın bir adetine uygun olarak hareket etmişti. Rum Hıristiyanlar yabancı idaresi altına girer girmez, eski Yunan'ın senbolü olarak Sofokles ve Temstokli gibi adları benimsediler. Bunun aksine bağımsızlığını kazanan Yunanistan'da Petro, Pavlo gibi Hıristiyan isimler daha popüler olmuştu.

Türk vatandaşı olarak Onassis ailesi Sultan ve hükûmetlerinin ilimde, devlet hizmetinde ve tabiî ticarette isim yapan Anadolu Rumlarına tanımış olduğu imtiyazlardan yararlanmıştı. Kendi kiliseleri, hastahaneleri ve okulları vardı. (Sokrates Onassis Kayseri'de Amerikalılar'ın finanse ettiği okullardan sık sık söz ederdi). Yüzyıllardan sonra Anadolu'daki Rumlar kendi dillerini bırakıp Türkçe konuşmağa başlamışlardı. Fakat Fener'deki Rum Patrikliği, yani Ortodoks Rumlar için Vatikan yerine geçen merkez son bir gayretle Yunan harfleriyle yazılmış Türkçe bir ga-

zete çıkardı, Tevrat'ı, İncil'i ve diğer dinî kitapları yayınladı. A. Dumas ve diğer yazarların eserleri bu garip Türk - Rum usûlüne göre neşredildi. Onassis'in büyükannesi Gethsemane Onassis de oğlu Sokrates'in ve ailesinin yanında İzmir'de yaşamak için gelen yaşıtı diğer kadınlar gibi yalnız Türkçe konuşuyordu, fakat okuyup yazması vardı. Bu alışılmış bir şey değildi çünkü o zamanki Türk kanunu Rum asıllı kızların okula gitmesini yasaklıyordu. Gethsemane Rum alfabesini bir kaç arkadaşıyla birlikte Kayseri yakınında bir mağarada öğrenmişti. Öğretmenleri onlar için harfleri kuma çizerdi. Aristo büyükannesinin kıymetlisiydi ve onunla konuşabilmek için Türkçe öğrenmek zorunda kalmıştı ve bu onun ikinci dili haline gelmişti.

1912 yılının Yunan tarihinde önemi vardır. Girit'te Türk hakimiyetine karşı girişilen mücadele Aristo'yla yaşıttı. Teyzeler, amcalar Onassis'in Karataş civarında denizden üç yüz metre kadar uzaktaki bir tepenin üzerinde bulunan mükellef evinde toplandığında aile meclisinde sık sık konuşulan konu buydu. O zamanlar Anadolu Rumlarının kahramanı Girit'te doğmuş, doğduğu ada halkını Türkler'e karşı ayaklandırmış ve yoluna devam ederek Atina'daki Yunan hükûmetinin başına geçmiş büyük devlet adamı Eleftherios Venizelos'du. Daima hayalinde yaşattığı Yunan, Bulgar ve Sırp ittifakı artık gerçekleşmişti ve bu üç devlet Türkiye'ye karşı savaşa girmişti. Balkanlar silâha sarılmıştı ve 1914'ün gölgesi görünmeğe başlamıştı.

İzmir'in geleceğine önemli bir şekilde tesir edebilecek olan bu gelişmeler, hububat ve deri işi yanında daha çok tütün işi yapan ve çevredeki kırlık bölgeden gelen müşterilerine bir nevi bankacılık ve ardiyecilik hizmeti sağlayan bir tüccar olarak kendini kabul ettirmiş olan Socrates Onassis'i de her halde çok heyecanlandırıp ilgi-

lendirmiş olmalıydı. Fakat Balkan müttefiklerinin Trakya'daki ve İstanbul önlerindeki ilk başarı haberleri Izmir'deki Rumlar'ı sevindirdiği sırada, Onassis ailesinin başına bir felâket geldi. Penelope Doloğlu Onassis bir böbrek ameliyatı sonunda yirmialtı yaşında öldü.

Socrates Onassis perişandı. Fakat kaderin bu cilvesi sekiz yaşında olan Artemis'le, sadece altı yaşında olan Aristo'ya daha da fena tesir etmişti. Çocukların hayatında annelerinin yerini almak işi Büyükannelerl Gethsemane'ye düştü. İki küçük çocuk birbirlerine çok yakındı. Bir seferinde Artemis'in elbisesi kazaen tutuşunca Aristo'nun canı da neredeyse onunki kadar yanmıştı. Aristo Oanssis bu olayı bir daha hiç unutamadı .Yılların geçmesiyle ailesine karşı duyduğu derin sevgi de azalmadı.

On sekiz ay sonra Socrates Onassis ikinci defa olarak Helen isminde bir kadınla evlendi, fakat yeni kadının evlilik hayatına serbestçe başlayabilmesi için Gethsemane çocuklara bakmağa devam etti. Aristo Onassis her zaman büyükannesi tarafından büyütüldüğünü söylemiştir. Bir yıl sonra Merope adlı bir üvey kızkardeşi oldu. Bir kaç yıl sonra, şimdi emekliye ayrılmış bir göğüs hastalıkları mütehassısı olan Profesör Patronicolous ile evli olan Calirrhoe adlı bir başka kız kardeşi daha dünyaya geldi. Artemis Atina Üniversitesinde Ortopedi kürsüsünün başında olan Profesör Garoufalides ile evlendi.

Gethsemane Onassis torununun sıcak hatıralarında gayet canlı olarak yaşamaktadır. Kadının zaafları ve onu dindar bir Hıristiyan yetiştirmek için uyguladığı sert metod hakkında anlattıkları bazen son derece güldürücü olabilir. Onun her yıl Paskalya zamanı güç şartlar altında yollarda üç gün geçirerek Kudüs'e yaptığı hac ziyaretini ve iki hafta sonra Kutsal Topraklar hatırası tesbihler, ikon'lar, konuları hep aynı dinî temayı işleyen adî, bazısı iki buçuğa

bir metre büyüklüğünde taş baskılar yüklenmiş olarak dönüşünü hatırlar. Bu taş baskılar genellikle cennet ve cehennemi tasvir ederdi. Üstte kuzular, güzel çocuklar ve mutlu anne babalar olan çiçekli bir ova vardı. Aşağıdaki resimde alevler içinde bir fırına benzeyen cehennem ve sırıtan, ateş püsküren şeytan görülürdü. Gethsemane her yıl bu taş baskıları sanki sanat eseriymiş gibi çerçeveletir ve Aristo'nun yatağı üzerine, duvara asardı.

«Büyükanne,» diye çocuk ince bir sesle sorardı, «Bu ne? Neyi gösteriyor?»

Büyükanne sert bir şekilde, «Buna her gün bakmalısın,» derdi. «Eğer iyi çocuksan, cennete gidersin, kötü çocuksan cehenneme.» (Şimdi Onassis gülerek, «Nerede olduğumu hâlâ bilemiyorum,» demektedir.)

Aristo annesini çok arayan sakin, mahzun bir çocuktu. Her gün yolun yüz metre kadar aşağısındaki Yunan kilisesine bağlı olan okula yürüyerek giderdi. Gethsemane her dakika kiliseye girip çıkardı ve dindarlığını ispat etmek için kendilerine bir sürü hediye verdiği papazlarla çok ahbaptı. Onlara savaş yüzünden hepsi az bulunan un, tereyağ, şeker, sirke ve zeytinyağ verebilmek için kilere saldırırdı. Kıymetli mutfak malzemesinin nereye gittiğini öğrenince Socrates Onassis pek memnun olmazdı. Fakat torununun haklı olarak gayet iyi hatırladığı gibi, Gethsemane'nin bu hayırseverliği papazları kendisine borçlu bırakmıştı. Karşılık olarak ona iyilik etmemek edemezlerdi.

Nitekim iki haftada bir Aristo'nun gömleklerini donlarını bir paket yapıp kiliseye götürürdü. Papazlar bunları alır ve mihrabın altına bırakır. İki hafta sonra, Gethsemane bu şekilde takdis edilmiş olan bu eşyayı alır ve zafer sevinciyle eve dönerdi. Aristo'yu hamama sokar, teni acıyıp temizleninceye kadar («güverte siler gibi») keselerdi. Sonra takdis edilmiş iç çamaşırlarını giydirip nasihatta

bulunurdu: «Şimdi eminim ki son iki haftanın günahları affedildi ve artık çok iyi bir çocuk olacaksın.»

Iztırap verici bır temizlenmeydi bu, fakat Aristo'yu etkilerdi, çünkü o büyükannesini severdi ve onu hayal kırıklığına uğratmaktan nefret ederdi. Ancak dın uğruna çektiği ıztırap yalnız muntazaman yapılan bu temizlik işiyle bitmiyordu. Koroda şarkı söyleyen çocuklar arasına katıldı ve büyükannesinin «nüfuzu» sayesinde altın sırmalı kısa cübbe giyen az sayıdaki çocuklar arasına dahil edildi. («Minyatur papaza benzıyordum.») Bu değişıklık sonunda bir belâ olmağa başladı. Çünkü çocuklar için soğuk, ağır, her kelimeyı titrek bir sesle uzatarak «KY - Y - Y - RI - I - IE - EEE - LEI - EI - EI - ISO - O - ON») söylemeği gerektıren Bizans matem havaları sinirlendirici ve yorucu bir şeydi. Esneyen ve ayakta uyuyan çocuklar Koro şefinin dıapazon'la başlarına vurması suretiyle kaba bir şekilde uyandırılırdı. Iztırap verici bu gösteri her pazar günü tekrar edilirdi. Genç Onassis haftada bir defa da ıki saatlik yoğun bir ilâhiyat dersi almak zorundaydı. Çocukları sanki her biri papaz olacakmış gibi çalıştıran hocasını, Peder Euthiyion'u unutması imkânsızdı.

Bu arada Socrates Onassis'in işleri de iyi gidiyordu. O da her baba gibi oğlunun da kendi izinde yürümesini temenni ediyordu. Tatillerde diğer çocuklar oynarken o Aristo'yu iş havasını alması ve tütüncülük hakkında bazı şeyler öğrenmesi için ısrarla bir iki saatine bürosuna götürürdü. Gayet tabiî olarak Aristo oyun arkadaşlarıyla beraber olmağı tercih ederdi. Pek hevesli bir öğrenci değildi.

Birinci Dünya Savaşının daha ilk bir kaç ayında İzmir kendisini mücadelenin ortasında buldu. Türkiye Merkezî Devletlerle (Almanya, Avusturya - Macaristan ve Bulgaristan) birlik oldu. Fakat Yunanistan tarafsız kaldığı sürece, Anadolu Rumları sadakat konusunda fazla bir zor-

lama ile karşı karşıya gelmiş değildi. Batılı müttefikler Kral Konstantin'e mükâfat olarak İzmir ve interlandını vaad edip Yunanistan'ı kendi saflarına çekmeğe çalışınca durum değişti. Başbakan Venizelos bu teklifi kabule hazırdı, fakat karısı Alman Kaiser'inin kız kardeşi olan Kral teklifi reddetti. Venizelos istifa etti. Bu arada, Churchill'in tahrikiyle bir Fransız - İngiliz birliği Gelibolu'ya çıkarak Anadolu'yu tehlikeli bir şekilde savaşa yaklaştırmış oldu. Bir avuç Türk kuvveti müttefiklerin çıkartmasını püskürttü. 1917 Haziranında Yunanistan'ın durumu belli olmağa başladı. Alman taraftarı Kral Konstantin tahttan çekilme zorunda bırakıldı. Yerine kardeşi Alexander geçti. Venizelos yeniden Başbakan oldu ve Yunanistan Batılı Müttefiklerin yanında savaşa girdi.

Türk İzmir'de doğup büyümüş on bir yaşında küçük bir çocuk için bunlar şaşırtıcı gelişmelerdi. Aristo Onassis'in anladığına göre Yunanistan, Türkiye'nin can düşmanı olan İngiltere ve Fransa'nın müttefikiydi. Fakat korosunda büyük bir cömertlikle görev aldığı İzmir kilisesindeki ayinler her zaman papazın Yunan Kral, Kraliçe ve ordusunu koruması için Tanrı'ya niyaz etmesiyle bitiyordu.

«Almanlar'ın yanındayız sanıyordum,» diye mırıldandı. «Neden düşman için dua ediyoruz?»

«Allahını seversen sus,» dediler kendisine. «Bir şey söyleme, yoksa büyükanne, baban, papazın ve öğretmenin çok büyük tehlikeyle karşılaşır.»

Aristo bir şey anlamadı, fakat şarkı söylemeğe, günlük hazırlamağa ve içten olmasa bile bir görev duygusuyla Almanların yenilgisi için dua etmeğe devam etti. Fakat Aristo'nun çocukça tereddütlerinin Onassis'lerinkinden pek fazla uzak olmayan bir villâ'ya taşınmış olan liman Paşa ve Türk idarecileri tarafından da paylaşıldığı az za-

man sonra anlaşıldı. Anadolu Rumları'nın Türkler'in istediği gibi davranması için ciddî tedbirler alındı. Aristo'nun yeni başladığı Evangeliki Scholi adlı Yunan okulu kapatıldı. Ortodoks kilisesinin ayinleri kesmesi emredildi. Diğer çocuklar gibi Aristo da üzerinde ay yıldız işlenmiş olan saten bir kolluk takmağa ve İngiliz usûlü okul kasketi yerine fes giymeğe mecbur bırakıldı.

Çocuklar bundan hoşlanmamışlardı, fakat bu genç yaşta bile Aristo, durumu soğukkanlı bir muhakeme ile değerlendirdi. Akıl ona diyordu ki, Türkler stratejik önemi olan bir bölgede Türk aleyhtarı duyguları hoş görmezlerdi. Liman ve çevresindeki kelebek gözlüklü, uzun, parlak çizmeli Alman subayları Rumlar'ın düşmanlığını önlemek için çok çalıştılar ve hatta sokaktan geçerken çocuklara şekerler, çikolatalar bile verdiler.

Atina'da, parlamentoda sekiz saat süren tarihî nutkunda Venizelos Anadolu'da, «Ellenizmin imha edilmesini,» takbih etti. İzmir'de baskı artıyordu ve yetişme çağında olan gençlerin bunu hissetmemesi imkânsızdı.

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi Anadolu'ya barış getirmedi. Venizelos Versay barış konferansında «müttefikler için İzmir, dama tahtasındaki çeşitli karelerden bir tanesi,» diye ateş püskürüyordu. Halbuki ona göre burası Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasının ve bütün Yunanlılar'ın kurtarılmasının kilit noktasıydı. Müttefikler görüşünü kabul ettiler ve bunun mantıkî sonucu olan adımı atmasını sağladılar ve Mayıs 1919'da Müttefik savaş gemilerinin himayesinde Yunan askerleri İzmir'de karaya çıktı ve şehri işgal etti. Bu Aristo'ya ilk defa şiddetin ne olduğunu gösteren acı bir dönemdi. Türk kanı aktı, Yunan kanı aktı ve birazdan daha da hırslı şekillere dökülen ve Türk - Yunan düşmanlığını yoğunlaştıracak bir çok olaylar oldu.

İzmir bir kere Yunanlılar'ın eline geçince heyecan yatıştı, baskı azaldı ve ilk defa olarak Aristo çevresinin, yani denizin, sevimli körfezin, verimli vadilerin, çeşitli milletlerin ve din guruplarının meydana getirdiği, insanı uyanık tutan bir halk karışımına sahip olan bu şehrin tadını çıkarabiliyordu. İzmir'in 700.000 kişilik nüfusunun 400.000'ı Rum'du. 200.000 Türk vardı, aşağı yukarı 50.000 Ermeni ve 50.000 kadar da Fransız, İtalyan, İngiliz, Alman ve Yahudi bulunuyordu.

Socrates Onassis Yunan davasının ateşli bir destekleyicisiydi, fakat gelişen tütün işi onu Sadrazam Hanı Sokağındaki bürosunda fazlasıyla meşgul ediyordu. En genç kardeşi ve az bir hisseyle iş ortağı Homer Yunanistan'ı destekleyen bir derneğin muhasebecisi olmuştu. Aristo'nun diğer amcaları Vasil, Yohan ve Aleksandros Onassis ile halasıyla evli olan Chrysostomos Konyalides siyasî derneklere katılmışlardı.

Bu sıralarda Aristo'nun merakı spordu. Kürek çekiyordu, yüzüyordu, su topu oynuyordu ve şehirdeki her türlü spor dalında faaliyette bulunan üç kulüpten en küçüğü ve en iddialısı olan Pellos'un üyesiydi. Socrates çocuğun kendisini ev dışı faaliyetlere fazla verdiği kanaatındaydı. «Ne olacaksın,» diye soruyordu, «balıkçı mı, yoksa kürekçi mi?» Bunların hiç biri bir Onassis'in yapacağı iş değildi. Aristo Antwerpt'te yapılacak olimpiyatlarda Yunan su topu millî takımında yerini alacağı sırada henüz on dört yaşındaydı. Bu şerefli bir şeydi, fakat babası diretti. Bu seyahat çocuğun derslerine engel olur diyordu, gitmesine izin veremezdi.

Bu hayal kırıcıydı, ama babasının sert tutumunun faydasını gördü. Sporla fazla meşgul olmasına rağmen Aristo'nun okuldaki çalışmaları iyi ilerliyordu. Çabuk kavrayışı ve normalin üstündeki hafızası sayesinde başka iş-

lere ayırdığı zamanı telâfi ediyordu. İngilizce konuşmasını öğrendi. Az zamanda Fransız ve İtalyan çocuklarıyla kendi dillerinde konuşabilecek kadar Fransızca ve İtalyanca da öğrenmişti. Tahsili ünlversiteye, tercihan Atina'daki üniversiteye gitmesini gerektirecek bir döneme gelmişti.

Fakat Anadolu uğruna yapılan sert mücadele hâlâ devam ediyordu. Birazdan da genç öğrencinin hayalini etkiledi. Memleketin içlerinde Türkler ve Yunanlılar birbirlerinin gırtlaklarına sarılmışlardı. Mustafa Kemal'in liderliği altında Türk milliyetçileri Yunanistan'a verilecek her tavize karşı çıktı ve aynı şiddetle müttefiklerle de boğazlaştı. Yunanlılar da boş durmuyordu. Durumlarını emniyete almak için Anadolu'da yeni bir taarruza geçtiler. Alaşehir, Bursa ve Edirne'de Türkler'i yendiler ve onları ilerde bir plebisit yapılmak üzere İzmir ve interlandının idaresini Yunanlılar'a veren Sevr Anlaşmasını imzalamağa zorladılar.

Bu başarılı bir anlaşma değildi. Kemal, anlaşmayı tanımağı reddetti. Yunan Kralı Aleksander garip bir şekilde bir maymunun ısırması sonucu öldü, Veniseloz düşürüldü ve Kral Konstantin sürgünden geri getirildi. Anadolu'daki tepkiler çok ve karışıktı. Müttefikler önce Yunanlılar'ı teşvik etmişti. Sonra, onlar İstanbul'a doğru ilerleyince korkmuşlardı. Yunanlılar gittikçe daha çok şey talep edince telâşa kapılarak Türk görüşüne yaklaştılar. Büyüme ihtimali gösteren bu anlaşmazlığı halletmek için harıl harıl çalışmağa başlayan Müttefikler Sevr Anlaşmasının yeniden gözden geçirilmesini kabul ettiler, fakat Türkler, Yunanlılar Anadolu'yu tamamen terketmedikçe silâhlarını bırakmağı reddettiler. Kemal'in gerillaları Yunanlılar'ın işgalindeki yerleri kıvamına getirdikten sonra, 1922 Ağustosunda Türkler korkunç bir taarruza geçtiler.

İzmir haberin tesiriyle irkildi. Bu kadar geniş bir Türk nüfusu olunca Mustafa Kemal'in şöhreti şehirde kolaylıkla yayılıverdi. Hiç olmazsa bazı Rumlar, vatandaşlarının onun hakkındaki takdir hislerini paylaşıyordu. Uzağı görebilenler kötü bir şekilde idare edilen Yunan Ordusuna güvenmek için bir sebeb görmüyorlardı. Geniş temasları sayesinde çoğundan daha iyi haber alan Sokrates Onassis Türkler'in durumunun çok daha iyi olduğunun farkındaydı.

18 Agustos 1922'de Türkler'in İzmir'den üçyüz kilometre uzakta olan Afyonkarahisar'ı aldığı ve yeni hedefleri olan Bursa'nın tehlikede olduğu haberi geldi. Yunan Ordusunun kaçmakta olduğu rivayeti İzmir'e, geri çekilmekte olan birliklerden biraz önce ulaştı. Muzaffer Türkler'in Rum halkını darmadağın etmesi sonucu, kaçanlarla birlikte dehşet hikâyeleri de geliyordu. İzmir çok daha kötü bir akıbet beklemekte haklıydı. Sokrates Onassis kepenkleri indirdi. Kardeşi Homer, politik bakımdan ailenin kendisini en çok belli etmiş üyesi, acele olarak Atina'ya gitti.

Türkler'in ilerlemesi o kadar hızlı gelişiyordu ki, Onassis kardeşlerin gelecekle ilgili olarak yaptıkları plânlar olayarın gerisinde kamıştı. Onassis ailesini şehirden üç kilometre uzakta, deniz kenarındaki evde etrafına topladı. Karısı Helen, Büyükanne Gethsemane, Aristo ve Artemis ve iki küçük kız, Merope ve Calirrhoe oradaydı. Pencerelerden adalara kaçan gemilerle benek benek olmuş Ege denizi görülüyordu.

8 Eylül gününün akşamı Aristo Onassis, on yedinci doğum gününe dört ay kala bunun son gençlik günü olduğunu bilerek yatmıştı. İzmir üzerinde fırtına koptuğunda gece daha yeni bitmişti.

BÖLÜM 3

Aristo silâhların gürlemesiyle uyandı. Yeni gün İzmir'in ağır bir topçu ateşine tutulmasıyla başladı. Uzaktan bir tüfeğin tak tak tak ettiğini duyuyordu, fakat durum, ne olup bittiğini anlamak için dışarı çıkılamayacak kadar tehlikeliydi. Çok geçmeden halka dışarı çıkmamalarını ve yeni emirleri beklemelerini söyleyen ilânlar asıldı. Fakat ilân teminat veren bir havayla bitiyordu: «Sakin olun,» diyodu, «Telâşlanmak için sebep yok.»

Başlangıçta gerçekten de mühim bir şey olmadı, fakat bir iki gün sonra muzaffer Türkler politikalarını ve davranışlarını değiştirdiler. Birikmiş heyecanlar sebest bırakılınca, İzmir öfkelerin acı kurbanı oldu. Aristo ve babası felâketin ilk müphem işaretini, perdelerin arkasından baktıklarında şehri siyah bir duman içinde görünce aldılar. Şimşeğe benzeyen alevler duman perdesinin arasından görünüyor, yükseliyor, karışıp yayılıyor ve şehrin bildikleri nirengi noktalarını yutuyor ve mahalleleri bütünüyle silip süpürüyordu. Hafif bir rüzgâr yanık kokusunu denize doğru sürüklüyordu.

Fakat Aisto'nun aklında en çok iz bıakan babasının endişeli yüzü ve gözlerindeki ümitsizlikti. Sokrates Onas-

sis konuşmuyordu, buna rağmen Aristo onun büyük endişesini hissedebiliyordu. Aile de, malları da tehlikedeydi, yıllar boyu süren çabalarla geliştirdiği işi yok olacağa benziyordu. Fakat babası zayıfladığı intibaını verdiği nisbette, Aristo güçlenip olgunlaşmışa benziyordu. Okulda — babasının en büyü karzusu olan — Oksford'a girebilecek bir seviyeye gelmişti ve bir yüksek öğrenim çevresine elverişli sosyal inceliklere ve kılık kıyafete sahipti. Fikir ne kadar acı olursa olsun, bu rüyanın sona erdiğini anlamıştı. Artık bir çocuk değil, yetişmiş bir adamdı ve insiyakî olarak yaşlı Onassis'in onun yardımına ihtiyacı olduğunu hissediyordu.

«Aldırma baba,» dedi, «Eğer sağ kalırsak bir iş bulurum ve ailenin devamına yardımcı olurum,» O zaman farkında değildi, fakat olacak olan tamamen buydu.

Sağ kalırlar mıydı? Yarının ne getireceği belli değildi. Insanlar felâketi komşularıyla konuşmak, ellerindeki pek az bilgiyi birbirlerine vermek ve rivayetleri nakletmek için gizli gizli evlerinden kaçmağa başlamıştı. Az zamanda en inanılmaz haberler bile kesin birer gerçek olmaya başladı. Aristo durumu bir de kendi gözleriyle araştırıp görmeğe kararlıydı. Onaltı yaşında ufak tefek olduğundan da küçük görünen bir çocuk olduğu için harabe haline gelmiş şehirde göze çarpmadan dolaştı.

Gördükleri şeyler okul çağındaki bir çocuğun tahammül etmesi beklenemeyecek cinstendi. Umutsuzluktan gözü dönmüş binlerce Rum, denize, İzmir limanına ve Türk yetkililerinin Anadolu'yu bütün Rumlar'dan temizleyeceklerini ilân etmesi üzerine alelâcele kurulmuş olan bindirme merkezlerine varmağa çalışıyordu.

Liman bir çok acıklı olayların yer aldığı bir sahneydi. Ölümden kurtulmak telâşı içinde Rum erkekler ve kadınlar elbiseleriyle denize atlıyor ve demir aldığını gördükleri

gemilere ulaşmağa çalışıyordu. Çok defa bir düzineden fazla insan bir üzüm salkımına benzeyen gruplar halinde gemi zincirlerine asılıp, gemiye alınmaları için yalvarıyordu. Ne yapacaklarını şaşırmış olan ve demir zincirlerini çekemeyen denizciler — kova, süpürge, çöp — ellerine ne geçerse fırlatıyordu. Yüzemeyecek kadar bitkin olan bu insanların bir çoğu kendilerini emniyetli bir yere götürebilecek olan gemilerin önünde boğuluyordu .

Büyükanne Gethsemane diğer oğullarının akıbetini merak ediyordu. Aristo araştırmağa karar verdi. Kadının aklına gelen kötü düşünceler doğru çıktı. Altmış kilometre kadar içerde olan kasaba'da amcası Aleksander Onassis tutuklanmış, askerî bir mahkeme huzurunda yargılanmış, Yunan taraftarı diye mahkûm edilmiş ve şehrin meydanında asılarak idam edilmişti. Vasil ve Yohan amcaları memleketin iç taraflarındaki toplama kamplarından birine götürülmüşlerdi.

Aristo şaşkına dönmüştü, zihni karışmıştı. Gördüğü bu korkunç şeyleri anlayamayacak kadar gençti. Kendisine gelmesini sağlayacak zamanı bulmadan önce bir başka darbe daha yedi. Sokrates Onassis tutuklandı ve hapse atıldı. Aristo babasının sağlığından ve hayatından endişe etmeğe başladı, fakat o sırada yapabileceği çok bir şey yoktu. Şimdi ilçenin tek erkeğiydi ve yeni sorumluluklarını yerine getirebilmek için kafasını zorluyordu. Kendi kendisine, hiç olmazsa, dedi, durumun daha kötü olmasına imkân yok. Ama o da oldu. Türk Ordusu eve el koydu ve aileden ne kaldıysa evi terketmesini emretti.

El koyma emrinden hemen sonra Onassis'lerin evinde yerleşecek olan paşa geldi. Büyükannenin bir başka yaşlı kadının evine taşınması için tertibat alındı. Helen Onassis ve Aristo'nun üç kızkardeşi Yunanistan'a gidecek bir vasıta beklemek üzere tahliye merkezlerinden birine gönde-

rildi. Aristo tek başına bırakılmıştı. Geceyi nerede geçireceğini bilmiyordu. Bu mutlu olmayan günü şimdi gözönüne getirince Onassis en az düşündüğü şeyin bu olduğunu hatırlar. Çabuk işleyen kafası bu yeni durumda kendisine bir yer bulmak ve akrabalarını kurtarabilmek için bir üs tesis etmek üzere çalışıyordu.

Evin kapısında durduğu sırada bir Türk teğmeni gelerek kendisini generalin yaveri olarak tanıttı. Yaverin teknik tesisat, ısıtma, su boruları, mutfak v.s. hakkında öğrenmek istediği şeyler vardı, insiyakî olarak Aristo'nun tepkisi adama mümkün olduğu kadar yardımcı olmak oldu. Terbiyeli ve akıllı bir şekilde evdeki bütün tesisatı anlattı. Teğmene evin her tarafını gösterdi, eşyayı düzene soktu, şurada bir vida, ötede bir pancur tamir etti. Subay memnundu.

«Çok iyi, çok iyi,» dedi. «İyi çalışıyorsun burada.» Aristo adama ümitle baktı ve subay devam etti: «Eğer istersen kalabilirsin. Daha sonra ihtiyacımız olabilir sana. Kendi odan sana kalabilir.» «Teşekkür ederim, efendim,» diye cevap verdi Aristo. Nihayet başını sokacak bir yer bulmuştu. Hatta daha da fazla, dost ve koruyucu olarak teğmene güvenebileceğini hissediyordu. O da karşılık olarak ona minnettarlığını ispat etmek istiyordu. Umduğundan çok daha çabuk bir fırsat çıktı. İzmir'de durum karışıktı, askerleri asıl rahatsız eden Türk kumandanı Nureddin Paşa'nın içki satışını kesinlikle yasak etmesiydi. Bilinen içki stokları süratle tükendi.

İzmir limanı Müttefik kruvazer'leri, fırkateynleri, torpido gemileri, kısacası yüzden fazla savaş gemisiyle adamakıllı doluydu. Boş zamanı olan fakat içkisi olmayan binlerce denizciyi düşünün! Aristo bu Türk generalinin de denizcilerden daha iyi durumda olmadığını farkedince, çalışan kafasında bir fikir doğdu.

Kendiliğinden, «Teğmenin benimle gelmesine izin verirseniz, efendim,» dedi, «belki bir şeyler yapabilirim.»

Paşa teklifi hemen kabul etti. Aristo vaadini yerine getirebileceğinden emindi. O kadar insan tanıyordu. Onassis ailesi, Rum olsun, Türk olsun, iş çevrelerinde sevilirdi. Muhakkak bir kaçında iyi para verilince satacakları içki vardı. Teğmenin arabasında birlikte gittiler, Aristo'nun hatırlayabildiği herkesi dolaştılar, fakat ailenin eski dostları bile omuz silkip sırt çevirdi. Başarısız bir seferdi ve Aristo koruyucusunu yolda bırakmış gibi hissediyordu.

Ertesi gün hâlâ üzgün olarak balkonda otururken külüstür bir Ford kullanan bir adam gördü. Aristo adamı hemen tanıdı. Nüfuzlu Amerikan viskonsülü M. Parker'i İzmir'de herkes tanırdı. Parker bir kaç ev ilerde oturan genç bir kadını emin bir yere götürmek için gelmişti. Kadını Aristo da tanıyordu. Kolejde İngilizce öğretmeniydi. O eşyalarını topladığı sırada, Amerikan üniforması giymiş olan Parker ve yardımcısı sokakta bekliyordu. Aristo'yu görünce Parker malûm soruyu sordu: «Içki alabileceğim bir yer biliyor musun?»

Aristo «hayır» anlamına başını salladı. Konsolosa açık açık, kendisinin de bir iki şişe içki aradığını, fakat bulamadığını söyledi. Konsolos bir kere daha denemenin faydalı olabileceğini düşündü ve genç kadını gideceği yere bıraktıktan sonra içki temin etmesi muhtemel insanları bir kere daha dolaşmak için Aristo'yu almağa geldi. Aristo pek iyimser değildi, fakat üniformalı Amerikalı'nın yanında göründüğü vakit hava adamakıllı değişmişti. O zaman anladı ki, gittiği arkadaşları sadece Türk subayından çekinmişlerdi.

Bir Amerikalı'yla gidince durum başkaydı. Bir dükkâncı üç galon rakı verdi, diğerleri şişe şişe viski yarattı. Aristo azar azar olmak üzere çok miktarda içki topladı.

Vis-Konsül çok memnun olmuştu. Hem de sade kendisi için değil. İçkinin çoğu limandaki savaş gemisine gidecekti. Hediye olarak Aristo'ya da bir şişe rakı verildi.

Bu olay sadece Aristo'nun güç şartlar altında ortaya çıkan meseleleri halletme hususundaki doğuştan kabiliyetinin erken beliren bir delili değildi. Bu zamanda asıl önemli olan yükseklerde bir başka koruyucu, hem de bizzat Amerikan Vis-Konsül'ünü elde etmiş olmasıydı. Bu ona 1922 İzmir'inin Rumlar'ı arasında istisnaî bir mevki kazandırdı. Koruyucu meleklerinin her biri, üzerinde ismi yazılı ve fotoğrafı yapışık olan birer izin kâğıdı vermişti. Türk izin kâğıdı ona şehirde istediği gibi hareket etme imkânı veriyordu. Daha önemlisi, Amerikan izin kâğıdı, Amerikan deniz piyadelerinin kontrolündeki bölgeye girme müsaadesi sağlıyordu.

Artık kendisini çok önemli hissediyordu. Her ne kadar zamanla bir diplomatik pasaportu olmuş ve önünde her kapının açıldığı dünya çapında bir şöhret haline gelmişse de, hiç bir zaman o günlerdeki kadar mağrur olmamıştı. Daha sonra bunu hatırladığında «Başbakan olsaydım, kendimi daha önemli hissetmezdim» diyordu.

Türk subay dostlarına borçlu olduğu yeni elbise ve ayakkabılarıyla temiz pak, neredeyse şıktı. Generalin bu sevimli delikanlıdan gerçekten hoşlandığı anlaşılıyordu.

Bu olağanüstü imkânlardan mümkün olduğu kadar yararlanmak sağduyu gereğiydi. Aristo en çok büyükannesini ve kız kardeşlerini düşünüyordu. Parker'in nüfuzuyla kendilerini Midilli adasına götüren bir Amerikan gemisine yerleştirdi. Orada Yunanistan'a gidecek bir vasıta bekleyeceklerdi. Aristo büyükannesini aramak için gitti, fakat kadın ortalıkta yoktu. Öğrenebildiği tek şey iki askerin yetmiş yaşındaki kadını alıp götürdüğüydü. Kadının komşuları Aristo'ya merak etmemesini söylediler: «İhti-

mal bir tahliye merkezine götürülmüştür ve şu anda Yunanistan yolundadır.»

Fakat Aristo aynı derecede emin değildi. Elindeki izin kâğıtları sayesinde bir bir merkezleri dolaştı. Akşam olduğunda o hâlâ bir yerden bir yere gidiyordu. Gece sokağa çıkma yasağı vardı. Her on beş dakikada bir Türk devriyeleri göğsüne süngüyü dayayarak kendisini durduruyor ve sorguya çekiyordu. Tehlikeli bir işti. Şafak sökmüştü, fakat büyükanne ortalarda yoktu .

Göğsünde bir ağırlık vardı. Yalnızlığın ağırlığını hissediyordu. Buna rağmen en önemli görevi henüz önünde duruyordu. Babası belediye merkezi olan Konak yakınında bir hapishanedeydi ve güvenebileceği bir tek oğlu vardı. Sokrates Onassis Yunan taraftarı derneklerin üyesi bulunmak ve çeşitli başka suçları işlemiş olmak suçuyla muhakeme edilmeyi bekleyen üç yüz mahpustan bir tanesiydi. Aristo elindeki izin kâğıdı ve soğukkanlılığı sayesinde hapishaneye istediği gibi girip çıkabiliyordu. Günde iki defa babasını ziyaret ediyordu. Diğer mahpuslarla konuşuyor, endişeyle bekleyen akrabalarına onlardan mesajlar götürüyor, onlara sigara, para ve diğer lüzumlu eşyayı getiriyordu.

Bu sık sık bir ölüm kalım meselesi oluyordu. Yunan vatanseveri diye yakalanan mahpuslardan bir tanesi İtalya'dan gelmişti. «Lütfen İtalyan Konsolosuna nerede olduğumu söyle,» diye yalvardı Aristo'ya. Böylelikle Aristo İtalyan Konsolosunu işin içine soktu ve adamın hayatı kurtarıldı. Bu, buna benzeyen olaylardan yalnız bir tanesiydi. En az bir düzine tutuklu, hayatlarını değilse bile hürriyetlerini ona borçluydu. O zaman ve daha sonra minnettarlıklarının senbolü olarak birçok hediye aldı ve büyük bir sevgi hazinesi biriktirdi.

Tutuklanmanın ilk şoku geçince Sokrates Onassis paniğe kapılmamak için çok çalıştı. Fakat bir gün oğlu babasını göz yaşları içinde buldu. Yüzünü hapishanenin demir parmaklıklarına dayayarak hıçkıra hıçkıra oğluna bütün hapishanede dolaşan acı hikâyeyi fısıldadı: «Sana daha önce de söylemiştim — güçlükle konuşuyordu — Neredeyse her gece Türk subayları hapishaneye geliyorlar tutukluların isimlerini okuyorlar, bazan on, hattâ yirmi kadar tutukluyu alıp götürüyorlar diye. Nereye gittiklerini hiç bilmiyorduk. Hiç biri de dönmüyordu. Fakat dün akşam bir tanesi dönüp geldi!»

Sokrates Onassis'in ağlayarak anlattığına göre, esrarlı bir şekilde gece alınıp götürülmelerin üzerinden perdeyi bu adam kaldırmıştı. Adam diğer bir çok tutukluyla birlikte hapishaneden pek fazla uzak olmayan, kendilerini kısa bir şekilde yargılayan bir askerî mahkemenin bulunduğu bir karargâha götürülmüş. Kör bir lâmba ışığında bir subay iddia edilen suçları saymış. Bundan sonra yargıç her seferinde sanığın adını, mesleğini, yaşını tekrar edip idam cezası vermiş. Sonra sanık bir sıranın üzerine çıkarılmış, boynuna bir ip geçirilmiş ve bir tekme vurularak sıra devrilmiş.

Bu adamın sırası gelince aynı usûl uygulanmış. Hüküm okunmuş, fakat sanığın dikkatini çeken o korkunç ölüm kelimesi değil, hakimin ayrıntıları sayarken söylediği yaş olmuş: Reisin «...yirmi beş yaşında» dediğini işitmiş. Hemen feryad ederek itiraz etmiş: «Yanılıyorsunuz! Yanlış birisini mahkûm ediyorsunuz. Yüzüme bakın. Ben en az iki defa yirmi beş yaşındayım!»

O kadar gürültü yapmıştı ki subaylardan biri lâmbayla gidip yüzüne bakmış. Hükümde sözü edilen adamın bu olamıyacağı belliymiş. Subay «İndirin onu. İpi çıkarın boy-

nundan!» diye emretmiş. Hiç olmazsa o an için adamın hayatı kurtulmuş ve hapishaneye geri gönderilmiş.

Demek sanıkları bekleyen akıbet buymuş! Aristo Onassis babasının bu şekilde ölmesini önlemeğe karar verdi. Sokrates Onassis'in bir çok Türk dostu vardı. Oğlu bunları sırayla dolaştı ve hepsine eski ve güvenilir iş ortaklarını bekleyen akıbeti anlattı. Bu işi tamamladığında, elli kadar sözü geçen Türk iş adamı bir araya gelerek Belediyeye yürüdüler. Hattâ bir tanesi bir levha taşıyordu. «Sokrates Onassis her zaman dürüst ve iyi bir adamdı. Hapsedilmesini protesto ediyoruz.»

Bu gösteri Sokrates Onassis'in hayatını kurtardı. İdama mahkûm edilmedi, fakat serbest de bırakılmadı. Aristo aynı zamanda parası azaldığı için de endişeliydi. Fakat talihi yaver gidiyordu. Babasının Topal Sadık adındaki eski bir arkadaşına gitti.

Topal Sadık Aristo'yu bir kenara çekti. İçinde önemli evrak, kıymetli hisse senetleri, bonolar ve bir kutu mücevher bulunan kendisine ait bir paket Onassis'in bürosundaki kasadaydı ve bunları geri istiyordu. Türk olarak Sadık'ın kendisine ait bir malı almak için izin temin etmesi güç değildi. O, Aristo, bir subay ve iki şahit molozlar arasından geçerek Sadrazam Hanı'na gittiler. Bina fena hasar görmüştü. Yıkık yerler hâlâ için için yanıyordu. Fakat kasayı sapasağlam buldular ve içindekileri sahibine teslim ettiler.

Bu Aristo'nun kaçmasına müsaade etmeyeceği bir fırsattı. Hazır oraya gelmişken diğer malları da emniyete almak doğru bir şey olurdu diye teklif etti. Gözü babasının kasasındaydı. Açmasına müsaade ettiler. Aileye ait birkaç bin Türk lirasını hemen kaptı. Bu ona uzun zaman yetecek kadar bir paraydı.

Fakat bu becerikli delikanlı babasını hapisten kurtarmanın çaresini bulamadan zaman ona yetişti. Türkler on yediyle kırkbeş yaşları arasında Rum asıllı bütün erkekleri Türkiye'den ayrılıp Yunanistan'a gitmeğe zorluyordu.

Aristo henüz on yedi yaşında değildi, fakat çok az zamanı olduğu belliydi. Konsolos Parker, babası serbest bırakılıncaya kadar Türkiye'de kalmakta ısrar ettiği takdirde, hayatının veya hürriyetinin tehlikede olduğunu ısrarla söylüyordu. Midilli'den üvey annesinin ve kız kardeşlerinin tehlikesiz bir şekilde adaya vardıklarını, fakat paraları olmadığını bildiren bir haber gelmişti. Görünüşe göre büyükanne Gethsemane iz bırakmadan kaybolmuştu.

«Sana ısrarla gitmeni tavsiye ederim,» dedi Parker. «Eğer istersen seni bir Amerikan muhribine koyabilirim.»

Karar vermesi çok zordu. Arsito babasını görmeğe gitti. Sokrates Onassis, «Gitmelisin,» diye ısrar etti. Türk dostlarının onun için ellerinden geleni yapacaklarından emindi. Oğluna «Ailenin sana ihtiyacı var,» dedi. Evde Türk generali bu genç dostunun gitmesine üzgündü, fakat bunun en akıllı hareket olduğu kanaatındaydı. Aristo istemeye istemeye razı oldu.

Son günü akşam üstü ikide, biraz yiyecek, sigara ve parayla babasını son defa ziyaret etmeğe gitti. Hapishane parmaklıkları arasından vedalaşıp öpüşürken, gözünün ucuyla hapishane kumandanının kendisine doğru geldiğini gördü. Tam ayrılacağı sırada kumandan kendisine seslendi ve sonra bir subaya dönerek Aristo'yu gösterdi ve «Büroma götür,» dedi.

Kumandan ondan ne istiyordu? Haftalardan beri hapishaneye girip çıkıyordu ve hapishane kumandanı da onu nöbetçiler kadar iyi tanıyordu. Şimdi onu neden istemişti?

Yalnız kaldıkları zaman kumandan «Otur,» diye emretti. Sesinde bir tehdit havası vardı: «Söyle, şimdi babana verdiğini gördüğüm parayı nereden buldun? Kaç liraydı?»

Aşağı yukarı iki bin dolar değerinde olan beş yüz Türk lirasıydı. Kumandan sıkıştırdı: «Babanın yazıhanesinden bunu mu aldın? Üst tarafı nerede?»

Aristo, «Çok sarfetmem icap etti,» diye cevap verdi.

Kumandan, «Söylediğin bir tek lâfa bile inanmıyorum,» diye parladı. «Yalan söylüyorsun!»

Ve bağırdı, «Hücreye atacağım seni! Seni orada iki gün tutarsam ve her altı saatte bir dayak attırırsam, bülbül gibi konuşursun.»

Kendisini acele bir toplantıya çağıran bir telefon, sözlerinin yarıda kalmasına sebeb oldu. Giderken, askerlerden birine, «Bu çocuğa dikkat et! Gelince onu burada görmek istiyorum.»

Artık Aristo adamakıllı korkmuştu. Yanındaki oldukça yüklü paradan başka, onun İzmir'den ayrılacağını duyan babasının hapishane arkadaşlarının ve diğerlerinin verdiği vesikalar ve gizli mesajlar da vardı. Sanki dinamit taşıyordu.

Ucuna süngü takılmış bir tüfek taşıyan asker dış avluya ve çıkış kapısına uzanan uzun koridor boyunca onu bir aşağı, bir yukarı yürüttü. Nöbetçiyle yan yana, sanıktan çok iki arkadaş gibi yürüyorlardı. Fakat Aristo için durum gittikçe tehlikeli oluyordu. Bir karar verinceye kadar bir çeyrek saat geçti. Kendi kendine başka çare yok dedi. Eğer üstü aranıp da para ve mesaj taşıdığı anlaşılırsa o da, babası da, babasının arkadaşları da kurşuna dizilebilirlerdi. Kumar oynamak zorundaydı. Eğer kaçma-

ğa kalkarsa hiç olmazsa onun da, babasının da, babasının arkadaşlarının da sağ kalması ihtimali vardı.

Yürürlerken Aristo devamlı olarak geri kalmağa başladı. Niyeti nöbetçiyle arayı açmak ve asker sırtı dönük öbür tarafa doğru yürümeğe devam ederken kapıdan tüymekti. Tam zamanı gelince döndü ve kendine şaşılacak derecede hâkim olarak dış avludan çıkış kapısına doğru yavaş yavaş yürüdü. Onun tutuklandığını bilmeyen diğer nöbetçiler neşeli bir şekilde el sallayarak veda ettiler. Birkaç saniye sonra sokaktaydı ve dönüp koşmağa başlamıştı. Sonradan gülerek anlattığına göre o kadar hızlı koşmuş ki, arkasından otomobil bile yetişemezmiş. Amerikan bölgesine gelinceye kadar başını çevirmeden neredeyse bir çeyrek saat koştu.

Olan bitenleri konsolos Parker'e bir dakikada anlattı. Amerikalı da vakit kaybetmedi. Üzeri açılıp kapanan çalışma masasını gösterdi ve hemen «Gir içeri!» dedi, ve kapağı kapattı.

Üzeri kapanmış olan çalışma masasında büzülmüş olarak sanki bir ömür boyu orada kaldı. Nihayet bir Türk devriyesi konsolosa geldi. Aristo, onların genç bir delikanlının kaçtığını ve Amerikan Deniz Piyadeleri Bölgesine girdiğinden emin olduklarını söylediğini işitti. «Politika meselesi değil» dediler konsolosa, «üzerinde çalınmış para var». Ve iddialarını iyice kuvvetlendirmek için de «bir kızı öldürdü,» diye ilâve ettiler.

Gizlendiği yerde Aristo titriyordu. Fakat Amerikalı'nın, «Burada değil... Nerede olduğunu bilmiyorum,» dediğini işitince derin bir nefes aldı.

Türkler inanmamışlardı, fakat yapabilecekleri bir şey yoktu. Konsolosun bürosunu aramağa cesaret edemediler.

Onlar gider gitmez Parker Aristo'yu serbest bıraktı, giymesi için gence bir Amerikan denizci üniforması temin etti, alıp limana götürdü ve bir Amerikan muhribine bindirdi. Saat üçtü.

Türkler Izmir'e geleli henüz beş hafta olmuştu. Gemi yola çıkınca artık tek başına kalmış evsiz barksız bir mülteci olan Aristo, doğduğu şehrin ufukta kayboluşunu seyretti. Daha mutlu şartlar altında yeniden dönünceye kadar bu onun Izmir'i son görüşüydü. Üç saat sonra Midilli adasına inmişti.

Anadolu'dan gelen her göçmen için ilk durak olan Midilli adası bir gözyaşı ve umutsuzluk adasıydı. Durum gerçekten trajikti. Anadolu tarafından gelen her gemi — savaş gemisi veya şilep — yeni gelenler arasında akrabalarını ve tanıdıklarını bulmak ümidiyle ellerine geçen her türlü tekneyi kullanan insan kalabalığı tarafından karşılanıyordu. Anadolulu binlerce Rum sevdiklerini beklemek ve geride bıraktıkları evlerinden haber almak için yanıp tutuşarak iskelelerin civarını doldurmuştu.

Yeni gelen herkes gibi Aristo da rıhtıma ayağını basar basmaz etrafı bir kalabalıkla çevrildi. O mahzun ve hayal kırıklığına uğramış yüzleri hâlâ hatırlar. Sual yağmuruna tutulmuştu. Bu sorular adaya geldikten sonra, bir hafta on gün kadar daha devam etti .Ana babalar ayrılmak zorunda kaldıkları çocuklarını soruyorlardı. Şaşkına dönmüş çocuklar, geride bırakmış oldukları ana babalarının âkıbetini öğrenmek için yırtınıyorlardı. Kadınlar kocalarınn durumiu hakkında bir şeyler öğrenmeye çalışıyordu. Aristo'da İzmir'de ve oradakilerin durumu ile ilgili daha çok bilgi vardı ve sorulara herkesten daha çok cevap verebiliyordu. Fakat verdiği haberler çok defa acıydı. Kalabalıktan kurtulunca kendi ailesini aramağa koyuldu ve

üvey annesini, kız kardeşlerini amcalarının karılarını ve çocuklarını geçici olarak uydurma bir takım yerlere yerleşmiş olarak buldu. Hepsi bu becerikli ve zeki delikanlıya kavuştuklarına memnundu. Üç hafta sonra Yunanistan'a giden bir gemiye binebilmek imkânını buldular. Kısa süren bir yolculuktan sonra Aristo Onassis hayatında ilk defa Yunanistan'a ayak bastı.

BÖLÜM 4

Çocukluğundan itibaren her Anadolulu Rum'a: «Kurtarılmış Yunanistanın» vatan olduğu öğretilirdi. Atina'yı ziyaret etmek, gençlerin kafasına itinayla yerleştirilen bir idealdi. Fakat Aristo Onassis'in Pire limanına gelişindeki şartlar vatanseverlik duygularını uyandıracak cinsten değildi. Yunanlı olarak kabul edileceğinden kat'iyen emin değildi. O ve ailesi evsiz barksız kalmıştı, az zaman önce başlarına gelmiş olan olayların hatırası gelecek hakkındaki fikirlerini de bulanıklaştırıyordu. Doğum yerleri olan İzmir yanmış bir harabeydi. Gördükleri sertlik ve yeteri kadar pay almış oldukları sefalet akıllarından çıkmıyordu. Aristo da şaşkındı ve babası henüz hapistan çıkmadığından fiilen aile reisi o olmuştu ve bu sorumluluğun altında eziliyordu.

Onunki büyük bir aileydi. Üvey annesi ve kızkardeşlerinden başka üç amcasının karılarına ve çocuklarına da bakmak zorundaydı. Hepsi birden on yedi kişi. Midilli adasının mağazaları o gelmeden çok daha önce tertemiz bırakılmış olduğundan üzerlerindeki elbiseden başka ailenin pek az elbisesi vardı. Valiz yoktu, elle tutulabilecek bir eşya yoktu. Kızların her birinin bir çift elbisesi vardı.

Aristo hâlâ İzmir'den ayrılırken giydiği Amerikan denizci üniformasını giyiyordu.

Önce, bütün bu başları sokacak bir yer bulması gerekiyordu. Helen Onassis ve kız kardeşleri Artemis, Merope ve Kalirrhoe ile birlikte Kifizia bölgesinde kirası nisbeten ucuz olan bir eve taşındı. Diğerleri için de aynı çevrede yerler buldu. Bu arada amcası Homer gelerek ailenin idarsi içinde Aristo'ya yardımcı oldu. Fakat yeni şartlara alışmak kolay değildi. Uğradıkları acı kayıplar telâfi edilir gibi değildi. Aristo babasının akıbetinden endişe ediyordu. Ya büyükannesine ne olmuş olabilirdi?

Atina'ya vardıktan az sonra Aristo Gethsemane muammasını halleden İzmirli eski bir okul arkadaşıyla karşılaştı. Çocuk kadının bir şileple geldiğini ve bir takım insanların yaşlı kadına vapurdan inmesi için sözde yardım ettiğini görmüştü. Ona yüklerini taşımayı teklif etmişler, sonradan çantasında bir miktar altın para bulunduğunu farketmişler. Çantayı kapıp kaçmağa çalışmışlar, fakat yaşına rağmen mücadeleci olan kadın bütün gücüyle karşı koymuş. Mücadele sırasında ayağı kayarak rıhtıma düşmüş. Pire'de gömülmüş. Aristo kadının kabrini ziyarete gitti.

Babasına yardım etmenin yollarını arayan Aristo kilit noktasının Sokrates Onassis'in hükûmette hâlâ nüfuz sahibi olması gereken bir çok dostlarının bulunduğu İstanbul olduğu sonucuna vardı. Onları aramağa karar verdi. Babasının İzmir'deki Türk dostlarını başarılı bir şekilde harekete geçirdikten sonra, İstanbul'da başarılı olmaması için bir sebep görmüyordu.

Artık Aristo'nun yeni bir takım elbisesi, bir de bavulu vardı. Hidivyal şirketinin İngiliz bayrağı altında seyreden Mısırlı yolcu gemisi **Abbasiye**'de bir yer ayırttı. Bu muhteşem gemideki ilk geceyi hiç unutamadı. Birinci sınıf yemek

salonuna bakınca gördüğü pırıltılı gece elbiseleri giymiş güzel kadınlar, smokin giymiş şık erkekler, tam bir lüks ve zarafet sergisi teşkil ediyordu. Kendi dünyası çöktükten, bu son aylarda başından geçenlerden sonra, bu gibi şeylerin hâlâ var olduğuna inanmak güçtü.

Hâlâ Müttefik işgali altında olan İstanbul'da Aristo babasının İngiliz, İtalyan ve Türk dostlarını buldu ve hepsi kafa kafaya vererek nasıl hareket edeceklerini tesbit eden bir plân hazırladılar. Çok paraya mal olsa bile Sokrates Onassis'i hürriyete kavuşturacak iltiması sağlayabileceklerinden emindiler. Aristo babasını kurtarmanın fiatı olamayacağı kanaatindeydi.

Görevinin başarıya erişeceğinden emin olarak, başarısıyla övünerek Atina'ya döndü. Fakat aiesinden bazılarının bu tertipleri pek beğenmediğini görünce biraz sarsıldı. Hele babası, normal bir şekilde serbest bırakılıp Midilli yoluyla Atina'ya geldiğinde, ailenin geri kalan maddî imkânını, oğlunun kullanış şeklini tenkid edince daha da fena oldu. Bir aile toplantısında Aristo'dan ailenin kurtarılabilen nakit ve tahvillerinin ve yapılan masrafların ayrıntılı hesabını istedi. Aristo'nun sorumlu olduğu bütün bu alış verişte en büyük kalem babasının serbest bırakılması için ödediği beş bin Türk lirası (yaklaşık olarak yirmi beş bin dolar) dı. Hem baabsı, hem de amcası Homer, adam esasen beraat etmiş olduğundan ve nasılsa serbest bırakılacağından, bu miktarı çok ve tamamen lüzumsuz bulmuşlardı.

Aristo çok üzülmüştü. Ailenin malî durumu kat'iyen ümitsiz değildi. Hâlâ para vardı ve Türkler İzmir'i işgal edince Onassis firmasının yabancı bankalarda bloke edilmiş olan paralarının yakında serbest bırakılması ihtimali oldukça fazlaydı. Hapsedildiği için babasının sıhhati zarar görmüş olmasına ve kalb durumu çalışmasını kısıtlaması-

na rağmen, daha mütevazi bir ölçüde de olsa bütün ticaretini Atina'da derleyip toplaması ihtimali vardı. Fakat kendisi hiç bir şekilde bununla ilgilenmek istemiyordu.

Hayatında ne o ana kadar, ne de o andan sonra, böyle bir hakarete uğramamıştı. Gururunun kırılması karşısında gösterdiği tepki tipikti. Daha sonra söylediğine göre hayatının bu devresindeki öfke ve hırs ilerde kendisini en üste çıkaracak ihtiras ve gayretin doğmasına sebeb olmuştu. Bir an önce Yunanistan'dan uzaklaşmak istiyordu ve bunun için an'anevî Yunan usûlünü seçti. Babasına, «Kalandan yalnız iki yüz elli dolarını alacağım ve göç edeceğim,» dedi. Mesele, doyurulacak bir kişinin azalması meselesi değildi, çünkü Aristo Atina'da kolaylıkla iş bulabilecek bir insandı. Fakat öfkesine bir de maceraya atılma isteği eklenmişti. Her şeyden çok, son bir kaç ayda olduğu gibi, kendi başına buyruk olmak istiyordu. İki ayağının üzerinde durup kendi gücünü ispat etmek istiyordu.

Bir kere karar verdikten sonra vakit kaybetmedi. Kavga babasıyla olan ilişkilerine gölge düşürmüştü ve mümkün olduğu kadar çabuk oralardan uzaklaşmak istiyordu. Gideceği yer, ticaret gemileri Güney Amerika seferlerinde geniş nisbette kullanılan Yunanlılar'ın en çok tercih ettiği avlanma yeri olan Buenos Aires'di. İlk engel seyahat edebilmek için gerekli evraktan yoksun oluşuydu. İzmir'den gelen Rum göçmenler, Türkler tarafından kovulmuş, fakat Yunanlılar tarafından henüz vatandaşlığa kabul edilmemişti, bu yüzden de milliyetleri yoktu. Büyük devletler kendilerine daha sonra Nansen pasaportu verilecek olan göçmenlerin müstakbel durumlarını görüşüyorlardı, fakat bu arada Yunanistan'ı bir an önce terketmek için acele edenler vardı. Bunlara bir seyahatta kullanılmak üzere geçici seyahat belgesi veriliyordu.

Ağustos 1923'de bu şekilde bir belge alan ve iki yüz elli doların yetmiş beşiyle Buenos Aires'e bir bilet temin eden Aristo Onassis, seyahatının ilk adımı olarak Pire limanından ayrıldı. Trieste'de bir Lloyd Triestino gemisine bindi. İlk iskele Brindizi, ikincisi kendisini Güney Amerika'ya götürecek gemiyi beklemek üzere indiği Napoli'ydi. Hareket gününe üç hafta vardı. Hemen, sahibi orta yaşlı sempatik bir kadın olan ve ücreti kendisinin son derece sınırlı imkânlarını aşmayan bir pansiyon buldu.

Pansiyon sahibi, hatta ondan da çok, dul kalmış genç kızı bu esmer, yakışıklı müşteriden çok hoşlandılar. Onassis bugün, kendisine Napoli'deki o üç hafta içinde gösterilen itina ve sıcaklığın o ana kadar hiç gösterilmemiş olduğunu hatırlar. Uzun zamandan beri yemediği kadar çok ve güzel yemekler yedi. Mal sahibi kendisine hediyeler yağdırıyordu, kızı onu aşka garkediyordu. Pansiyon, yemek ve kendisine yapılan diğer iyilikler için para almayı kabul etmediler. Yolculuk zamanı geldiğinde hüngür hüngür ağladılar.

Yeni hayata doğru yaptığı yolculukta bindiği 12.000 tonluk **Tomasso di Savoia** yolcu gemisinde bunun tam aksine onun rahatını sağlayacak hiç bir şey yoktu. Belki birinci ve ikinci mevkiler çok iyiydi, fakat çoğu İtalyan olan bin küsur Avrupalı göçmen, kadınlar ayrı olmak üzere her biri üç yüz kişi alan yatakhane haline getirilmiş olan yük ambarlarına doldurulmuştu.

Bu yolculara günde bir öğün yemek veriliyordu ve yemek altı saat arayla mutfakta dağıtılıyordu. Yolcular bunu almak için gruplar teşkil ediyor ve orada ayakta veya yere çömelerek yiyorlardı. Gemi sallandığı için bazıları kusuyordu .Her yer dolmuştu, koku feciydi, yüz numaralar çok ilkeldi. Aristo bu işkenceye iki gün dayandıktan sonra bir daha aşağı inmemeğe karar verdi.

Başını koyacağı bir yer bulmak ilk hedefiydi. İki yol vardı: yirmi dolar daha ödemekle nisbeten daha rahat olan altı kişilik bır kamaraya geçebilirdi. Burada yemekte bir garson servis yapıyordu ve oturarak yemek yemek mümkündü. Fakat bu fiatı ödemesine imkân olmadığını düşündü. İkincisi Baş kamarotla şahsî temas kurmaktı. Tabiî bu yolu seçti. Ricalarını bir beş dolarla takviye etti ve tatlı dille konuşarak kamarotu her nasılsa geminin kıç tarafında kalmasına izin vermeğe razı etti.

Yuvarlak bir kafesin içinde duran kalın kıç halatlarının üzerinde kendine bir yatak yaptı. Yirmi bir gün ambarların pis kokularından ve pisliklerinden uzak olan bu kafes onun yalnız kalabildiği ve kafasını dinleyebildiği bir liman oldu. Zamanla Onassis diğer bir çok insandan daha rahat bir şekilde de seyahat etti, fakat geriye doğru bakınca hiç bir lüks kamaradan **Tamasso di Savoia**'nın kıç tarafındaki kafesden hoşlandığı kadar hoşlanmadığını söyler.

Gemi İtalya sahilinde kuzeye doğru ilerliyordu. Göç eden bu insanlar birbirlerine sokulmuş olarak küpeştelere dayanmışlar, tanıdıkları bir yeri görünce hasretle ve koro halinde — «San Remo! San Remo!» diye bağırıyorlardı. İtalya geride kalmıştı. Şimdi «Monte Karlo! Monte Karlo!» diye bağırışıyorlardı. Izmirli genç Rum bu ismi ilk defa duyuyordu. Sonra, «Nice!» Sonra «Cannes» geldi. Efsaneleşmiş bir lüks hayatı akla getiren harikulâde yerler. Gemi on dört mil gibi az bir hızla ilerleyerek sırayla Las Palmas'a, Rio'ya Santos'a ve Montevideo'ya uğrayarak Buenos Aires'e geldi. Tarih 21 Eylül 1923'dü.

★

Buenos Aires, Akdenizin doğu kıyısından gelip de burayı ilk defa gören genç mülteciye büyük ve muhteşem bir yer intibaını verdi. İki milyon nüfuslu bu büyük şehrin hareketliliği genç göçmeni etkiledi ama, o, bu etkinin altında ezilmedi. Sonradan oraya Paris'in, bir kopyası gözüyle bakardı. İspanyol asıllı insanların çoğunlukta olduğu bu şehrin mimarisinde, neredeyse hiç bir İspanyol tesiri bulunmaması dikkatini çekmişti.

Pueyrredon ile Corrientes'in kesiştiği köşede küçük bir pansiyon buldu. Sevimli ufak bir oda ve sabah kahvaltısı için yirmi dolar karşılığı bir para ödüyordu. Kahvaltı kahve ve çörekten ibaretti. Ayda bir dolar daha verirse buna reçel ve tereyağ da dahil ediliyordu. Aristo tereyağ sevmediğinden bir doları tasarruf etti. Bütçesini yapınca iyi bir durumda olduğunu, kendisine en az dört ay yetecek kadar parası bulunduğunu gördü.

En çok hasretini çektiği şey, bütün hayatı boyunca ona o kadar yakın olmuş olan denizdi. Bu hasret onu, Buenos Aires'deki ilk haftalarda devamlı olarak limana götürdü. Geleceğini düşündüğü vakit en çok istediği şey denize açılmaktı. İş bulmak için, başta çok sayıdaki Yunan gemileri olmak üzere, yüz küsur gemiye tırmandı. Her kaptanın sevimli, temiz bir çocuğu, tipik bir sarhoş denizciye tercih edeceğinden emindi. Ama böyle olmadı! Kaçamak konuşuyorlardı, söz verenler randevularına gelmedi, her seferinde bir şey ters gitti.

Hemen ümidini kesmedi. Günlerini gemileri inceleyerek hangi bayrak altında seyrettiklerine bakarak, gidecekleri limanı araştırarak, adlarını tetkik ederek geçirdi. Bir gün büyük bir geminin burnunda iri harflerle **Sokrates** yazılmış olduğunu gördü. Direğine İngiliz bayrağı çekilmişti, sahibi de Lamport and Holt firmasıydı. Bunu hayra alâmet saydı. Gerçekten de öyle oldu. İyi kalpli, yaşlı bir İs-

koçyalı olan kaptan ne biçim bir iş düşündüğünü sordu ona. «Makine dairesinde silici,» dedi Aristo. Tevazuyla merdivenin en alt basamağında bulunan bir işi seçmişti. «Veya güvertede miço yardımcısı,... ne olursa.»

Kaptan ona, «Bir iki gün sonra gel. Sana bir iş vereceğim,» dedi.

Aristo'nun geleceği emniyette gibi görünüyordu. Buenos Aires istediği kadar gösterişli olsun, onun için denizle kıyas edilemezdi, orayı bırakacağına hiç üzülmüyordu. Gemi, ona güç bir dili olan bu yeni dünyadaki yalnızlığından kurtulma imkânı veriyordu. Bir iki İspanyolca kelime öğrenmişti, fakat derdini anlatacak kadar bilmiyordu. Postahaneye uğrayıp mektup gelmediğini öğrendikten sonra, tramvay'a bindi. Yolda Rumca konuşan canlı bir ses onu dalmış olduğu düşüncelerden uyandırdı.

Rumca konuşan iki delikanlıya döndü, kendisinin de bir Rum olduğunu söyleyerek onlarla tanıştı. Birazdan heyecanlı bir sohbete dalmıştı. Onu denizci sanmışlardı. Buenos Aires'deki genç Yunanlılar'ın çoğu denizciydi. Fakat Aristo İzmir'li olduğunu ve daha yeni geldiğini anlattı. Tesadüfen onlar da Anadolu'luydu, fakat aylardan beri Buenos Aires'teydiler. Ne tesadüf! Artık Aristo birden yalnızlıktan kurtulmuştu. Avrupa'yı terkettiğinden beri ilk defa arkadaş bulmuştu.

«Sen de bizimle gelsene,» dediler. Aristo, «Ne yapmak için?» diye sordu. İşleri neydi? Ne kazanıyorlardı?

Bir telefon şirketinde, British United River Plate Telephone Company'de çalışıyorlardı. Onun gibi gençlere iş olduğunu söylediler. Şirket işçi arıyordu. «Sana iş buluruz,» diye söz verdiler. Aristo şüpheliydi. Elektrikten ve telefondan anlamadığı halde o şirkette nasıl çalışırdı?

Yeni arkadaşları onu, «Acemi işçi alıyorlar,» diye temin etti. «Sadece üç günlük eğitim lâzım.» Dediklerine göre üç günden sonra küçük bir kaynak makinesi verip çalıştırmağa başlıyorlarmış. Onu o işe bakan adamla tanıştırmak üzere ertesi gün buluşmağa karar verdiler. Asıl patronun bir kaç yıl Selânik'te kalmış olan Albay Smith isminde biri olduğunu söylediler.

Sözlerini tuttular ve ertesi gün Aristo, soyadı Payne olan Liverpool'lu yöneticiyle tanıştı. Belki o zaman biliyordu ama Onassis şimdi Payne'in adını hatırlamıyor. Son derece iyi bir adama benziyordu, fakat Onassis kendisini beğendirmek düşüncesiyle ve arkadaşlarının «Albay Smith» hakkında söylediklerini de hatırlayarak Selânik'ten geldiğini söyledi. Bu iyi bir girişti ve Payne kendisine saatı altmış Arjantin senti (yaklaşık olarak bir çeyrek Amerikan doları) olan bir iş teklif etti. Saat esasına göre ödemeyi ilk defa duyuyordu. Hemen haftada yedi gün çalıştığı takdirde ayda kırk dolar kazanabileceğini ve bu para pansiyon ücretini karşılamağa yeteceği gibi geriye de elinde iyi bir paranın kalacağını hesap etti. Böyle ferah içinde yaşamak ihtimali karşısında deniz işi bir süre için geri plâna itildi.

Fakat bu güzel fırsatı ele geçirmeden önce teknik bir engeli halletmesi gerekiyordu. İzmir'den üzerinde adı yazılı tek bir kâğıt almadan, Atina'dan da yalnız geçici yolculuk belgesiyle ayrıldığı için yeni işveren, kimlik kartını istediği takdirde — ki arkadaşları bunu muhakkak isteyeceğini söylüyorlardı — gösterecek hiç bir belgesi yoktu. Kendisine mahallî idarenin böyle bir belgeyi çabucak verebileceği ve bunun için bir resimle, beyanını doğrulayacak iki tanığın yeteceği söylendi. Parmak izleri alınıp özellikle resmî kayıda işlenecekti. Fakat 18 yaşını doldurmadı-

ğı için bir başka güçlük daha vardı: Kendisinden bir kefil isteniyordu ve işte bunu bulmak güçtü.

Iyi niyetli arkadaşları, «Yaşını bir kaç yaş büyüt,» dediler. Bu karışık durumda tek kurtuluş yolu buydu. Dünyanın öbür ucundaki siyasî fırtınadan çıkmış genç bir mülteciden bir nüfus kâğıdına sahip olmasını kimse isteyemez. Ne söylerse söylesin Arjantin makamları onun sözünü kabul etmek zorundaydılar. Böylece sıra özelliklerini söylemeğe gelince aklına ilk gelen tarih 21 Eylül'ü, yani Buenos Aires'e geldiği tarihi doğum günü olarak söyledı. Doğum yılı olarak da 1906 yerine 1900 dedi.

İzmir'de doğmuş olmakla övünmesine rağmen, doğum yeri olarak artık Türkler'in elinde olan bir şehri söylemek de istemiyordu. Beğense de, beğenmese de Arjantin'deki en geniş göçmen kütlesini teşkil eden ve Türkiye, Suriye, Lübnan ve diğer Orta Doğu ülkelerinden gelen bu fakir mültecilere iyi gözle bakılmıyordu. Bu insanlar Buenos Aires'in sokaklarında, her köşebaşında mallarını — adi süsler, zincirler, düdükler — gelen geçene satmak için uğraşırken, hayatları sanki buna bağlıymış gibi almaları için yalvarırken, sonunda üç peso'ya satmağa razı olacakları bir mal için on peso isterken görülürlerdi.

Türkler genellikle çalışkan ve dürüsttüler, fakat talihsizlikleri bütün bu Suriyeli, Lübnanlı seyyar satıcılara, aralarında fark gözetilmeden, küçümsenerek «Turko» demesindeydi. Sıra doğum yerini söylemeye gelince Aristo çekinmeden «Selânik» dedi. Tabiî bu Yunanistan'da bir şehirdi. Arjantin vatandaşlığına kabul edilmek için başvurduğunda bu uydurma bilgileri yeniden verdi. Bu kayıtlar bugüne kadar hâlâ gider.

Aristo Onassis yeni kimlik kartını (21 Eylül, 1900 Selânik) alınca Buenos Aires'in en lüks kısmında bulunan Avenida Telephone Exchange'deki işyerine gitti. Bu ha-

yatındaki ilk işti ve hırsla çalışmağa koyuldu. Bu işin süratle ilerlemeğe elverişli olduğu girişinden bir kaç gün sonra yöneticinin Western Electric'in bu genç işçisine ve onun bazı arkadaşlarına mesai yapıp yapmayacaklarını sormasıyla anlaşılmıştı. Mesainin ne demek olduğundan pek emin olmayan Aristo Onassis'in anlaması için Payne saat beşten sonra çalışmağa razı olan işçilere ücretlerinin bir buçuk misli ödendiğini anlattı. Aristo hemen talip oldu.

Payne, «Kaç saat çalışacaksın?» diye sordu.

Aristo, «Saat mı?» diye cevap verdi. «Bütün gece!» Bu ücretle yirmi dört saat çalışmağa hazırdı. Bir anda o da, arkadaşları da «zengin» olmuşlardı. Şimdi kendisine lâzım olanın üç mislini kazanıyordu. Üstelik, işi de çok beğeniyordu. Buenos Aires telefon santralleri otomatiğe çevriliyordu. Aristo'nın görevi yüzlerce küçük teli bir araya getirip kaynak yapmaktı. Eğer telefon tesisatında bu değişikliğin yapıldığı sırada eski elle işleyen santraller devam etmemiş olsaydı, çok geçmeden işini biraz monoton bulabilirdi. Halbuki Aristo'nun gerisinde yere çömelmiş olarak çalıştığı uzun santrallerde telefoncu kızlar fişlerle uğraşıp duruyorlardı. Başını ne vakit kaldırsa karşısında sonu gelmez bir sıra halinde güzel kız bacakları vardı.

Biraz sonra Aristo ve arkadaşları bacakları seyretmekten, kızlarla ahbaplık kurmağa geçtiler. İki yüz kız, buna karşılık sadece bir kaç delikanlı vardı. Mesai yapmadıkları zaman kimi seçeceklerini şaşıracak kadar çok ve çeşitli arkadaş vardı: neşelisi, mahzunu, sinirlisi, sakini, İspanyol'u, İtalyan'ı, Alman'ı. Hepsi iyi bir zaman geçirmeğe hazırdı.

Arjantin'deki ilk yazında (Kasım, Aralık, Ocak) - yani sarfedecek parası olur olmaz - L'Aviron «Kürek» adlı klü-

be, yani yat klübüne üye yazıldı. Yalnız veya yanında telefoncu kızlardan biri olduğu halde güneşte kilometrelerce kürek çekerdi. Pazarları bir grup teşkil edip tekne dolusu kızı piknik veya başka eğlenceler için civardaki Tigre adlı sayfiyeye götürüyordu.

Çok geçmeden Avenida santralindeki değişiklik tamamlandı. Artık evvelce iki yüz kız tarafından yapılan iş için 15 kişi yetiyordu. Hattâ gece bütün santrali idare etmeğe iki erkek kâfi geliyordu. Payne, Onassis'e gene yeni bir teklifle geldi: Santralda çalışmak ister miydi? Aristo bayılırdı. İş yalnız bir kaç günlük bir eğitimi gerektiriyordu. Çabuk öğrendi ve işin mekanizmasını kavrar kavramaz Avenida de Mayo'da, Harrods'ün karşısında Retiro Otomatik Santraline tayin edildi. Üç hafta içinde, hızlı ilerleyen bu delikanlı işin esasını kavramış ve daha iyi bir duruma geçmesine yarayan bir fırsat daha yakalmıştı.

Payne'ye, «Beni gece vardiyasına alır mısınız?» diye sordu. Adam hemen kabul etti. Aristo'nun tahmin etmiş olduğu gibi güç bir iş değildi. Akşam saat 11'den sabah saat 7'ye kadar orada bulunmaktan fazla bir çalışmayı pek gerektirmiyordu. Aristo'nun ve iş arkadaşının görevi, üniteleri kontrol edip güç bağlantılarla meşgul olmaktı. Bir hat fazla ısınınca bir ışık yanıyor ve zil çalıyordu. Arızayı tamir etmek veya sadece çalışma kâğıtlarına not etmek onlara kalmış bir şeydi. Günlük rutin çalışma iki saattan fazla bir zaman almıyordu. Geri kalan zamanda Aristo İspanyolca çalışıyor, gazeteleri okuyordu. Bazan da sadece uyukluyordu.

Şirketin neşeli, sokulgan genç bir memuruydu, fakat bu yaşta bile çok defa tek başına kalmağı tercih eden, kalben yalnız bir adamdı. Geçmiş içtimaî hayatı ve gördüğü eğitim bakımından santralde birlikte çalıştığı insanlardan daha üstündü. Aralarında ortak hiç bir taraf yoktu.

Günleri sabit bir programla ayarlanmamıştı. Sabahleyin işten eve dönünce ya yatıp uyurdu veya yıkanıp dışarı çıkar ve kaçırdığı uykuyu akşamüstü telâfi ederdi. Gece çalışmasının beğendiği tarafı da buydu. Günlerini yeni nerleme yolları aramak için ona serbest bırakıyordu. Fakat — rivayet edildiği gibi — gece vardiyasında çalıştığı sırada yatağını bir başka Yunanlı'ya kiralayacak kadar da fakir değildi.

Zaman ve mesafe baba ile oğul arasındaki kopukluğu düzeltmeğe başladı. Aristo kız kardeşlerinden sık olmasa bile muntazaman haber alıyor, kendisi de onlara mektup yazıyordu. Fakat babası ve amcası Homer'le temasa ancak yeni başlamıştı. Kısa bir iki karşılıklı yazışmadan sonra muntazam haberleşme başladı. Mektuplarında aile işlerinden bahseden baba, Aristo'nun zihnini tütün ticaretine çekti. O zaman farketti ki Arjantin, Brezilya'dan ve Küba'dan çok miktarda tütün ithal ediyordu, buna karşılık doğu tütünlerinin yüzdesi çok azdı. Eğer babası nümune gönderirse boş zamanlarında doğu tütünü stamağa çalışabilirdi .

Nümûnelerin gelmesini beklerken, onun müşterisi olabilecek mahallî sigara imalâtçılarını inceledi. İlk parti gelince bu firmaların satın alma dairelerini dolaştı. Çok çalışmasına rağmen bu yeni teşebbüsünde pek fazla başarılı olamadı. Aldığı en iyi sonuç, kendisine nümûneleri bırakıp verilecek kararı beklemesinin söylenmesi olmuştu. Bir düzine nümûne bıraktı, fakat alıcılardan bir istek gelmedi. Başını duvara çarpıp durmanın anlamı yoktu Yapılacak en doğru şeyin bu işin başında olanlarla temas etmek olduğuna karar verdi.

Genç tütüncü en iyi satış yapması ihtimali olan firmayı seçti ve hedef olarak aldığı Senor Juan Gaona adlı yöneticiyi kovalamaya başladı. Sabahları erken saatlerde

Senor'un bürosunun giriş yerine dikiliyor ve o geldiğinde bir şey söylemeden, kendisine acındıracak bir hâlle ona bakıyordu.

Bu nöbeti gün aşırı bu önemli adamın evinin önünde, kapıya dikilerek tutardı. Bedbaht Senor Gaona nereye giderse bu mahzun ve sesiz delikanlı, Aristo Onassis orada onu beklerdi. İki hafta süren bu gayretten sonra eğer Senor Gaona bir kere olsun ne oluyor diye meraklanmazsa, ona insan denemezdi. Eğer buna birbirinin zıddı olan iki insan arasında bir direnme mücadelesi denirse, muhakkak ki galip çıkan Aristo Onassis'ti. Bu garip satış kampanyası üçüncü haftasına giriyordu ki Senor Gaona artık merakını yenemedi ve kendisini sessiz sessiz takip eden adamın karşısında durdu.

Biraz sempati, biraz da bıkkınlık ifade eden bir sesle, «Kimsin?» diye sordu. «Burada ne yapıyorsun? Ne istiyorsun?»

Verilen cevap basitti: «Tütün satmağa çalışıyorum,» Aristo kendisine şans tanınmadığından yakındı. Teklif ettiği tütün en iyi kaliteydi. Bu, Senor Gaona'nın hoşuna gitti. Onassis'e, «Benim satın alma daireme gitmelisin,» dedi.

Alışılmamış usûllerle tütün satan bu adamın duymak istediği tek şey buydu. Bir alıcıya kendiliğinden gitmek başkaydı, müdür tarafından gönderildiğini söyleyebilmek büsbütün başka. Ertesi sabah patrondan aldığı yetkiyle satın alma dairesine baş vurduğunda, getirdiği nümüneler itinayla incelendi ve tütünü hakkında söylediklerinin haklı olduğu görüldü. On bin dolarlık bir sipariş aldı. Sevinerek babasına balyaları göndermesini telledi. İki ay sonra mallar Buenos Aires'e geldi.

Onun aldığı para normal yüzde 5 komisyondu ki, temiz beş yüz dolar tutuyordu. Bu Aristo Onassis'in saat

başına ücret dışında kazandığı ilk paraydı. Çok daha önemlisi, büyük Arjantin sigara fabrikasında bir köprübaşı tutmuş olmasıydı. Bundan sonraki sipariş toplam değeri elli bin dolar olan elli balya tütündü. Aristo'nun komisyonu ise iki bin beş yüz dolar. Bu daha başlangıçtı.

Doğu tütünü için yeni siparişlerin gelmesi ve komisyonların artması çok sürmedi. Aristo Onassis ticarî geliri için ayrı bir hesap açmıştı ve para biriktiriyordu. Şimdiden birkaç bin dolarlık adamdı, fakat telefon santralindeki kolay işini bırakmayacak ve pansiyonunu terkedip daha lüks bir yere geçmeyecek kadar ihtiyatlıydı.

Atina'dan gelen mektuplar Anadolu'daki gelişmeleri anlatıyordu ve muhakkak ki hayran olunacak bir adam olan Mustafa Kemal Paşa'nın yükselişinden ve Türkiye ile Müttefikler arasında Lozan Anlaşmasıyla sonuçlanan müzakerelerden söz ediyordu. Bu anlaşmayla Türkiye, Birinci Dünya Savaşı'nda kaybettiği Doğu Trakya'yı geri alıyordu. İmroz ve Tenedos (Eşek Adası) hariç, Ege adaları da Yunanistan'a veriliyordu. (Italya Oniki Adayı, İngiltere Kıbrıs'ı elinde tutuyordu.)

Anadolu Rumlar'ı için anlaşmanın önemli sonuçları vardı, çünkü Türkler'le Yunanlılar arasında mecburî nüfus mübadelesini gerektiren ayrı bir anlaşmayı da birlikte getiriyordu. Bu Anadolu'daki Rumlar'ın sonuydu. Buna karşılık Anadolu'dan gelen göçmenler nihayet Yunan vatandaşı olarak kabul ediliyordu. Bu şekilde Aristo Onassis de birden Yunan pasaportu alma hakkına kavuştu ve vatansızlık durumu son buldu. Çok daha sonra Arjantin vatandaşı olmak için yaptığı müracaat da kabul edilince, artık çifte milliyeti olmakla övünebilirdi. Türkiye'de doğan çocuk hem Yunanlı, hem Arjantinli'ydi ve tam bir kozmopolit olma yolundaydı.

Yirmi yaşında (Resmî evraka göre: yirmi altı) tütün işine girdikten bir iki yıl sonra iyice büyümüş olan bu adam, bir işe daha girmeğe ve kendi adına ufak bir sigara fabrikası açmağa karar verdi. Tütün ticaretinden sağladığı ufak bir krediyle tek pencereli ve geniş bir arka odası olan bir dükkân kiraladı ve iki adam tutarak elle sigara yapmağa başladı. Kıvrak parmaklar bir tarafta duran ince kâğıdı bir araya getiriyor, sigarayı sarıyor ve uçlarını makasla düzeltiyordu. «İmalâtçının» titiz kontrolü altında zengin müşteriler için lüks bir mal meydana gelmişti. İki marka yapılıyordu: «Primeros» (En âlâ) ki Aristo'nun İspanyolcasıydı ve «Osman».

Az zamanda yeni iş o kadar gelişti ki, Aristo Onassis, istememesine rağmen, telefon santralindeki işini bıraktı. Artık ortaya çıkmağa başladığından ve tasarruf etme mecburiyeti kalmadığından eski pansiyonunu bırakarak tütün tüccarı ve sigara imalâtçısı olanlara yakışan bir yere nakletti. Florida'da, yani Buenos Aires'in en lüks bir bölgesindeki bir caddede iyi, küçük bir otele taşındı. Yirmi müşterinin bulunduğu bu oteli İspanyol bir kadın idare ediyordu.

Sigaralar iyi satılıyordu. Çok hafifti, uçlarında gül yaprağı vardı ve bilhassa kadınlara göreydi. Bu yüzden, meşhur emprezaryo Signor Scotto'nun amcaoğlu olan tanıdığı bir İtalyan özel bir sipariş alıp almayacağını sordu. İtalyan, Scotto'nun Colon Operasında oynayan eşsiz İtalyan şantözü Claudia Muzio için sigara istediğini söyledi. Aristo Onassis bu siparişi memnunlukla yerine getirdi. Sigaraları teslim etti ve para almağı reddetti. Bunun yerine kendisine opera biletleri verildi.

Milletlerarası bir şöhreti olan Claudia Muzio güzel bir opera sanatçısıydı. Colon Operası'nın dünya operaları arasında iyi bir mevkii vardı. Başarısını sadece Buenos

Aires şehrinin malî desteğine değil (Onassis bunun şehir nüfusuna göre adam başına elli sente geldiğini hesap etmişti), bu şehrin bulunduğu coğrafî mevkie ve iklime de borçluydu. Buenos Aires'de asıl mevsim New York, Londra ve Milano'da Metropolitan, Covent Garden ve La Scala Operalarının kapalı olduğu yaz aylarına rastladığı için en ünlü şarkırılar Colon'da sahneye çıkmağa hazırdılar.

Fakat ne Muzio'nun şöhreti, ne de Colon'un mükemmeliyeti Aristo'ya cazip gelmedi. Operadan hoşlanmıyordu. Bedava biletleri arkadaşlarına verdi. («Hâlâ opera sevmem,» der ve sonradan çok yakından bulaştığı bu âleme giriş şeklini hatırlayarak göz kırpıp güler.) Klâsik müzik iyiydi, fakat temsil kısmı ve operanın havası onu sarmıyordu.

Operaya ilgi duymamasına karşılık bale onun büyük ilgisini çekti. Otelindeki müşterileri arasında Anna Pavlova'nın Swan Balesinde çalışan genç ve sevimli bir solist vardı. Bu bale grubu çıktığı dünya turunda Buenos Aires'e yeni gelmişti. Aristo Onassis balerinayla tanıştı ve yemeğe götürdü. Tekrar tekrar buluştular. Genç iş adamının bu işi fazla ciddiye almamasına karşılık kız ona delî gibi âşık olmuştu. Bir kaç hafta sonra mevsim sona erince, kız Buenos Aires'ten ayrılıp Avrupa'ya dönmeyi kesinlikle reddetti.

Anna Pavlova, grubundaki bir sanatçıyı kolay kolay bırakmazdı. İnatçı bir kadındı ve meseleyi kökünden halletmeğe karar verdi. Bizzat adamın oteline gelip ondan sevgilisini mesleğini bırakmaması için ikna etmesini isteyince Aristo Onassis şaşırmıştı. Karşılaştıkları andaki durum aslında o kadar iyi değildi, fakat Onassis Pavlova'yla karşılaşışını hâlâ hoşlanarak hatırlar. Kadının isteğini yerine getirmeğe çalıştı, fakat Pavlova gibi o da tam bir başarısızlığa uğradı. Kız ondan ayrılmayı kabul etmedi.

Buenos Aires'de kaldı, mahallî bir bale grubuna balerina ve öğretmen olarak girdi. Aristo'yla ilişkisi — Aristo'nun ilk büyük aşkıydı — bir yıl sürdü.

Yaşadığı bu eğlence hayatı onun dikkatini işten ayırmasına yol açmadı. 1927'de yaprak tütün ithalâtı hızla artmaktaydı. Sonunda Arjantin'e ithal edilen Balkan tütününü yüzde 5'ten yüzde 33'e çıkardı. Fakat imalât işi kendisine yük olmağa başlamıştı. Onassis bir iş yük oluyor dedi mi genellikle bu iş zarar ediyor demektir. Fabrikada otuz işçi çalıştırıyordu, fakat kâr yoktu. İflâs etmektense gururuna rağmen burayı kapatmağı tercih etti. Kendi başına yaptığı bu işteki başarısızlığı kolay kolay unutamadı. Sonunda isim hakkı olarak biraz para aldı, ama o kadar. Bu darbeyi telâfi etmek için Aristo Onassis kendisini daha büyük bir kararlılıkla ithalât işine verdi. Halbuki o sırada hiç beklenmedik bir yerde onun felâketinin sebebi hazırlanıyordu.

BÖLÜM 5

Aristo Onassis iş hayatının ilk dört yılında kârını çoğalttı. Önce o on bin dolarlık mütevazi tütün siparişiyle başlayan iş, ortalama iki milyon iki yüz elli bin dolarlık cirosu olan bir iş hâlini almıştı. Bu miktarın bir kısmı deri ithâli ve ticareti ile ilgiliydi. Bu dört yıl içinde, yirmi üç yaşındaki bu genç iş adamının komisyonlardan elde ettiği kârın toplamı elde edilmesi en güç olduğu söylenen rakama, yani ilk milyona varmıştı.

Bu gelir seviyesinde, artık şahsî masraf eski önemini kaybetmeğe başlamıştı. Genç Onassis şimdi Plaza Otelinde devamlı bir daire tutuyor, en iyi lokantalara ve eğlenceye karşı bir düşmanlığı olmadığından, en iyi gece klüplerine gidiyordu. Arjantin ve Yunan iş çevrelerinin genç mensuplarıyla temas ediyordu. Bir çok dostlar edinmişti. İyi arkadaş olduğu Yunanlılar'dan biri de Drakulis adlı bir armatör ailesinden gelen ve kendilerine ait bir gemide eğitim görmüş olan, fakat Buenos Aires'in eğlence yerlerinin zevkini çıkarmak için gene de bol bol vakit bulan Costra Gratsos'tu. (Ilk defa yedi günlükken denize çıkan bu armatör çocuğu Gratsos, sonradan Amerikan vatan-

daşı oldu ve 1965 yılından beri Onassis Tröst'ün kontrolunde olan Victory Carriers'in başkan yardımcısıdır).

Onassis ise çok eğlenmesine rağmen zevkin işe engel olmasına izin vermezdi. Öğrenme ateşiyle tutuşuyordu. Fransızca ve İspanyolcasını düzeltmek için bir hoca tuttu. Bir başkasından İngilizse dersleri aldı. Yaşlı bir İsveçli kadın ona piyanu dersi verdi... ama başarılı olamadı. Piyano çalmasını öğrenememiş olmanın içinde bir ukde olduğunu o da kabul eder. **Christina** dahil Onasis'in her ikametgâhında bir piyano bulunmasının sebebi budur. Aynı zamanda ihtiraslı, atılgan ve kabiliyetli olduğunun da farkındaydı ve büyük iş çevirme imkânları onu adeta büyülüyordu. Görünüşe göre maddî ve içtimaî gelişmesi teminat altındaydı. 1929 yazında, Arjantin'de durum onun açısından olabileceği kadar iyiydi.

İşte tam bu sırada, satıhtaki normal ilişkilerin altında eski bir kavganın için için devam ettiği uzak, fakat yabancısı olmadığı yerlerde, Yunanistan'la Bulgaristan arasında bir fırtına koptu. Bulgaristan Yunanistan'la yaptığı ticaret görüşmelerini sürüncemede bırakınca, Yunan hükûmeti Yunanistan'la ticaret anlaşması olmayan ülkelerden yapılan ithalâtta gümrük resmini on misli arttırdı. Arjantin de bunlar arasındaydı. Asıl sebeb Bulgaristan olmasına rağmen kararname Yunanistan'la ticaret yaptığı halde böyle bir anlaşma imzalamak istemeyenleri zorlamağı da amaç ediniyordu. Aristo'ya göre bu geri tepebilen ve karşı tedbirler alınmasına sebep olabilecek son derece şüpheli ve tehlikeli bir yoldu. Elbette ilk endişesi arada bir ticaret anlaşması olmamasına rağmen, Yunanistan'a en çok tercih edilen ülke muamelesi yapan Arjantin'le ilgili durumdu. Arjantinliler'in anlaşma görüşmeleri gibi uzun bir yola girmek yerine meseleyi karşı tedbirler almak suretiyle halletmeğe karar vereceklerinden emindi.

Bu, ilk bakışta, iki ülke için de bir ölüm kalım meselesi değildi, çünkü aralarındaki ticaretin hacmi önemsizdi. Fakat Yunanistan'dan ithal ettiği tütünlerin bu kadar yüksek bir gümrüğe tahammülü olmadığından, Aristo Onassis için bunun hayatî bir önemi vardı. Mutlaka bir şey yapmağa karar verdi. Takip edilecek en iyi yolun Yunanlılar'ı bu aşırı gümrük meselesinde Arjantinliler'i bu yeni gümrük vergisinden hariç tutmağa ikna etmek olduğu sonucuna vardı. Peki, ne gibi inandırıcı iddialar ileri sürebilirdi? Meseleyi yakından inceleyince Yunan ticaret filosunun yüzde 80'inin Avrupa'dan Arjantin'e hububat, kömür vesair mallar taşıdığını tesbit etti. Eğer Arjantin hükûmeti limanlarına giren Yunan gemilerinden aldığı ücreti arttırırsa Yunan ekonomisini mahvedebilirdi.

Onassis daha sonra basit görünen ve çok defa gerçekten de basit olmasına rağmen nedense hiç kimsenin düşünmemiş olduğu parlak buluşlarını tarif ederken kullandığı tabirle buna «Kristof Kolomb'un yumurtası gibiydi,» demiştir. Hemen orada bir memorandum hazırlayarak Yunan - Arjantin ticarî ilişkilerinde Yunan ticaret filosunun oynadığı role dikkati çekti. Ve Yunanistan'a gitmek üzere yola çıktı. Cebinde yüz doların biraz üzerinde bir parayla bir göçmen gemisinin ambarında Buenos Aires'e neredeyse altı yıl önce gelmişti. Şimdi milyonluk bir adamdı ve birinci sınıf kamarada yolculuk ediyordu. On sekiz gün sonra kendisini karşılamak için bütün ailenin toplandığı Pire'de vapurdan indi.

Aristo Onassis'in hazırladığı memorandum Başbakan Venizelos'a hitap ediyordu, fakat kendisi bunun «normal kanallardan» geçerek bir daireden diğerine gitmesini bekliyordu. Halbuki muhtıra onu şaşırtacak bir sür'atle hemen Yunanlılar'ın, bilhassa Anadolulu Rumlar'ın yarı ilâh diye baktığı Başbakan'ın masasına geldi. Aristo'nun

ailesi için kahraman Elevtherios Venizelos, masal kahramanı gibi bir varlıktı. Oğlu bu büyük adamla görüşmek üzere çağırıldığı zaman Sokrates Onassis'in göğsü iftiharla kabardı. Memoranduma hâkim olan sağduyunun iyi tesir bıraktığı anlaşılıyordu. Başbakan bu genç eski vatandaşı dikkatle dinledi, meseleyi daha ayrıntılı bir şekilde incelemesi için Dışişleri Bakanı ve tartışma konusu kararnamenin sorumlusu olan Andreas Michalakopoulos'a anlatmasını sağlamak üzere gerekli tedbiri aldı. Böylelikle birkaç gün sonra Bakanlığın bulunduğu külüstür binada Onassis, güzel bir Lui Kenz çalışma masasına oturmadan önce kendisini hafifçe selâmlayan uzun boylu, mütehakkim tavırlı Dışişleri Bakanının karşısında buldu.

Görevli lütfeder gibi, «Anlatın bakalım sizin şu muhtırayı,» dedi. «İstediğiniz nedir?»

Davasını madde madde anlatan Aristo Onassis, kendi görüşüne göre durumu ayrıntıları ile belirtti. Kendi düşüncelerini on dakikadan beri işliyordu ki başını kaldırınca Bakanın kasıtlı bir kayıtsızlık içinde manikürlü tırnaklarını parlatmakta olduğunu gördü. Belliydi ki Michalakopoulos muhtırayı okumamıştı ve dinlemek niyetinde de değildi. Onassis kendisini tutamadı:

Sert bir şekilde, «Sayın Bakan,» dedi. «Önemli olan benim ufak tütün işim değil. Söz konusu olan Arjantin'in Yunanistan'dan ithal ettiği mallardan alınacak gümrük de değil. Asıl tehlike Yunan gemilerinin ödeyeceği liman ücretinin de ölçüsüz bir şekilde arttırılabilmesi ihtimalidir. Ticarî filozumun yüzde sekseni Arjantin'e mal taşıdığına göre, sonuç, bütün milleti etkileyecek bir buhrandır.»

Michalakopoulos, «Saçma!» diye parladı. «Ticarî filomuzun yüzde sekseninin ekmeğini kazanmak için Arjantin'e dayandığına inanmıyorum.» Dışişleri Bakanının anî olarak değiştiği belliydi. Bayağı sinirlenmişti. Bu

adam, yani Aristo Onassis, kendisine kararnameyi hazırladığı zaman Yunan ticaret filosunun durumunun farkında olmadığını söylüyordu.

O da sabrını kaybediyordu. Öfkeyle sandalyasından kalkarak, «Sayın Bakan,» dedi, «Ben elimden geldiği kadar size durumu anlatmağa çalışırken, siz tırnaklarınıza manikür yapmakla meşgulsünüz. Bana daha iyi cevap verememiş olmanıza şaşmıyorum.» Bunu söyledikten sonra dönüp kapıya doğru yürüdü. Bakanın koca gövdesiyle ayağa fırlayışını ancak görebildi. Michalakopulos, «Durun! Buraya gelin!» diye haykırdı. Öfkeli genç adam pek fazla uzaklaşamadı. Kapıdan ancak çıkmıştı ki, Bakanın, bu öfke karşısında şaşırdıkları yüzlerinden belli olan iki yardımcısı kendisini durdurdu. Kollarını tuttular. Bir tanesi, «Bir bakanla böyle konuşulmaz,» dedi. «Geri dönmelisiniz.»

Durumunu bir kere belli ettikten sonra, yeniden Dış İşleri Bakanının huzuruna götürülmesine karşı koymadı. Bu kapışma aralarındaki havayı düzeltmiş ve atmosferi detiştirmişti. Bakan sıradan bir adamın karşısında olmadığını anlamıştı ve genç adamın haklılığını kabul edecek kadar da büyüktü. Genç bir adamda bu kabiliyetin bulunması nadir bir şeydi ve bundan yararlanılabilinirdi. Aristo Onassis alışılmamış bir metodla yeni bir dost ve koruyucu elde etmişti. Ertesi gün Michalakopoulos Arjantin'in, kendisinin hazırladığı kararanmenin dışında bırakılması için görüşmelere başlanması talimatını verdi. Aristo Onassis memnundu. Kendi meselesi halledilmişti. İşi emniyetteydi. Bundan sonra birkaç günü ailesiyle eski halinin ancak bir gölgesi haline gelmiş olan hastalıklı babasıyla, amcalarının kaç yıldan beri geçimini sağladığı dul karılarıyla ve masraflı tahsillerini ona borçlu olan çocuklarla geçir-

di. «Genç yaşta reis olarak bir kabilenin sorumluluğunu üzerime almıştım,» dedi.

Buenos Aires'e dönmeğe hazırlandığı sırada Dış İşleri Bakanı kendisini bir kere daha çağırttı. Michalakopoulos genç adama Arjantin yetkilileriyle görüşmeleri yürütme işini kendisine bıraktığını söyledi. Yeni genç arkadaşından bu önemli işi yapmasını istedi ve kendisine Yunan hükümetinin olağanüstü delegesi payesini verdi. Bakan bu iş için bir diplomat yerine bir iş adamı ve üstelik genç bir iş adamı seçti diye şiddetle tenkid edildi. Fakat kararında diretti. Onassis, Atina'ya geldiğiiden on gün sonra Arjantin'e dönüyordu, fakat bu sefer öğünebileceği bir diplomatik sıfatıyla. Görüşmeler sonucunda misilleme tehlikesi başarıyla ölendi ve Yunanistan'la Arjantin arasında bir anlaşma imzalandı. Yılın sonu gelmeden Aristo Onassis Yunanistan'ın Buenos Aires Başkonsolosu tayin edildi.

Kendisine diplomatik bir görev verilmesi, ticaret anlaşması ile ilgili görüşmelerde oynadığı rol ve konsolosluk görevine tayini dolayısıyla Atina'da yapılan tartışmalar Onassis adının ilk defa olarak basında çıkmasına sebep olmuştu. Fakat bu adın sahibi az zaman sonra bayatlayan bu haberlerin dünyanın dört bucağında çıkan ve manşetini Onassis'in hemen hemen tekeline aldığı gazete yığınları altında kaybolup gideceğini hiç tahmin edemezdi. Bu gazeteler aşağı yukarı her zaman onun dünyanın en önde gelen armatörlerinden biri olduğunu söyler. Böyle olmak onun hayatı boyunca ideali olmuştu. Buna rağmen, armatörlük ona konsolosluk görevine başlayınca nasip oldu. Konsolosluktaki ilk günleri dünya çapında bir ekonomik krizin başlamasına rastlar. Ekonomik durumun barometresi olan deniz nakliyeciliği bu bunalımdan fena bir şekilde etkilenmişti.

Bu etki, Aristo Onassis'in her gün üç dört geminin işine bakan bir kadronun başında olarak vazife gördüğü Konsoloshanede hissedildiği kadar başka hiç bir yerde hissedilmiyordu. Tayfalar arasındaki ihtilâf, liman idaresiyle ihtilâf gibi çeşitli meseleler çalışma alanı içine giriyordu. Konsolos Onassis eğer bunları oracıkta, masasının başında halledemezse, limandaki gemilere gidiyor, durumu yerinde görüyordu, Kaptanlarla, tayfalarla konuşuyordu. Konsolosun gözünde ,o güne ait güçlükler gemiciliğin cazibesine gölge düşüremezdi. Alt tarafı, İzmir'de çocukken limana bakıp gemici olmak istediği günlerin üzerinden çok zaman geçmemişti. Konsolosluk görevi olsa olsa deniz aşkını arttırmıştı ve onu idealine bir adım daha yaklaştırmıştı. Aristo Onassis her şeyden çok bir gemi sahibi olmak ve işletmek istiyordu. Hayal ve idealle niyet ve plân arasında kıl payı bir mesafe vardı. Plânının iyi olduğuna kendisini inandırmak için «zihnî jimnastik» dediği şeyi yaptı.

1919 veya 1920'de, yani 10 yıl önce, bir milyon dolara yaptırılabilecek 1500 metreküplük hububat taşıyabilen bir gemi düşünmüştü. 1930 yılında böyle bir gemi normal hayatının yarısını doldurmuş olmasına rağmen otuz bin dolara satın alınabiliyordu. Her zaman ambar peşinde koşan bir itahlâtçı olarak bir açık depolama hangarının — yan duvarları olmayan, bir damın —, arsa bedelini hesaba katmadan, bunun altı, yedi katı bir paraya, en aşağı iki yüz bin dolara mal olacağını hesapladı. On yıllık daha ömrü olan, on yıllık bir geminin bir Rolls-Royce fiatına alınmış bir yüzer ambar olabileceğini düşündü. Onassis için bir emniyet payı daha vardı. Hesabı yanlış bile olsa bir şey kaybetmezdi, çünkü o tarihte gemiler hurdaya satılıp bunun iki misli para getiriyordu.

Kendi kendine «Nasılsa bir kaybın olamaz,» dedi, fakat bu monologa daha ihtiyatlı bir hesapla devam ederek bir gemi sahibi olmak için otuz bin dolar gerekmesine karşılık meselâ New Castle ile Buenos Aires arasında gidip gelme bir seferin rahat rahat on bin dolar bir zararla kapatıldığı oluyordu. Bunun böyle olduğunu ve bir çok gemi sahibinin canına okuduğunu çok görmüştü. Onun yüzer ambara ihtiyacı olmadığına ve asıl gemi sahibi olmak istediğine göre şu depresyon sırasında bir sürü elden düşme gemiyi ucuz fiata satın alıp — işin mühim olan tarafı, — bunları bir, iki, belki üç yıl bekletmek ve ekonomik durum düzelince ve zarar etme tehlikesi azalınca faaliyete geçmek iyi bir iş olur diye düşündü.

Gemi meselesi aklından çıkmıyordu. Arkadaşı Costa Gratsos'la devamlı olarak gemilerden söz ediyorlardı «Gemilere hayrandı,» der Gratsos. Fakat geleceğin büyük armatörü kârlı bir gemi işletmeciliğinin sağlayacağı malî ve sair avantajların cazibesine de kapılmıştı. Devamlı olarak, «Bu işe girmeliyim,» diyordu .

Yavaş, fakat metodlu olarak elden düşme gemi işini incelemeğe başladı, Buenos Aires'de gürültüsüz patırtısız soruşturmalar yaptı, fakat sonra araştırmalarını daha geniş bir alana yaydı. Tütün işi onun Avrupa'ya gitmesini gerektiriyordu ve bu suretle araştırmalarını milletlerarası deniz nakliyeciliği alanına yayması için iyi bir vesile teşkil ediyordu. Güney Amerika'ya muntazam sefer yapmağa başlayan Alman hava gemisi Graf Zeppelin ile yolculuk ederek denizcilik âleminin merkezi olan Londra'yc, Belçika'da Antwerp limanına ve Hollanda tersanelerine uğradı. Stokholm'da İsveç Tütün Tekelini doğu tütünüyle ilgilendirmeğe uğraştı ve oradaki ikâmeti sırasında memleketin denizci çevrelerine mensup bazı insanlarla, bu ara-

da önde gelen bir armatör ve acenta olan Gustaf Sandstrom'la temaslar yaptı.

Sandstrom'la ekonomik krizden fena şekilde etkilenmiş olan Göteborg'da Götaverken'i, yani İsveç'in en büyük gemi tezgâhını ziyaret etti. 150.000 ile 200.000 İngiliz lirasına mal olmuş gemiler demir atmış ve bir türlü gelmeyen malları bekliyordu. Bu gemilerden her biri bakım masrafı, amortisman ve faiz olarak günde bin dolar yiyor ve bu şekilde telâfisi imkânsız kayıplara yol açıyordu. Aristo Onassis buna çok üzülmüştü. Denize karşı sonsuz ilgi duyan genç Yunanlı'yla büyük bir denizcilik geleceğinin İskandinavyalı varisleri arasında bir bağ kurulmuştu. İsveç toplumunun çekirdeğini teşkil eden büyük denizci aileleri ondan hemen hoşlanmışlardı.

Onassis, ailesini görmek için İsveç'ten sonra Atina'ya gitti ve Buenos Aires'e dönmeden önce Amerika Birleşik Devletleri'ni ziyaret etti. Bu keşif seyahatı üst üste üç ay sürdü ve onun deyişiyle etrafı kolaçan etmekle, en iyi gemileri ve bunların durumunu görüşebileceği en iyi insanları aramakla geçti. Bu suretle milletlerarası bir tecrübe kazandı ve bilgi edindi.

Ertesi yıl yeniden seyahata çıktı ve karargâh olarak Londra'yı seçti. Savoy'da kalıyordu, fakat işle eğlenceyi birlikte götürdüğü için, hafta sonlarını çok defa Paris'te geçiriyordu. Bürosu şehrin iş bölgesindeki Leadenhall caddesinde olan, Kosta Gratsos'un amcalarından Perikles Drakulis, onun acentasıydı. Tesadüfen Gratsos da Londra'daydı. Yaşamasını bilen bu iki adamın her akşam yaptığı âlemler tutucu iş adamları tarafından pek tasvip edilmiyordu. Fakat yaşlı adam Onassis'in canlılığına, bedeni gücüne ve tahammülüne hayrandı.

Drakulis yeğeninden Aristo Onassis'in hemen hemen hiç uyumadığını, fakat bu uykusuzluğun onun çalışmala-

rına engel olmadığını işitince şaşırmıştı. Uyanık, hiç bir imkânı kaçırmayan, tükenmek bilmeyen enerjisiyle süratle hareket eden bu adam büyük bir iş adamı olmanın gerektirdiği bütün vasıflara sahipti. Kulağına bir haberin çıtlatılması, onun meseleyi incelemesine yetiyordu. Eğer verilen bilgi doğru çıkarsa, harekete geçmekte geç kalmıyordu. İngiliz tersanelerinde yatan şilepleri incelerken aradığı cinsten gemilerin Kanada'da bulunabileceğini işitmiş, hemen Drakulis'in yanında çalışan George Kallinikos adındaki bir görevliyi de müşavir mühendis olarak alıp Montreal'e gitmeğe karar vermişti.

Kanada Devlet Demiryollarının bir işletmesi olan Canadian National Steamship Company'nin sekiz bin beş yüz ile on bin ton arasında on gemiyi elden çıkartmak istediği ve hurda fiatına satmağa hazır olduğu anlaşılıyordu. Gemiler St. Lawrence nehrindeydi. Onassis ve Kallinikos görmek için oraya gitti. Gemilerden bazıları Birinci Dünya Savaşı'nın «Standard» tipiydi, diğerleri 1919, 1920 ve 1921'de Canadian Vickers tarafından yapılmıştı ve aşağı yukarı iki yıldır yatıyordu. Onassis önde olmak üzere, müşavir mühendis ve Kanadalı görevlilerin teşkil ettiği heyet dolaştığı sırada gemilerin büyük tekneleri kalın bir karla örtülüydü. Birden grubun en önemli kişisi ufak bir çığlık atarak kayboldu. Yanlışlıkla aşağıdaki güverteye düşmüş ve karların içinde kaybolmuştu.

Neşesini kaybetmeden çıktı. Gemilerin içini gezdi. Çıktığında kararını vermişti. İster altıncı hisle, ister muhakeme sonucu olsun, sür'atle karar vermek onun en kuvvetli tarafıydı. Oracıkta altı gemi için, gemi başına maliyetlerinin en fazla yüzde biri kadar olan, ve gemilerin buhran olmasaydı getireceği paranın bir çeyreği kadar tutan bir para, yani yirmi bin dolardan bir teklif yaptı. Bu sonradan bakıldığında görüldüğü kadar kolay bir iş değildi,

çünkü alıcı diğer pek az insanın göze alabileceği bir riski kabul ediyordu. Önce ikisini, sonra ikisini, ve sonunda altısını da bu fiata satmağa razı olan Kanadalılar'la sıkı bir pazarlığa girişti. Aristo Onassis nihayet gemi sahibi olmuştu.

Buenos Aires'e zaferle döndlü, denizcilik işleri için küçük bir büro kurmuş ve başına Nikolas Konyalides'i getirmişti. Nikolas, 1922 yılındaki Anadolu olayları sırasında ölen eniştesi Krizostomos Konyalides'in oğluydu. Daha sonra Nikolas'ın yanına kardeşi Konstantine de geldi. Birkaç yıla kalmadan ailede herkes gittikçe gelişmekte olan Onassis teşkilâtında bir iş yapıyordu.

Aile bağı eskisi kadar kuvvetliydi. Sokrates Onassis'in sıhhati oğlunu ancak son bir defa ziyaret etmesine elveriyordu. Buenos Aires'de mutlu bir kaç hafta geçirdi. Atina'ya döndükten sonra da çok yaşamadı. (Onu çok seven oğlu — asıl ismi **Canadian Miller** ve **Canadian Spinner** olan — ilk iki gemiye Yunanlılar'a ait şekliyle babasının ve annesinin adını verdi: **Onassis Sokratis** ve **Onassis Pinelopi.** Sonrakine babasının kız kardeşi, yani Nikolas'la Konstantine Konyalides'in anneleri **Onassi Maria'**nın adını verdi. Fakat bu gemilerin hiç biri sefere çıkmadı. Buhran geçinceye kadar onları bağlı tutmağa kararlıydı.

Şimdi zamanının büyük bir kısmı nakliyecilik hesaplarıyla geçiyordu. Eğer arzusu sadece çabuk bir vurgun yapmak olsaydı, her halde bu devrede bunun için en az elverişli iş nakliyecilik olurdu.

Yeni başlayan bir insan için işin şaşırtıcı derecede karışık olmasına rağmen, başarı için bu işi bilmenin yetmediğini, ayrıca kumarcı şansına ve arslan cesaretine ihtiyaç olduğunu anlamakta gecikmedi. Elde edilmesi ihtimali olan mükâfat bu çabaya değerdi. Mizaç itibariyle

Onassis tam bu işin adamıydı. Kârın bağlı olduğu çabuk değişen navlun ücretlerinin önemini kavramak uzun sürmedi. Uzağı gören kafası aralarında binlerce mil mesafe olan iki düzine kadar limandan mal temin etme şeklindeki bu zekâ yarışmasına hemen intibak etti. Newcastle'dan Buenos Aires'e kömürün başabaş fiatı ton başına dokuz İngiliz şilingi olunca bütün mesele İngiltere'deki acentanın daha gemi yola çıkmadan İngiltere'ye dönerken götüreceği bir mal (meselâ tonu on iki şilingten hububat) bulmasına kalıyordu. Bir eli deniz nakliyeciliğinin nabzında olmak üzere bazan on altı buçuk şilinge çıkan, bazan dokuz şilingin altına düşen hububat navlunundaki büyük dalgalanmaları takip ediyordu. Bir armatör piyasayı yakından takip etmek zorundaydı.

Newcastle'de kömür almayı başaramayıp yolda bir yerde on iki buçuk şilingten buğday alıp malı boşaltıp kömürle veya boş olarak dönmek ümidiyle Buenos Aires'e kadar boş giden gemileri kaç defa görmüştü. Hamulenin cinsine göre yolculuk gemi boşsa otuz gün, tahliyeden sonra yeni bir mal yükleyip dönecekse otuz beş gün sürerdi. Bu bazan cesaret kırıcı olabiliyordu. Navlun ücretlerinin artacağı ümidiyle gemilerin boş yola çıktığını, halbuki navlunun daha da düştüğünü çok görmüştü. Zaman olurdu ki yüklenecek hiç bir mal bulunmazdı ve gemi, otuz kişilik mürettebatının ücreti ve sigortası sahip tarafından ödenmek suretiyle altmış gün beklemek zorunda kalırdı. Bazı gemiler mal bulmak için binlerce mil uzakta Avusturya'ya gider, mal bulamayıp Avrupa'ya veya Güney Amerika'ya boş ambarla dönerlerdi. Onassis bu gemilerin her birinin işletme masraflarının günde elli bin sterlin olduğunu hesaplamıştı. Gayet tabiî olarak gemi daha sonraki limana gelmeden önce yük bulmak için teller işliyor, telgraflar gidip geliyordu.

Bütün dünyada «Yunan» ve «Armatör» kelimeleri hemen hemen eş anlama geliyordu, fakat Aristo Onassis'e göre bu şüpheli bir avantajdı. Yunan armatörlerinin durumu imrenilecek gibi değildi. Bu işe nesillerce önce başlamış olduklarından Yunan yemilerinin ve nakliyecilik usûllerinin eskimiş olduğunu görmüştü. Meselenin kökü eski tarihlere gidiyordu. O zamanlar bir Yunan ailesi veya köyü birleşip bir gemi alıyordu. Geminin iyi olup olmadığına bakılmıyordu. Hısım, akraba ve komşular az bir ücretle veya boğaz tokluğuna çalışmağa razıydı. Bu gemilerde işletme masrafı — ve tabiî iş emniyeti standardı — düşüktü. Yunanlılar bu sayede taşınacak yük bulma işinde korkunç bir rakip oluyordu.

Onassis'in görüşüne göre kendi kara sularından çıkıp, milletlerarası hatlarda rekabete katılan Yunan ticaret filosu miktar olarak büyümüştü, fakat kalite bakımından değil. Bunların çoğu dokuz yüz otuzların başlarında bile elden düşme yaşlı gemilerden ibaretti. Bu bir fasit daireydi: kalite düşük olduğundan malî çevreler Yunanlılar'a güvenmiyordu, diğer taraftan hiç kimse onlara, İskandinavlılar'a ve diğer armatörlere sağlanan şekilde uzun vadeli ve düşük faizli malî yardım sağlamıyordu. Bu yüzden bu çıkmazdan kurtulamıyorlardı. Özellikle İskandinav deniz nakliyeciliği sayı ve kalite bakımından kat kat üstündü.

Yeni palazlanan bu armatörün işe girdiği tarihte İskandinavyalı bir armatörün 150.000 sterline mal olacak bir gemi ısmarlaması ve paranın yüzde onunu ödeyip geri kalanını on senede yüzde dört buçuk faizle tamamlaması sık sık rastlanılan bir şeydi. Halbuki eski, külüstür, elden düşme bir gemi alan bir Yunanlı 5.000 sterlin peşin ödeyip geri kalanını üç veya dört senede yüzde altı veya yedi faizle karşılardı. Bu kadar küçük bir kredi alabilmek için bile gemiyi sigortalamak ve yakıtı (mazot veya kö-

mür) almak için krediyi veren Londra firmasından yararlanmak zorundaydı. Böylelikle komisyonun dışında faiz haddi de yüzde dokuza yükselmiş oluyordu.

Arjantin tabiiyetinde de olsa, Aristo Onassis'in Rum olması dolayısıyla, bu Kanada alış verişi için çok eski ve itibarlı bir müessese olan Drakulis bile kredi temin edemiyordu. Bu durumda Kanada gemilerinin ücreti olan 120.000 doları cebinden karşılaması gerekiyordu. Daha sonra öğünerek, fakat gene de acı acı, «Kimse yardım etmedi,» derdi. «Bir kuruş kredi almadım.» Acentanın komisyonunu da ödemiş ve hikâye kapanmıştı.

Mamafih Yunanlı olarak damgalanmış olması her biri üçüncü veya dördüncü nesil denizci soyundan gelip sonradan güçlenmiş ve zenginleşmiş olan, Avrupa'nın 1914' ten önceki aristokrasisi kadar burnu yukarda eski Yunan armatörlerinin indinde de onun değerini artırmıştı. Onassis gibi bu sahaya yeni girenler, davetsiz misafir gibi arada bir mesafe tutularak şüpheyle karşılanıyor ve düşman muamelesi görüyordu. Birbirine çok bağlı olan bu grup kendilerinden olmayan birine epey güçlük çıkarabilirdi. Onassis meselâ **R and K Line** gibi büyük müesseselerle boy ölçüşmek zorundaydı. Bu firma üçüncü nesil armatör olan Manuel Kulukundis'le dört kardeşinin, kuzenleri Minas Rethymis'le iş birliği sonucu kurulmuştu. R ve K harfleri de bu iki soyadının ilk harfini gösteriyordu. Bir de Embirikos ailesi vardı. Bir çok yüzyıldan beri deniz nakliyeciliğiyle meşguldüler ve her zaman bol nakitle çalışırlardı. (O zamanlar Kulukundis'lerin gemisi çok parası az, Embirikos'ların ise parası çok gemisi az derlerdi.) Bu işe daha önce girmiş ve yerleşmiş diğer Yunanlılar arasında bu yeni gireni erkenden farkeden ve ilerlemesini bir baba ilgisiyle takip eden Stavros Livanos, Lykiardoulos, Stathatos ve Goulandris vardı. Fakat genç Onassis bu adam-

ların ilgilerini çekmiş ve hattâ saygılarını kazanmış olsa bile, gene de kendisine, «Sen bizim ticaretimize ne hakla burnunu sokuyorsun?» der gibi dudak bükmeğe devam ediyorlardı.

Aristo Onassis onlara cevap vermeğe hazırlanıyordu. Iktisadî fırtına geçmişti, deniz nakliyeciliği tehlikesiz sulara girmişti ve onun gemisinin taşıdığı ilk hamule Lord Rothermere'nin **Daily Mail** gazetesine giden Kanada malı gazete kâğıdıydı. Bunu diğerleri takip etti ve gemi sahibi az zamanda bu ufak yatırımının karşılığını faiziyle almağa başladı.

Ama yağdan kıl çeker gibi değil. Bir gemiye bakmak çocuğa bakmak gibi bir şeydi: Bir an için gözünü ayırmana imkân yoktu. Otuzların başlarını da Onassis'in gemilerinden bir tanesi, Yunan bayrağı altında seyreden **Onassi Pinelopi** Arjantin'den Rotterdam'a geldi. Burada hamulesinin yarısını indirdi. Diğer yarısı Kopenhag'a gidecekti. Aristo Onassis Londra'daydı ki Rotterdam'da tahliye işini bitiren geminin Kopenhag'a gidemediğini, çünkü Yunan konsolosunun geminin hastalanıp bir hastahaneye kaldırılan ahçı yardımcısının yerine bir Yunanlı denizci bulumadan vize vermeği reddettiğini bildiren bir haber aldı.

Basit bir teknik detay — otuz kişilik mürettebattan bir kişi — gemiyi alakoyuyor, malın Kopenhag'a teslimini geciktiriyor ve itinayla hazırlanmış bir programı alt üst etmek tehlikesini yaratıyordu. Aristo Rotterdam'a gidip eski bir dostu ve okul arkadaşı olan Konsolosla bizzat görüşmeğe karar verdi. Fakat Konsolos (sonradan elçi oldu) kanuna harfi harfine riayet etmekte ısrar ediyordu. Yeni bir Yunanlı ahçı getirmek mecburiyeti vardı. Onassis arkadaşına rica etti. Bunun makûl olmayan bir istek olduğunu izah etti. Hava irtibatı yoktu ve Atina'dan bir baş-

ka ahçı getirmek bir hafta veya daha fazla zaman alırdı. «Her halde kıymetli bir yükü olan bir gemiyi böyle ufak bir şey için yoldan alakoymazsın?» (Kopenhag'e gidiş en fazla sekiz saatlik bir yolculuktu.)

Onassis'i memnun etmek için Konsolos elçilikteki amirlerine telefon etti, fakat onlar da ısrar ediyordu. Cevapları aynıydı. Saatlerce süren münakaşadan sonra Rotterdam'da güneş batarken Onassis Konsolos'dan izin istedi. Ayrılırken, «Yarın gel beni gemide ziyaret et,» demişti. Konsolosluktan ayrıldı ve çalışmağa koyuldu. Telgrafla ve telefonla acentalarıyla temas etti ve onlara hiç gecikmeden gemiyi Panama bayrağı altında çalışacak şekilde kaydettirmelerini söyledi :Bir kaç saat içinde formalite tamamlandı ve ertesi sabah Konsolos **Onassi Pinelopi**'ye geldiğinde ambalâj kâğıdına temiz bir şekilde sarılmış ve bir kurdeleyle bağlanmış Yunan bayrağını çıkardı. «İşte dostum bayrağın,» dedi, «şu anda bir Panama gemisinde misafirsin.»

Bir kalem darbesiyle Aristo Onassis sadece kendisini gemiyi gecikme tehlikesine sokan kısıtlayıcı uygulamalardan kurtarmadı, aynı zamanda bir çok devletin bayrağı altında seyreden gemilerin teknik ve hukukî karışıklıklara maruz kaldığı bir zamanda Panama'nın nakliye usûllerini basitleştiren kolaylıklarından yararlanmak gibi önemli bir avantaj da sağladı. Aristo Onassis'e göre Panama bayrağına geçmek Birinci Dünya Savaşı'ndan önce bütün bayraklar için geçerli olan duruma dönmekti, yani başarıyı veya başarısızlığı tayin eden arz ve talepti. İyi bir gemi iyi işler alırdı. İyi bir işveren denizcinin iyisini bulurdu. Bir işletici mürettebatın sayısını geminin ihtiyacına göre kendisi tesbit edebilirdi. Ne fazla adam doldurmak vardı, ne de kuş sütüyle beslemek. Sahipler işini bi-

len adamı çalıştırırlar, usta veya becerikli olmayanları çıkarırlardı. Ayrıca Panama bayrağıyla çalışan bir gemi yabancı paralarla ilgili kaidelere bağlı değildi ve her türlü parayla işini yürütürdü. Son, fakat küçümsenmeyecek bir avantaj da vergilerin önemsenmeyecek kadar az olmasıydı. Hattâ vergi diye bir şey yoktu.

Onassis gemileri gittikçe daha çok, işlerine gelen bayraklar altında çalışmağa başladı. Fakat bu gemilerin veya tayfalarının ikinci kalite olduğu şeklindeki yaygın fikir tamamen eskimiş bir düşünceydi. Onassis'in düzinelerle örnek vererek göstermekten hoşlandığı gibi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra en iyi ve en modern gemiler bu tür kolaylık sağlayan bayraklar altında seyredenlerdi. Bazı gemiler mürettebatın her biri için ayrı kamara ve mürettebatın yatağını yapmak, yemeğini vermek üzere garson kullanmağa başlamıştı. Böyle şeyler diğer bayraklar altında seyreden gemilerde bulunmazdı. Aristo Onassis'e göre sebeb belliydi: Elverişli olan bayraklar altında seyreden gemilerin sahipleri daha az vergi ödedikleri için daha yüksek ve pahalı standardları benimseyebilirlerdi. Kendisi de bütün meslek hayatı boyunca böyle yapmıştı. Fakat vergi durumu kadar önemli olan — döviz ve kırtasiyecilikle ilgili — kısıtlamaların yokluğuydu. Bu beş dakikalık bir telefon konuşmasıyla işleri bitirmek imkânı sağlıyordu. Halbuki aynı sonucu ede etmek başka ülkelerde — Onassis «merdivenin aşağısında ve üstünde» diye alay ederdi — bir düzine yetkiliyle beş haftalık dolambaçlı müzakereyi gerektirirdi. Her zaman, «En büyük engel vergi değil,» der ve vergiler kârın büyük bir kısmını alıp götürüyor diye iş yapmayan insanları hiç anlayamadığını ilâve eder. Elinde iki yumurta yumurtlayan bir tavuğun varsa, bu yumurtalardan biri elinden alınsa bile, durumun hiç

tavuğu olmayan adamınkinden daha iyidir. O durumu böyle görüyordu.

Yunanlılar'ın elverişli bayraklara dönmesini hızlandıran Rotterdam seferinden rahatlamış, neredeyse bir zafer elde etmiş gibi döndü. Artık büyük işler yapmağa hazırdı.

BÖLÜM 6

1934 yılında Aristo Onassis İtalyan yolcu gemisi **Augustus**'la Buenos Aires'ten Avrupa'ya giderken Antarktika'ya yaptığı eğlence gezisinden dönmekte olan, Norveç'in en büyük balina avlama filolarından birinin sahibi Lars Christensen'le tanıştı. Christensen'in grubunda İnge adındaki karısı, evli olan kızı, kızının kocası ve bir aile dostu olan ve Norveç Baline endüstrisinin ağası sayılan Thor Dahl'ın kızı, son derece cazip, sarı saçlı İngeborg Dedichen vardı. Bayan Dedichen Danimarka'nın başta gelen günlük gazetelerinden **Politiken**'in sahibi olan bir aileye mensup kocasından henüz ayrılmıştı. İngeborg'la, yalnız Yunanlı arasında bir yolculuk arkadaşlığı başladı. Kadın ona evlilikteki başarısızlığını, ümitsizliğini anlattı. Kadın genç Onassis'i canına kıyacağından korkutacak kadar büyük bir manevî yıkıntı içindeydi. Gecenin geç saatlerine kadar oturup konuşuyorlardı, kadının dağılmış yuvasından ve kırılmış kalbinden bahsediyorlardı.

Onassis onu teselli etmek için çok uğraşıyordu. Dinlemesini iyi bilen bir adamdı. Tabiî hali olan sükûtiliğinden bir kere sıyrılınca güzel de konuşuyordu. Kaldı ki böyle güzel bir kadınla bir arada bulunmak angarya da değildi.

Anlayışlılık ve merhametten meydana gelen psikolojik tedavisi mucizeler yarattı. Yolculuk son bulup da ayrılacakları zaman gayet tabiî olarak yeniden buluşmağa karar verdiler. Kadın Paris'te bir ev tuttu. Arkadaşlıkları devam etti, fakat dilin kemiği yoktu. İskandinavya şilepçilik endüstrisinin bir çok muhafazakâr lideri Onassis'i, Bayan Dedichen ile olan ilişkisinin onu bir çok çevrelerde güç durumda bırakabileceğini söyleyerek ikaz ettiler. O bunların hepsine omuz silkti ve güzel arkadaşının yanından ayrılmadı, daima onun dostu olarak kaldı. Ona bugüne kadar cömertçe baktığı söylenir.

Neredeyse yirmi yıl sonra, Onassis ile Norveç balinacıları arasındaki anlaşmazlığın akabinde bu eski, çok eski hikâye unutulduğu yerden çıkarılmış ve büsbütün bir başka kisveye büründürülerek yeniden kamuoyuna sürülmüştür. Hikâyenin bir şekline göre Aristo Onassis İskandinavya'da kurmuş olduğu ilişkileri — hattâ başarısını — İnge Christensen'e borçludur. Başka bir versiyona göre ona Iskandinav deniz nakliyeciliğinin kapısını açan onun Norveçli sevgilisinin babasıdır .Ama o kendisine müstakbel damat diye bakan adama rağmen kızı atlatmıştır. Onassis bu hikâyelere aldırmamış, sadece sakin bir şekilde bunların asılsız olduğunu söylemekle yetinmiş ve delilleri ni vermiştir. Meselâ İngebor'un babası, kadın, sempatik Yunanlı dostuyla tanışmadan çok önce ölmüştü.

Onassis'in Sandstom'a borçlu olduğu Götaverken ilişkisi, kendisi için olduğu kadar onlar için de kârlı olmuştu. Kişiliği ile gemicilik endüstrisinin dışına taşıp bütün Göteborg'a hakim olan Yönetici Ernst Heden'in şahsında samimî bir iş arkadaşı bulmuştu. Onassis onu hatırladıkça, «Ne harika adam,» derdi. Başarıya giden yolda kendisine yardım eden iş arkadaşlarından pek azı hakkında daha tatlı hatıraları vardır. Onassis Heden'in, öldüğünde

cenazesinde Amerikan millî marşının çalınmasını istediğini unutmamıştı. İkinci Dünya Savaşı sırasında ölünce onun bu arzusu yerine getirildi .Onassis bir süreden beri kendisini meşgul eden tanker işinin sağlayacağı imkânlarla ve işin ekonomik mekanizmasıyla ilgili ince araştırmayı sonuçlandırmak üzereydi. Maddî imkânlar yeteri kadar cazipti, fakat plânlarına hız veren bir başka sebeb daha vardı. Yunanlılar geleneksel bir şekilde daha çok kuru-hamule taşırdı. Tanker işini ticarî bakımından tehlikeli sayarlardı. Yalnız bir iki Yunanlı İspanyol İç Savaşı'nda taraflara petrol temin etmek üzere küçük çapta tanker işletmişti. Şimdi Onassis tanker işine esaslı bir şekilde girmeğe karar vermişti.

İsveçliler'den ilk tankeri inşa etmelerini istedi. Böyle bir sipariş almaktan onlar da memnundu. Fakat A.S. Onassis, Göteburg Limited, yani onun yeni İsveç firması, istenilen geminin evsafını açıklayınca, pek çok kimse tereddüte düştü .Götaverkendekiler şüphelerini açık açık ifade etti. A.S. Onassis 15.000 tonluk bir tanker düşünüyordu ki o günler için bu gerçekten bir ucubeydi. «Deli!» dediler ona. «İmkânsız!» En çok rastlanılan hacim 9000 tondu. 12.000 tonluklar gerçekten büyük sayılıyordu. 15.000 tonluklar — imkânsız! «Petrol şirketleri bundan hoşlanmazlar!» kendi kendisine. O bunun halledilmesinin kendisine bırakılmasını istedi. Tanker 15.000 ton olacaktı.

Asıl ilgilendiği husus İsveç tersanesinin teklif edeceği şarttı. Uzun müzakerelerden sonra yüzde 25'i inşa sırasında, geri kalanı on yıl zarfında yüzde 4,5 faizle ödenmek üzere 160.000 sterline mutabık kalındı. Bir petrol şirketiyle, mümkünse uzun vadeli, bir anlaşmaya varmak için bir kaç defa Amerika'ya gitti. Sırası gelmişken söyleyelim, Amerikalı dostlarının ona dünyanın en ünlü takma

adlarından biri haline gelen «Ari» adıyla hitap etmeleri bu zamana rastladı.

Piyasa iyileşmeğe başlamıştı. Onun için sonunda kısa vadeli bir anlaşmaya razı oldu: San Francisco ile Yokohama arasında üst üste dokuz sefer. Bu bir yıllık tam istihdam demekti. Petrolü veren, Ari'nin tanker imparatorluğunu kurduğu o yılları hatırladıkça kullandığı ifadeyle «dostum Paul Getty'nin» Oil Company adlı şirketiydi. O sırada Getty bu endüstrinin başında bulunan devlerdendi. Tidewater, Onassis'e kendi tanker filosunun bıraktığı artıkları taşıtan zengin ve güçlü bir şirketti. Petrol'ün alıcıları meşhur Japon Mitsui firmasıydı. Bu anlaşmanın acentası Edward Grace'di. Bu isimlerin her biri Onassis'in hafızasına iyice yerleşmiştir.

Bu ilk tankerin tamamlanmasından çok zaman önce Aristo Onassis buna **Ariston** adını vermeği kararlaştırmıştı. Bunun sebebi yalnızca bu kelimenin kendi adına atıf'da bulunması değildi. Bu aynı zamanda Yunanca «En iyisi» demekti. O da gemisinin böyle olmasını istiyordu. Daha **Ariston** bitmemişti ki Götaverken iki Onassis tankeri daha yapıyordu. 165.000 sterline mal olan **Aristophanes** ve 170.000 sterline mal olan **Buenos Aires.**

Bu üç «dev» tankerin denizcilik tarihinde istisnaî bir yeri vardır. 100.000 ton'a doğru giderek mevcut bütün rekorları kıran bir seri Onassis gemisinin ilk defa yapılmış olmalarına rağmen özellikleri sadece en büyük tanker olmaları değildi. Nicolas'in oğlu George Callinicos'un nezaretinde (bu, Londra'da mühendislik tahsilini tamamlayan delikanlının ilk önemli göreviydi) inşa edilen **Ariston,** zabitanın ve mürettebatın oturacağı kısımlar bakımından da yepyeni bir çığır açıyordu .Bunlar o tarihe kadar yapılmış en lüks mürettebat daireleriydi. Bunlar Ari Onassis'in bir inancını, yani bütün denizcilerin kendi kardeşi olduğu inan-

cını yansıtıyordu, fakat Onassis'in verdiği ölçülere göre yapılan kendisine mahsus dairenin yanında hiç kalıyorlardı. Geminin en güzel tarafı sökülüp takılır cinsten yüzme havuzuydu. Fakat gayet lüks teçhiz edilmiş yatak odaları da onun kadar etkileyiciydi. Oturma odasının en önemli tarafı kuyruklu piyanoydu. Daha sonra Onassis, «Ben bunlarla ilgili ilk talimatı verdiğim zaman,» demişti, «Götaverken'dekiler kahkahayı basmıştı. Yönetici Ernst Heden de bunu çok eleştirmişti.»

Heden, yeni tanker sahibinin pahalı bir çığır açmasını tenkit ediyordu. Fakat Onassis'in verdiği cevap basitti: Gemi 160.000 sterline, mal olacaktı, halbuki bu ekstraların toplam maliyeti 1.000 sterlindi, yani yüzde birin yarısından biraz fazla. Belki Onassis'in mürettebatın ve zabitanın kalacağı yerlerin nasıl olması konusunda bazı garip fikirleri vardı, fakat hiç olmazsa getirdiği yeniliklerin gemiyi gezmeğe gelen diğer armatörler tarafından ilgiyle karşılandığını görmek zevkini tatmıştı. Hepsi pek beğenmişti. Götaverke, mürettebat mahalli bu şekilde olan gemiler konusunda bir sürü soruya muhatap oldu.

1938 Haziranında, **Ariston**'un Göteborg'dan San Fransisco'ya yaptığı ilk yolculukta geminin mağrur sahibi yolcu olarak yalnız kız kardeşlerini ve bir kaç dostunu aldı. Çok zevkli bir yolculuktu bu. **Ariston** Panama Kanalı'ndan geçerken ilk yolcular yüzme havuzunda yüzüyordu. Gemi San Fransisco'dan sonra Yokohama'ya doğru yola çıkarak para kazanmağa başladı. Teşebbüs tam bir başarıya ulaşmıştı. Bir yıl içinde **Ariston** kendi ücretini neredeyse çıkarmıştı. Onassis'in filosu nihayet yedi gemiyi bulmuştu.

Ariston'un denize indirilmesinden önce, Göteborg'a yaptığı son ziyarette Onassis gemilerini teftiş ederken garip tarihini bildiği ve kaderi, kendi meslekî gelişmesini et-

kileyen bir gemi gördü. Bu Amerikan Deniz Kuvvetlerinin eski kömür gemilerinden **Ulysses**'di. Onassis'in dediğine göre perişan bir vaziyetteydi .**Ulysses** Amerikan donanmasından 150.000 dolara satın alınmıştı, fakat kendi masrafını karşılayamayacak kadar harap vaziyetteydi. Sahibi gemiyi elden çıkarmak istiyordu ve yatırdığı parayı geri almak ona yetiyordu. Fakat tam bu sırada (Norveç'in balinacılık merkezi Sandefjord'da bir avukat olarak işe başlamış, sonradan küçük bir filoyla işe girişip Norveç'in en büyük balina filosunu kurmuş olan) Anders Jahre adında Norveçli büyük bir balinacı, Amerikan bayrağı altında çalışan bir balina filosu kurmak istiyordu. Kanuna göre bu iş için Amerika'da yapılmış gemi kullanmak gerekiyordu, halbuki Jahre'nin ne uzun teslim tarihini bekleyecek vakti vardı, ne de Amerikan tersanelerinin istediği yüksek fiatı ödeyebilirdi.

Balina işleme gemisi haline getirebileceği elverişli bir Amerikan gemisi aradığı bir sırada **Ulysses**'e rastladı ve ortaklıkta başka gemi de olmadığından sahibine 800.000 dolar ödedi. Onassis'e göre bu fiat «gökten gelen bir bağış, delice bir ücret!» **Ulysses** gerekli değişikliğin yapılması için Götaverken'e getirildiğinde o kadar kötü bir durumdaydı ki işçiler ona hemen «Yararsız» adını taktılar. Fakat üç ay içinde birinci sınıf bir baline işleme gemisi haline getirildi. Onasis'ı tanıyan ve seven Anders Jahre genç Yunanlı'nın bunda ufak bir hisse almasına razı oldu. Bu Onasis'in hiç unutamadığı dostane bir hareketti. Hâlâ Jahre'den sevgi ve saygıyla söz eder Malî bakımdan fazla önemli olmayan bu olay onun balinacılıkla olan ilk ilişkisini teşkil eder. Gemiyle igisi onun bu işin tadını almasını sağladı ve sonunda, dünyanın bütün denizci ülkelerinde manşete geçecek bir şekilde bu işe bulaşmasına sebeb oldu.

Bu arada işleri yüzünden Onassis dünyanın her tarafına gitmek zorunda kalıyordu. Buenos Aires, New York, Londra, Paris ,Stokholm bitmek bilmeyen gezilerinin belirli durak yerleriydi. Bir denizcinin yerinde duramaması, değişiklik istemesi, cıva gibi işleyen bir beynin sabırsızlığı ve uluslararası bir çap kazanmış olan ve her yerde şahsî ilgisine ihtiyaç gösteren işinin gerekleri. Görünüşe göre köksüz fakat aslında ruhu tarihin derinliklerine gömülü olan bu adam fırsat buldukça, sanki köklerini ararmış gibi, Yunanistan'a gidiyordu.

Dayanılmaz bir cazibeyle kendisini çeken yerin Neritos dağı üzerinde meşhur Kathara manastırının bulunduğu İthaca adasının olmasının sembolik bir tarafı vardı. En yakın iş arkadaşlarının aileleri, baba, oğul Callinicos'lar (bir başka oğlu da daha sonr Monte Carlo'da özel sekreteri olmuştu), Drakoulis'ler, Gratsos'lar İthaca'dan gelmişti. Bir Yunanlı'yla adası arasındaki aşkdan daha şiddetlisi yoktur .Ölüm bile onları ayıramaz, çünkü pek muhtemel olarak öldükten sonra oraya gömülür. Yunanistan'ın doğu karakollarından gelmiş olmasına rağmen Aristo Onassis İthaca'ya aşık oldu. «Adayı benimsedim,» der, sonra ilâve eder, «veya belki ada da beni benimsedi.» Bu doğruydu, çünkü İthaca uzun zaman önce ona fahrî hemşehrilik vermişti. Gemi işletmeciliği bakımından İthaca — onun tabiriyle — personel deposu olmuştu. Onassis filosunda hâlâ İthaca'dan gelen bir çok kaptan ve tayfa kullanır.

Bu Yunan adalarıyla Yunan armatör aileleri arasındaki geleneksel bağlara tamamen uygundur. Ara sıra Onassis Yunan gemicilik endüstrisinin ilk zamanlarını düşünür. «Armatörlük,» der, «fakir adam işidir. Bir Yunanlı, hele, doğduğu memlekette bir sap otu veya bir ağacı var-

sa denize çıkmak istemez. Eğer yeteri kadar yiyeceği ve uyuyacağı bir yeri varsa, babasından, annesinden, amcalarından, kardeşlerinden veya sevgilisinden ayrılmak istemez. Fakat o son derece fakirdir ve denize çıkar. Onur içindir ki denizcilikte Yunanlılar gibi fakir insanlar başarılı olur. İskandinavyalıların en fakirleri olan Norveçliler en iyi tayfa ve armatördür.»

Adalarını terkedip büyük armatör olan meşhur Yunan ailelerinden bir tanesi Kulukundis'lerdir. Birinci Dünya Savaşı sonunda İtalya'ya verilen on iki adalardan en küçüğü olan Kasos'dan gelmişlerdir. (Onassis'in adanın İtalya'ya verilmesiyle ilgili olarak «bir masanın etrafında oturarak halkların kaderini kararlaştıran insanlar tarafından alınmış saçma, delice kararlardan biri» dediği duyulmuştur.) Halbuki ada halkının yüzde doksanı Yunanlı'ydı. Yirmi yıl sonra bu adalar Yunanistan'a verildi. Kulukundis'ler bu ufacık Kasos adasından, (Bir tek ağaç bile yok. Çırçıplak kaya») çıkarak denizciliğe başladı. Rethymnis ailesiyle birleşerek yüzyılın ilk on yılında Londra'da iş kuran bir dizi Yunanlı'nın arasında birinci oldular.

Başlangıçta kendilerine ait yalnız iki gemileri vardı ve başkalarına ait bir sürü geminin de temsilciliğini yapıyorlardı. Zamanla diğer Yunanlılar da onları izledi. 1918 yıllarının başlarındaki iktisadî buhranı atlattıktan sonra Kasos'lu denizciler iyice yol aldı, zenginleşti ve bütün dünyayı sardı. Kulukundis için Kasos neyse, Onassis için de İthaca o oldu. Kendisini o derece oralı hisseder ki tıpkı birisinin bir dostunu evine götürmesi gibi Onassis de yıllar boyunca bir çok meşhur dostlarını oraya götürmüştür: Efsane dolu havayla büyülenen Winston Churchill, Jacqueline Kennedy, ve Ari'nin kendisine İthaka'nın eski tarihini anlatan hevesli ve bilgili bir rehber gibi davrandığı Greta Garbo. Bunların içinde en hatırlanmağa değer

olanı Garbo'nun ziyaretiydi. Kilisenin çanları çalıyor, selâm topları atılıyor, büyük patlama sesleri duyuluyordu. Sahile adımını atınca Onassis, «Ne oluyor?» diye sordu. «Zelzele mi var? Yangın mı?» cevap şuydu: «Hiç biri değil. Sizin şerefinize!»

Tabiî İthaca Ulysses'in adasıdır ve Yunan mitolojisinin büyük denizcisiyle onun yirminci yüzyıldaki mukabili olan Aristo Onassis arasında bir benzerlik bulmak için yeni bir Homer'e ihtiyaç yoktur. Ortak bir çok tarafları vardır. Deniz kokan, macera dolu gezici bir hayat, daha küçük insanların rutinleriyle bozulmamış, sıradan olmayan bir kişilik ve hattâ tanrıçaların desteği ikisinin de ortak yanlarıdır. Savaş öncesi bu yıllarda Aristo Onassis'in hayatındaki bu Homervari unsurlar ilk defa belli oldu. (Çeşitli evlerinde Homer'in eserleriyle dolu büyük bir kitaplığı vardır. Bunların arasında bir tanesi şahane deri kaplı, kırk bire altmış bir santimlik, 1829 tarihli, **Ulysse-Homere, ou Du Véritable Auteur de l'İlliade et de L'Odysse, Par Constantine Koliades, professeur dans l'universite İonienne** adlı kitap bilhassa değerlidir.)

Yunan denizciliğinin muazzam gelişmesinin adalar arasındaki mesafeyi eritmemesi imkânsızdı. Adalarda hacmi çok büyümüş olan filoların insan ihtiyacını karşılayacak kadar denizci yoktu. Fakat bu, Onassis gibi adamların kendi özel adalarına olan hissî bağları hiç bir zaman azaltmadı. Ithaca'ya mümkün olduğu kadar çok gider, Adanın rahat havasında Onassis'le dostları arasındaki konuşmalar bazan Telemachus'un Ulysses'i aramağa çıkmasına sebeb olan meşhur «İthaca Tartışmasını» andırır ve, eğer hâlâ ihtiyaç varsa, Yunanlıların münakaşa etmek merakının yüzyıllar geçmekle kaybolmadığını isbata yarar. 1953 yılında bir zelzele Ithaca'yı yerle bir edince Onassis çok üzülmüştü. Bu trajedi onda, Ulysses'in krallığından

fazla uzak olmayan bir adamın tamamına sahip olma arzusunun doğmasına sebeb oldu.

Bazılarının Onassis'i efsanevî Ulysses'in çağdaş şekli olarak görmesine karşılık, bazıları da onu Sir Basil Zaharoff'a, yüzyıl sonunun dillere destan olmuş, «esrarengiz adamına» benzetir. Bu benzetmeyi haklı kılacak bazı paraleller vardır .Onassis ailesi gibi Zaharoff da meçhul bir köyden gelmişti. Annesi Yunanlı'ydı, fakat adamın doğum yerinin Rusya olduğu sanılır. Onassis'in bin dokuz yüz ellilerde Monte Carlo ile bir ilişki kurmasından çok önce, Zaharoff Monaco Prensliğiyle ve Monte Carlo Bankasıyla ilişki kurmuştu. Monaco'nun hakimleri Grimaldiler'le arasındaki şiddetli ihtilâf bin dokuz yüz altmışlardaki Onassis-Rainier ihtilâfı kadar umumî efkârı ilgilendirmişt.

Bu iki büyük Yunanlı'yı birbirinden ayıran sadece nesil farkı değildi. Aralarındaki temel fark Sir Basil Zaharoff'un, serveti savaşa dayanan bir silâh tüccarı olmasına karşılık, Onassis'in, her zaman barıştan yana bir adam olmasıydı. Gizli gezileri, hemen hemen hiç görülmeyen Zaharoff'u bir çok baş şehirdeki iktidar kulislerine götürmüş olmasına karşılık Onassis'in herkesin gözü önünde geçen hayatına sadece bir avuç politikacı girmiştir. Politika onu hemen hemen hiç heyecanlandırmamıştı, hattâ tükenmek bilmeyen Türk-Yunan ihtilâfı bile. Churchill'in deyişiyle, «fırtınanın başlangıcı» dediği devrenin, Ikinci Dünya Savaşı'nın gök gürültüleri ve yıldırımlarıyla neticeleneceğini önceden kestirememesinin sebebi de budur .Fırtına çıktığında Onassis'in gemilerinden bazıları limanlardaydı, ama yanlış limanlarda.

3 Eylül 1939 yeni Tanker sahibinin kısa ömürlü gurur ve neşesine neredeyse son veriyordu. Avrupa'da savaş çıktığında o Londra'da, Savoy Otelindeydi. Fakat İngiliz

başkenti Luftwaffe'nin hücumuna açık olmasına rağmen tarafsız İskandinavya'daki gemileri kendisinden daha çok tehlikedeydi.

İlk günün Londralılar'ı alelâcele yapılmış sığınaklara sokan «senbolik» hava hücumu alârmlarından sonra İngiliz adalarının karartılmış başkenti — sokak ışıkları yanmıyordu, gece bütün vitrinler örtülüyordu — sonradan uydurma savaş adı verilen uzun bir muhasara devrine girmişti. Fakat insanlar başlarına gelene dayanabilmek için dişlerini sıkarken, bazı çevrelerde on ikiyi beş geçe bile hâlâ uzlaşma ümid ivardı. Savaş cepheleri henüz kesinlik kazanmamıştı. İskandinav ülkeleri gibi İtalya ve Yunanistan da daha tarafsızdı.

Mesleği bakımından Aristo Onassis'in tek düşüncesi gemileriydi. Savaş halinde olan İngiltere'den ayrılıp yeniden dönmek üzere pek az yabancıya izin veriliyordu. Buna rağmen o gerekli izinleri süratle aldı ve, hazırlıklar yapılır yapılmaz, gemilerini görmek üzere Göteborg'a gitti. Sonra da gemileri savaşanların etkisi dışında bırakmak için çeşitli plânlar düşünen Isveçli yetkililerle konuşmak üzere Stokholm'a uğradı.

Son ümitler de Almanlar'ın 9 Nisan 1940'da Danimarka ve Norveç'i işgal etmesiyle kayboldu. Trondheim'a Bergen'e Stavanger'e bombalar yağdı. Oslo ve Kristiansand hücuma uğradı, Danimarka ve Norveç limanları mayınlandı, **Blucher** ve **Karlsruhe** adlı iki Alman kruvaziyeri sulara gömüldü. İskandinav denizciliğiyle çok sıkı ilişkileri olan ve böyle ani ve gaddarcasına savaşa sokulan ülkelerdeki dostlarından ayrı kalan bir armatör ve — sonra olanlar bir yana, — altı ile on altı yaşları arasında üç savaş görmüş bir Yunanlı için bunlar önemli ve heyecan

uyandırıcı olaylardı. Ekonomik sonuçları da aynı derecede feciydi. İsveç hukuku altında olup da Baltık Denizi dışında olan gemilerin işlerine devam etmesine izin veren bir İsveç-Alman anlaşması yapıldı. Baltık'ta olan gemiler ise oldukları yerde kalacaklardı. Onassis'in talihi yaver gitmemişti, çünkü İsveç bayrağıyla tescil edilmiş olan **Ariston,** anlaşma şartlarına göre savaş boyunca Göteborg'da kalacaktır. **Buenos Aires** Arjantin bayrağı taşıyordu fakat o da **Ariston**'un kaderini paylaşıyordu. **Aristophanes**'e de Norveçliler el koydu. Bu suretle sefer dışı bırakılan gemilerin tonajı 50.000 tonu buldu. Bu tek başına çalışan bir armatör için kendi kontrolü dışında bırakılan muazzam bir filo demekti. On beş yıllık aralıksız bir gelişmeden sonra bunlar Aristo Onassis'in meslek hayatında ilk ve gerçek gerilemeler, gaddarca darbelerdi.

Bir ay geçmeden Wehrmacht Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'a da ölüm saçtı. İngiltere tarihindeki en ciddî tehlikeyle karşı karşıyaydı. Winston Churchill dizginleri eline aldı. Aristo Onassis bu büyük savaşçının Avam Kamarası'na, İngilizler'e ve genellikle hür dünyaya duyurduğu tarihî meydan okumayı gayet iyi hatırlar: «Size kan, göz yaşı ve terden başka vaad edebileceğim hiç bir şey yok.» Bunu, Belçika ordusunun teslim oluşu ve İngiliz kuvvetlerinin Dunkirk'ten tahliyesi takip etti. İngiltere mahsur kalmıştı .

Miz'acı icabı kendi işini kendi görmeğe alışmış olan Aristo Onassis ,birbirlerine sıkı sıkıya bağlı olan Yunan armatörlerinin dışında kaldı. Ne başlarında Stavros Livanos bulunan «Londra Yunanlıları'ndan» sayılıyordu, ne de grup olarak ancak savaştan sonra ortaya çıkan «Amerikan Yunanlılar'ından.» Bu iki şekilsiz grubun hiç biriyle birleşmemişti, ama her ikisinin de önde gelen liderleriyle sıkı

fıkı ahbabdı. Avrupa tankerleri sefer dışı kalınca, dikkatini Panama bayrağıyla seyreden ve Amerika'da üslenmiş olan gemilerine çevirmek mecburiyetinde kaldı. 1940 Haziranının başlarında Fransa Savaşı Manşın ötesini de etkilediğinde, o Batı yarımküresindeki işleriyle ilgilenmek üzere her tarafını denizaltılar sarmış olan Atlantiği Cunard Şirketine ait bir vapurla geçti. Amerika'daki gemilerinden ikisi Japonlar'a satıldı ve bir süre sonra da Amerikalılar tarafından batırıldı. Kaderin cilvesi! Pearl Harbour'dan sonra Amerika Birleşik Devletleri hesabına dört gemi işletti.

Onassis New York'la Buenos Aires arasında gidip geliyordu. DC-3 ile savaş şartları içinde yapılan bu yolculuklar yedi gün alıyordu. Uçak güneş batarken havalanıyor ve gece uçuyordu. Gündüz yolcular yol boyunca otellerde uyuyorlardı. Gemileriyle meşgul omanın dışında tütün işini de yeniden düzenlemiş ve denizdeki savaş dolayısıyla kesilmiş olan Doğu tütünlerinin yerini almak üzere Brezilya ve Küba tütünlerini ayarlamıştı. Kuzeni Nicolas Konialides'le Brezilya'da evlenmiş olan en büyük ablası Merope dışında Onassis ailesi Atina'daydı ve savaş ve Alman işgali boyunca orada kaldı. Amcası Homer 1942 yılında öldü.

Milyon doları birkaç kere aşmış bulunan Aristo Onassis New York'ta göze çarpmayan bir hayat yaşıyordu. Daha çok sanatçılarla ve gayet tabiî olarak, cazip kadınlarla ilgileniyordu. New York'un doğusunda, 54. sokakta sahne ve sinema artistlerinin üst kademede olanlarının gittiği bir gece klübüne sık sık gidiyordu. Holivut film prodüktörü Otto Preminger onun ilk zamanlarını, kendi başına yemek yiyen, mütevazi, içli bakışları olan, terbiyeli, sessiz, fakat hazır cevap bir insan diye hatırlayanlardan biridir. Premin-

ger, «Mr. Onassis çok popülerdi,» der, «fakat ne kadar zengin olduğunu bilmiyordum.» Bu safhanın bir garip tarafı da Felix Ferry isminde bir Romanyalı tarafından idare edilen klübün adının Monte Karlo oluşuydu.

Mütevazi, göze çarpmaktan sakınan bir insan olduğundan şüphe yoktu. Fakat o tarihte Buenos Aires'te Aristo Onassis, ticaret âleminin krallarıyla omuz omuza dolaşıyor ve daima çıkarlarını arttırmak için etrafı kolluyordu. Bütün piyasasının devlerinden olup onunla dostluk kuranlardan ve ona ilk şansı tanıyanlardan Juan Gaona şimdi Arjantin'in en büyük tütün şirketlerinden Picardo's'un başındaydı. Bir başka tütüncü, Arturo Passman ve bir banker, Ernesto Tornequist uzun yıllar onunla özel hayatta ve iş hayatında ilişkilerini devam ettirdiler. Bu adamlar birbirlerini evlerinde ziyaret ediyor, Paris'te, Londra'da, New York'ta buluşuyordu. Fakat kendileriyle temasta olduğu endüstri liderleri arasında hiç biri paraca Arjantin ekonomisinin her köşesine uzanan, efsanevî bir servete sahip olan Alberto Dodero kadar güçlü değildi, hattâ bazıları Onassis'in bu mültimilyoneri, tıpkı on yıl önce ilk tütüncüye yaptığı gibi metodlu bir şekilde muhasara altına aldığını söyler. İkisinin müşterek dostları Dodero'nun Onassis'ten hoşlandığını, onda kendi karakterine benzeyen bir taraf gördüğünü ve finansman alanında büyük bir isim olabileceğini anladığını söylerler. Onassis Dodero'nun apartmanında veya hafta sonlarında, Dodero'nun kendi özel uçağıyla herkesi götürdüğü Uruguay'daki malikânesinde verdiği bir çok büyük partide bulunmuştur.

Sık sık münakaşa etmelerine rağmen Dodero, Juan Peron'un yakınıydı. (Savaştan sonra Evita Peron'un Avrupa'da yaptığı göz kamaştırıcı gezide kendisine refakat etmişti.) Bin dokuz yüz otuzların başlarında British Royal

Mail Vapur Şirketinin temsilcisiydi. Bunun sayesinde sonradan Mihanoviç Şirketi denilen Arjantin Denizcilik Şirketini kopardı. Bu ona memleketin binlerce işçi kullanan en büyük gemicilik işini (şat, sahil ve nehir nakliyeciliği işini) kontrol imkânını verdi. Dodero firmayı satmak niyetindeydi. Aristo Onassis almağı düşündü. Milletlerarası iş yapan bir başka adam da, Avusturya'daki Orta Avrupa'nın en büyük silâh fabrikalarından Hirtenberger Patronen Fabrik firmasının eski yöneticilerinden, renkli bir kişiliği olan Fritz Mandl da aynı şeyi düşünüyordu. (Mandl, o güne kadar en büyük başarısı, tamamen çıplak olarak göründüğü **Ecstasy** filminde baş rolü oynamak olan Hedy Kiesler adında bir kadının ilk kocasıydı. Kadın sonradan Amerika'da film alanında şöhrete kavuşmak için kocasını terketti ve Hedy Lamarr adıyla başarıya ulaştı.) 1938'de Nazi'ler Avusturya'yı yutup fabrikasına el koyunca Mandl Arjantin'e gitti ve bir uçak sanayii kurma işinde Peron'a yardımcı oldu.

Dodero Arjantin Denizcilik Şirketinin geleceğini görüşmek üzere Mandl ve Onassis'i, Avrupalı bu iki hızlı iş adamını lüks teknelerinden biriyle Rio de la Plata'ya kadar uzanan bir gezi yapmağa çağırdı. İki adam da hisse senetlerinin önemli bir kısmını elde etmek için can atıyor ve birbirleriyle rekabet etmek yerine ellerindeki büyük imkânları bir araya getirmeği düşünüyorlardı. Görüşmeler iki yıl sürdü ve tam bir anlaşmaya varmak üzereydi. Fakat bıçak kemiğe dayanınca, Onassis şirketin geleceği ve çalıştırdığı binlerce işçinin istikbâli konusunda hükûmetin kayıtsız kalamayacağı büyüklükte bir şirketi üzerine almak üzere olduğunu farketti. Bir müdahale hattâ belki de yönetime katılma olması mukadderdi. Ya Peron şirketi devletleştirmeğe kalkarsa? Uzun uzun düşündükten sonra Onassis

bunun çok riskli bir iş olduğuna karar verdi, ve vazgeçti. Bu alış veriş sırasında Dodero şirketin sermayesini arttırdı ve Fritz Mandl hisselerin büyük bir kısmını aldı. Bu Onassis'i dışarıda bırakan muazzam bir oyuna benziyordu. Görüşüne göre yanlış hesaplamıştı, fakat yanlış olan zamanın ayarlanmasıydı. O, devletleştirmenin kaçınılmaz oldugunu ve pek yakında gerçekleşeceğini sanmıştı. Kaçınılmaz olduğunu düşünmekte haklıydı, fakat bunun yakın olduğunu sanmakta değil. Peron hükûmeti Arjantin Denizcilik Şirketini ancak 1947 yılında devletleştirdi.

Onassis'in iki tankeri California'da San Pedro'dan Vancouver'e petrol taşıyordu. O da, kaptanları görmek, tayfalarla görüşmek, gemilerdeki durumu yerinde görmek üzere sık sık Batı Sahiline gidiyordu. Gemilerde durum, zengin insanların bile bir kuzu budunu, bir kaç kilo tereyağ, şeker veya pirinci çok değerli bir hediye saydığı savaş zamanı Amerika'sından tamamen farklıydı. Savaş şartları içinde önemli ve tehlikeli bir iş yapan tayfalar, lüks bir hayat yaşıyordu, bol bol et, şeker, pirinç, tereyağ yiyorlardı. Gemide çöp diye denize atılanlar sahildeki bir sürü insan için şahane bir yemek teşkil edebilirdi. İlk mücadele yıllarının tesirinden tamamen sıyrılmamış olan Onassis israfa karşı hiç bir zaman lâkayt olamamıştır. San Pedro'da gördükleri onu bayağı üzmüştü.

Batı Sahilinde seyreden gemilerine daha çok zaman ayırması gerektiğinde Beverly Hills Otelinde kalıyordu. Sinema kolonisinin sosyal hayatına karışmaması imkânsızdı. Savaş Hollywood'da bir çok film şirketi yöneticisinin general üniformasına bürünmesi şeklinde tezahür etmişti (birisi «Hepsi generaller gibi giyinmiş» demişti,) fakat film yapımı ve onun gerektirdiği her şey aynen devam ediyordu. Hollywood sosyetesinin ileri gelenleri, bilhassa

Yunan asıllı olanları Onassis'i bağırlarına basmışlardı. Twentieth Century Fox'un başında bulunan ve Amerikalı Yunanlılar'ın en kıdemlisi olan Spyros Skouras'ı önceden tanıyordu. Bir kaç yıl sonra Onassis Twentieth Century Fox'u satın almak amacıyla görüşmeler yapmış, fakat bir sonuç alamamıştı. Sinemayı sevmesine rağmen sinemacılık onu hiç sarmamıştı ve dostlarına Hollywood'la yakın ilişkilerinin onu hayal kırıklığına uğrattığını söylemişti. Onun renkli anlatış tarzıyla, «yemeğin pişiş şeklini görünce, yemekten vazgeçmişti.»

Mamafih bu onun popülerliğini azaltmamıştı. Daha sonraki yıllarda Spyros Skouras bu genç Yunanlı'yı hem Los Angeles, hem de New York eyaletindeki Westchester bölgesinde, Long Island Sond'da Rye adlı mevkide bulunan evinde misafir etmişti. «Aristo çok iyi su kayağı yapıyordu,» demişti Skouras, «ve kendisine hayran kalmıştım.» Bronz renkli adeleli vücuduyla su üzerinde son sürat kayan Ari'yi Skouras Yunan ilâhı Hermes'e, veya daha çağdaş bir benzetmeyle Joe Di Maggio'ya benzetmişti. Di Maggio'nun Amerika'nın en ünlü beyzbol oyuncusu ve sporseverlerin taptığı bir insan olduğunu bilmeyen Onassis bu zenzetmeden hoşlanmamıştı. Ancak yıllar sonra, daha doğrusu 1954 yılında gazete manşetlerinden Di Maggio'nun Marilyn Monroe ile evlendiğini öğreninceye kadar. Hemen Spyros Skouras'a telefon etmişti. «Şimdi Joe Di Maggio olmağa itirazım yok,» demişti. Skouras gülmüş, «Anlaşılan Marilyn Monroe'nun da Di Maggio'ya itirazı yok,» karşılığını vermişti.

Onassis içlerinde Katina Paxinou ve Alexis Minotis'in de bulunduğu Yunanlılar'dan meydana gelmiş bir çekirdeğin etrafında toplanmış bir sürü dost edinmişti. Kendisine

gittikçe hayran olduğu Otto Preminger'le birlikte çok hoş zamanlar geçirdi .Arkadaşlarından bir tanesi de Avusturya menşeli bir başka Hollywood şahsiyeti olan ve daha sonraki yıllarda sık sık görüştüğü Ludwig Bemelmans'dı. Rivayetlere göre Ari'yle bir çok güzel kız arasında bir sürü ilişki kurulmuştur, fakat eğlenceli bir hayat geçirmiş olmasına rağmen bunlar onun en yakın dostlarına bile anlatmadığı şeylerdir .Hollywood'daki hayatının bu tarafıyla ilgili olarak söylediği tek şey şudur: «Önemli bir aşk macerası yoktu.»

1942 ve 1943 yıllarında Costa Gratsos Deniz İşlerine Bakan Yunan Konsolosu sıfatıyla orada takılıp kalmış olan dört yüz kadar Yunanlı denizciyle meşgul olmak üzere San Fransisco'ya gelmişti. Aristo'da Los Angeles'de olunca görüşmemeleri imkânsızdı. İki arkadaş mümkün olduğu kadar sık buluşuyordu. Aristo Onassis Jahre'nin Balinacılık işini, Norveçliler'in bu işteki ustalığını ve övünerek bir balinacılık filosunu yalnız onların işletebileceğini iddia etmesini sık sık hatırlardı.

Aristo Onassis'in hafızasında bu bir nevi meydan okuma gibi kalmıştı. Savaş sırasında silâhlarda kullanılan sperm yağının çok değer kazandığını, verilen fiatın çok yüksek olduğunu öğrenince şaşırmadı. Costa Gratsos'la birlikte Kaliforniya'da **Eureka** adlı eski bir balinacılık merkezine rastladı. Eureka! Ikisi, ufak da olsa bir Amerikan balinacılık firması kurmağı kararlaştırdı. Gerekli bilgiyi Ari sağlıyordu. Costa meseleyi bütünüyle inceledi. Gerekli sermayenin çok az olduğunu, on beş bin doları geçmediğini öğrenince kesin karara vardılar. Biraz külüstür olmasına rağmen eski bir feribot kiraladılar. İsveçli bir zıpkıncı ve Gratsos'un dediğine göre her zaman sarhoş olan bir

de yardımcı tuttular. Mürettebat olarak bir tek Yunanlı Layfa vardı.

Onassis-Gratsos ekibi iş başlayınca kullanılmak üzere Batı Sahilinde merkezler kurdu ve balinaların Ekvator bölgesinden kuzeye doğru sahil boyunca geçmesini, bekledi. Bu yeni teşebbüsün ilk karşılaştığı temel güçlük balinaları havadan tesbit etmekti. Bu, bu küçük işin tam başarıya ulaşması halinde bile karşılaması imkânsız denecek derecede pahalıydı. Balinacılığa yeni başlayan bu iki insan karşılaştıkları bu güçlüğü deniz üzerine dizilmiş olan balonlardaki görevli bazı sahil muhafaza elemanlarına açınca onlar memnuniyetle yardım edebileceklerini söylediler ve balina sürülerini bulmak için aldırmadan saatlerce beklediler ve rastgelince de İsveç avcı gemisine işaret verdiler. Bu suretle on yıl sonra Onassis baline işine dünyanın en iyi filolarından biriyle giriştiğinde balinaları tesbit işinde kullanılan balonun yerine helikopter kullanma fikrinin doğması mümkün oldu. Bunu büyük ölçüde kabul ettirenlerden bir tanesi de Onassis'di.

Onassis'in balina işine girişi iptişamlı bir şekilde olmamıştı. Tek gemiden ibaret olan filosu otuz veya kırk balina avlayabildi (Gratsos bunu «büyük başarı» saymıştı.) Bu şekilde yağ üretim işi başlamış oldu. Gelişme ağırdı, Amerika'nın savaş çabalarına büyük bir katkı sayılmazdı. Balina etini Vizon çiftliklerine satınca daha çok para kazanabileceklerini öğrenince (Vizon'lar bu balığa deli olurlar»), bu işe döndüler. Sonunda, köpekbalığının karaciğerinden A vitamini çıkaran Borden şirketi bu ufak balina firmasına daha da cazip bir teklifle geldi. Balina karaciğerine büyük bir fiat teklif ettiler ve bu iki Yunanlının getireceği her balinayı almayı vaad ettiler. Sonunda kârlı bir iş halini aldı.

New York'a gelince Aristo Onassis Park Avenue ile 57 nci sokağın kesiştiği köşede, Ritz Tower'de otuz yedinci katta ufak bir evde kalıyordu. Sonra Greta Garbo'dan bir kaç kapı ötede, sekizinci katta bir daireye geçti. Bu sırada, koridorda veya asansörde arada sırada başlarıyla selâm vermenin ötesinde aralarında bir ilişki kurulmamıştı. Ari'nin dostlarından çoğu da onun gibi armatördü ve aralarındaki münasebet bir tuhaftı, yani tam Yunan usûlüydü. Ari iş bakımından kendisiyle gaddarcasına boğuşan rakipleriyle samimi ahbabtı. Bizzat ismi armatörlük demek olan André Embiricos'la sıkı fıkı dosttu. Sonradan André'nin oğluyla Amerikalı karısının isim babası olmuştu.

Meşhur bir Londralı Yunanlı olan ve ailesiyle New York'un Plaza Hotel'inde kalan (Yunan armatörleri otelde oturmağa bayılırlar) Stavros Livanos uzun zamandan beri genç Onassis'i takip etmekteydi. Plaza Otelinin lüks havasında bile nesillerden beri denizci olan bir soydan gelen ve gençliğinde erkek kardeşiyle beraber bizzat denizcilik yapmış olan bu adamda bir denizci havası hâlâ vardı. Güçlü, hareketli, dindar, dünya görüşü bakımından bir parça muhafazakâr olan Libanos zekiydi ve zevkle anlattığı bir sürü olmuş hikâyesi vardı. Esastan şüpheciydi ve işlerini bir esrar perdesi arkasına gizlerdi. Dışardakiler onun iş hayatını bilemezlerdi. Bu onun gizli aşkıydı ve hayatı boyunca ona sadık kalmıştı. Hayatta onu ilgilendiren üç şey vardı: İşi, karısı ve çocukları (arkadaşlarına göre aynen bu sırayla). Bayan Livanos, eski adıyla Arietta Zafikaris kendisinden yirmi yıl daha gençti, güzel zarif, canlı, sokulgan bir kadındı. Çocukları, Athina ve Eugenie (Tina ve Genie) adlı iki genç kız babalarından çok ona benziyordu .Tek oğulları ve varisi olan George üç çocuğun en küçüğüydü.

Fakat Yunan gemicilerinin önde gelenlerinin kâğıt oynamak, politika ve gemicilik konusunda sonu gelmeyen münakaşalara girmek, birbirlerinin ağzını aramak ve arada sırada bilgi alıp vermek için Livanoslar'ın dairesinin oturma odasında toplandıklarında ne Bayan Livanos ne de çocuklar çok görülürdü. Bu toplantılara Livanos, söylediklerine itiraz edilmesinden hoşlanmayan ve her zaman münakaşaya hazır, iyi niyetli bir müstebit gibi otoriteyle riyaset ederdi. Alayları ve takılmalarıyla Ari her zaman onu kızdırırdı ve bu etraftakiler için bir eğlence konusuydu. Kurşun gibi işleyen yerine oturtulmuş lâflarla süslenen bu hazır cevaplık yarışmasını dinleyebilmek için sık sık birbirlerine takılırlardı.

Bazan tatlı bir hava olurdu. Ari Onassis, (neden olduğunu o zaman kendisi de bilmiyordu- hadise çıkaracak zamanı bilirdi. Livanos'un dairesinde oynanmakta olan bir bric partisini seyrederken içeriye Bayan Livanos ile iki kızının girdiği anı gayet iyi hatırlar. Kadınla daha önce tanışmıştı fakat Eugenie ve Athina'yı ilk defa görüyordu. O tarihte Geine on altı, Tina on dört yaşındaydı.

Kızlar sadece, «Merhaba,» veya onun gibi bir şey söylediler. Utangaçtılar ve demode fakat tatlı bir hâlleri vardı. Terbiyeli bir şekilde eğilmişlerdi, neredeyse reverans yapmışlardı. Bir dakika sonra gitmişlerdi. Bu «önemsiz» olayın kesin tarihi 17 Nisan 1943, Cumartesiydi. Saat akşam üstü 7'ydi. Biraz güç te olsa Tina da Ari'yi ilk görüşünü hatırlar. Fakat onun için Ari, diğerlerinden biraz daha genç ve daha yakışıklı da olsa, sadece babasının arkadaşlarından biriydi, o kadar.

Kızların güzel yüzünün görüldüğü başka zamanlar da oldu. Fakat bunlar da Ari'nin yolu üzerine ilk çıktıkları an kadar olaysız ve önemsizdiler. Bazı yaşlılar evlenme ça-

ğındaki bekârla, arkadaşları Livanos'un kızları arasındaki bu kısa karşılaşmaları fırsat bildiler, ve başlangıçta alay ederek, sonraları manidâr bir şekilde kırkına yaklaşan Ari'ye takılmağa başladılar: «Ne kadar güzel kızlar,» deyip arudular, «bir tanesiyle evlensene?»

Stavros Livanos'un kulakları dikilirdi — hangi Yunanlı baba kızını evlendirmek istemez? — fakat Ari ciddiye almazdı gülerek, «Elbette güzel kızlar, ama şu adam kayınpederim olacaksa, pencereden atlayayım, daha iyi,» derdi. Bu şakanın ömrü uzun sürmedi. Ari büyük konuşmuştu. Kısa bir zaman sonra süratle gelişen, son derece şirin, zarif yapılı, sarı saçlı, iri, gözlerinin içi gülen Tina'yı gittikçe daha çok cazip bulmağa başladı.

BÖLÜM 7

Denizlerdeki gaddarca savaştan dolayı Yunan gemiciliği korkunç zarara uğruyordu. Tecrübesine güvenilir gözlemciler 450 Yunan gemisinden 360'ının battığını iddia eden resmî tahminlerin bu trajik gerçeğin çok altında kaldığı kanısındadırlar .Daha sonra Onassis'in Yunan ticaret filosunun en çok yüzde 10'unun kurtulduğunu ve Yunan sahillerinde çalışan gemilerin tamamen silinip süpürüldüğünü söylediği işitilmiştir. Hiç şüphe yok ki kelimenin en geniş anlamıyla tazminat verildi. Hükümetler, sigorta şirketleri bu sonucun sorumluluğunu yüklendiler, fakat muameleler her zaman düzenli bir şekilde gitmiyordu. Meselâ Londra'da Vergottis Denizcilik firması — Panaghis Vergottis Onassis'in çok yakın dostuydu — Yunan devleti aleyhine dava açarak, değeri şüpheli drahma yerine sterlinle ödeme yapılmasında ısrar etti ve davasını kazandı.

Buna karşılık başka hallerde de gemi kaybı büyük servetler kazanılmasını sağlayan bir yol teşkil ediyordu. Bu durumu anlatan «Altın Yunanlılar» tabiri bu tarihte çıkmıştı. Bu muamelelerde meşru olmayan bir taraf yoktu ve tazminat birçok hallerde fazlasıyla tazmin etme şeklini

almışsa, bunun sorumlusu sigorta şirketleriydi, çünkü çok defa sahiplerin kendi teknelerini düşük değerlerle göstermesine ve dolayısıyla düşük prim ödemek istemesine onlar karşı çıkmıştı.

Gemicilik âlemi bu gibi kurnazlıklar ve iyi para veren sigorta anlaşmaları sayesinde kurulan bir gemicilik imparatorluğuyla ilgili hikâyelerle çalkalanıyordu. Kıskandıklarını açık açık söyeyerek Aristo Onassis'in eski arkadaşı ve New York'ta Livanos'un etrafında toplanmış olan grubun üyesi Stavros Niarchos'tan bahsediyorlardı. Haklı veya haksız olarak Stavros Niarchos etrafında dolaşan efsanevî başarı hikâyelerinin tipik kahramanı haline getirilmişti. Tabiî kuruşuna kadar verilen rakamların doğruluğundan kimse emin olamazdı, fakat Yunanlılar bu şahsın filosunun kuruluşunu en ince ayrıntılarına kadar anlatıyorlardı.

Ufakça, esmer, yakışıklı ve birisinin söylediği gibi «Şahsiyeti dışında Onassis'in eşi» olan Niarchos amcaları üç un fabrikasının sahibi olan Konmandaros kardeşlerin Pire'deki fabrikasının müdür muaviniydi. 1934 yılında Onassis kendisinden iki yaş daha genç olan bu son derece zeki, muhteris ve hareketli genç Yunanlı'yla tanışınca ona hayran olmuştu. Onca Niarchos eğlencesinde olan fakat aynı zamanda kurnaz bir iş adamı olmasını da bilen bir insandı. İnsanı sersemletecek kadar çok konuşmasıyla asıl niyetinin ne olduğunu gayet güzel bir şekilde gizler bu suretle hiç beklenmedik bir sırada darbeyi vurur ve gayet iyi sonuçlar alırdı. Kendisi de yabana atılacak bir işletmeci olmayan genç Onassis adamın ilerlemesini saygıyla takip ediyordu. Bir gün Niarchos şık bir Mercedes'le ortaya çıktı. Birazdan ilk taksiti yatırabildiği anda aldığı yat Mercedes'i de gölgede bıraktı.

Onassis gibi Stavros Niarchos da doğuştan denizci değildi. Daha sonra gelişmelerini kıyasladıklarında öğrenildiğine göre Niarchos'un gemicilik alemiyle ilk ilişkisi amcalarının — gemi fiatlarının çok düştüğü bir sırada — Arjantin'den ithal ettikleri buğdayı kendileri nakletmek için bir iki gemi almağa karar vermesiyle başlamıştı. Niarchos'u gemi işinin başına geçirdiler. Az zamanda bu işin esaslarını öğrendi. O kadar iyi idare etti ki, ilgisini devam ettirebilmek için gemilerde ona ufak bir hisse verdiler. Aslında merak etmelerine hiç lüzum yoktu. Denizcilik Stavros Niarchos'u sarmıştı.

İyi ki böyle olmuştu, çünkü çok geçmeden Konmandaros kardeşlerin arasında ihtilâf çıkmış ve hepsi ayrılmıştı. Bu arada — Savaş arifesi, Ağustos 1939 idi — gemilerden birini, **Malea**'yı (Yunanistan'daki Malea burnuna izafeten adlandırılmıştı) 15.000 Sterline satmağa karar verdiler. Hisselerin yüzde kırkı kapışıldı .9000 sterlin değerinde olan yüzde 60 hisse hâlâ ortadaydı. Niarchos hemen işe daldı, gemiyi işleten acentaların gerekli paranın bir kısmını temin etmesini sağladı, üst tarafını süratle kendisi buldu. Nihayet gerçekten bir gemi sahibi olmuştu.

Denizcilik alemindeki dedikodulara göre Niarchos gemiyi sigorta ettirmeğe kalkınca 150.000 Sterlin civarında bir değer koymağa mecbur bırakılmıştı. Bir kaç ay sonra **Malea** Luftwaffe tarafından bombalandı ve battı. Londra'daki Yunanlılar'ın göçü çoktan başlamıştı. İkinci evliliğinde bir Yunanlı diplomattan dul kalmış olan Melpo Kaparis'le evlenmiş olan Niarhoc Amerika yolunu tuttu. **Olympia** adında bir başka gemi aldı, bu da denizde kayboldu. Üçüncüsünü, yani **Bayu**'yu aldı bu da Alman denizaltılarının kurbanı oldu. **Olympia**'nın bir milyon dolara sigorta

edildiği söylenir. **Bayu**'nun sigortası ise ondan pek aşağı değildi.

Pearl Harbour'dan sonra genç Yunanlılar gösterdiği konukseverlik dolayısıyla Amerika'ya borçlarını ödemek istiyorlardı. Aynı zamanda, hükûmet de bu göçmenlerin savaş çabalarına yararlı olacak şekilde kullanılmasını arzu ediyordu. Bir süre sonra, vücutça sağlam olan Yunanlılar'a bir savaş gemisinde görev verildi. (Niarchos Yunan Kraliyet Yat Klübü üyesi olduğundan, subay olmuştu), ve gemi tehlikeli bir yolculuktan sonra yurt dışında kurulmuş olan Yunan hükûmetinin bulunduğu Kahire'ye gitti. Stavros Nirchos Yunan deniz subayı olarak Amerika'ya döndüğünde önce Washington'daki Yunan Elçiliğinde görev aldı, sonra yeniden gemicilik işine döndü. O zamanlar iki milyon dolarlık bir adam olduğu söylenir. Bu, diğer Yunanlılar'ı gerçekten zengin yapan tazminatlara (veya aşırı tazminatlara) kıyasla çocuk oyuncağı sayılırdı.

8 Mayıs 1945 tarihinde Avrupa'da savaş son bulunca, geriye, son beş yıla bakan Aristo Onassis için şükretmesini gerektiren bir sürü şey vardı. Avrupa'daki gemilerinin mecburî istirahata çekilmiş olmasına karşılık Amerika'da üslenmiş gemileri, başarılı armatörlerin (neredeyse) otomatik mükâfatı olan tatlı kârları getirmeğe devam etmişti. Fakat onu asıl memnun eden — ve hatta yirmi yıl sonra bile gurur duymasına sebeb olan, — paradan daha değerli bir başka alandaki kâr ve zarar durumuydu. Svaş boyunca tek bir gemi ve tek bir can kaybı olmamıştı. Bu eşine az rastlanır gururun en önemli sebebi bu sayede diğer bir çok insan gibi onun da tazminatlar sayesinde zengin olduğu iddiasını yalanlama imkânını bulabilmesidir. Çünkü (batan gemilerin sebeb olduğu can kaybı dolayısıyla) bu şekilde zengin olanlara umumî efkârda kötü gözle ba-

kılıyordu. Yirmi yıl geçtiği halde Aristo Onassis'in tek bir denizcisi bile hayatını kaybetmemiştir.

Barışla birlikte «Avrupalı» gemilerine de kavuşmuştu. Bunun zevkini ancak bir denizci anlayabilir. Tankerleri nihayet serbest bırakılınca Aristo Onassis **Ariston**'u, New York'a getirtti. Geminin varışını büyük bir parti vererek kutladı. Hapis hayatını gayet iyi bir şekilde atlatan sekiz yaşındaki bu yavru'da yüzden fazla arkadaşını topladı. Hepsi bunun övünmeğe değer bir gemi olduğunu kabul etmişti. Önceden de tahmin edilebileceği gibi denizciler, gemi sahibinin, zabitanın ve tayfaların kaldığı eşi görülmemiş güzellikte kısımlara hayran oldular. Onların bu övücü sözleri Onassis'i armatörlük hayatınca bu standardı devam ettirmeğe teşvik etti.

Hiroşima Doğu'daki savaşı başarılı bir sonuca götürünce gemilerine kavuşmağı, ailesine kavuşmak takip etti. Pire Limanında bütün Onassis ailesi savaştan sonra ilk defa Atlantiği geçmek üzere bir başka Onassis gemisine biniyordu. Aristo, New York'ta, Yunanistan'da güç zamanlar geçirmiş olan iki kız kardeşine, hısımlarına ve çoğu aile reisini hatırlayamayacak kadar genç olan yeğenlerine kavuştu. İyi kalpli bu ufak adam hepsini ayrı ayrı kucakladı.

Aile Ari'nin dostlarının koro halinde söylediği eski bir şarkıyı yeniden işitmek için tam zamanında gelmişti. Bu şarkı Düğün Marşına çok benziyordu. Bu baraj atışına yıllardan beri devam etmişlerdi. Artık savaş bitmişti — Eugenie Livanos on dokuz, Tina on yedi yaşındaydı — Arkadaşları onun artık gerekli hamleyi yapmasını istiyorlardı. Her halde Livanos da aşağı yukarı aynı şekilde düşünüyordu, çünkü bu grubun mensuplarından birine göre, «sağda solda hep imâlı sözler söylüyordu.» Ari'nin itiraz-

ları da eskisi kadar sert değildi. Sadece «Neredeyse kızım yaşında bunlar,» demekle yetiniyordu, ama Livanos'un da karısından yirmi yaş daha büyük olduğu kendisine hatırlatılınca memnun olmuyor değildi.

Kendi kendisine dahi itiraf etmek istememesine rağmen Ari Tina'ya aşık olmuştu bile. 1946 yılının başlarında bir gün kararını verdi ve Stavros Livanos'a bir mektup yazarak Tina'yla evlenmek istediğini söyledi. Tepkinin ne olacağını bilmeliydi, tahmin etmeliydi. Livanos küplere bindi. Yunan geleneklerine göre bir kızın ablasından önce evlenmesi düşünülemezdi bile. Livanos Ari eğer Genie ile evlenmek isteseydi içinden kararlıydı razı olacaktı. Ama Tina! Cevap bile vermedi. Damat adayını görmeği reddetti. Iki adam iki ay birbirleriyle konuşmadı. Onassis öfkelenmişti, fakat o zamanlar bir şey söylemedi. Bir kaç yıl sonra açık açık konuştu. «Livanos kızlarını gemi zannediyor,» diye homurdandı, «filonun en eski gemisinin evvelâ elden çıkartılması gerektiğine inanıyor.» Fakat bir gün tesadüfen Livanos'la karşılaşınca aralarındaki buzlar çabuk eridi. İhtiyar adam belli bir şekilde yumuşamıştı ve kadere boyun eğmeğe hazırdı. Nihayet burası Yunanistan değil, Amerika'ydı. Ari'ye «Hâlâ Tina'yla evlenmek niyetinde misin?» diye sordu, sonra ne olacağı belli olan cevabı beklemeden ilâve etti: «Peki, itirazımı geri alıyorum.»

Ari Onassis'in zaten, Amerikalı zenginlerin oturduğu Lond Island'daki Oyster Bay'de bir evi vardı. Oraya gittiğinde yüzer, yelkenli kullanır ve kendi motörüne binerdi. Şimdi müstakbel kayınpederini de kendisininkine fazla uzak olmayan bir ev satın almağa ikna etti. Haziranda Tina, Miss Hewitt's Classes adlı okulu bitirdi ve Oyster

Bay'de ailesinin yanına geldi. Ari ve o birlikte çok iyi zaman geçirdi. Onassis sür'atli teknesiyle denizleri dolaşıyordu. Büyük harflerle üzerine TILY yazılı bir kuyruk takmış olduğu motörle hızlı geçiyordu. Tina, gizlemeğe lüzum görmediği bir hayranlıkla, onu seyrediyordu.

«TİLY?» diye sordu Ari'ye, «Ne demek?»

İlk buluşmaları şerefine bir tanesinin üzerinde Cumartesi, 7 Nisan 1943, Saat 7 — TILY yazılı Büyük İskender paralarından yapılmış bir altın bilezik verdi. Tina daha sonra da nadir ve baha biçilmez mücevherlere sahip oldu, ve değiştire değiştire takabileceği elmasları, zümrütleri, yakutları vardı. Onları da takardı, fakat o tarihten sonra yirmi yıl, bu bileziği takmadığı gün olmamıştı. Birlikte motör yarışı, su kayağı yaparak, yüzerek geçen bir kaç haftadan sonra Temmuz'da resmen nişanlandılar. Tina tam on yedisindeydi, Ari ise kırkında.

Yaş farkına rağmen, aralarında hemen göze çarpmayan bir çok benzer taraflar vardı. Ari gibi Tina da «Yabancı Rum'du.» Londra'da doğmuş ve orada sosyeteye mensup kızların gittiği Heathfield'deki okula gitmişti. Savaşın çıktığı gün alârm düdüklerini ikisi de hatırlıyordu. Ari gibi o da (Livanos ailesinin Montreal'de geçirdiği bir kaç ay hariç), Londra'dan New York'a geçmişti. Onun gibi yabancı dil öğrenme kabiliyetine sahipti ve spordan hoşlanıyordu. Yalnız Ari'nin hâlâ su sporlarını tercih etmesine karşılık o, tipik bir İngiliz kızı gibi yetiştirildiğinden, ata bayılırdı. Henüz on dört yaşındayken bir tanesinin onu atıp ayağını kırmış olmasına rağmen. Bu Tina'nın geçirdiği ve adının sakar olarak çıkmasına sebeb olan bir sürü kazadan birincisiydi.

İkisi de küçük kızken, Tina da Genie de bazan hocalarına babalarının mesleğinin ne olduğunu söyleyemezler-

di. Bildikleri «adamın çok sehayat etmesiydi.» Fakat sonradan gemicilik iki kızın da hayatının bir parçası olacaktı. Babaları çok defa hep denizcilikten bahsederdi. Babasının gemilerinden birini indirdiğinde Tina küçük bir çocuktu.

Yaşadığı aşk hayatı mutlu damat adayının dikkatini gemicilik projelerinden ayırmasına sebeb oluyordu. Fakat filosunu geliştirmeğe kararlı bir armatör için savaş sonrasının ilk ayları hüsranla geçiyordu. Bir çok tezgâhlar harap olmuştu, binlerce gemi dünyanın dört bir yanında denizin dibinde yatıyordu. Avrupa'da hasar görmemiş yegâne gemi tezgâhı İsveç'te ve Danimarka'da olanlardı, ve gayet tabiî, bunlar da uzun yıllar için doluydular. Fakat Amerikan tezgâhları ve çoğu devlet malı olan Amerikan gemileri vardı. Amerikan hükûmeti 10.000 ilâ 11.000 ton arasında olan Liberty gemilerini dost bir ülkenin veya müttefik bir memleketin vatandaşı olan fertlere gemi başına 550.000 dolara peşin parayla satabileceğini ilân ediyordu. Satın alan şahsın hükûmetinin bu yekûnun tamamını garanti etmesi halinde aynı gemileri çok daha iyi şartlarla almak mümkündü: 125.000 dolar peşin ve kalanı yirmi yılda. Daha sonra 16.500 tonluk Amerikan T2 tankerleri de aynı şartlarla satışa çıkarıldı.

New York'taki Rum armatörler arasında bu konular devamlı olarak konuşuluyordu, fakat çoğu, savaş içindeki acil durumu karşılamak için yapılmış olan gemileri hiç beğenmiyordu. Aristo Onassis aksi kanaattaydı ve her zaman bunda ısrar ediyordu. Gemileri gördüğünü ve iyice incelediğini söyledi. «Bu gemilerin kalitesi sizlerin hayatta sahip olduğunuz veya olmağı hayal ettiğiniz gemilerin kalitesinden kat kat üstündür.» Savaş öncesi Yunan gemilerinin çoğunun düşük kalitesini imâ ediyordu. Amerika'ya

gelerek Liberty gemileri için baş vuranlar arasında bir de Venizelos'un oğullarından bir tanesi olan Sophocles Venizoles vardı. Fakat New York'lu Rumlar'ın düşündüklerini öğrenince istediği gemilerin sayısını mümkün olduğu kadar azalttı. Buna karşı, Amerikadaki bu işin kurdu olmuş, sağlam armatörlerin kaç tanesi bu gemileri hükûmetten devir alırdı? Altmış gemi düşünüyordu.

Aristo Onassis ısrar etti. Sophocles'le yaptığı hiç unutulamayacak bir toplantıda Yunan misyon başkanını memleketinin, memleketlerinin menfaatı için rakamı arttırması veya hiç olmazsa yüz tane alması için sıkıştırdı. Kesin olarak «Benim elimde olsaydı,» dedi, «bir kaç yüz tanesi için müracaat ederdim. Başka hiç bir sebeb olmasa bile birinci sınıf bu gemiler için teklif edilen ödeme şartları neredeyse inanılır gibi değil.» Tezini desteklemek için hemen başka inandırıcı deliller ileri sürdü. Yüz gemi için müracaat etmenin Yunan hükûmetini hiç bir riske sokmadığını izah etti. Müracaat kesin bir satın alma vaadi değildi, çünkü satış gene gemilerin tahsis edileceği alıcı şahısların son defa olarak gelip gemileri kontrol etmesine ve beğenmesine bağlıydı. Netice itibariyle bunun Amerika'nın dost hükûmetlere tanıdığı, maddî mükellefiyeti gerektirmeyen bir opsiyon olduğunu belirtti. Opsiyonun iki veya üç ay süresi vardı ve bu da gemilerin ziyaret ve kontrol edilmesi ve kesin cevap verilmeden önce gerekli bütün hazırlıkların yapılması için kullanılacaktı.

Yunan misyonuyla armatörlerin resmî toplantılarında, özel toplantılarda Onassis hep aynı tezi işlemeğe devam etti. Sözlerinin tesır etmesi mukadderdi. Teker teker ikna edilen Yunanlılar nihayet eski tutumlarını değiştirdiler. Liberty gemilerini bu kadar tenkit eden bu adamların her

biri birden, daha çok gemi almak için yırtınmağa başladı. Bunu takip eden mücadelede rakipler neredeyse birbirleriyle boğaz boğaza gelmişti. Sonunda, talebi karşılamak için yüz geminin çok az olduğu anlaşıldı. Yunan kotasının dağıtılmasına başlanınca, New York'lu Yunanlılar mümkün olduğu kadar daha çok gemi almağa uğraşıyorlardı. Onlardan ayrı duran Onassis'in eli boş kaldı, kendisine tek bir gemi bile verilmedi.

Hükûmetin desteklediği bu alış verişte uğradığı başarısızlık Onassis'i öfkelendirdi ve onun tıpik tepkisini göstermesine vesile teşkil etti. Bu kadar kaba bir şekilde bu alış verişin dışında bırakılmayı bir defi saydı ve bu işe tek başına girişmeyi kararlaştırdı. Belki de son tahlilde o tarihe kadar diğerleri gibi bir gemi işleticisi olan Aristo Onassis'in dünyanın en büyük tanker filosunun sahibi olmasının sebebi karşılaştığı bu küstahça muameledir. Hemen Amerikan Hükûmetine nakit ödeyerek kendi adına on beş gemi almak üzere müracaat etti. Sonra gerekli finansman işini ele aldı. Elindeki maddî imkânlar peşin ödenecek kısım için yeterliydi, fakat söz konusu olan yekûn oldukça büyüktü. Sekiz milyon'dan fazlaydı.

Kendisini bekleyen büyük güçlüklerin farkındaydı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra gemi işinde büyük kayıplara uğramış olan Amerikan bankaları bir çeyrek yüzyıldan beri gemi işi ile ilgili teklifleri reddetmekteydiler. Kendisi yabancı bir armatördü, hem de bir Rum. Bu, en iyi zamanlarda bile iyi bir puan değildi. Görünüşe göre gemi işi için kredi bulmak üzere onun tarafından yapılacak herhangi bir teşebbüs en fazla, terbiyeli bir şekilde reddedilmeğe mahkûmdu. Fakat adeti olduğu gibi, caymadı, ısrar etti, başarı vaad eden en uzak ihtimalleri bile denemeği ihmal etmedi. İlk müsait cevap üzerine bu parayı sapasağlam

Amerikan gemileri satın almak için aradığını ve üstelik Amerikan Hükûmetinin bunları bir an önce satmak istediğini söyleyerek hiç de küçümsenmeyecek ikna kabiliyetiyle yüklendiği Howard C. Sheperd'in başkan olduğu New York'un National City Bankasından geldi.

Müzakereler uzuyor, sinir yıpratıyordu. Bu müzakerelerle birlikte gemilere sahip olduğu zaman onların yapacağı işi arama çabaları da sürdürülüyordu. Aristo Onassis'in günleri aylarca süren müzakerelerle, istişarelerle, hesaplarla doluydu. Devamlı olarak bu ısrarcı Argonot'un karşısına ya mühendisler, avukatlar, bankacılar, devlet memurları dikiliyordu, ya da ötekiler. Bir Amerikan finansman müessesesini Amerikan Hükûmeti'nin bir koluna bağlayacak büyük bir işin ortasında ufacık bir Yunanlı vardı. Nihayet uzun çalışmalardan sonra, onun deyişiyle, işler yürümeğe başlamış, ve o da keyiflenmişti. Makûl talepleri karşısında National City Bank nihayet boyun eğmişti, fakat şartlar onun beklediği gibi değildi. Banka nisbeten ufak bir rakamı gemilerin satış değerinin en fazla yüzde ellisini verebiliyordu. Paranın iadesi on yıla dağıtılacağına altı ilâ on iki ay arasında olacaktı ve bilhassa Almanya'ya, Fransa'ya ve Güney Amerika'ya kömür taşıyacak olan gemilerin gelirleriyle teminat altına alınacaktı.

Onassis için söz konusu olan, bu gibi ağır malî şartlar altında bile kendi kendisini bir kaç yılda ödeyebilecek olan büyük bir filoya sahip olmaktı. On altı Liberty gemisinin kendi bedelini ödemesi, kendi bedelini bir yıl içinde ödeyen **Ariston**'dan daha çok vakit alabilirdi, fakat sonunda filo kendisinin olurdu ve ipotekten kurtuldluktan sonra ona uzun yıllar önemli miktarda para kazandırabilirdi.

Huruç hareketi o kadar başarılı olmuştu ki Amerikan finansman çevrelerinin gemicilik aleyhtarı geleneğine

rağmen Onassis'le National City Bank arasında yapılan bu anlaşmayla açılan bu yoldan bir müddet sonra koskoca bir tanker filosu da geçmişti. Bir Amerikan finansman müessesesinin koruyucu zırhının gerisine geçtikten ve Liberty gemileri satın almak üzere kredi sağlandıktan sonra, Ari Onassis yeni hedefine doğru yola çıktı. Daha savaştan önce büyük tankerlere olan talebin artacağını kestirebilmek bile dahiyane bir buluştu ve Avrupa'da inşa edilmiş gemileri bunun güzel bir deliliydi. Fakat şimdi Amerika'daydı ve evli bir insan olarak New York'a yerleşmek üzereydi ve Amerika'da gemi inşa etmek için can atıyordu. Gemi dedik, lütfen siz «tanker» diye okuyunuz.

Müracaat ettiği insan Metropolitan Life Insurance şirketinin muhasebecisi olan Harry Haegerty'ydi. Birazdan bunun hukuk danışmanı Walter Sauders de görüşmelere katıldı. Onassis tanker projesi için önce altı buçuk milyon dolar istedi. Haegerty para yatıracak yeni bir iş arıyordu ama «bir geminin ambarına paraları koymak» gemilere bugün burada yarın başka yerde olan kıstırılması güç bir menkûl mal gözüyle bakan ve iyi bir teminat saymayan muhafazakâr Amerikan sigorta şirketlerine cazip gelmiyordu.

Prensip olarak Haegerty bu fikre karşı değildi. Buna rağmen, muhteris Yunanlı peşin yargıların iyi düşünceleri engellemesine izin vermeyen ve yeni bir işe kolay kolay sırt çevirmeyen ihtiyatlı bir finansman uzmanıyla karşı karşıya olduğunu hissediyordu. Yerleşmiş kuşkulara bütün gücüyle saldırdı. Her seferinde iddiasının temel noktasına yani risk diye bir şey olmadığı fikrine dönüyordu.

Toplantı toplantı üstüne Onassis hep son derece önemli olan bu nokta üzerinde durdu .Haegerty'ye gemiyi Amerika'nın en iyi tezgâhlarından birinde, Bethlehem Ste-

el şirketinin Sparrowsi Point tezgâhlarında yaptırmağı düşündüğünü söyledi. Borcu büyük bir Amerikan petrol şirketiyle yapılacak uzun süreli bir kira mukavelesiyle — geminin beş altı yıl çalışmasını temin edecek bir mukaveleyle — teminat altına alınabilecekti. Muhakkak ki bu güvenilir bir teminattı. Fakat sanki duvarla konuşuyordu. Haegerty bütün iyi niyetini gösteriyordu, fakat bir finansman uzmanına göre cevapsız kalan bir dizi soruyla karşı koyuyordu. Ya gemi bozulup bir süre çalışamazsa? Ya sahibi — yani Aristo Onassis — iflâs ederse veya ölürse, Ya iyi bir işletmeci çıkmazsa?

Uzun vadeli kira mukavelelerinde bu gibi ihtimaller «kira-dışı» başlığı altında toplanmıştı. Yani gemi eğer işlemiyorsa (hizmet dışıysa) kira ücretini alamazdı. Gemi sahibi bir petrol şirketiyle mukavele yapmış olmasına rağmen gemi işlemeyince petrol şirketi ödemeleri durdururdu. Haegerty'ye göre «kira-dışı» maddesi Onassis'in bu kadar kuvvetli bir şekilde ve inançla ileri sürdüğü iddiayı yok ediyordu. Onassis adamın razı olmayacağı sonucuna vardı ve taktik değiştirmeğe karar verdi.

Haegerty cephesinde bir gerileme yapmadan bir ara dikkatini Sokony Oil Company'ye (şimdiki adı Mobil) çevirdi. Bu şirketle eskiden çok iş yapmıştı. Sokony'nin yöneticilerine nakliyecilikten anlayan kuruluşların yabancısı olmadığı, fakat finansman şirketlerinin ilk defa karşılaştığı bu durum karşısında duyduğu endişeleri anlattı. Finansmanla uğraşanlara kira-dışı'nın sebeb olacağı riskin muazzam bir şey, hesaba kitaba gelmeyen bir canavar gibi geldiğini onlara bunun hiç de o kadar korkunç bir şey olmadığını anlatamadığını izah etti. Buna karşılık petrol şirketleri bu noktayı iyi bilirlerdi ve bu çıkmazı kolaylıkla halledebilirlerdi. Sokony'den istediği mukaveleyi «meçhul

tehlikeden» korkan banka yerine bir korku sebebi teşkil etmeyen riski — eğer buna risk denirse — kendi üzerlerine alacak şekilde hazırlamalarıydı.

Bunu gemicilikle ünsiyeti olmayan bir bankadan daha iyi bilen petrol şirketine kendisiyle uzun vadeli kira mukavelesi yapan armatörün şöhretinden, iyi niyetinden, kabiliyetinden ve geminin kalitesinden makinelerinin makûl bir standardda çalışacağından emin olmak yeterdi. Bir geminin üç veya dört aydan fazla sürecek bir tamiri gerektirecek şekilde arızalanması — ki bu tam kayıba bedeldir — veya sür'atle tamir edilebilecek daha küçük hasarlar geminin sigortası tarafından karşılanırdı. Beş altı yıllık bir mukavele süresi içinde (bir kaç gün şimdi, bir kaç gün daha sonra olmak üzere) bir kaç ay kira-dışı kalmanın dışında «meçhûl tehlike» yoktu.

Buraya kadar Sokony bakımından Onassis sadece bilinen şeyleri söylüyordu. Fakat armatör, finansmanı yapan firma ve petrol şirketi arasındaki anlaşmalarda köklü bir değişiklik getiren yeni hedefine doğru da süratle ilerliyordu. Onassis, «Gemiye o kadar çok ihtiyaç var ki,» diye devam etti, «altmış ay müddetle ton başına kesin ödemeyi öngören ve — yenilik bundaydı — kira-dışı kesintisi yapmayan yeni bir mukavele yapınız.» Buna karşılık herhangi bir kira-dışı durum karşısında bu sürenin iki misli kadar bir zaman ücretsiz olarak çalışmağı o taahhüt etmeye hazırdı. Yani bütün kira süresince üç aylık bir kira-dışı birikmişse, kontratın hitamında bu süreyi tamamlar, üç ay da ücretsiz olarak çalışırdı. Üç ayı geçen kira dışı durumlarını zaten sigorta şirketi karşılıyordu.

Bu tek ve en akla yakın bir hâl çaresiydi. Onassis'in sık sık kullanmaktan hoşlandığı tabirle, «Kristof Kolombun yumurtası» gibi. Tezini ayda ton başına 30 dolardan

olmak üzere 30.000 tonluk bir gemiyi ele alarak açıkladı. Uzun vadeli kira mukavelelerinde bu iki rakkam da klâsikdi. Bunun getireceği para ayda 120.000 dolardır. 5 yıllık bir kira mukavelesiyle bu 120.000 dolarlık altmış taksit demekti ki, yekûnu 7.2 milyon dolardı. Bundan sadece kiradışı süreler düşer. Şu halde Socony Oil Company'ye yaptığı teklif şuydu: «Bana bu şekilde kesin bir taahhütte bulununuz ve benim taahhüdüme karşılık siz de kira-dışı için bir indirim yapmayacağınızı belirtiniz.» Her zamanki gibi bu karmaşık teklifi basit bir benzetmeyle izah etti: Zengin ve güçlü petrol şirketlerinin kendi gemileriyle olan ilişkisi, bir kiracının oturduğu ve kira ödemeyi taahhüt ettiği evle olan ilişkisi gibiydi. Onassis ikna edici bir şekilde, «eğer oturan Rockefeller ise damda delik mi var? yoksa altınla mı kaplı? önemli değildir» dedi. Rockefeller kirayı ödemeyi kabul ettiyse eve para yatırmağı düşünen herkes için bu yeterli bir teminattır. Gemilerde de durum aynıdır.

Sonunda Socony geminin (bu formülle) yapılmasına razı oldu. Onların «ne olursa olsun öderiz» demesi petrol şirketlerine tam bir güven verdi ve gemi yapım finansmanı tarihine geçen bir prensibin yerleşmesini sağladı. Aristo Onassis cebinde bu teminatla Metropolitan Life şirketine koştu ve Haegerty'nin bürosuna girdi. Neredeyse bir yıldan beri bu iki adam zaman alan müzakerelerde bu anlaşmayı inceliyorlardı. Yerine göre münakaşa ediyor, savunmaya geçiyor, ilerliyor, geri çekiliyor ve yeniden ilerliyorlardı. Şimdi dönüm noktası gelmişti ve bir kaç dakikalık bir meseleydi. Onassis yeni formülü anlatınca Haegerty petrol şirketinin her halükârda ödemeyi kesin olarak taahhüt etmesi şartıyla kredi açmağı kabul etti. Bu artık sadece bir formalite meselesiydi.

Aristo Onassis sadece bu yepyeni, çığır açan muazzam anlaşma sayesinde servetinin korkunç bir şekilde artacağını düşünseydi mazur görülebilirdi. Fakat sevinci, daha çok bir problemi halletmiş olan bir adamın sevincine, zaferi, yeni bir formül bulmuş ilim adamının zaferine benziyordu. Onu asıl heyecanlandıran bu alış verişin ilerisi için vaad ettiği fırsattı. İnsanı harekete sevkeden bir şeydi bu. 6.5 milyon dolarlık tek bir tanker için başlayan müzakereler, toplam değeri 40 milyon doları bulan yepyeni bir tanker programına dönüşmüştü. Bu o tarihe kadar Onassis'in en büyük programıydı. Bu konuda bir basın bülteni çıkarılmıştı, fakat fazla teknik bir yenilik olduğundan umumî efkâr üzerinde pek fazla durmamıştı. Ama bankalar, Wall Street ve armatörler bunun yeni bir çağın başlangıcı olduğunu farketmişlerdi. Bankalar için yeni bir yatırım alanı çıkmıştı. Teker teker finansman müesseseleri gemi işine para yatırmaya karşı koymaktan vaz geçmeğe başladı. Dolarlar akıyordu. Onassis'in formülü, sonunda 2 milyar dolara varan, bir faaliyete sebeb oldu.

Bu furyada Onassis'in hissesine düşen 40 milyon dolardı. Bethlehem Steel'in gemi inşa kısmına bir telgraf göndererek şimdi büyük bir tanker programına girişebilecek durumda olduğunu bildirdi. Bu telgraf bundan daha iyi bir zamanda gelemezdi. Betlehem'in Sparrows Point'taki tersanesinde siparişler kesildiği için tersanenin kapatılmasını görüşmek için toplanmış olan İdare Meclisinde telgraf elden ele dolaştı. Meslek hayatının başında büyük bir Amerikan sınaî kuruluşunun ayakta kalmasını kendisine borçlu olacağını Aristo Onassis bile tahayyül edemezdi. 18.000 tonluk tankerin yapımını minnetle kabul ettiklerini bildirdiler, fakat buna bundan ayrı olarak istediği beş tankerin evsafını öğrenince eski terane başladı. Onas-

sis beş adet 28.000 tonluk tanker istiyordu. Gemiyi inşa edecek olanlar memnun muydular? Tepkileri savaştan önce İsveç'te karşılaştığı tepkinin hemen hemen aynıydı. Bethlehem Steel kendisine 1937'de yapılmış olup savaş içinde batmış olan Fransızlar'ın 18.000 tonluk **Emile Miquet** tankerinden daha büyük bir tanker olmadığını hatırlattı. Betlehem Steel'le göre tamam, 18.000 ton mümkündü, fakat 28.000 ton çok aşırı bir büyüklüktü. Hiç bir petrol şirketi bu büyüklükte bir gemi kullanmazdı. Onassis'e avam-projeyi hazırlamanın bile bu işe ayrılacak zamana değmeyeceğini söylediler.

Aristo Onassis hiç bir şekilde bu kötümser görüşe boyun eğmek niyetinde değildi. On yıldan fazla bir zamandan beri nakliyeciliğin istikbâlinin gittikçe daha büyük gemilere bağlı olduğu fikrine takılıp kalmıştı, petrol şirketlerinin karşı çıkması kaçınılmaz saydığı yeni gelişmelere olan inancını sarsmamıştı. Tam beklenildiği gibi, kendi şirketleri de kendi işlerinin böyle büyük gemileri gerektirmediği inancından hemen vazgeçmedi. Onassis bu direnmeği de bekliyor ve muhayyelesi geniş olan bu Yunan armatörü savunduğu prensibin, yani gemi büyük oldukça (yakıt ve personel ihtiyacı azaldığından) nakliyenin de ucuzlayacağı ilkesini sağlayacağı tasarrufu, ekonomiyi gösteren rakamları dökmek suretiyle anlattığı zaman bile alışılmış olan ölçülerden ancak yavaş ve ihtiyatlı adımlarla uzaklaşmağa razı olmuşlardı.

Onassis iki cephede birden zevkle boğuşmağa başlamıştı. Bir yandan Betlehem Steel'i avam-projeleri yapmağa ikna etmeğe uğraşırken, diğer taraftan da petrol şirketlerine de prensibini kabul ettirmeğe çalışıyordu. Bu da meşakkatli, ağır ilerleyen bir çalışmaydı, fakat bu iki uçlu mücadele gelişiyordu. İlk boyun eğen Bethlehem Steel'di.

İçleri götürmemekle beraber projeleri hazırladılar. O zamana kadar petrol şirketleri de bu prensibi, yani bu büyüklükte bir gemi kullanmanın fizibilitesini yeniden incelemeğe razı olmuştu. Artık ondan sonra başarıya ulaşmak bir adımlık bir işti. Onassis'in zaferi tamamlandığında 1946 yılı da sona eriyordu. 28.000 tonluk bir gemi için ilk kira mukavelesi Mobil Oil ile imzalandı. Bunu dört yeni dev için kira mukavelesi imzalayan Texas Corporation takip etti. Hâlâ bazı petrol şirketlerinin alarga durmasına rağmen bir kaç hafta sonra bu büyük gemileri yapmağa elverişli bir kaç Amerikan tezgâhını tutmak için kırasıya bir mücadele başlamıştı.

Fakat Onassis için gemi sadece bir ticaret vasıtası değildir. O, güzelliği olan bir canlıdır. Ticarî başarıyla yetinmediğinden, yaratıcı kafasını bazı teknik problemlerle de yormağa başladı. Plânlar ve tankerlerin görünüşü bakımından gerçekten de başarılı oldu. Mühendisleriyle danışma toplantıları yaparak çeşitli görünüş şekli denediler. Bir gemi için bir kadının şapkası veya burnu ne kadar önemliyse o derecede önemli olan ve geminin kişiliğini tamamen değiştiren baca konusunda yeni bir şekli o sıralarda tesbit etti. Bacaların dümdüz olduğu bir sırada Aristo Onassis'in gemilerinin uca doğru daralan, zarif, sevimli, bacaları vardı. Bu yenilik gemi şekliyle oynamağı gönülleri çekmeyen tersanede bir direnmeyle karşılandı. Fakat Onassis ısrar etti ve dediğini kabul ettirdi. Onassis'in yeni tip bacalı ilk gemisi hizmete girdikten biraz sonra, Bethlehem Steel'in en büyük yöneticilerinden olan Arthur B. Homer, New York'taki bürosunun Hudson nehrine bakan penceresinden Onassis'in gemisini görünce hemen kendi firmasının gemicilik kısmının başındaki yöneticiye telefonu açmış ve «Şu bizim gemilere bir şeyler yapma-

nın zamanı gelmedi mi? Böyle çirkin olacaklarına, bu Rum'un bize zorla kabul ettirdiği bacaları benimseyelim,» demiş. Onassis bunu duyduğu zaman çok memnun olmuştu. Az zaman sonra gemi yapan firmaların çoğu onun yaratmış olduğu bu stili kabul etti.

Bu muazzam alış veriş birden fazla sebebden dolayı tarihî bir olaydı. Bu yalnız bir Amerikan firmasının gemicilik alanında yaptığı ilk finansman değildi. Bu yalnız Aristo Onassis'in su yüzündeki en büyük tankerlerden mürekkep bir filo kurması değildi. Gemileri işletmek için bir Panama firması kurmuş olduğundan, bu aynı zamanda Amerikan gemi yapım endüstrisinin yabancı bir sahip tarafından yabancı bir bayrak altında işletilecek ilk gemi siparişiydi. Amerika'da gemi inşa ettirmenin Avrupada'kinin iki misline mâl olacak — ve iş yapmağı adeta imkânsız kılacak — kadar pahalı olduğu düşünülürse, bu sipariş Amerikan ekonomisi için de oldukça önemli bir olaydı.

Program iyi gelişiyor ve Onassis'i Amerika'nın büyük iş adamlarının seviyesine çıkarıyordu. O sırada daha farkına varmamıştı, fakat bu programı, Amerikan endüstrisinin önde gelen iki liderini, Gulf Oil'ün Reisi J. Frank Drake ile Bethiehem Steel'in Reisi Eugene Grace'i de epeyce meşgul ediyordu. Drake, Betlehem tarafından yapılan bazı Gulf tankerlerinin gecikmeye uğramadan bitmesi için sabırsızlanıyordu. Grace eski okul arkadaşına tersanenin tam kapasiteyle Onassis'in büyük siparişini yetiştirmeğe çalıştığını söylemek zorunda kaldı, fakat bir yandan da tersane departmanının Reis Yardımcısı Daniel Strohmeier'e Gulf'ın gemilerini biraz daha öne alabilmek için Onassis'i kendisine ait iki geminin teslim tarihinin bir kaç ay gecikmesine razı olup olmayacağını sormasını söyedi. Sı-

rasında inatçı ve musır olabilmesine rağmen Onassis'in kişiliğinde diğer büyük iş adamlarında rastlanılan anlayışsızlık yoktu. Kaldı ki diğerlerinin çok muhtemel olarak reddedeceği makûl bir isteği kabul etmekle insanî ilişkiler konusunda kendisine bir çok dost kazandıracak bir yatırım yapmış olyuordu. Tabi' Gulf Oil'ün bekleme kuyruğunun başına geçmesi için izin verdi.

Gittikçe büyüyen Onassis filosunun gemileri Panama, Arjantin ve Uruguay'da kayıtlıydı. (Nerede nesi olduğunu gizlemek şöyle dursun, bir çok şirketinin tescil edilmiş evrakında kendi adı şu veya bu şekilde daima ortaya çıkar. Montevideo'daki — kendi adının kısaltılmış şekli olan — Ariona bunun tipik bir örneğidir.) Fakat her tarafa yayılmış ve hareket halindeki iş organizasyonu daima onun bulunduğu yerden idare edilirdi. Yani, bu sırada daha çok New York'tan. Satırların gerisindeki mânayı sıkıntı çekmeden kavrayabilen ve evrak ve mukaveleleri itinayla zeki bir şekilde inceleyebilen bir insan olmasına rağmen, vaktini kırtasiye ve muhabereyle doldurmaktan hoşlanmadan Onassis, daha o zamandan yanında, aklından geçen her konunun ana noktalarını, alelâcele yapılan bazı hesapları, müstakbel randevularını, arkadaşlarının adreslerini, iş yaptığı kimselerin telefon numaralarını yazdığı ufak, deri kaplı, iç açıcı renklerle süslü defteri taşımağa başlamıştı. Diğer Rum armatörlerinin aksine, «maiyetiyle» hattâ bir sekreterle birlikte yolculuk yapmaktan hoşlanmadığı gibi, daha o zaman rutin işleri bir kenara itiyor ve karar verme işini yalnız kendisine saklıyordu.

Yunanlılar'ın çoğu gibi yardımcılarını küçük aile ve yakın dost çevresinden seçiyordu. Buenos Aires'de günük işleri akrabası Nicolas Konialides yönetiyordu. Daha son-

raları Nico Konialides'in Ari'nin iş yaptığı her yerde ortaya çıkması mümkündü. Costa Konialides Montevideo'daki işlerin başındaydı. 1946'nın, yani Onassis'in hayatının olaylar dolu bu yılının sonuna doğru işlerin hacmi New York'da bir büro açmasını gerektirdi ve gözüne André Embiricos'un kuzenlerinden biri olan ve gemicilikle uğraşan genç bir insan, Nicolas Cokkinis ilişti ve Amerika'da bir acenta açma işini buna verdi. Adam 80 Broad Street'te büro tuttu ve adına Central American Steamship Agency adını verdi. İlk yöneticisi, Onassis'in ailesi içinden olmayan yardımcıları arasından en çok güvenini kazanan Nicolas Cokkins'di.

BÖLÜM 8

1946 yılının kışında Ari Onassis işleri aklından çıkardı. Kırkındaydı ve şairin gözünün önüne getirdiği gibi genç değildi ama ilgisi — Tennyson'un deyişiyle — yavaş yavaş aşka doğru yönelmişti. Tina'yla evlenme tarihi Aralık 28 olarak tesbit edilmişti, fakat olay çok daha önceden Yunan armatörlerini meşgul etmeğe başlamıştı. Yunan denizciliğine mensup eski bir aileyle, bu iş kolunda sonradan bitmiş bu adamın birleşmesi herkesi o kadar memnun etmiş değildi. Bazıları evliliğe Onassis'in genç, güzel bir geline değil de zengin bir kayın pedere sarılması diye bakıyorlardı. Daha sonra Onassis'in Livanos beni «güzelliğim için seçmedi,» (daha genç ve daha güzel bir damat bulabilirdi,) ama şansı varmış ki kızına denizcilik aleminde muhakkak ki parlak bir geleceği olan bir koca buldu dediği duyulmuştur. Bu ikisinin evleneceği kendi kiliselerinde henüz resmen ilân edilmeden, efsanevî çeyiz ve drahoma hikâyeleri ortalıkta dolaşmağa başlamıştı. New York denen ve toplum hayatı bakımından vahşî bir ormana benzeyen bu yerde Livanos'un serveti muhayyeleleri tahrik ediyordu. Milyonlarca dolardan söz etmeyenler bi-

le Onassis'in Yunan armatörlerinin en kıdemlisi ile yakın aile ilişkileri kurmasının kendisine sağlayacağı avantajları işaret ediyorlardı. Bu rivayetler Onassis'in kulağına da gemliş ve ona savaştan önce İskandinavya'daki acı olayları hatırlatmıştı.

Çok zengin bir adamın kızı olarak Tina babasından gelen önemli miktarda şahsî bir gelire sahipti. Livanos bu çifti şehirde kendilerine mahsus zarif bir yere yerleştirmeği düşünüyordu, fakat «anasının gözü» eski bir denizci olduğundan damadına zırnık bile koklatmak niyetinde değildi. Livanos iş hayatında hiç bir şekilde sınırlandırılmamış tam bir rekabete inanıyordu. Tina'nın müstakbel kocası da bu görüşü paylaşıyordu. Sonradan Onassis'in ne drahoma'ya ne de lütûfa ihtiyacı olmadığı anlaşıldı. Birkaç sene geçmeden onun filosu gemi sayısı bakımından Livanos bayrağı atlında seyreden gemilerin sayısını geçti.

Olayla birinci derecede ilgili olmayanlar bu gibi gayrî ciddî uydurmalarla meşguldü. Halbuki o sırada Ari Onassis evliliğe ciddî bir olay diye bakıyordu. Sık sık eğlence yerlerinde görünen uçarı bir adam görünüşünün gerisinde o esasında bir aile adamıydı. Evlenmek, otelin dışında bir eve sahip olmak ona son derece cazip geliyordu. Tina hiç bir yapmacık davranışın gizleyemediği bir okul öğrencisi sevinci içindeydi. Okul yatakhanesinden evlilik yatağına geçişi nihayet altı aylık bir zaman içinde oluyordu. Bugün bile Aristo Onassis'in Paris'teki evinin oturma odasında duran kuyruklu piyanonun üzerinde incecik, son derece güzel, tülün altında parlayan gözleri ve çocuksu yüzünü çerçeveleyen sarı saçları görülen genç ve son derece güzel bir yaratığın resmi durmaktadır. Bu Tina'nın gelin elbisesiyle çekilmiş bir fotoğrafıdır. Elinde inci çiçeklerinden bir

buket vardır. Tıpkı babasının kolunda New York'taki Rum Ortodoks kilisesinin sıraları arasında yürüdüğü gibi. Tina'nın tipik Amerikalı okul arkadaşları ile Atlantiğin öbür yanından gelen orta yaşlı, ciddî beyler ve Onassis ailesine mensup insanlar kiliseyi iyice doldurmuştu. Bilhassa damat için merasimin çok nostaljik bir tarafı daha vardı, çünkü bu mükellef merasimi yöneten, Aristo'nun İzmir'deki eski ilâhiyat öğretmeni Peder Euthimion'du. O da Aristo gibi Anadolu'dan göç etmişti.

Etkileyici, duygulandırıcı güzel bir olaydı fakat büyük şehrin ruhu bile duymamıştı. Amerikan basını için Onassis ismi fazla bir şey ifade etmiyordu. 29 Aralık 1946 tarihli New York Tlmes gazetesinde o gün yazılan on dokuz nikâh arasında Onassis-Livanos evliliği ufak bir yer işgal ediyordu. (Halbuki o gün daha iri puntolarla yazılan isimlerin çoğu bugün unutulmuş bulunuyor).

ATHİNA LİVANOS YUNAN KİLİSESİNDE ARİSTO ONASSİS'LE EVENDİ

Şehrimizden Plaza'da oturan eski Londralı bay ve Bayan Stavros Livanos'un kızı Athina Livanos dün akşamüstü Yunan Ortodoks kilisesinde Atinalı müteveffa Socrates Onassisle Penelope Onassis'in oğlu, ve Long Island Oyster Bay'de ikâmet eden Aristo S. Onassis ile evlenmiştir. Nikâh merasimini Arşövek Athenagoras, Peder Euthimion'un yardımıyla yönetmiştir.

Genç geilnin dam do nörü kızkardeşi Bayan Eugenie Livanos idi. Düğünde gelinin yanında bulunan kızların her biri New York'lu olup adları Bayan Nancy Harris, Andree Maitland, Janet Bethel ve Joan Du-

rand'dı. Beatrice Ammidown ve Cornelia Embiricos çiçek taşıyorlardı. Şahitliği, André Embiricos yaptı. Törenden sonra Plaza otelinin Terrace Room'unda bir kabul resmi verilmiştir.

Tina daha sonra yerinde duramayan babasıyla, evlenmiş olduğu bu çabuk düşünen, fakat ağır hareket eden adamı mukayese ederken şöyle demiştir: «Babam hiç yürümez, kocam hiç koşmaz.» Fakat nikâhtan sonra Ari ilk defa çabuk kaçmak istiyordu. Baba Livanos, Yunan adetlerine uygun olarak giden kızının eline« sonra açılmak üzere,» bir zarf sıkıştırdı. Tina bunun babasının verdiği nikâh hediyelerinin ayrıntılı bir izahı olduğunu biliyordu. Gerçekten de bu ona babasının hediye olarak iki Liberty gemisi vereceği vaadini ihtiva ediyordu. Tina'nın arkadaşarından biri daha sonra, Livanos'un sonunda kararını değiştirdiğini ve iki yerine üzerinde yirmi yıda ödenecek 400.000 dolar borç bulunan 500.000 dolarlık bir Liberty gemisi verdiğini söylemiştir. Gene de gayet iyi bir hediyeydi. Ama o sırada Tina, «Balayımız bir rüya gibiydi,» derdi. Kadın üstünü değiştirdikten sonra ikisi birden acele ortadan kayboldular. Bir gemiyle Amerika'nın büyük nehirlerinde bir geziye çıktılar. Florida'da ve Hemingway'in Key West'inde kumlarda tembel tembel güneşlendiler. Bir kaç hafta sonra Buenos Aires'e ve Ari'nin ikinci memeketi oan Plaza'ya gittiler. Eski dostlarla, karşılaştılar (Spyros Skouras ve karısı da tesadüfen Buenos Aires'deydi.) Onlarla birlikte şehir gezileri yaptılar. Onassis onlara şehri ve gençliğini geçirdiği yerleri gösterdi. Son derece güzel ikı ay geçmiş ve balayı bitmişti.

İlkbaharda Oyster Bay'deydiler. Tina sosyeteye mensup bir ev sahibesi rolüne gayet kolay intibak etmişti. Ken-

aısinin de itiraf ettiği gibi «sahanda yumurtanın dışında» yemek yapmasını bilmemesine rağmen uşakları, hizmetçileri olan büyük bir evi iyi bir şekilde idare etmesini kısa zamanda öğrenmişti. Neşeli ve sevimli bir kadındı. Herkes tarafından sevilmemesi imkânsızdı. Kocası gibi o da hemen komşuarıyla ahbab oldu. Bunların çoğu herkesin tanıdığı meşhur insanlar ve ailelerdi. Meselâ Amerika'nın eski Dışişeri Bakanı Edward R. Steettinius da bu komşulardan biriydi. Onassisler'ın daimî misafirleri arasındaydı. Birlikte politikaaan, gemicilikten, gemiciliğin politikasından sözederlerdi. Bir gün Stettinius Onassis'i bir kenara çekip kendisine bir hususu danışmak istediğini söylemişti.

«Siz kafası çalışan, müteşebbis bir insansınız,» demişti. Onassis'e «acaba Liberia'ya yardım edebilmemiz için bize bir tavsiyeniz olabilir mi? Yani memleketin ekonomisini kalkındıracak ve gelirini arttıracak bir yardım.»

Stettinius, 1945 Şubatında (Roosevelt, Churchill ve Stalin'in zaferden önce buluştuğu) Yalta'dan dönerken Monrovia'ya uğradığını, ve Liberia'nın bağımsızlığını kazandığı tarihten beri kendisinin o topraklara ayak basan ilk Amerikan devlet adamı olduğunu söyledi. Azat edilmiş zenci kölelerinin yerleştiği bu ülkede Cumhuriyeti kurmuş olan Amerikalı hayırsahiplerini şükranla hatırlayan Liberia halkı kendisini alkışlamış, ziyafetler vermiş ve Amerika'ya olan güvenini bütün açıklığıyla ortaya koymuştu. Stettinius, «O memeket için eimden geleni yaparım,» diyordu. Liberia hükûmet üyelerinden bir kaç tanesi o sırada New York'ta olduğundan meselenin acil bir tarafı olduğunu ilâve etmişti. Onassis bir şeyler düşünmeği vaad etti. Bir şeyler bulabileceğinden emindi. Bu arada Liberia'lı bakanları bir öğle yemeğine davet etmekten memnun olurdu.

Onassis'in zenci hizmetçisine Liberialılar'ı yemeğe davet ettiğini söylediği zaman kadının heyecanını gülerek hatırlar. İlk hür zenci ülkesinin temsilcilerine hizmet etmek kadın için neredeyse dayanamayacağı kadar önemli bir görevdi. Yemekte Onassis'in onlara söyledikleri karşısında Stettinius da, Liberpalılar da o kadından daha az heyecanlanmamışlardı. Onassis, «Teklifim,» diyordu, «Liberia'nın da Panama'yı taklit etmesi ve armatörlere gemilerini en müsait şartlar altında oraya kaydettirmesini sağlamasıdır. Tabiî bu Liberia bayrağı taşıyan gemileri vergiden muaf tutan ve Liberia bayrağını kolaylık sağlayan bir bayrak haline getiren özel kanunlar çıkartılmasını gerektirecektir.»

Sonra Stettinius'a dönerek sade kanunların yetmediğini belirtti. «Eğer Liberia'ya yardım edilecekse,» diye devam etti, «Amerikan finansman müesseselerinin bu işe elverişli bir şekilde değiştirilmiş olan Liberia ipotek kanunlarını ve Liberia bayrağını taşıyan gemilerin Panama bayrağı taşıyanlar gibi, aynı şartlarla finanse edilmesini kabul etmeğe ikna edilmelidirler. Daha mühimi petrol şirketleri petrol taşımak için Liberia bayrağı taşıyan gemiler kullanmağa teşvik edilmelidir.»

Liberia'lılar bu fikri çok beğendiler, hattâ bunun ortaya çıkardığı problemlere rağmen coştular. Stettinius hemen karşılaşılması ihtimali olan bütün engelleri yenecek bir strateji tesbit etti. İlk hedef petrol şirketleriyle işe başlamaktı. Onassis'le yaptığı konuşmalardan bu gibi meselelerde New Jersey'deki Standard Oil Company'nin Deniz Ulaşım Müdürü, eski deniz subayı ve Annapolis mezunu Bush Howard'ın vereceği hükmün büyük ağırlık taşıdığını öğrendi. Stettinius (ve aynı zamanda Onassis) hayatta

olan en ünlü Annapolis mezunu, zamanının efsâneleşmiş adamı, Pearl Harbour felâketinin intikamını alan ve savaşı Japonya sahillerine kadar götüren üçüncü Filo'nun kahraman kumandanı Amiral William F. Halsey ile çok samimiydi.

Stettinius'un müracaatı üzerine, Deniz Kuvvetlerindeki adıyla «Aygır» Halsey Liberia dâvasını Bush Howard'dan rica etmeği kabul etti. Hangi Annapolis'li onun ricasını reddedebilirdi? Bu büyük adamın teşebbüsü muhakkak başarıya erişecekti. Durumu tetkik ettikten sonra Bush Howard kendi firmasına Liberia teklifini kabul etmesini tavsiye etti. Birazdan Standard Oil Liberia bayrağını himâyesine almıştı. Savaşın yarısı kazanılmıştı ve şimdi öbür kaleye, finansman müesseselerine hücum başladı. Petrol şirketinin bu işi benimsediğini öğrendikten sonra Metropolitan Life Insurance prensip olarak Liberia bayrağını kabul etmeğe razı oldu. Mesele artık hallolmuştu. Stavros Niarchos gemisinin kaydını Monrovia'da yaptıran Yunanlılar'ın birincilerindendi. Onassis de aynı yolu takip etti ve birkaç gemisini oraya kaydettirdi. Çok geçmeden Liberia en çok aranan kolaylık-bayraklarından biri olmuştu. Belli başlı Amerikan finansman müesseseleri Liberia'nın ekonomik durumunu incelemeğe başladı. Bu öemli bir şeydi. Nitekim bir kaç yıl sonra demir cevheri bulununca Betlehem Steel gibi büyük Amerikan şirketleri memlekete milyonlarca dolar yatırdı. (Onassis'in diğer bazı gemileri gibi **Christina** da Monrovia'da kayıtlıdır ve geminin tahlisiye çanlarının üzerinde isim göze çarpacak şekilde yazılmıştır.)

Daha sonraki yıllarla, gemicilikle uğraşan bir çok kimse gibi Ari ve Tina Onassis de bir gün New York'a ertesi gün Londra'ya veya Buenos Aires'e veya daha başka

yarım düzine şehirden birine gittiklerinden «çingeneler» veya daha terbiyeli olarak (jet grubunun liderleri) denmişse de evine Aristo Onassis'den daha bağlı bir adam az bulunur. Evliliklerinin ilk yazı sona erince New York'ta bir yer tutmuştu, fakat biraz sonra ,aşağı yukarı hiç trafiği olmayan ve deniz seven bir adam için daha da mühimi East River'in hemen üzerinde yükselen Sutton Place'deki Sutton Square 16'da — Tina'nın «pırlanta» dediği — çok güzel, dört katlı bir eve taşındı. Bir çok zenginlerin gayrimenkûllerl gibi bu da Tlna'ın kontrolünde olan bir şirketin — Tina Realty Corporation — un halı hallne getirildi. Ev yarım mllyona mal omuştu. Bu iş için gereki paranın kaynağı Livanos'du. Fakat burayı New York'un en cazip ve lüks evleri haline getiren tamirat ve tadilât, Fransız stili zarif mobilyalar ve içlerinde Renoir'ya ait olanı da bulunan tablolar için Onassis de bir o kadar para sarfetmişti.

Bu arada koca karılar gibi dedikodu meraklısı olan Rum armatörleri hızlı giden bir diğer milyoner armatörünün, Stavros Niarchos'un da Oyster Bay' (Lloyds Neck) de bir yer aldığını, onun da Sutton Place'de East River'e bakan son derece güzel manzarası olan en üst katta triplex bir daireye taşındığını ve en sonunda da on altı katın tamamını satın aldığını gördüler. Bu Onassis'le Niarcos arasında gelişen bir rekabetin belirtisi miydi? Gözerinden bir şey kaçmayan New York'lu Yunanlılar merak etmeğe başlamışlardı. Manhattan'daki lüks eğlence yerlerine gidenler ,oralarda sık sık karşılaşan bu iki insan arasındaki şahsî ilişkilerde bir gerilimin gizlendiğini gösteren bir işaret görmüyorlardı. Colony Lokantasında öğle yemeği yedikleri sırada veya gecenin geç satlerine kadar El Morocco'da kaldıklarında gerek bunlar, gerekse iş arkadaşları

hep işten bahsediyorlar ve lüks'ün olduğu kadar büyük işler yapmanın da zevkini çıkarıyorlardı. Bu insanların konuştuğu konular bir sahada ne kadar küçük olursa olsun, birazdan herkesin tartıştığı ve umumî efkârı uzun zaman meşgul eden büyük işler haline geliyordu.

Onassi Liberty işini halletmişti ve başarılı yeni finansman tertipleri — Metropolitan'ın gemicilik işine girişinden sonra, Chemical Bank, Chase National Bank ve diğer finansman şirketleri de onu takip etmişti — gelmişti. Artık gemicilik işini iyice büyütmeği düşünüyordu. Bilhassa Amerikan Marshall Plânı sayesinde Avrupa iktisadî bakımdan derlenip toparlanıyor, ilerliyor ve bu yüzden de deniz nakliyeciliğine olan ihtiyaç artıyordu. Diğerleri gibi, Milletlerarası durumu yakından takibeden Onassis de yeniden canlanan ekonominin savaş sonrası hızlanan temposunun denizciliğe iyi şeyler müjdelediğini hemen anlayan armatörlerin ilklerindendi. Goulandris ve Kulukundis de aynı görüşteydi. Stavros Niarchos da durumdan yararlanmağa can atıyordu. Durum benim diyen bir denizcinin ihmâl edemeyeceği kadar cazipti.

Fakat gemi nereden bulunacaktı? Ümit veren tek kaynak, emrinde elden çıkarmak istediği bir sürü savaş fazlası gemi olan Amerikan Denizcilik Komisyonuydu. Cari gemi fiatları ve navlun ücretleriyle ilgili dikkatli hesaplardan sonra, New York'lu diğer Yunanlılar gibi Onassis de Denizcilik Komisyonuna baş vurmağı kararlaştırdı. O, her biri 1.5 ilâ 1.75 milyon dolar değerinde olan ve tanker endüstrisinin DC3'ü diye bilinen 16.000 tonluk elli gemi için baş vurdu. Müracaatı kabul edildiği takdirde söz konusu olan miktar 75 milyon dolardı. Bu esaslı bir reorganizasyonu gerektiren büyük bir rakamdı. Onassis'in bürosu 80

Broad Street'ten 52 Broadway taşınmıştı. Nico Cokkins'in yönetiminde teknik uzmanlardan, muhasebecilerden, hukukçulardan mürekkep küçük bir ordu New York'la Washington arasında mekik dokuyordu. Onassis'in kendisi sinir sisteminin merkezinde oturmuş, gelen bütün tavsiyeleri haberleri, hesapları topluyordu.

Onassis'in askerden yeni terhis olmuş, Filadelfiya'da oturan fakat Washington'da Onassis'in işlerine bakan bir hukuk firmasında çalışan genç avukat Eliot Bailen'le tanışması bu zamana rastlar. Onassis savaş fazlası gemilerin satın alınmasıyla ilgili müzakerelere sık sık iştirak eden Bailen'i çok etkilemişti. O zaman bile istidatlı bir adam Onassis'in gözünden kaçmazdı. Bailen'i elinin altında bulundurmaktan hoşlanır ve tavsiyelerini dinlerdi. Bailen, «Fikirlerimiz hep paralel giderdi,» der. Bu iki adam birlikte iyi çalışabiliyorlardı. Birbirlerinden haberleri olmadığı halde ikisinin tuhaf bir tesadüf sonucu aynı tarihte evlendiklerini o zamanlar henüz bilmiyorlardı. Bir kaç ay sonra, New York'ta bir arkadaşın yazıhanesinde yorucu bir iş toplantısından sonra, Onassis Bailen'i bir köşeye çekti ve kendi teşkilâtında çalışmak isteyip istemeyeceğini sordu. Bailen kabul etti, New York'a taşındı ve o zamandan beri de Onassis'in yanında ve grubun kilit adamlarından biri olarak çalışır.

Amerikan Hükûmeti'nden gemi almak basit bir iş değildi. Denizcilik Komisyonu gemi almak isteyenlerin geçmişini sıkı sıkıya inceledi, gemileri ne işte kullanacaklarını ve nihaî akıbetinin ne olacağını sordu .Onassis daha sonra kendisi hakkında tahkikat yapmak üzere FBI'yı bile işin içine soktuklarını söylemiştir. Bu girift muameleyi anlatırken «hatta gidip, büyük annemin yüzme bildiğini bile söyle-

mek zorunda kaldım,» der. Bu kadar büyük rakamları gerektiren bir alış veriş'in zaman alması mukadderdi ama bu kadar teferruat karşısında yardımcılarını zorlayan, fakat onların gayretlerini arttırmasına sebeb olan tipik sabırsızlığı belli olmağa başlamıştı.

İlk düşüncesi, Amerikan bayrağı ile seyreden gemilerin işletme masraflarını arttıran ağır vergilerden ve zaman kaybına sebeb olan kırtasî sınırlamalardan kaçınmak için, gemileri «Panhonlib» (Panama, Honduras ve Liberia) bayrakları altında sefere çıkarmaktı. Diğer taraftn 1916 tarihli Amerikan Deniz Ticaret Kanununun 9. bölümü yalnız Amerikan vatandaşlarının veya kontrolü Amerikan vatandaşlarında olan firmaların bu gemileri alabileceğini emrediyor ve kanunun ihlâl edilmesi halinde gemilerin geri alınacağını ve ihlâl edenlerin beş bin dolar para cezası ödemeğe ve/veya beş yıl hapse mahkûm edileceğini söylüyordu. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kanun hemen hemen hiç bir şekilde yeni bir yoruma tabi tutulmamıştı. Esasen kanunun çıkarılmasından maksat yabancı armatörlerin o zaman tarafsız olan Amerika'nın bayrağı altına sığınmasını önlemekti. 1945 yılından sonra bilhassa kapatılmayan boşluklar Amerika'nın ticaret filoları harap olmuş Avrupalı müttefiklerine yardım etmesini mümkün kılmıştı. Şimdi, uzun uzun müzakerelerden sonra birden bire Washington yabancılara satış yapmamağa karar vermişti. Onassis, «Artık yabancıya yer yok,» dedikerini söylüyordu.

Fakat o bu işin peşini bırakmamağa kararlıydı. Şartların değiştiğini iddia ediyordu, talebin artması Amerikan bayrağı ile yabancı bayrağı altında çalışan tankerlerin arasındaki işletme masrafları farkını azaltıyordu. Denizcilik Komisyonu gemilerinin yabancı bayrak altında dolaşması-

na izin vermediğine göre Onassis «Amerikanlaşmağa» karar verdi. «Beni ilgilendiren bu gemilerin sahibi olmak değil, bunları kullanmak,» dedi. Uzun yıllar için kiralanmış bir geminin mülkiyeti onu ilgilendirmiyordu: «Mühim olan gemiyi işletendir,» fikrinde ısrar ediyordu. Hukukçularına: «Amerikan kontrolü altında olmak» kavramını kesin bir şekilde tanımlamaları için talimat verdi. Amerikan deniz hukukunda sözü geçen bir otorite olan ve adı akılda tutulması gereken Herbert Brownell Jr.'un ortak olduğu büyük hukuk firması Lord, Day ve Lord'un sahiplerinden George Lord'u aradı. Kadrosunda 102 avukat bulunan Sherman and Sterling ve 98 avukat çalıştıran Cravath Onassis'in bu konuda danıştığı diğer hukuk firmalarıydı. Bu şekilde konuyla meşgul olan hukukçuların sayısı 375'e varıyor, istişare ücretleri de ona göre artıyordu. Hiç bir açık kapıya yer bırakmayan hukukî bir mütalâa istiyordu. Avukatların incelemesini istediği asıl soru şuydu: «Hangi şartlar altında o, bir yabancı olarak, Amerikan bayrağı taşıyan gemilerin mülkiyetine iştirak edebilirdi?»

Hukukçular hukuk kitaplarını karıştırdılar, kanunları incelediler, Denizcilik Komisyonuna danıştılar ve Onassis'in şu şekilde anlattığı bir cevapla çıkageldiler: «Bir şirket kur. Zengin veya fakir mühim değil, bir Amerikan vatandaşı bul. Şirketin çoğunluk hissesine o sahip olsun, sen azınlık hissesine sahip ol. Bu tavsiyeye göre, Onassis — ve onun durumunda olan, on onbeş kişi — azınlıkta kalmakla yetinmek zorundaydılar. Yani hisselerinin yüzde 51'i Amerikalılar'ın, yüzde 49'u yabancıların elinde olması ile hukukun gerektirdikleri yerine getirilmiş olurdu.

Onassis, Niarchos ve diğerleri gibi tanıdıkları çok olan insanlar için bu derece kârlı olması ihtimali olan bir işe

ortak olmağı kabul eden kimseler bulmak güç değildi. İtibar sahibi Amerikalı dostlarından bazıları bu teşebbüste onlara katılmağa can atıyordu. Artık hükûmetteki görevinden ayrılmış olan Edward Stettinius, bu işin teşvikçilerinden olan ve eskiden Massachussetts'i Parlamentoda temsil etmiş olan demokrat Joseph E. Caset. ve Tuğgeneral J.K. Holmes bu mültimilyon dolarlık denizcilik işinin cazibesine kapılmış olanlardandı. Onassis'le sık sık danışdığı görülen bir Amerikalı da meşhur san'at eksperinin kuzenlerinden ve bir oralık Grace Denizcilik şirketiyle ilişkisi olan Robert Berenson'du. Sonradan denizciliğe bu şekilde giren Amerikalılar «Çasey Grubu» diye tanınmıştır. Hepsi Amerikan vatandaşı olan Oaset ve arkadaşlarından istenen tek şey, biner dolar sermaye koyup şirketler kurmalarıydı. On küsur Yunanlı bu şirketlerde azınlık hissesine sahip ortak durumundaydılar. Onassis'in ortak oldukları United States Petroleum Carriers (bunun reisi ve çoğunluk hissesi sahibi Robert Berenson'du,) ve buna bağlı şirket Victory Carriers, Incorporated'di.

Hukukçulara göre Amerikalılar'ın kontrolünde olan (yüzde 51, Casey Grubunun ve yüzde 49 Onassis'in) bu şirketler Amerika'nın savaş fazlası gemilerini satın alma hakkına sahipti. Fakat para nereden gelecekti? Cevap basitti: azınlıktaki ortak, yanı bu şirketlerde Onassis, şirketlere ihtiyaçları olan parayı borç olarak verebilirlerdi. Daha açıkçası, diğer yabancılar gibi Onassis de Amerikan şirketine Amerikan Hükûmeti'nin beher gemi için peşin ödenmesini istediği geminin perakende fiatının yüzde yirmi beşi kadar parayı, yani 1 milyon 600 bin liralık gemilerde takriben 400.000 doları ödeyecekti. Geri kalan 1.2 milyon dolar gemiye konmuş birinci derecedeki ipotekle teminat altına alınıp, on beş yılda, yüzde üç faizle ödenecekti.

Parayı veren ve bu işin gerektirdiği bilgiyi sağlayan «yabancılara» geminin kullanılmasını vermek üzere onlarla Amerikan şirketi arasında (cari navlun ücretlerine göre) on yıllık bir kira anlaşması yapılacaktı. Bu Amerikalı sahiplere geminin işletme masraflarını — yani personel maaşlarını, sigortayı, ve tamir masraflarını — karşılayan ve makûl bir kâr sağlayan yeterli bir para getiriyordu. On senenin sonunda gemi, veya bu ticaret kolunda ifade edilen şekliyle «geminin artık değeri» şirkete kalıyordu. Daha sonraki yıllarda bu nazik konu ortaya atılınca Onassis büyük bir titizlikle Denizcilik Komisyonunun Hukuk Dairesinin şirketlerin durumunu ve bu muamelenin bütün ayrıntılarını muamele kesinleşmeden önce incelediğini ısrarla belirtmiştir. Daha işlenecek taraf kalmamış olmasına rağmen finansman müesseeleri işlemin hukukîliğini kontrol etmek için daha büyük bir itina göstermişlerdi. Onassis, «İtina etmek zorundaydılar,» derdi, «çünkü gemilerin satın alınması için gerekli olan büyük parayı onlar temin ediyorlardı.»

Nihaî karar alınıncaya kadar hukukçularla yapılan istişarelerle ve Washington'a yapılan çeşitli yolculuklarla geçen binlerce saatı hesaplamak imkânsızdır. Fakat işin prensibi bir kere kabul edildikten sonra Aristo Onassis ve diğerleri faaliyete geçtiler. Kendi hesabına, o, gözüne kestirdiği gemileri kontrol etmek için memleketin dört bir yanını dolaştı. Bu üç yıl içinde (1947-1949) yüzlerce tanker özel mülkiyete devredildi ve yeni şirketlerin kontrolüne geçti. Yalnız Onassis grubu yirmi gemi satın aldı. «Sonunda toplam değeri otuz beş milyon dolar olan gemiyle ilgili bir mukavele yaptık,» der Onassis ve bunu, böyle rakamlardan bahsederkenki soğukkanlı haliyle söyler, Herkes memnundur. Amerikalı görevliler aksi takdirde çürümeğe

mahkûm olan bu gemilerden Amerikan hazinesine önemli miktarda bir paranın girmesinin ve savaştan yeni dönen binerce Amerikan denizcisine iş imkânı açmasının ne kadar iyi bir şey olduğunu söylerler. Üstelik, Amerika'nın Marshall Plânına göre Avrupa'ya gönderdiği petrol'ün navlunu da piyasaya çok gemi sürülmesi sonucu arz ve talep kanununa göre düşeceğinden, Amerikan vergi mükellefi de bu işten kârlı çıkmıştır.

16 Sutton Square'de telefon hemen hemen hiç durmazdı. Telefonlar gecenin ve gündüzün her saatında Onassis'i ararda ve çok defasında telefona cevap veren de kendisi olurdu. İş onun hayatının ağır basan bir tarafını teşkil ederdi ve evinde de bürosundaki kadar ciddiyetle işlni yönetirdi. Hattâ bugün bile, ister kat, ister ev, ister otel, olsun, onun, kontrolünde olan idare meclisi toplantılarında değil de ikâmetgâhında bulunması çok daha muhtemeldir. Evliliklerinin ilk aylarında Tina evi döşemekle meşgulken o o da gemilerini donatmakla uğraşıyordu. Fakat balayı havası kaybolmuş değildi. İkisinin de birbirine aşık olduğu gayet iyi belli oluyordu. Tina kocasına hayrandı. Her meselede bilhassa elbiseleri konusunda Ari'ye danışırdı. («Erkeklerin çoğu gibi vücuda yapışan, dar kolte elbiseleri severdi,» derdi.) Eğer Onassis işleri konusunda kadına danışmıyorsa bu kadının çok genç olmasından ve açıkçası işle ilgilenmemesindendi. Tina'ya yaşadıkları faal sosyal hayat bitmek tükenmek bilmeyen bir eğlence gibi geliyordu. Onassis öğle yemeklerine, kokteyl partilerine, ve gece kulüplerindeki akşam yemeklerine işinin bir devamı gibi bakardı, fakat misafirleri ne kadar önemli kişiler olursa olsun veya erkekler arasında yemekten sonra yapılan konuşmalar ne kadar ciddî olursa olsun sonunda Onassis daima partinin en neşeli insanı olup çıkardı ve karısının

da kendisi gibi eğlenmesini sağlardı. Cömertti, parayı belli etmeden, fakat etkisini görebilecek bir şekilde sarfetmesini bilirdi. O zamanlar daha sonraki yıllarda da olduğu kadar meşhur olmamasına ve mütevazi ve sessiz bir kimse olmasına rağmen, servete ve iktidara dayanan, gürültüye ihtiyaç göstermeyen güvenilir bir otoriteye sahip olduğu hâlinden belli olurdu.

O yaz karı koca birlikte ilk Avrupa gezilerini yaptılar. Fransa'nın güneyinde Ari'nin kız kardeşi Merope, Bayan Konialides de onlarla buluştu. Monte Karlo'daki Hotel de Paris'de kendilerine hizmet eden kibar halli ufak tefek Fransız şef garson Jean Broc İngiliz-Yunan asıllı güzel karısı olan bu Arjantinli Rum'un kendisini bir gün Riviera'daki emsalinin en iyisi olan otele müdür tayin edeceğinden haberi bile yoktu. Otelde yemek yiyenler arasında yanında Alberto Dodero olduğu halde ilk Avrupa gezisini yapan Eva Peron da vardı. Tanıştırılmalar yapıldı ve Onassis Arjantin liderinin karısı ile yemek yemek üzere kadının İtalyan Riviera'sında Santa Margherita Ligure'deki yazlık villasına davet edildi.

Onassis'in bu öğle yemeğini unutmasına imkân yoktu. Eva Peron kendisini tam bir ev kadını havası içinde karşıladı. Yemeği kendisinin pişirmekte olduğunu söyledi. Onassis arkadaşlarına «Kadın bir **Escalope Milanaise** pişirdi,» demişti. «ve çok beğendiğimi söyleyince bana beğenmemin derecesini Arjantin'de onun destekediği çeşitli dâvalardan birine bir para yardımı yaparak göstermemi söyledi.» On bin dolarlık bir çek yazdı. Onassis, «Ne daha önce, ne daha sonra bundan pahalı **escalope** yemedim,» der, bu şakayı unutamadı. Bir süre sonra Buenos Aires'de Juan Peron'un misafiri olduğu bir sırada Peron «Hoş geldiniz,»

dedi, «Görüştüğümüze memnun oldum. Bu yemek de on bin dolara patlayacak diye korkmanıza lüzum yok!»

Ari ve Tina Avrupa'dan döndükten sonra, Onassis'inkine benzeyen gemi alış verişiyle meşgul olan Stavros Niarchos'la sık sık buluştular. İkisinin de menfaati müşterekti ve o tarihte Tina'nın kardeşi Eugenie'nin, eniştesinin arkadaşından hoşlanması iyi bir şey gibi gelmişti. Tina ikisini birlikte görmekten memnun oluyordu. «Baba» Livanos bir şey söylemiyordu, fakat Ari, Genie'nin henüz başlangıç halindeki bu aşkı karşısında Niarchos'un daha sonra engelleme diye tanımladığı, koruyucu bir tavır almıştı. Onassis ve Niarchos sonradan dünya çapında kişiler olunca, bu iki insan arasındaki husûmetin ne zaman ve neden başladığı konusunda çeşitli tahminler ileri sürülmüştür. Yıllar ilerledikçe artan bu çirkin gelişmenin bir kökü bu ilk yıllarda atılmıştı. Niarchos Onassis'in kendisini bacanak olarak istemediği inancındaydı. Mamafih yüzeyde aralarında henüz bir ayrılık görülmüyordu. İkisinin de farkında olmadan yan yana aynı saatli bombanın üzerinde oturduğunu gösteren bir işaret de yoktu. İki kız kardeş işlerin iyi olmadığını farketmemişlerdi. Onassis bu nazik konuya hiç temas etmemişti Esasen 1947 yılı sona ermeden önce Eugenie Livanos ile Stavros Niarchos evlenmişlerdi. O zamanlar Tina'nın zihnini çok daha şahsî bir başka konu işgal ediyordu. Yazın sonuna doğru kocasına hamile olduğunu söyledi.

BÖLÜM 9

East River'in yanınsaki ev büyük bir bekleyiş içindeydi ve odalardan biri çocuk odası haline getirilmişti. 30 Nisan 1948 tarihinde, New York'ta bir sağlık merkezi olan Harkness Pavillion'da Tina, karı kocanın Aleksander adını vermeği kararlaştırdığı yakışıklı, sıhhatli bir oğlan doğurdu. Bu mutlu olay Aristo Onassis'in hayatında, onu tanker sahipleri arasında en ön sıralara getiren önemli bir gelişmeden sonra geliyordu. Sparrows Point'da Betlehem Steel tezgâhlarında Aristo Onassis'in, adını **Olpmyic Games** koymağı düşündüğü 18.000 tonluk gemiyi bitirmek üzereydiler. Pek az insan biliyordu fakat isim bundan yirmi beş yıl önce Yunanistan adına Olimpiyatlarda su topu takımında oynamak için çağırıldığı o gurur verici ana ve belki de aynı zamanda babasının gitmesine izin vermemesi karşısında hâlâ duyduğu hayal kırıklığına atıf yapıyordu. Her halde «Olympic» bir Yunan armatörü için fena isim değildi. Bu tarihten sonra Onassis'in bir çok gemisinde bu ada rastgelinmiştir. Sparrows Point'ta **Olympic Games**, Socony Oil Company'nin müdürünün karısı Bayan Pauline Pratt tarafından denize indirildi.

Çocuğuna düşkün baba karısı ve çocuğu ile meşgul olmağa devam ettiği sırada armatörler arasında dedikodusu yapılan oğlu değil güçlü rakibiydi. **Olympic Games**'in hemen arkasından Stavros Niarchos'a ait 18.000 tonluk bir rakip, **World Peace** denize indirildi. Bu tesadüf, iki adam arasında, bugün hâlâ devam eden bir tanker yarışması dedikodusunun başlamasına sebep oldu. Fakat konu Onassis'in önünde açılınca, o tipik bir hareketle omuz silker ve sadece öteki gemisinin de neredeyse tamam olduğunu söylerdi. 28.000 tonluk olduğundan, dünyanın en büyük tankeriydi ve onu diğer armatörlerden binlerce ton ileriye götürüyordu. Fakat ne düşünürse düşünsün, veya ne söylerse söylesin, yarış başlamıştı ve 1949 daha çok geçmemişti ki, Niarchos **World Liberty** adlı yeni gemisiyle Onassis'in son tankeriyle başabaş rekabet edebiliyordu.

Amerika programı iyice yol aldıktan sonra Avrupa'nın cazibesi artmağa başladı ve Amerika'yla Güney Amerika arasında gidip gelen Onassis bu yolculuklarına yeni bir boyut ekledi. Önce Tina'yla beraber Paris'te Ritz Oteline yerleşti, sonra da Castiglione sokağında şık Meurice Hotel'de daimî bir daireye geçti ve bir apartman aramağa başladı. (Nihayet, hâlâ kullandığı Avenue Foch'daki binayı satın aldı.) Gözü Fransız tersânelerindeydi. Adına Olympic Maritime adını verdiği bir firma kurdu. O zaman bile onu belirli bir ikâmetgâha bağlamak güçtü. Adres olarak enişte si Nicolas Konialides'in iş başında olduğu 1668 Alvear Avenue, Buenos Aires'i gösteriyordu. Gelişmekte olan New York kolu Madison Avenue'de daha büyük bir binaya geçmeğe hazırlanıyordu. Buenos Aires, New York, Londra ve Paris devamlı uğradığı yerler olmasına rağmen iç güdü ve muhakeme onu beklenmedik yerlere götürüyordu.

Herşey Costa Gratsos'la yeniden buluşup Kaliforniya'daki, kendilerine hem kâr sağlayan hem de onları eğlendiren Eureka Balina teşebbüsünden bahsetmeleriyle başladı. Balinacılık Onassis'in hâlâ üzerinde durduğu bir konuydu. Arkadaşları ona bu yüzden takılıyorlardı. «Neden balinacılık işinde bir Yunanlı yok?» diye sorup dururdu. «Balinacılığın esrarlı bir tarafı yok. Diğer işler gibi bir iş.» Norveçliler savaşta gemilerini kaybetmişlerdi ve artık bu işin münakaşa edilmez ustaları olmakla övünebiliyorlardı. Onassis, «Bu işe şimdi girelim,» dedi ve Gratsos'a meseleyi incelemesini söyledi. New York bürosunun başında olan Cokkins'i aradı ve savaştan önce Norveç'in en büyük balinacılarından biri olan eski Norveçli dostu Andre Jahre'ye danıştı. Konuştular, konuştular. Gratsos, bu günleri düşündükçe, «Garip adam, bu Onassis,» der, «Araştırır, yüzerce soru sorar, raporlar yazdırtır, yeniden sorular sorar, söyleyen lâfı kontrol etmeden kabul etmez. En karışık meseleyi iyice öğrenir... ve sonra kararı o verir.»

Bir kere balina işine girmeği kararlaştırınca Onassis gecikmeden harekete geçti. Gruba Amerikalı balinacılık uzmanı Clifford Carver de dahil oldu. İlk düşünülen bir T2 tankerini bir Amerikan tersanesinde tadiletmekti. Onassis, Betlehem Steeldeki Daniel Strohmeieri görmeğe gitti, fakat adam firmasının balinacılık konusunda hiç bir bilgisi olmadığını ve hiç bir balina gemisi inşa etmediğini itiraf etti. Onassis, «Peki, size danışabileceğiniz bir uzman bulursam?» diye sordu. Cevap, «Bize böyle bir uzman getirirseniz, ondan memnuniyetle yararlanırız,» oldu. Andre Jahre Onassis'i, oğlu New York'ta yaşayan, Eski Alman denizaltı kumandanlarından ve Norddeutscher Lloyd'un yöneticilerinden Ernst Glaeser'le temasa geçirdi. Glaeser'lerden genç olanı da Kurt Reiter adında çok yararlı ve eh-

hiyetli bir adamı tavsiye etti. Onassis, «Reiter denilen bu adamı Amerika'ya getirelim,» tavsiyesinde bulundu. Fakat 1947 yılında bu basit bir iş değildi. Bir Alman'ı Almanya'dan çıkarmak yeteri kadar güçtü; Amerika'ya sokmak hemen hemen imkânsızdı. Dışişleri Bakanlığına baş vuruldu fakat cevap bu izinin ancak Pentagon tarafından verilebileceği şeklindeydi, orası ise ancak istisnaî hallerde böyle bir izin veriyordu. Betlehem Steel bu iş için Pentagona bütün ağırlığını koydu... sırf Kurt Reiter için. Sonunda izin verildi. Sanki bu meçhûl Alman'a yeni bir hayat imkânı tanınmıştı.

Savaştan önce Krupp'un kontrolünde bir gemi inşa firması olan A.G. Weser'de çalışan Reiter New York'a geldi ve Onassis'in yeni balina gemisi plânı üzerinde çalışmağa başladı. Daha sonra Reiter'in yanına bir başka Alman firmasından bir uzman daha geldi ve Betlehem'le danışmalar ilerledi. Fakat Amerika'daki gemi inşa fiatları bu işe imkân bırakmıyor gibiydi. İstemediği halde, Onassis balinacılık işini Amerika dışında bir bayrak altında yapmağa karar verdi ve tankerı bir Alman tezgâhında tadil etmenin maliyet hesaplarını yapmağa başladı. Bunların hiç olmazsa balina gemisi yapma hususunda ihtisası vardı ve Hamburg'da 1930 yıllarında, Hitler Almanyası'nda fecî bir yağ sıkıntısı olduğu ve balina yağından margarin yapma konusunda yeni teknik buluşların geliştirildiği bir sırada balinacılık hakkında çok şey öğrenmiş olan (ve Düsseldorf'daki Henkell ailesi tarafından kontrol edilen) Erste Deutsche Wafang Geselschaft adlı bir balinacılık firması vardı. Onassis Almanya'ya gidip durumu kendi gözleriyle görmeğe karar verdi.

Savaş sonrası Almanya henüz pek fena durumdaydı ve Fransız dostları Onassis'in oraya gitmesini delilik sa-

yıyorlardı. Kendisine de böyle söylediler, fakat o altıncı hissinin sesini dinledi, bir uçakta kendisine ve Tian'ya yer ayırttı ve birlikte 1940'larda Almanya denilen harâbeye gittiler. «Bundan daha sefil bir yolculuk düşünülemez,» diye anlatmıştı. Her yerde sefâlet ve hırpanî elbiseleri ve ayakkabılarıyla soluk yüzlü, bitkin insanları görünce şaşırmıştı. O zaman bunu söylememişti ama, bu sefâlet ortasında kendisinin pırıl pırıl elbiselerini ve karısının neredeyse şıklığını insanı utandıran bir şey olarak hissetmişti.

Kendisini savaştan önce bazı balina gemileri inşa etmiş olan A.G. Weser'e götürecek olan Reiter'le buluşmak üzere Bremen'e gidiyordu. Tersane çırçıplaktı çünkü Ruslar tesisleri alıp götürmüşlerdi. Alfred Krupp'un kendisi, mahkûm olmuş bir Nazi savaş suçlusu olarak hâlâ hapisteydi. Fakat bu Onassis için beyhûde bir yolculuk olmamıştı. Tersaneyi daha yakın bir yerde yeniden inşa etmeğe değmez mi diye düşündü. Kaça patlardı? İki milyon mu? Üç milyon mu? Mevcut tek yazı masası üzerinde oturuyordu... sandalye yoktu. Damdaki büyük deliklerden lâpa lâpa kar yağıyordu. Ve o meşhur çabuk hesaplarını yapmak için bulunan yegâne kâğıt kullanılmış kahverengi ambalâj kâğıdıydı. Hiç bir zaman bundan daha büyük rakamlar, bu işe bu kadar az elverişli olan bir malzeme üzerine dökülmemiştir.

Bremen'den Hamburg'a... Dondurucu bir soğuk vardı, fakat Ari ve Tina, Reiter'in kendilerini külüstür, her tarafından rüzgârlar esen üstü açılıp kapanan ufak arabasıyla götürme teklifini kabul ettiler. Yol boyunca Onassis her zamanki soru yağmurunu devam ettirdi. Reiter, tutuk ve yetersiz bir İngilizceyle verilen cevaplar için adamın sabırla ve nezaketle teşekkür etmesine bugün bile hayret eder. Hamburg Bremen'den de kötü durumdaydı, fakat

Onassis ve karısı hemen hemen hiç hasar görmemiş olan ve İngiliz askerî hükûmetinin kontrolünde bulunan Atlantic Otelinde yer buldular. Onassis bir nebze daha iyi durumda olan Bioehm una Voss ve Howard Werke adlı iki gemi inşa tezgâhını daha gezdi, Alman Gemi Inşa sanayiinin (hâlâ böyle demek mümkünse) liderleriyle konuştu. Aralarında Howaldt-Hamburg'dan William Scholtz ve hepsinin içinde en önemlisi Howaldt-Kiel'den Adolf Westphal da vardı. Bu sonuncusu Andre Jahre'nin başlangıçta dikkatini çektiği insandı ve görüşmeler Jahre'nin bu adam hakkındaki güvenini doğrulayacak cinstendi. Onassis adamın, aynı dili konuşan dinamik ve ehliyetli sanayici olduğunu gördü.

Gene Jahre'nin aracılığıyla, kendisine savaş dolayısıyla dağılmış olan balinacılık ekibinin kaptanlarını, mühendislerini, balina konusunda ihtisas yapmış kimyagerlerini toparlayabileceğini ve daha güç bir problem olmasına rağmen her balina seferinin kilit elemanı olan Norveçli zıpkıncılarla da temas halinde olduğunu söyleyen Erste Deutsche Walfang Geseilschaft'tan Dietrich Menke ile de tanıştı. Hangi bayrak altında olursa olsun adamlarını yeniden denize çıkartmak ve uzmanlarını ve bilginlerini her türlü balinacılık projesinde çalıştırmak arzusunda olan Henkell Onassis'e Menke'nin ve ekibinin hizmetlerini ödünç olarak vermeği vaad etti. Ama Ballindamm'da, Menke'nin bürosunda, artık Almanya'da yabancılık çekmeyen Onassis, Baş Çarkçı Johannes Doorenz ve Kaptan Wilhelm Richert'le tanıştı. Bu sonuncusu büyük bir balinacılık filosunun başkaptanı olarak rakipsizdi. Bu adamları bir araya getirerek mükemmel bir balinacılık teşkilâtının nüvesini teşkil etmenin mümkün olmasından hiç şüphe edilemezdi.

Fakat gerekli olan ilk şey bu işe elverişli gemileri bulmaktı. Onassis, Müttefik işgal statüsü şartlarına göre Almanlar'ın gemi inşa etmesine izin verilmediğini biliyordu, fakat statüde bir Alman tezgâhının Onassis'in aklında yatan cinsten bir değişikliği engelleyen bir şey yoktu. Bir tankerin, balina işleyen bir gemi haline getirilmesiyle ilgili plân ayrıntılı bir şekilde hazırlandı. Howaldt Kiel ile Deutsche Werft, Hamburg - yani Adolf Westphal ile Scholz - arasında siparişi almak konusunda bir rekâbet vardı. Westphal kazandı. Onassis ile, Onassis'in ehliyetini ve becerikliliğini her zaman takdirle andığı Westphal arasında bir işbirliği başladı.

Onassis ne bahasına olursa olsun başarmağa kararlıydı. Hazırlıklar için çok para döktü ve uzmanlardan kurulu ekibini devamlı surette genişletti. Projenin uygulanmasında Reiter Alman irtibat görevlisi olarak vazife görüyordu. Norveçli bir gemi inşa mühendisi olan Arne Storen'i getirttti. Balinaların hareketlerini ayrıntılı olarak incelemesi için Kaliforniya Üniversitesindeki İngiliz asıllı meşhur deniz Biologu Brocklesby'yi getirtti. Onassis 18.000 tonluk T2 filosundan **Herman F. Witton**'u seçerek balina filosunu onun etrafında kurmağa karar verdi. Balığı avlayan veya öldüren gemi haline getirmek üzere, savaşta Kanadalılar'ın ve İngilizler'in emrinde çalışmış, on yedi refakat gemisi altı. Gerekli finansmanı bulmakta fazla güçlük çekmedi ve lâzım gelen teminatı sağlayan imzalı bir mukaveleyle Howaldt tersanesini işler bir hâle getirdi. Almanya'da işsizliğin yaygın olduğu bir sırada teşebbüsü başarıya ulaştırmak için fazla mesai yaparak çalışmağa hazır işçi vardı. Onassis'in New York'a verdiği bir işaret **Wilton**'u Avrupa'ya, Kiel'e göndermeğe yetti. Gemi önce Amerikan

bayrağı altında seyretti, fakat sonra Panama bayrağına geçti.

Kendilerine hâlâ itimatsızlık gösterilen, soğuk karşılanan ve boğulmamak için mücadele eden Almanlar için bu endüstriyel bakımdan büyük bir gelişmeydi. Onassis'e, boğulurken kendisine can kurtaran simidi atan, beklenmeyen bir kurtarıcıya bakıldığı gibi, minnetle bakıyorlardı. Almanya'ya itimad eden pek az insandan biriydi diye hatırlarlar onu. Bu biçim söylentilere yüz vermeyen Onassis sadece kuru kuru, bu değişikliğin başka bir memlekette yıllarca zaman alacağını söylemiştir, halbuki ellerinin eski maharetini kaybetmediğini göstermek için can atan Almanlar bu işi altı ilâ dokuz ay zarfında bitirmeği taahhüt ettiler ve sözlerini tutabilecekleri intibaını verdiler. Onların işlerini gayet iyi yapabileceklerine inanıyordu. Buna rağmen bu ücretli bir karardı ve Onassis işin içindeki risklerin farkındaydı. **Witton**'un bu esaslı ameliye için gittiği Kiel tersanesi, Doğu ve Batı Almanya hududuna bir kaç kilometre mesafedeydi ve bulunduğu yerden Rus işgali altındaki bölgede Rus tanklarını görmek mümkündü. Kore üzerinde toplanan savaş bulutlarının da yardımıyla sıfırın altına düşen soğuk savaş havasında bunlar her an demirperdeyi geçebilirlerdi. Peki, o zaman **Witton**'a ne olurdu?

Tadilâtı dört milyondan fazla bir paraya mâl olan — ki bu onun satın alındığı zamanki değerinin iki misliydi — tanker'e **Olympic Challenger** yani meydan okuyan adı verildi. Kendisine meydan okuyan Norveç balinacılarıydı, fakat Onassis kendisini Sovyetler'den gelecek olan bir meydan okumaya da hazırlamıştı. Talimâtı üzerine «uzatıldığı» yani ortası kesilip uzatıldığı zaman bile büyük tankerin makine dairesi daimî surette hazır vaziyette tutuluyordu.

Kısa bir süre içinde harekete geçebilirdi. Bunu yapmaktan maksat bir tehlike anında mümkün olduğu kadar çok sayıda Alman deniz işçisini ve ailesini tehlikesiz bir yere getirebilmekti.

Bu kadar yeni ve riskli bir işe girişmiş bir adam olmasına rağmen Onassis çok neşeliydi. Almanlar bu adamın bu derece ağır meseleler karşısında kaygısız kalabilmesinden ve Almanlar'ın harabelerin arasından kendilerine yeni bir hayat yaratmağa çalışmasını ciddî bir ilgiyle takip etmesinden çok hoşlanmışlardı. Müşavirlerini ve Alman tersanesinin yöneticilerini, mühendislerini sık sık Atlantik Oteline yemeğe davet ederdi, fakat aynı şekilde onları birlikte İstasyonun yakınındaki köşebaşında bulunan kalabalık büfeye davet ederek onlara orada «şaheser» diye tasvir ettiği düzinelerle Thuring sosisi ikramında bulunduğu da olurdu.

Balinacılık işi iyice kontrol altına alındıktan sonra, Onassis aylarca süren zor müzakerelerin ardından bir istirahata can atıyordu. Tita'yla birlikte deniz kenarında bir ev arıyorlardı ve gayet tabiî olarak Güney Fransa'yı seçtiler. Bir emlâkçı aracılığıyla Cote d'Azur'de meşhur Garoupe Şatosunu kiraladılar. Bu orada ikâmet edenlere, Rivyera aristokratlarının ve milyonerlerinin teşkil ettiği, fakat herkesin giremediği çevrelere girme hakkı sağlayan mükellef bir malikâneydi. Ali Hanın Château d'Horizon'u fazla uzakta değildi ve bir kaç millik bir çap içinde Somerset Maugham'ın, Lord Beaverbrook'un ve Onassis'in Arjantin'den eski dostu olan Fritz Mandl'ın villaları vardı.

Ari ve Tina Onassis Nis'e uçakla gittiler. Orada emlâkçıyla buluştular ve birlikte yeni evlerine gittiler. Riviera'ya çekilmek denince akıllarına bir çok binadan mürekkep büyük bir malikâne gelmemişti. Hayal kırıklığına uğ-

radıklarını görünce emlâkçı anlayışlı davrandı. «Eğer beğenmedinizse,» dedi, «Château de la Croe'ya bakalım. O da kiralık.» Kendisi götürmeği teklif etti ve yolda şatonun Lord Northcliffe'in Daily Mail'de baş yöneticisi olan Sir Pomeroy Burton'un dul karısı Lady Burton'a ait olduğunu söyledi. Sir Pomeroy şatoyu 1930 yılında inşa ettirmişti ve onu Avrupa'nın en güzel malikânelerinden biri haline getirmişti.

Ari de, Tina da şöyle bir göz attıktan sonra şatonun biraz rüküş olmakla beraber şöhretine lâyik olduğunu kabul ettiler. Cap d'Antibes'in ucundaydı ve oradan Akdenizin görünüşü insanın nefesini kesecek güzellikteydi. Bir yüzme havuzu olduğu gibi özel bir plâjı da vardı. Altı zarif sütun üzerine oturtulmuş yarım daire şeklinde bir saçağı olan büyük beyaz malikânenin, tavanı mavi gökyüzüne açılan son derece mükellef bir oturma odası vardı. İç dekorasyonunun en çok konuşulan tarafı banyodaki altından olduğu söylenen — ki aslı yoktu — balık şeklindeki musluklardı. Doğruluğu şüpheli bir hikâyeye göre daha önce orada ikâmet eden şahsın oraya lâyık olmayan bir misafiri bunlardan bir tanesini çalmıştı. Büyük parkın içinde iki tane de tenis sahası vardı. Gerçekten de krallara lâyık bir şatoydu ve bu klişe doğrudan doğruya gerçeğin ifadesiydi.

Iki yıl önce Château de la Croe sabık Belçika Kralı Leopold'un yazlık ikâmetiydi. Şatoyu birinci dünya savaşından önce kiralamış olan sabık İngiliz Kralı Edward sadece on sekiz ay önce burayı bırakmıştı. 1950 yılının ilk altı ayında burada sabık Italya Kralı Umberto oturmuştu. Onassis bu şöhretli kiracıları işitince neredeyse anlaşmadan vaz geçiyordu. Fakat şatonun mevkii tam onun amacına uygundu. Hemen orada karar verdi. Garoupe'u bıra-

kıp Croe'yu tutmanın şartları hususunda sür'atle anlaşmaya varıldı. Ari, Tina ve küçük Alexander krallara mahsus bu ortama taşındılar. Sırası gelmişken belirtelim, bu sırada bir başka küçük Onassis daha yoldaydı. Sonradan Tina'ın kendisini böyle büyük bir evi yönetecek çapta hissetmediği söylenmiştir. Fakat onun en iyi İngiliz ve Amerikan okullarında yetişmiş bir milyoner kızı olduğu düşünülürse bunun yalan olması ihtimali daha çoktur. Kötü niyetlerle, Onassis'in ikâmetgâhında çalışan görevlilerin (bir ev idarecisi, iki ahçı, bulaşıkçı, iki şef garson, üç hizmetçi, bir çamaşırcı, iki şoför) ağzı aranmıştır. Kötü niyetle hazırlanmış olmasına rağmen bu listeye bile, vale uşak, famdöşamb, çocukların dadıları ve bahçıvanları dahil edilmemiştir. Çocukların, aralarında babalarının uzak ülkelerdeki arkadaşlarının gönderdikleri de olmak üzere, evde bakmak için bir sürü hayvan aldığı da söz konusu edilmiştir.

Aslında bu yeni kiracılar çoğunu yıllardan beri tanıdıkları komşular arasına taşınmışlardı. Yakından tanışma sadece bırakmış oldukları iyi intibaın doğrulanmasını sağlamıştır. Onassisler Cote d'Azur sosyetesinde yerlerini gayet rahat bir şekilde almışlardı. Tina'nın genç kızlara has sevimliliğine ve sadeliğine karşı koymak kolay değildi. Riviera'daki ünlü komşularından birine, «Benim bir tanrıçı, kocamın da bir bilge'nin adını taşımamız ne fena şey, değil mi?» demişti. Amerikan uyruğuna girmiş olmasına rağmen kendinini «Yunanlı» hissettiğini söylerdi. Bir İngiliz Lady'si gibi yetiştirilmiş olduğundan anlayışlı olmayan bir sadelikle giyinirdi ve göze çarpmayacak şekilde mücevher takardı. Umumiyetle Ari'nin Cartier's veya Van Cleef's gibi ünlü kuyumcularda çek yazarak değil antikacı dükkânlarında büyük bir zevk ve itinayla seçtiği nadir

parçaları tercih ederdi. Mamafih Onassis'in bu büyük kuyucmulara gittiği de olmuştu. Tina'nın çok hoşlandığı ve büyük taşlara tercih ettiği bir bilezik şahane güzel, elmas kakmalı ve gözleri yakutdan olan hasır işi bir yılandı. Bunu büyük taşlara tercih ederdi. Büyük taşlara da sahip olduğu doğrudur, fakat Onassis'in ona meşhur Hope elmasını satın aldığı iddiası asılsızdır. Bu elmasın uğursuzluk getirdiği hakkındaki iddiaların kendisini endişelendirip endişelendirmediği sorulduğunda Onassis, «Aslı, esası yok,» der. «Böyle bir taş almamıştım ki, endişeleneyim.»

Olympic Challenger işinin iyi ilerlediğine dair o kadar güzel haberler geliyordu ki — Nico Cokkinis Hamburg'da ve Kiel'de işi yakından takip ediyordu (yıllarca sonra da bir Alman kızıyla evlendi) — Almanya'ya bir kere daha gitti. Şimdi üzerine et, balina yağı ve kemik pişiriciler, ayırıcılar, temizleyiciler ve A vitamini yağ tesisi gibi yeni balina işleme makineleri yerleştirilen yüksek bir güvertesi olan gemiyi gezdi. Korvetler de yeni rollerini almağa neredeyse hazırladılar. Balina projesini aklından çıkarmamakla birlikte Onassis artık dikkatini daha da büyük bir teşebbüse çevirdi. Dünya gemi endüstrisi hareket halindeydi. Büyük şeyler oluyordu. Kore genişleme ihtimali gösteren bir savaşın eşiğindeydi ve bu durum gemi yapımı konusunda şimdiye kadar rastlanmamış bir talebin ortaya çıkması ihtimalini yaratıyordu. Atlantiğin iki kıyısındaki Batı tezgâhları işle dolup taşıyordu. Siparişler sıraya dizilmişti (Onassis de Fransa'nın güneyindeki tatili sırasında bir Fransız tersanesine bir gemi sipariş etmişti). Bu durumda bazı gözlemcilerin cür'et diye tasvir ettiği önsezişinin mükâfatını toplamağa hazırdı. Almanların gemi yapma kabiliyetini yalnız o denemiş ve mükemmel olduğunu görmüştü.

Şimdi Almanya'da büyük bir hamle yapmağa hazırdı. Kısırlayıcı işgal yasaları, Almanlar'ın ihraç amacıyla gemi inşa etmesine izin verecek şekilde gevşetilmiş olduğundan Onassis New York'taki adamları tarafından hazırlanmış ve Alman dostlarını irkitecek büyüklükte bir yapım programı geliştiriyordu. İlk hazırlıklar Onassis'in denenmiş usûlüne göre yani tatlı bir iş münasebetinin yaratılmasına çok elverişli olduğunu gördüğü arkadaşlık havası yaratan ölçülü bir iş ve eğlence kombinezonu içinde yürütüldü. On beş yıl sonra bile Hamburg'ta, onun Gaensemarkt'daki ağır ve biraz muhafazakâr bir havası olan ve milletlerarası iş yapan bir adamın Londra'da veya New York'ta içtiği şekilde martini hazırlama sanatını tam olarak öğrenememiş yaşlı garsonların itinayla servis yaptığı Ehmke lokantasında verdiği partilerden bahsedilir. Kendisine, hazırlamış oldukları sarıya kaçan sıvı ikram edildiğinde, bunu nezâketle reddetmiş, barın arkasına geçip uzun bir bardağa — «seyircilerin» deyişiyle bir vermut şişesine — buz, gin ve limon kabuğu koymuştu. O tarihten sonra, daha önce Ehmke'de böyle şeyler hiç olmamış olmasına rağmen, oraya her gelişinde kendi içkisini kendisi hazırlardı.

Eğer Ehmke'de buluşmazlarsa, veya eğer o ve adamları teknik bir müzakere için Kiel'e veya finansman işinin Almanya tarafı için Klön'e veya petrol şirketleriyle konuşmak üzere New York'a gitmemişlerse, öğle ve akşam yemeklerinde yemek yeyip, çalışmak üzere Onassis, Cokkinis, Reiter, Westphal, ve Howvaldt'tan Scheker, Deutsche Werft'ten Scholz ve A.G. Weser'den Burghard, (her toplantıda bunların hepsi bulunmasa bile, bir kaçı bulunurdu) Hamburg'da bir başka lokantada toplanırlardı. Almanlar'dan biri, «Eğer Halali Restoran yanmamış olsay-

dı,» demiştir, «Alman endüstri tarihinde önemli bir yeri olan bir olayı anmak üzere bir plâket taşımağa hak kazanırdı.» Onassis'in kartlarını gizli tutarak oynadığı ve nihayet bütün plânının çapını bütünlüğüyle açıkladığı, ve Alman iş adkaraşlarının el sıkıp, teşebbüsün başarısı için şerefe kadeh kaldırdıkları yer Halali'ydi.

Bu Alman gemi yapım endüstrisinin bir seferde aldığı en büyük siparişti. Aristo Onassis'in Almanya'ya ısmarladığı yemilerin değeri bir milyon dolara yakındı. Anlaşma onunla, memleketine ve endüstriye büyük hizmetleri dokunan Adolf Westphal arasındaki mükemmel anlayışın ürünüydü. Mamafih Howaldt-Kiel Onassis'in büyük siparişleriyle baş edebilecek durumda değildi, bu yüzden işin dağıtılması gerekiyordu. A.G. Weser ilk hamlede üç tane 22.000 tonluk tanker siparişi aldı, ve anlaşma tersane, vinçleri ve diğer makineleri temin ettiği takdirde, aynı tonajda üç tanker daha yapımını öngörüyordu. İlgili yönetici Burghard'dı. Onassis, «Gel şimdi bu anlaşmayı kâğıda dökelim,» diye teklif etti. Burghard kalem, kâğıt ve İngilizceyle umutsuz bir savaşa girdi. Onassis yardımına yetişti: «Ben dikte edeyim, sen yaz.» Bu karışık anlaşmayı, bütün maddeleriyle ezbere söyledi. Bremen'e sipariş edilen altı tankere ilâveten — A.G. Weser bütün taahhüdünü yerine getirmişti — Onassis'in siparişi Kiel'deki Howaldt'a verilen on tane 21.000 tonluk, ve Hamburg'daki Howaldt'a verilen iki adet 45.000 tonluk tanker de vardı. «Bu siparişi yerine getirebilmek için tersanelerin gerekil tesisleri sür'atle temin etmesi gerekmekteydi. Bu, onlar için muazzam bir teşvik vesilesi oldu. Bu büyük destek olmasaydı endüstrinin belini doğrultması yıllar alırdı,» İşte Almanlar'ın verdiği hüküm buydu.

Bu arada Betlehem Steel Onassis'in sipariş ettiği diğer gemileri tamamlıyordu. Adamın filosu aydan ayа bü-

yüyordu. Tarihinin kritik bir noktasında Batılıların elindeki gemi tonajına çok önemli bir ilâveydi bu. Çünkü 1950 yılının Haziranında Kuzey Koreliler, 1945 tarihinden beri Kuzeyi Sovyetler'in Güneyi Amerikalılar'ın işgalinde olan memleketi ikiye bölen 38. arz dairesini geçmişlerdi. Çarpışmanın bütün dünyayı ilgilendiren korkunç bir mahiyeti vardı ve bir üçüncü dünya savaşı tehlikesini de beraber getiriyordu. Onassis'in şahsî ve endüstriyel işleri Amerika Birleşik Devletlerine o kadar yakından bağlıydı ki, tabiî tepkisi elinden gelebilen her türlü yardımı yapmağı teklif etmek oldu. Amerikan çıkarlarına nasıl hizmet edebileceğini düşündüğü sırada Washington'daki Deniz Kuvvetlerinin Deniz Nakliye Dairesi Başkanı Amiral William M. Carllaghan'a bir telkraf çekmeğe karar verdi.

Betlehem Steel şirketi tarafından yeni inşa edilmiş beş süper tankerin sahibi olan Panamada müseccel Olympic Oil Lines Anonim Şirketinin reisi ve toplamı yirmi parça ve üç yüz yirmi bin gros-ton olan Hondura Panama ve Liberyada kayıtlı yirmi parça üç yüz yirmi bin grostonluk diğer tanker ve şilebin yöneticisi olarak sizden anormal durumun devamı boyunca veya ihtiyaç oldukça bu teknelerden tecrübeli kadromuzdan ve geniş malî imkânlarımızdan Amerika Birleşik Devletleri emrindeymişler gibi yararlanmanızı saygıyla rica ederim stop. Ayrıca eğer gelecek sonbaharda balina avlanmağa gidecek olan filoyla antarktikaya deniz kuvvetlerinin yararına olacağına inandığınız bir düşünceyle bir ekip göndermek istediğiniz takdirde bu hizmete de hiç bir ücret beklemeden âmade olduğumuzu arzederim

stop. Söz konusu balina seferine çıkacak filo Panama ve Hondura bayrağı altında seyreden bir adet on sekiz bin beş yüz tonluk balina işleme gemisiyle on altı mil yapan on iki öldürme gemisinden meydana gelmiştir stop. Toplamı otuz bin ton ve otuz altı bin beygir gücü etmektedir stop. Son olarak ne derece mütevazi riskli veya tehlikeli olursa olsun her türlü görevde hiç bir şart ileri sürmeden çalışmağa hazır olduğumu da belirtmek isterim stop. Altı dil konuşurum. Doğumum itibariyle Yunanlı'yım. Sonradan Arjantin vatandaşlığına geçtim. Uzun seneler Yunanistan'ın Buenos Aires konsolosluğunu yaptığımdan bu alanda da tecrübelerim vardır. Yakın Doğu'yu, Batı Avrupa'yı ve Amerika Kıt'asını iyi bildiğim gibi, buralarda tanıdığım önemli kişiler de vardır stop. İngiltere'de doğmuş olan bir kadınla evliyim, Amerika'da doğmuş olan iki buçuk yaşında bir oğlum var.

ARİSTO ONASSİS

Bir süre sonra bu cömert teklifi başka niyetlerle yapmış olmasından şüphelenilmemesi için bir telgraf daha çekti:

Daha önceki telgrafıma ektir... Dairenizin tanker ihtiyacını karşılamakta güçlük çektiğini öğrenmiş olduğumdan telgrafımda ifade etmiş olduğum hizmet etme isteğini yeniden teyid ederim... Elimde emrinize tahsis etmeğe çalışabileceğimiz bazı tankerler vardır stop. Ne bu telgrafımda, ne de daha önceki yazımda size

bir iş teklif etmiyorum stop. Aslında her zamanki müşterilerimizin ihtiyacını karşılamakta güçlük çekiyorum stop. Daha önceki telgrafı ve bunu gönderirken tek düşüncem her türlü ticarî düşünceleri bir kenara iterek sizin ihtiyaçlarınızın karşılanmasına yardımcı olmamın benim için bir görev olduğunu kabul ettiğimi beyan etmektir.

Onassis Federal Denizcilik Konseyi Başkanı Koramiral Edward L. Cochrane'a bir yazı yazarak telgrafda belirttiği düşünce ve teklifleri açıkladı. Gemileri deniz kuvvetlerine piyasa fiatlarının altında olan fiatlarla teklif ettiğini, bunun bir kaç yüz bin dolar kayıp demek olduğunu izah etti ve Callanghan'a telgraf gönderdikten sonra Alman ve Fransız tezgâhlarıyla toplamı 410.000 tona getiren anlaşmalar yaptığını söyledi. Fakat sade gemi vermeği teklif etmiyordu: «Sizi temin etmek isterim ki,» diye yazdı, «bu tonajda ilâveten, size en iyi bir şekilde hizmet edebilmek için benim ve benimle ilgili olup da burada veya bir başka ülkede bulunan her şahsın basit bir deniz eri olarak vazife görmeğe hazır olduğundan emin olabilirsiniz.» Tam bir Onassis uslûbuyla yazılmış olan son kısımda meseleyi şu şekilde bağladı: «Talih benim Amerika tersanelerine süper tanker siparişi veren ilk ve o zaman için tek yabancı armatör olmamı sağlamıştı. Sizin iyi bir dostunuzun, Amerika'nın çok sevilen bir gemi yapımcısının sözleriyle ben «Betlehem'in Sparrows Point'daki tersanesini silinip süpürmekten kurtarmıştım. Bu vesileyle size bunu arzedeyim: benim gibi düşünen yabancılar teşvik edilmeyebilirler. Bu takdirde tek temennim her türlü

yaratıcı mücadelenin bir gereği olan iç huzurunun bu yüzden zarar görmemesidir.»

O günlerde Onassis'in meşgul olduğu çeşitli işlerle nasıl baş edebildiğini anlamak güçtür. Başta bir aile meselesi vardı: Karısı ikinci çocuğunu doğurmak üzereydi. (Riviera'daki güzel yaz günleri son bulunca Tina'yı bu mutlu olayı beklemek üzere yeniden New York'a götürmüştü). Sonra Kore harbi ve bunun deniz nakliyeciliği üzerindeki etkisi. Navlunların, sigorta primlerinin artması esas itibariyle armatörlerin lehineydi. Fakat deniz yollarını ve yüklenecek hamule işini yeniden düzenlemekle ilgili anında alınması gereken kararlar vardı. Almanya'daki Doğu-Batı anlaşmazlığının şiddetlenmesi halinde tehlikeye girebilecek olan yüz milyon dolarlık gemi yapımı işi de ayrı bir meşgale konusuydu. Halbuki tam bu sırada acemisi olduğu yeni bir işe giriyordu. Bu kumar ona altı ilâ sekiz milyon dolara mal olabilirdi.

BÖLÜM 10

Güzel ve yakışıklı bir işleme gemisi olan **Olympic Challenger** onaç tavuğun etrafına toplanmış civcivlere benzeyen ve öldürücü gemi haline getirilmiş on yedi korvetle birlikte sefere çıkmağa hazırdı. Bu daha çok Almanlar'ın yönetiminde olan bir işti. Reiter Olympic Walfang Gesellschaft adlı bir şirket kurmuştu. Filonun kumandanı Wilhelm Reichert adlı bir Alman kaptanıydı. Çekirdeğini Dietrich Menke'nin savaştan «Erste Deutsche Walfang Gesellschaft» adlı şirketinde çalışmış olan önceki eskilerin teşkilettiği bin beş yüz kişilik mürettebat, mızrakçılar hariç, Alman'dı. Onassis'in Norveç'in balina işi yapan çevrelerine meydan okurken karşılaştığı güçlüklerden bir tanesi yabancıların kendi sahalarına girmelerini önlemek için yaptıkları baskıydı. Önce Challenger ve korvetlerin değiştirme işlemine tabi tutulduğu Kiel tersanelerini boykot etmekle tehdit ettiler. Sonra Norveçliler'in balina işindeki tekellerini korumak için çıkarmış olduğu yerine getirilmesi güç kurallarla karşılaştı. Özel bir kanun yabancıların tertiplemiş olduğu seferlere iştirak eden Norveçliler'i ağır para cezaları vemek ve mallarını müsadere etmekle tehdit ediyordu. İngiltere aslında Hollanda'ya ve

Güney Amerika'ya karşı çıkartılmış, fakat uzun vadede Sovyetler Birliği ve Japonya gibi büyük devletlerin muazzam seferler düzenlemesini önleyememiş olan bu yasaklamanın dışında bırakılmıştı. Onassis'e de mâni olamadı.

Büyük güçlük zıpkıncılardı. Onassis iş arkadaşlarına, «Bana bu Norveçli zıpkıncıları temin edeceksiniz,» diye talimat verdi. «Yüksek ücret vaad edin, nasıl çekebilirseniz çekin.» Kanunun sert oluşu ona yaramıştı, memleket dışında sayıları az olduğu için yüksek menfaatler sağladıkları için Norveç'i terkedip dışarda yerleşen bir zıpkıncı sınıfı çıkmıştı. İsveç'te Göteborg'a yerleşmiş olan, Norveç'te malı bulunmayan ve oraya dönme niyetinde olmayan Lars Andersen gibi adamlar. Onassis Andersen'i baş zıpkıncı olarak tuttu. Yanına kovalayıcıları yönetmek üzere birinci sınıf onbeş Norveçli zıpkıncı verdi. Krallara lâyık para alıyorlardı. Uzun yıllar sonra bir çok teşbihleri operaya ilgili olduğu bir devrinde «Andersen tam bir prima donna'dır,» demişti. Andersen'i opera yıldızına benzetmiş ve eğer zıpkıncılardan biri şarkı söylemezse bütün temsili yatar demişti. Eğer zıpkıncı keyifsizse veya havasını bulamadıysa bu bir koca mayıncının bütün bir mevsim yatması demektir ki bu da çocuk oyuncağı değildir. Sefere çıkan filonun her günü Onassis'e altmış bin dolara mal oluyordu.

Büyük bir kumardı bu. Daha sonra bir gün Onassis'e hiç kumar masasına oturdun mu diye sorulduğunda, dudak bükerek şöyle cevap vermişti: «Balina filom sefere çıktı. Üç dört ay içinde bana beş milyon dolar kazandırır da kaybettirir de. Ben buna kumar derim!» Onun için 28 Ekim 1950'de gemiler denize açılınca duyulan heyecana şaşmamak lâzım. Faaliyetlerin risklerini sayan Reiter korkuyla titriyordu. Balina yağı fiatları margarin imâlinde kullanılan pamuk ve hindistan cevizi yağı rekoltesinin durumuna gö-

re mütemadiyen değişen nebatî yağ fiatlarına bağlıydı. Hehen hemen tek büyük alıcı Unilever'di ve fiatları o tesbit ederdi. Bir çok araştırmalara ve hazırlık çalışmalarına rağmen Antartika'ya yollanan **Olympic Challenger** bir tek balinaya bile rastlamamıştı. Fırtına, sis gibi tabiî âfetler programı alt üst eder, rotanın değişmesine sebeb olabilir. Böyle bir durumda sonuç gayet kötü olur. Ya bir de havanın etkisine açık bırakılmış olan o karmaşık makineler denizin ortasında bozulursa? Ya insan denilen o unsur başarılı olamazsa? Artık Onassis anlamıştı ki filo seferden bol miktarda avla dönse bile fiatların düşmesi ihtimali hâlâ vardı. Ama diğertaraftan, diyordu. fiatlar artabilirdi de. Bu da inkâr edilemezdi.

Yeni rakiplerini dikkatle takip eden Norveçliler balina yağını tonu yüz sterlinden alivre olarak satmağa başlamışlardı. Unilever'in daha sonra Alman Federal Bankasının başına geçmiş gayet anlayışlı Genel Müdürü Karl Blessing Onassis'in filosunun on sekiz ilâ yirmi bin ton mal getireceğini tahmin ediyordu. Bu mal için de aynı fiatı garanti etmeğe hazırdı. Bu para Onassis'in kuruluş masraflarını karşılayıp kâra geçmesini sağlayabilirdi. Onassis beğenmedi. Hamburg'dan teklifi alınca, «satmıyorum,» diye cevap verdi. «Daha çok istiyorum,» dedi, «Kumar oynayacağım!» Bu eski balinacılara aptallık, kendini beğenmişlik gibi gelmişti. Ama filodan iyi haberler alıyordu. Mevsimin ortasında Onassis **Ariston**'u Antarktik avlanma sahasında **Olympic Challenger**'le buluşup o ana kadar işlemiş olduğu avı almağa gönderdi. Bu yarım mevsimlik bir maldı. **Ariston** Rotterdam'a, aldığı yükü boşaltmak üzere geldiğinde balina yağının tonu 170 ile 175 sterlin arasıydı. Eskisine göre ton başına 70 sterlin bir artış vardı. Mevsim sonunda elde edilen malın toplamı yirmi bin tonu geçtiğinden, Onassis oynadığı kumar sonunda 1.5 milyon

sterlin kazanmıştı. Balina endüstrisi afallamıştı. Herkes «esrarengiz balinacının» o zamana kadar hiç rastlanmamış bir kâr yaptığından söz ediyordu.

Onassis yarım düzine merkez arasında o kadar sık, hızlı ve gelişi güzel dolaşıyordu ki nerede olduğunu bilmek gittikçe daha güçleşiyordu. (Şimdi de o günleri düşünüyor da hangi tarihte neredeydi hatırlayamıyor.) 1950 Aralığının ikinci haftası muhakkak ki New York'taydı. Çünkü iri gözlü siyah saçlı kızı Christina o zaman doğmuştu. Onassis meşhur yatına onun adını vermişti. Fakat orada çok kalmadı. O kış Tina'yı St. Moritz'e götürdü. Çünkü kadın kış sporlarını neredeyse ata binmek kadar çok seviyordu. Onassis öyle pek fazla kayak meraklısı değildi. «Kayak yapmağa kalkınca,» der, «genellikle sırtımın üstünde kayarım.» Ailenin kayak şampiyonu St. Moritz yamaçlarında görülecek bir âlem olan sonunda ayağını kırıp, yemeğe gelip aylarca kalan adam gibi, Halace Otelde bütün bir kat tutup işlerini oradan idare eden Stavros Niarchos'du.

Onasis karla kaplı İsviçre dağından Akdeniz sahilinin daha ılımlı iklimine ve Château de la Croe'ya döndü. Fakat bitmek tükenmek bilmeyen büyük ziyaretlerden, kokteyl zamanlarından kurtulmağa çalışıyordu. Misafir veya ev sahibi olarak yarım düzine dostla bulunmak ona yetiyordu. Kokteyller hakkında verdiği hükümler ağırdı. Tam konuşacak veya daha doğrusu dinlenecek enteresan bir arkadaş bulunca muhakkak birisinin çıkıp lâfı kestirme söylerdi. Tina'ya «bu durumda mâkul bir konuşma yapmak mümkün değil,» diye yakınırdı. Gazeteciler üç kralın peşinden bu şatoya gelen adamı henüz keşfetmemişlerdi ama gene de şöhretler arasında bir şöhretti.

Sonunda Paul Getty ile (Antiblerde) karşı karşıya geldi. Onassis tankerlerinin ilk taşıdığı yük Getty'nin petro-

lüydü. O zamandan beri de Onassis tankerleri gittikçe artan miktarlarla Getty'nin petrolünü taşıyordu. İşte söz etmemelerine rağmen Riviera'daki bu karşılaşmadan sonra aralarında sıkı bir arkadaşlık gelişti. Yıllar geçtikçe Onassis'in Getty'ye olan hayranlığı arttı. Bazılarının sandığı gibi bunun sebebi Getty'nin rivayete göre dünyada en büyük servete sahip olması değildi. Onassis'in kendi ifadesiyle «Getty son derece bilgili, çok taraflı okumuş bir insan, canlı bir kitaplıktı.» Onassis'in ona olan hayranlığının sebebi buydu. Getty'nin hiç beklenmedik bir şekilde geniş bir bilgiye sahip oluşu, bilim, coğrafya, tarih ve sanat hakkında yetkiyle konuşabilmesi Onassis'i gittikçe daha çok etkiledi. Onun bir adamın kendisinden çok daha zengin olmasını kıskandığı bilinmez (aslına bakarsanız bu durumda olan pek az insan vardır). Fakat dostlar, onun kendisinden daha tahsilli olan insanlara imrendiğine ve bilgiye para kadar değer verdiğine inanırlar.

Onassis-Getty ilişkisi istikrarlı ve iki taraf üzerinde uyarıcı etkisi olan bir ilişki şeklinde devam etti. (Mamafih Onassi'in kurallara uymayan şakacı tarafı bazan Getty'nin tam ona has bir şekilde mahcup olmasına sebep olurdu.) Getty'nin İngiltere'deki yazlık evinde, Sutton Place'de Viskont Lambton'un kızı, ve Earl Durham'ın torunu Lucinda Lambton (şimdi evlenmiş ve Bayan Harrod olmuştur), Onassis'e serbest çalışan bir foto muhabirliğine yeni başladığını söylemiş ve kendisine bir poz vermesini istemiştir. Onassis hemen bu fırsatı yakalamış ve hiç alışılmamış bir şekilde poz vermeği teklif etmiştir. Paul Getty rahat bir şekilde bir koltuğa yaslanmıştı. Onassis bağdaş kurarak önüne oturdu. Bu mâna dolu muazzam bir resimdi: Bir milyar doların sadece beş yüz milyon dolara yukarıdan bakması. Londra'da çıkan **Daily Express**'in fotoğraf kısmına bakan sorumlu müdürü Frank Spooner bu resme 150 ster-

lin verdi. Fakat Onassis'in söylediğine göre resim yayınlanınca Paul Getty hiç memnun olmamıştı.

Zorla gitmeğe razı olduğu bir toplantıda Onassis Greta Garbo ile tanıştı. Kadına hemen New York'taki Ritz Tower'de komşu olduklarını hatırlattı. «Hep başınızı öne eğerdiniz ve hiç kimseye bakmazdınız,» dedi kadına, «her halde bana dikkat bile etmemişsinizdir.» Burnu aşırı derecede havada olmasına rağmen aslında gözünden hiç bir şey kaçmayan Garbo adama kendisini gayet iyi hatırladığını söyleyerek iltifat etti. Kadının söylendiği gibi çok mahcup olduğunu gördü, fakat kendisinin çok iyi bildiği İsveç'ten ve kadından daha iyi tanıdığı Hollywood'dan bahsettiler. Kendisinin ve karısının misafiri olarak Château de la Croe'da kalması için davet ettiğinde kadın kabul etti ve yanından hiç ayrılmayan arkadaşı George Schlee'yi de birlikte getirdi. Şatonun bahçesinde yaptıkları uzun gezintiler sırasında Onassis Grabo'nun Yunanistan'ı kendisi kadar sevdiğini ve denizden hoşlandığını öğrendi. Birbirlerinden bir kaç ay farkla doğduklarını farkettiler ve aynı kıt'adan gelmiş olmanın sonucu olarak içinde bulundukları çağa aynı açıdan bakıyorlardı. Biraz zaman aldı fakat sonunda Garbo'nun yabancılığı bıraktığını, rahatladığını görmek Onassis'in çok hoşuna gitmişti. Kadını herkesten daha iyi tanıyan Schlee'ye göre bu şaşılacak bir değişiklikti. Çekingen, şüpheci, daima savunma halinde olan Garbo ilk defa yabancıların yanında neşeli, insanı büyüleyen bir kadın halini almıştı. Bariton sesli Onassis'in eşliğinde İsveç halk türküleri okudu, İskandinav dansları yaptı ve havuzda yüzdü. Neşeliydi, mutluydu, fakat Onassi'in sonradan öğrendiği gibi arkadaşlığı devam etmesine rağmen havasının değiştiği olurdu.

Christina yatı Onasis'in henüz içinde gizlediği bir tarzdan ibaretti, fakat uzun zaman teknesiz kalmadı. Eski

korvetlerinden 1200 tonluk, 65 metre uzunluğunda, 17 mil yapan (Onassis önemli rakamları vermeden hiç bir zaman gemiden söz etmez), **Olympic Winner** o yıl Onassis gemilerinde alışılmış stilde lüks bir bölüm ilâve edildi. Gemiyi Akdenizde tutuyordu, fakat asıl vazifesi onu balina filosunun avlanma alanına götürmekti. Riviera'daki sosyal hayatı eğlenceli ve faaliyet doluydu, fakat adamın aklı gemilerindeydi. Bu iki ilgisini birleştirmesini sağlayan bir fırsat çıkınca memnuniyetle karşıladı. Fransa'da yapılan ilk tankeri Fransa'nın güneyinde bir tersaneden denize indirilmek üzereydi. Merasimi Tina yapacaktı. Oldukça utangaç bir kadın olmasına rağmen Tina Fransa'da bir gemiyi denize indirme merasiminden çekinmediğini, çünkü kadından nutuk söylemesi beklenmediğini söylüyordu. Zamanı geldiğinde cesaretle platforma çıktı ve adet olduğu üzere şampanya şişesini geminin gövdesine fırlattı. Sonradan olanlar karşısında kadının nutku tutuldu. Gemi zarif bir şekilde denize doğru kaymağa başlayınca kadın suların sürekli bir şekilde yükseldiğin gördü. «Gözlerime inanamadım,» dedi. Tam bir sel etrafdaki evleri basmıştı. O zaman koy bu kadar geniş değildi.

Kore savaşının şiddetinden bir şey kaybetmeden devam etmesine rağmen Onassis yangının bütün dünyayı sarması tehlikesinin azaldığını hissediyordu. Batının elindeki gemi tonajı ilerki ihtiyaçları karşılamağa fazlasıyla yeter diye tahmin etti ve taahhütlerini kısmağa karar verdi. 1951 Ocağında şirketlerinden biri sipariş etmiş olduğu son iki Liberty tipi gemiyi teslim aldı. Fakat hâlâ sırada sekiz Victory gemi için yaptığı sipariş duruyordu. Bunu yediye indirmek üzere Denizcilik Komisyonuna müracaat etti. Cevap, «Hayır, efendim,» oldu. Bir de tehdit vardı ilk defa müracaat etmiş olduğu sayıyı azaltırsa şirketine 100.000 dolar ceza verilebilirdi. Oanssis'e bağlı fir-

malar komisyondan on üç gemi diğer özel kyanaklardan da on savaş-artığı gemi satın almıştı. Komisyon durumunu takdir eder diye düşünmüştü. Fakat temas ettiği görevliler, Hambold isimli bir adamla Thomas Stakem adlı bir yardımcısı — Nuh diyor, peygamber demiyordu. Bu tutumun yarattığı garip durumun ne Onassis ne de Komisyon farkındaydı.

Bazı insanların meseleyi basite irca etmek yolunu seçmiş olmasına rağmen bu biraz karışık bir hikâyeydi. Çünkü Washington'da bu görüşmeler cereyan ederken, önemli bir başka gelişme vardı. Diğer yabancı zengin deniz nakliyecileri gibi Onassis de Birleşik Devletdeki fazla gemi hesabını daha yeni kapatmışlardı ki bu alış veriş şekli Senato'da, North Carolina'lı Demokrat senatör Clyde Roark Hoey'in başkanlık ettiği Senato Araştırma Komitesinin dikkatini çekti. Aradan uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen Onassis, her defasında hayretle başını sallayarak kendisini ve diğer bir sürü armatörü mahvedebilecek olaylara yol açan o küçük hadisenin üzerinde sık sık durur. «Joe Casey Hoey'nin başkanlık ettiği okmitenin karşısına çıkmıştı,» der, «ve bazı çıkar çevrelerinin menfaatlerini koruduğu iddiasıyla sorguya çekilmişti. «Maliye Bakanlığına bağlı bir daireyle olan bazı ilişkileri dolayısıyla Casey 75.000 dolarlık bir komisyon almakla itham ediliyordu. Adam öfkeyle, «Para kazanmak ne zamandan beri suç oldu,» diye cevap verdi, «gemi alım satımlarından kazanılan milyonların yanında bu para hiç.»

Komite kulağını açmış dinliyordu. Neymiş bu gemi alış verişi? Senatör Hoey Casey'e göre bu kadar büyük kârlar bırakan gemi işine bakmağa karar verdi. Casey'nin gemi işiyle ilgili muamelelerinin incelenmesine hemen başlanıldı. Birleşik Devletlerin savaş fazlası gemilerinin satılması işinin arkasındaki yabancı sermaye meselesi bü-

yük bir önem kazandı. Komitenin resmen savaş fazlası gemi alış verişiyle ilgili her türlü bilgi, özellikle Casey grubunun ilişkisi bulunan alış verişlerle ilgiliydi. Fakat diğer gruplar da tetkik ediliyordu. Federal Denizcilik Konseyinden Amiral Cochrane Komitenin karşısına çıkarak Casey grubu meselesinin Adalet Bakanlığına intikal ettirildiğini söyledi ve bu grubun 101.000 dolar koyarak bir Amerikan şirketi kurduğunu, tankerleri vergi bağışıklığı olan Panama'da kurulmuş, gene kendilerine ait bir şirkete kiraladığı sonra beş tankeri Standart Oil of New Jersey şirketinin iştiraklerinden olan bir başka şirkete yeniden kiraladığını, aldığı ücretle tanker alış verişini finanse eden Metropolitan Life İnsurance şirketine 9.705.000 doları ödediğini ve böylelikle üç yıl içinde 3.25 milyon dolar kâr sağladığını anlattı.

Amiralden sonra tanık sandalyesine bizzat Joseph E. Casey oturdu. Grubunun öyle anormal bir kâr sağlamadığını söyledi. Gerçek olarak iki buçuk yılda 10 milyonu bir kredi olarak iki buçuk yılda 2.8 milyon kâr elde ettiklerinin, bunun yüzde on kâra tekabül ettiğini ,deniz nakliyeciliğinde de bunun görülmemiş bir şey olmadığını söyledi. Paranın bir hükûmet dairesinden değil, özel kaynaklardan geldiğini bilhasa belirtti. Komiteye grubuna mensup olan kimselerin ve işbirliği yaptığı kuruluşların hepsinin tanınmış insanlar ve kuruluşlar olduğunu, bu bakımdan hiç bir pürüzlü işe girmelerinin mümkün olmadığını belirtti. Saydığı isimler arasında Edward Stetinius (ki daha sonra intihar etmiştir), «çok sevilen savaş kahramanı,» Amiral Halsey, ve hâlen diplomat olan emekli general Julius Holmes vardı. Anlaşmalar en tecrübeli denizcilik şirketleri ile yapılmıştı, gemiler «dünyanın en büyük petrol şirketi, «Standard Oil'e kiralanmıştı, ve kredi, onun ifadesiyle «bir kilise gibi idare edilen ve ancak itibar ve

iyi şöhret sahibi müracaatçılara kredi veren Metropolitan Life'dan alınmıştı.

Casey, böyle adamlara ve firmalara rağmen, para kazanabilmek için ayrıca şansınız da olması lâzım diye devam etti. «Bu alış verişte para nasıl kazanıldığının izahı bu işte.» Fiatlar hükûmet tarafından tesbit edilmiş olduğundan, iyi bir şöhrete sahip olan **Journal of Commerce** gazetesi şu sözleri söylerken adamı doğruluyordu. (6 Nisan 1951): «Devlete ait gemilerin satışından kâr sağlandığı hallerde ,bunun sebebi daha çok hükûmetin fiat tesbit etme politikasında aranmalıdır.» Caset bir noktaya daha temas etmişti: Konuşmasının bir yerinde «Eğer Çinliler'den, Yunanlılar'dan veya İngilizler'den söz edildiğinde kaşların çatıldığını görmediğimi söylersem, az söylemiş sayılmalıyım,» dedi.

Ne oluyordu? Bu araştırma Onassis ve Onassis'in durumunda olanlar için bir tehlike işareti değil miydi? şahsen Onassis aldırış etmiyordu Çinliler'den söz edilmesi onu ilgilendirmezdi. Çünkü Çinliler'le hiç bir alış verişi olmamıştı. Esasen bütün Yunanlılar bir başka senatöre senatör Joseph McCarthy'ye Çinliler'le alış veriş yapmamak konusunda taahhütte bulunmuşlardı. Fakat vicdanının rahat olması için başka sebebler de vardı: Savaş fazlası tanker işine Lord ve Bronwell gibi kimselerin ve — bu hususu belirtmekten hoşlanırdı — Amerika'nın en usta 375 avukatının hukukî mütalâalarını aldıktan sonra girmişti. Tabiî arkadaşı Casey'nin kamu oyuna teşhir edilerek cezalandırılmasından hoşlanamazdı, ama Casey kendi başının çaresine bakmasını bilen bir insandı. Belki de bu sırada bir saatli bomba tıkır tıkır, herkesin işitebileceği gibi işliyordu, ama Onassis böyle bir şeyin farkında değildi. Fakat Amiral Cochrane'in Adalet Bakanlığından söz etmesinin dışında, ilerde olacakları belli eden başka işaret-

ler de vardı. Denizcilik Komisyonu Onassis'le ilgili firmaların durumunu incelemek üzere Thomas Stakem'i görevlendirdi. Genç memur defterleri incelemek üzere Onassis'in New York'taki bürosuna yerleşti. Bu sırada Onassis'in gemileri dünyanın dört bir bucağında işliyor, onun şirketlerine para kazandırıyordu.

Fakat araştırmaların mahiyeti yavaş yavaş belli olmağa başlamıştı. Daha dün Onassis'in bir şirketini bir gemi daha almadığı takdirde cezalandırmakla, evet bir bir gemi almadığı takdirde cezalandırmakla tehdit eden Denizcilik Komisyonu şimdi tutumunu değiştirmiş ve Onassis'in ve diğer Yunanlılar'ın savaş fazlası gemileri almağa hakları olmadığı, aldıkları takdirde kanunu ihlâl etmekle itham edilebilecekleri görüşünü benimsemeğe başlamıştı. Önemli olan nokta söz konusu olan şirketin kimin kontrolü altında olduğuydu. Komisyon bu şirketlerin kanunun gerektirdiği gibi Amerikalılar'ın kontrolünde olduğundan şüphe etmeğe başlamıştı. Bir şirketi kontrol eder? Hisselerin yüzde elli birinin elde olması kontrolü elde tutmanın garantisi midir? Stakem Onassis'in kayıtlarını sayfa, sayfa karıştırdıktan sonra, yüzde kırk dokuzu elinde bulunduran «yabancı azınlığın» — Niarcthos'un ve diğer bir sürü armatörün şirketinde de durum buydu, — çoğunluğu kontroü altında bulundurduğu sonucuna varmıştı. Çünkü para onlardaydı ve şirkete lüzumlu olan parayı onlar temin etmişlerdi. Komisyonun iddiası şuydu. Azınlıkta olup olmamak önemli değildir. Parayı veren şirketi kontrol eder .Yani mesele, «Para konuşur,» meselesiydi.

Nedense «konuşan paradır,» görüşü Onassis'e yakıştırılmıştır. 1958 yılında bu meseleler bir başka vesileyle kamu oyu önünde tartışılırken bu onun yüzüne açık açık söylenmiştir. (Bunu sonra göreceğiz). O bu iddiayı

her zaman sakin sakin redâetmiştir: Her zamanki gibi durumu gözler önünde canlandıran bir misâl vererek, «Meselâ; bir bankayı ele alalım,» demiştir, «(Konuşan paradır,) sözü en iyi bir şekilde bankalarda geçerli olmalıdır. Fakat meselâ banka bana yarın on yıl içinde ödenmek üzere elli milyon dolar verse, bana nasıl tahakküm edebilir? Ödemede bir kusurum olmadıkça hiç bir şekilde. Banka kendi ceplerinden elli milyon dolar vermiş olmalarına rağmen, eğer ödemede gecikmedimse, ağızlarını açabilecek bir durumları olmaz. Yani paraları konuşmaz. Dut yemiş bülbül gibi.»

New York'taki bürosunda araştırma yapmakla görevli bir memurun bulunması Onassis'i yıldırmadı. Fakat küçük bir kıvılcım bir gün keçileri kaçırmasına sebeb oldu. Onu zıvanadan çıkaran, alış verişinde bir kusur bulmak ve onu ve onun durumunda olan diğer kimseleri adalet huzuruna çıkarmak için Adalet Bakanlığının — bütün bu alış verişleri daha önce onaylamış olan — Denizcilik Komisyonunu kullanmasındaki garabetti. Her daire suçu öteki'nin üstüne atıyordu. Onassis, «Pontius Pilate gibi yakalarını sıyırıyorlardı,» dedi. «Bu ilk alış veriş sayesinde Denizcilik Komisyonu bir kaç yüz milyon dolar kazandı,» diye mırıldandı. «Gemilere karşılık para aldılar, şimdi geri de geri istiyorlar!» Fakat araştırma yapmakla görevli bir memur ha varmış, ha yokmuş, Onassis keyfine bakıyordu. Balina filosunu bu ikinci faaliyet mevsiminde çalışırken görmek hoş olmaz mıydı? Pratts dahil bir sürü Amerikalı dostunu davet etti, Tina'yı, Nico Cokkins'i ve Reiter'i de alıp bir uçak kiralayarak New York'tan Şili'nin Antofagasta eyaletindeki aynı adı taşıyan limana uçtu. Orada, kendilerini **Olympic Challenger'e** götüren **Olympic Winner'e** bindiler.

Birkaç gün dostlarına insanları heyecanlandıran dramatik bir olay olan balina avcılığını gösterdi. Helikopterlerin uçuşunu görmek, Almanca konuşan pilotların seslerini telsizle duymak: «Merhaba çocuklar! Merhaba! Haritanın on dördüncü karesi. Hariatnın on dördüncü karesi. bir balina sürüsü.» Telsizcilerin haberi balinacılara geçirmesi. Az sonra hepsinin birden belirtilen yere doğru yarışır gibi gitmesi. Birazdan zıpkın atan topların çıkardığı gök gürültüsüne benzeyen ses Almanca, «Wal fest!» (balina yakalandı) sesi. Vücuduna zıpkın saplanmış olan, iri hayvanın ölüm kalım mücadelesi. Koyuverilen kablonun çıkardığı ses. Dalıp gözden kaybolan, sonra yeniden çıkan hayvan. Balina kanının denizi kıpkırmızı yapması. Kan kaybının hayvanı zayıf düşürmesi, — tıpkı boğa güreşi gibi — sonunda mecalsiz kalışı. Geminin yanına çekilişi. Bir başka zıpkın saplanarak vücuduna hava doldurulması. Birazdan bu operasyonun yeniden başlaması. Arkadan bir başka balina daha. Bazı balinaların güç bir ameliyeyle gemi bordasına alınması.

Alacakları prim avlayacakları avın büyüklüğüne tâbi olan mürettebatın (kesicilerin, pişiricilerin, teknisyenlerin, kimyagerlerin ve denizcilerin) gözleri parlıyordu. Sefer başarılı gidiyordu. Gün bitmeden toplam olarak 168 balina tutulmuştu. Bu çok iyi bir sonuçtu. Karanlığın bastırması işlerin bitmesi demek değildi. **Challenger**'in makineleri bütün gece işliyordu. Balinalar kesiliyor, her parça margarin, yağ, ruj ve türlü türlü kozmetik imalinde ilk adımı teşkil eden ayrı bir muameleye tabi tutulmak üzere ayrı bir bölüme gidiyordu. Hiç bir şey atılmıyordu. Kaç defa görmüş olursa olsun en sevdiği ortam olan deniz üzerinde cereyan eden bu çalışma filo sahibini büyüleyen bir manzara teşkil ediyordu. Böyle anlarda Onassis filonun ona getirmekte olduğu kârı düşünmezdi bile. O akşam misafir-

lerini yemeğe götürmeden önce yakalanan üç penguenden, gramafon çaldığını işitir işitmez dans etmeğe başlayanını seyrederek oyalandılar. Beş gün sonra Onassis grubu yeniden New York'a götürdü. Kaptanın bir süre daha verimli bir şekilde avlanmanın mümkün olduğunu söylemesine rağmen uzun bir kış yolculuğundan bıkan, memleket hasreti çeken, huzursuzlanan Alman denizcileriyle meşgul olması için Reiter'i geride bıraktı. Karşılıklı bir iki telgraftan sonra Onassis mürettebatın ücretlerinin arttırılmasını kabul etti ve bunalım halledildi.

Bundan önceki yılda olduğu gibi, Onassis bir kumar daha oynadı. Hakkında söylenen, «Acemi şansı» gibi küçümseyici sözler hâlâ kulaklarında çınlıyordu. Ama gene de, balina tutup tutamayacağı, tutarsa kaç tane tutacağı bir kumar olduğuna göre, fiat işinde de kumar oynamağa değer diye düşünüyordu. Alivre balina yağı satışı için ton başına kendisine teklif edilen doksan sterlini kabul etmedi. Halbuki 1952 ilkbaharında teklif edilen en iyi fiat yetmiş sterline düşmüştü. New York'ta ve Hamburg'da Onassis'in adamlarından çoğunun yüzünden düşen bin parça oluyordu. Reiter, biran için, hiç bir zaman yanılmayan patronunun bu sefer beceremediğini, burnunu kırıp bir milyon dolardan fazla zararı sineye çekmek zorunda kalacağını sandı. Fakat Onassis imkânı yok satmağa razı olmuyordu. Fiatlar yeniden artıncaya kadar yağın depolanmasını emretti. Reiter'e yeniden teminat verildi. Onassis bu kadar uzun vadeli bir kumarı kaldırabildiğine, beş milyon dolarlık yağı depoya kaldırıp, büyük bir kadroyu ve mürettebatı elinden çıkarmadan bekleyebildiğine göre malî bakımdan çok güçlü olmalıydı. Sade çok güçlü değildi, üstelik bu kumardan hoşlanıyordu da. Sonunda da — ucu ucuna da olsa — haklı çıktı. Ertesi yıl iki mevsimin malını tonu doksan sterlinden sattı.

Sonra yeniden bir mevsim boyu yelkenli kullanmak, yüzmek ve su kayağı yapmak üzere Antibes'e, Croe şatosuna döndü. Meşhurların peşine düşenler Ari Onassis diye bir adam olduğunun farkına varmağa başlamışlardı, fakat en yakınları hariç kimse onun gürültüsüz, patırtısız Monte Karlo'ya gidişinin farkında olmadı. O kalabalık göçmen gemisinin küpeştesinden gördüğü andan beri 1952 yılında eski efsanevî şöhretinden pek eser kalmamış olan Monte Karlo'ya karşı sırf ona eski günlerini hatırlattığı için büyük bir sevgi duyuyordu. İki dünya savaşı ve onu takip eden sosyal değişiklikler buranın geleneksel müşterilerinin servetini eritmiş, çok sevdikleri Rivyera'da kumar oynayan, şampanya içen, aşk hayatı yaşayan ve zamanlarını geçiren kıral ailelerini darmadağın etmişti. Büyük kumarbazların ve son derece çekici fahişelerin yerinde yeller esiyordu. Diğer müşterilerin çoğu gibi bunlar da, hayatının son günlerini Monte Karlo'da geçiren, yüzyılın başlangıcındaki meşhur güzellerden La Oter'a kadar unutulmuşlardı. (Nis'deki Negresco Kulelerinin bu kadının göğsüne benzetilerek yapıldığı söylenir.) Diaghilev'in yeni koreografisiyle La Salle Garnie'de tarihe geçtiği, Pavlova ve Nijinsky'nin Monte Karlo'nun yıldızları olduğu günler gitmişti. Bu ufak prensliği yedi yüz yıl idare etmiş olan Grimaldi'lerin soyundan gelen Monako Prensinin durumu da o kadar iyi değildi. Monte Karlo kötüye gittiğinden, akıllı, fakat kendi bildiğini okuyan kaprisli bir bekâr olan Prens Rainer III bu ufak krallığı yeniden toparlayabilecek imkânlardan yoksundu.

Fakat Onassis'in iş adamı tarafı tahrik olmuştu. Kafasını çalıştırmağa başladı. Monte Karlo'nun bu garip uykudan uyanıp yeniden tarihindeki şanlı haline dönmesini gözünün önüne getiriyordu. Güzel buluşlarından bir tanesi dış limanı **Queen Mary**'yi ve **Queen Elizabeth**'i alabilecek

kadar genişletmek suretiyle çeşitli milletlere mensup olan vapur gezisi meraklısı turistleri buraya çekmekti. Akdenizde, büyük yolcu gemilerini Genova, Napoli, Marsilya veya Barselona gibi ticarî limanların gürültüsüne, dumanına ve pisliğine maruz bırakmadan alabilecek bir liman yoktu. Villenfranche'da ve Cannes'da med ve cezir o kadar kuvvetliydi ki bazan altı saatten fazla süre yolcuları indirmeğe veya bindirmeğe imkân olmazdı. Onassis'in düşündüğü büyük transatlantiklerin yat gibi gelmesi ve yolcularının küçük geziler için Paris'e, Londra'ya, Roma'ya veya Avrupa'da her hangi bir yere uçakla gezmeğe gidip dönmesiydi. Bu Monte Karlo'yu dünyanın en büyük enternasyonal limanı haline getirebilirdi. Böylelikle Monaco'ya günde iki bin ziyaretçi gelebileceğini tahmin ediyordu. Hayallerini rakama dökmesini seven bir insan olarak hemen bir hesap yaptı. Kumar oynamasa bile bir kişinin günde yirmi beş dolar bırakacağını düşündü. Bu günde sağlam elli bin dolar demekti. Projenin gerçekleşmesi için en az otuz milyon dolar lâzımdı, fakat bu Onassis'i durduracak bir miktar değildi.

Başka imkânlar olduğunun da farkındaydı, fakat ilk iş olarak, duygularına boyun eğdi ve Avrupa'daki faaliyetlerinin merkezini buraya nakletmeğe karar verdi. Burası Paris'deki sıkışık ofisden çok daha hoş ve elverişliydi. Monte Karlo'daki bir çok bina ticarî kapasitelerinin altında kulanılıyordu. Avunue d'Ostende'deki eski muazzam Sporting Club bomboş duruyordu. Onassis körfeze bakan bu güzel binayı kiralamak istedi. Monte Karlo'daki gazino, otel, bahçe ve diğer turistik tesisleri gibi bir çok gayrimenkulünü de kontrolünde bulunduran Société de Bains de Mer et Cercle des Ètranger (kısaca SBM) kapılarını bir yabancıya açma konusunda tereddüt edince Onassis akıllılık etti ve ufak bir miktar SBM hisse senedi aldı. Şirketin

malî durumu öyle parlak olmadığı için Paris Borsasından bunu temin etmek güç değildi. Ona bağlı şirketler de bir kaç parti hisse senedi daha alınca, müstakbel kiracıya karşı gösterilen direnme ortadan kalktı.

Bu alış verişten çok hoşlanmıştı. Kısa bir süre sonra Monako'nun ekonomik hayatına hakim olan şirketin önemli bir hissedarı olma yolundaydı. İşte bu sırada Monako Prensi kendisini huzuruna davet etti. Şatoya giderken prensin nasıl bir adam olduğunu çok merak ediyordu. Onun hakkında çok şeyler duymuş olan Prens de bu yeni ortağıyla bir an önce tanışmak istiyordu. Ne mutlu ki buluşma her bakımdan başarılıydı. İki adam da hemen birbirine kaynaşmıştı. Rivyera'daki hayattan, güzel kadınlardan, yat turu, teknelerden, ve, gayet tabiî, paradan bahsettiler. Prens Onassis'in o ender iş kabiliyetine sahip değildi. Fakat ikisi de Monte Karlo'nun başarıya ulaşmasını istiyordu. Tekrar buluştular, birbirlerini sık sık gördüler, Onassis orada çok defa öğle yemeğine kaldı. Fakat birisi kendisine Monako Prensinin arkadaşı olup olmadığını sorunca gayet kurnazca, «Prensi tanıyorum,» derdi. «Fakat bir prensin arkadaşıyım diyerek arkadaş olunmaz. Senin arkadaşı olduğunu o söylemelidir,» derdi.

Artık Prens Altın Yunanlı'nın her konudaki tavsiyelerine büyük değer veriyordu. Onassis Monte Karlo'yu modernleştirme ve büyütme için sermaye koymağı teklif ettiğinde, Prens SBM'in üç müdürünün Fransız bankalarından bir milyon dolar temin etmeğe çalıştıklarını itiraf etti. «Dolaşıp aramaya lüzûm yok,» diye cevap verdi, Onassis. Anî kararlarından birini daha vermişti. «Ben bir milyonu koyarım.» Sonunda oraya yaptığı yatırımlar bu rakamın birkaç katını buldu. Emrindeki şirketlere fırsat doğdukça SBM hisse senedi almağa devam etmeleri talimatını ver-

di. Gelişmelerden Prensi haberdar ediyordu. Sonunda bir milyon hisse senedinin çoğunluğunu ele geçirmişti. Bu iş bir takım rivayetlerin ve tahminlerin çıkmasına sebeb oldu. Sözde Onassis Monte Karlo'yu, Avrupa çalışmalarının merkezi yapmak üzere kıralamak istediği eski Sporting Club'ı kendisine vermedikleri için ele geçiriyormuş. Gene fısıltı gazetesine göre Prens, Onassis'in tekliğini bir yabancının bu işlere burnunu sokmasını doğru bulmayan müdürlerinden gizli olarak kabul etmiş. Sözde kendisini Prense beğendirmek için ona bir yat hediye etmiş, halbuki Prens **Deo Juvante** adlı yatına 50 milyon frank (125.000 dolar) ödemişti ve bu az bir para değildi. Sonra Onassis'in Monte Karlo'yu ele geçirmekteki maksadının vergi bakımından yeni avantajlı durumlar yaratmak ve gemileri için elverişli yeni bir bayrak bulmak olduğu söylendi. Bütün bunlara öfkeyle verdiği karşılık, «Budalaca masallar!» demek olmuştur.

Bunun doğru olmadığını isbat etmek için Monako bayrağı atında seyreden gemilerin neredeyse yüz yıldan beri Fransız mevzuatına tâbi olduğunu anlatırdı. Onassis'in acentalarının Monako'da veya Paris'de olması da bir şeyi değiştirmiyordu, çünkü döviz fiatları aynıydı ve Fransa kaynaklı gelirler aynı şartlara tâbiydi. Gene de Monako'da çok para kazanmak imkânı olduğu muhakkaktı. Üstelik Onassis Monte Karlo'yu dünyanın en güzel köşelerinden biri sayıyordu. «Elbette,» diyordu, «Orada olmak bir zevk.» Zevkin yanında bir de Akdeniz'in en büyük iki limanının, Genova ve Marsilya'nın yakınında olmak gibi bir avantajı vardı. Onassis gibi bir armatör için bu yerinde bir tercihti.

Fakat Monte Karlo işinin tepkileri Rivyera'daki fısıltı kampanyasının da ötesine gidiyordu. Aristo Sokrates Onassis'in hayatını değiştirmiş ve kendi işinde gücünde olan

bir adamı kamuyu ilgilendiren bir adam haline getirmişti. **International Who's Who** ilk defa olarak onun ismini de yazmıştı. Dünya basını onu milyonlara tanıtmak için etrafını sarmıştı. Coşkun bir yazar, «Şairane Yunan adı haberlerde kuru düz yazılar arasında bir şiir gibi geçiyor,» diye yazıyordu. Bir başkası onun zekâsını anlatmak için arayıp taramış, Yunanca **Polymetis** kelimesini bulmuştu. «Monte Karlo Bankasını satın alan adam» diye tanıtılıyordu. Bu etiket ona yapışıp kalmıştı. Nerede olursa olsun, günün her saatinde gazeteciler kapısını çalıyordu. 1951 yılında **The New York Times** onun adını bir kere bile yazmamıştı. Ertesi yıl sütunları arasında çıkan bir iki paragraf onun bir Alman Tersanesini ele geçirme teşebbüsünden söz ediyordu. Artık **Times** gazetesi İş ve Malî Konular sayfasında ondan milletlerarası en seçkin çevrelerde su kayağı yapan adam,» diye söz ediyordu. Tabiî kimsenin taklit edemeyeceği bir üslûpla yazan Art Buchwald da elinde kalemi iyi niyetli nüktelerle bu yeni büyük iş adamını anlatmak için fırsat kaçırmıyordu. Onassis artık şikâyet ediyordu: «Önceleri gayet rahat bir şekilde çalışırdım. Kimse dönüp bakmazdı bile. Basın beni hiç rahatsız etmezdi, dilediğim gibi hareket etmekte serbesttim. Şimdi sanki bir sinema yıldızı gibiyim. Herkes imza istiyor. Ne kadar kaçık varsa mektup yazıyor. Bu Monte Karlo meselesinin reklâm bakımından başıma açacağı işleri bilseydim bana bir milyon dolar da verseler almazdım burayı.»

Kendisini görmek isteyen bütün gazetecilerle konuşması mümkün olmadığından, aslı esası olmayan bir sürü haber basına intikal ediyordu. Yırtık pırtık elbiseler giyerek büyümüş bir çocuk olduğu, kardeşlerinin hepsinin cinayete kurban gittiği söyleniyordu. Kendisiyle İkinci Dünya Savaşı'ndan önce tanıştığı Randolph Churchill bile doğum tarihini doğru olarak bilmiyordu. Onassis, yanlış bil-

ginin bile kitaplıklarda muhafaza edildiğini ve kendisine has yollarla devam ettiğini düşünmeden, «bir gazetenin bir günlük ömrü vardır,» diye iddia ediyordu. Henüz basını idare etmesini beceremiyordu ve sonradan pişman olup başka türlü söylemiş olmağı tercih ettiği bir takım şeyler yumurtluyordu. Bir gün bir gazeteciye bütün şirketlerinin tescil edilmiş oldukları ülkelerin vergi kanunları ile oranın diğer kanunlarına titizlikle uyduğunu anlatırken onun hayat felsefesi olarak takdim edilen ve basında şu şekilde çıkan bir şey söylemişti: «Yunanlı olarak Batılıyım. Armatör olarak kapitalistlerin yanındayım. Çalışmalarımın ayrıntılarını bana ticarî hedeflerim dikte eder. En sevdiğim memleket bana vergi bakımından en çok bağışıklık sağlayan, ticarî kısıtlamaları ve saçma kuralları en az olan memlekettir. Kârlı işlerimi o ülkenin bayrağı altında toplamağı tercih ederim. Buna ben iş mantığı derim.» Daha sonra bu söz basında dosyalardan çıkarılıp isminin geçtiği her yerde öne sürülünce, «Ben böyle dememiştim,» demiştir. Bu yanlışlıklara kendisi önem vermese bile, bu şekilde yayınların iş yaptığı insanlar üzerindeki etkisi onu endişelendirmeğe başlamıştı. Armatörler ve petrolcüler dünya görüşleri bakımından aşırı derecede muhafazakârdırlar. Onassis, «Yolcu gemiciliğiyle uğraşmış olsaydım,» diyordu, «bu yayın milyon ederdi. Nakliyecilikte ise zararlı oluyor. Sonunda boğazın ağrıyıncaya kadar gülmeğe benziyor.»

Basının ne haltlar karıştıracağı da önceden kestirilemiyordu. Londra'da, nakliyecilikle ilgili bir sürü soruyu cevaplandırmak üzere Claridge Otelindeki dairesinde sabahın erken saatlerinde bir basın toplantısı yapmıştı. Tina yandaki odada hâlâ yatıyordu. Nakliyecilikle ilgili rakamlardan çok Onassis'in özel hayatıyla ilgili genç bir kız muhabir gizlice yatak odasına girmiş ve utanmadan, «Ba-

yan Onassis, İnsan zengin olunca kendisini nasıl hissediyor?» diye sormuştu. Tina kızın bu şekilde burnunu sokmuş olmasına içerlemşiti. Esneyerek, «Çık dışarı,» demişti, «saçma sorularınla canımı sıkıyorsun.» Ertesi günün sabah gazeteleri kocasının nakliyecilikle ilgili haberlerinin hiç birini almamıştı. Onun yerine manşet: «Tina Onassis (Zengin olmak can sıkıcı) diyor,» yazılıydı.

1967 yılında Aristo Onassis, basının merhametsizce incelemiş olduğu on beş yılı düşününce o kadar da kötü bir muameleye maruz kalmadığı sonucunu çıkarmaktaydı. Bir şöhret olmanın iyi tarafları da, kötü tarafları da vardı. Fakat sonra içini çekerek, belki de Fransız atasözü doğru diyordu: **«Mutlu olmak için gizli yaşamak lâzım.»**

BÖLÜM 11

Armatörler ve petrolcüler Aristo Onassis hakkında çıkan dedikodulardan dolayı o kadar memnun değillerdi ama onun yaptığı işlerle son derece ilgileniyorlardı. Ve o meslek hayatının en kritik iki yılından birincisine başlarken diğer tanker sahiplerinin çoğu gibi gerisinde gizlenerek çalıştığı esrar perdesini kaldırmağa çalışıyorlardı. Gayet oynak olan tanker piyasasının durumunu da göz önünde tutarak filosunun tasfiye edilmesi hâlinde eline geçecek parayı 150 ile 200 milyon dolar arasında diye tahmin ediyorlardı. Gemilerin üzerindeki ipoteklerin yüzde kırktan fazlasını ödemiş olduğunu biliyorlardı. Amortismanlar düşmeden net gelirinin yılda 50 milyon dolar olduğu inancındaydılar. Bu belli başlı petrol şirketleriyle olan kira anlaşmalarının geliriydi. Almanya'da yaptırdığı gemiler de Bremen limanında denize inmeğe başlamış olduğundan otuz küsur şirketinin kontrolü altında olan gemilerin tonajını (en ihtiyatlı bir tahminle) 1,250.000 gros ton olarak hesaplıyorlardı. Fakat Eisenhower idaresinin iş başına gelmesi, Demokratların zamanına ait çalışma usûllerinin açık açık tenkit edilmesi ve gemi anlaşmalarının çeşitil yönleriyle araştırılması (ki Thomas Stakem'in araştır-

ması bunlardan sadece bir tanesiydi,) Amerika'nın uzun boylu tartışma konusu olan Yunanlı armatörlerine ciddî tehlikelerin yaklaştığı haberini veriyordu. Tam bu sırada Onassis en iyi avukatlarından birini, lâfın gelişi, kaybetti. Lord, Day ve Lord firmasından Herbert Brownell Jr., James P. McGranery'nin yerine Baş Savcı oldu. McGranery'nin zamanında savaş fazlası gemiler konusunda pek bir şey yapılmamıştı.

Atlantiğin öbür tarafında eski gemilerinin başına gelebilecek şeylerle ilgili haberler karşısında Onassis dikkatini yeni gemilerine çevirdi. Acele olarak Bremen'e gitti ve gemi inşa işindeki Alman arkadaşlarını Onassis'in vermiş olduğu siparişlerin başlattığı büyük imalât faaliyeti karşısında coşmuş buldu. Columbus Otelinde şerefine verilen yemekte yemek listesi, belki biraz kötü bir İngilizceyle yazılmış, fakat iyi niyetli mizahî bir şiir de ilâve edilmişti. Bu şiirde 1270-76 gibi numaralarla bilinen gemilerine takılmak üzere bazı isimler teklif ediliyordu. Sayın Bay, Bremende / Yaptırdığınız gemileri / Nasıl İsimlendirebileceğinizi / Düşündük ve çok isim / geldi aklımıza / Size saygıyla aşağıdaki / isimleri veriyoruz / her halde beğeneceksiniz / Siz seçiniz (Beğenmeyen bize kızsın. Gemi Yapım Firmasının Samimî Düşüncesi ve (parantez içinde) **Gemi Sahibinin Korkulu Rüyâsı** başlıkları altında inşaat programının çeşitli safhalarında çekilen sıkıntılara atıf yapan adlar yazılmıştı: **Olympit Bulutu** (Bulut yerine **Tırmanma** deyiniz), Olympic Rüzgârı **(Fazlalıkları), (Olympic Fırtınası (Boğuşması), Olympic Meltemi (Uzlaşması), Olympic Ebe Kuşağı (Anlaşma), Olympic Seması (Memnunluk),** ve ölçüler tutsun diye bir yedinci gemi daha olmalı ve adı **Olympic Güneşi (Kâr)** olmalı. Bu nükteden son derece hoşlanan Onassis, morali düzelmiş olarak oradan ayrıldı

Az sonra No. 1270'ın, **Olympic Cloud'**un denize indi-

rilişini bir ziyafetle kutlamak üzere yeniden Bremen'deydi. Tersane bu vesileyle büyük bir tören düzenlemişti. Reiter'in davetiyle, İktisat Bakanı, Almanya Başbakanı, Batı Almanya'nın «Ekonomik mucizesi'nin» yaratıcısı Ludwig Erhard'ın karısı Bayan Erhard geminin ad koymak merasimine davet edilmişti. Ratskeller'deki davete gelenler arasında Krupp firmasının başı Alfried Krupp von Bohlen und Halbach da vardı. Nazi savaş suçlusu olarak hapishanede altı yıl yattıktan sonra, bu onun katıldığı ilk toplantıydı. Krupp'un orada oluşu büyük bir hadise oldu. Yemekten sonra Alman Gemi İnşa Endüstrisinin koruyucusu Aristo Onassis, A.G. Weser'in satış müdürü Hans Engelbert tarafından bestelenip okunan bir başka şiirle karşılaşıyordu: «Bin Dokuz Yüz Kırk Dokuz yılındaydı / Hava o kadar iyi değildi / Adamın biri Bremen'e geldi / Şapkası yoktu ama şemsiyesi vardı,» ve bu şekilde sayfalar dolusu devam ediyor ve dil bakımından anlaşılmaz bir şekilde son buluyordu. «Bütün bunlardan sonra / Geminin adını kafasında tasarlamıştı / Bu ad sahibinin gururunu yansıtıyordu / Gemiye **Olimpik Bulutu (Olympic Cloud)** adını vermişti.»

Bremen'de o kadar çok sayıda Onassis tankeri denize indirildi ki sonunda «Şemsiyeli adam», bütün törenlere katılmak için ne zaman bulabiliyordu ,ne de böyle bir şey istiyordu. Fakat onun da Almanya'nın da öğünmesine sebep olan zamanının en büyük tankerinin denize indirilme sırası gelince durum başkaydı. 24 Temmuz 1953 Cuma günü Ari, Tina, Aleksander ve Christina Hamburg'a geldiler ve krallar gibi karşılandılar. Ertesi sabah Hotel Vier Jahreszeiten'deki dairesinde uyandığında kahvaltı masasının üzerindeki gazeteler o günkü olayın nasıl geçeceği hakkında ona bir fikir vermişti. Hamburg'un en büyük gazetesinin konuya ayırdığı iki sayfanın üzerine attığı başlık

şöyleydi: «Bugün bütün Hamburg Limana Bakıyor». Yazı yirmi beş bin davetliyi (ki bunlar arasında tersane işçileri ve aileleri de vardı) alacak olan tribünlerin hazırlanmasından ve savaştan sonra Hamburg'un yaşadığı en önemli olaya ayrıca katılması beklenen elli bin kişiyle ilgili olarak polisçe alınan tedbirlerden söz ediyordu. Bir sürü resim geminin yapısını, kaptan ve zabitan'a mahsus lüks daireleri, altmış tayfanın kalacağı, diğer dairelerden daha az lüks olmayan bir veya iki ranzalı kamaraları gösteriyordu. Sahibe mahsus daireyle, sekiz yolcu kamarası öğülerek teşhir ediliyordu.

Haklı olarak öğünen gemi sahibi ve ailesi, şehrin ileri gelenleri, siyasî, malî ve sanayî alanda lider durumunda olan kişilerle, limana gelip başta Howaldt Werke'nin müdür Theodor Schecker olmak üzere, yöneticiler ve liman görevlileri tarafından karşılandığında vakit akşamüstüydü. Geminin gövdesine yazılmış olan adı, **Tina Onassis,** kelimeleri güneşte parlıyordu .Bayraklar rüzgârda dalgalanıyordu. Bir bayram havası içinde olan kalabalık neşeyle bağırışıyordu. Bu yalnız dünyanın en büyük tankeri değildi. **Tina Onassis** aynı zamanda Müttefiklerin Alman Gemi Yapım Endüstrisine koydukları kısıtlayıcı tedbirlerin son bulmasının ve yeni bir çağın başlamasının da sembolüydü. Hamburg bayrakları dalgalanarak bu tarihî olayı kutluyordu. Geminin ölçüleri herkesin ağzındaydı: 45.270 ton, uzunluk 260 metre, saatte 16.5 mil diye herkes adeta sayıgıyla bahsediyordu. İstatistik meraklıları başka rakamlardan da söz ediyordu. Buna göre tankerin yirmi dokuz tankı Batı Alman üretiminin üçte biri kadar petrolü taşıyacak büyüklükteydi. Bunun nakli de elli vagonlu yüz tren kafarı gerektiriyordu. Yani yirmi iki mil uzunluğunda bir furgon dizisi. Geminin ön tarafı su seviyesinden itibaren elli metre yükseklikteydi. Bu da on iki katlı bir apartman

demekti, v.s. **Tina Onassis**'i inşa etmek için altı milyon dolar sarfedildiği de herkesin bildiği bir şeydi.

Theodor Schecker nutkunda, «Howaldt Werke'ye ve Alman Gemi Yapım Endüstrisine güven oyu vermiş olan armatör Onassis'in cesaretini ve ileri görüşlülüğünü,» öğüyordu. Sonra, adını taşıyan gemiyi denize indirme şerefini yağdan kıl çeker gibi kendi üzerinden alan Tina Onassis küçük Christina'yı platforma çıkardı. İki buçuk yaşındaki çocuk şampanya şişesini doğru istikamette fırlatmağı becerdi. Beş iri çapa çekilmişti. Aleksander, ana ve babasının bakışları altında bu muhteşem tankeri denize indiren düğmeye bastı. Kalabalık sevinçle bağırıyordu. Mahallî akşam gazetesi, «Hamburg,» diyordu, «dünyanın en büyük tankerini yapan bu adamların cesaretini, yaratıcı gücünü ve kabiliyetini selâmlıyor.» (Tahmin edilebileceği gibi bir yıl sonra Niarchos **World Glory** gemisiyle ortaya çıktı. 45,700 tonluk bu gemiyle bacanağının filosuna katılan tankeri kıl payıyla geçmişti.)

Onassis Hamburg'da kaldığı sırada bir başka büyük projesine de nihaî şeklini verdi. Gemi inşa profesörü Caesar Pinnau ile buluştu. Konuşmalar döküldü. Bu iş için 1,600 tonluk eski Kanada fırkateyn'i **Stormont**'u seçmişti. **Tina Onassis**'i yapışlarındaki mükemmelliği gördükten sonra bu işi, Betlehem Steel'e şeklindeki ilk verdiği kararını değiştirerek, Kiel'deki Howaldt Werke'ye verdi. Pinnau'nun tam bu iş için gereklı olan yeni ve orijinal plânları yaratacak adam olduğu kanaatındaydı. Kendisine hem bir ev, hem de çalışma yeri olabilecek bir yat yaptırmağı düşünüyordu. Talebi üzerine Pinnau, Onassis'in çok hoşuna giden bir siluet çizdi ve başka eskizler hazırladı. Aralarındaki ahenk bu iki adamın yeni yatla ilgili konuşmalarını canlandırıyordu. Pinnau paranın Onassis için bir faktör olmadığı düşüncesiyle hareket ediyordu. Yalan da

değildi. Bu Onassis'in binlerce tonluk tankerlerinden daha çok zaman ayırdığı bir işti.

Croe şatosuna döndükten sonra yatın şekli, tesisatı, tefrişi ile ilgili danşımalar telefon konuşmalarıyla devam etti. Kadın açısından önemli ilâveleri Tina sağlıyordu Bir süre sonra Pinnau'nun, yeni görüşmeler için Güney Fransa'ya gelmesi istendi. Howaldt'ın geminin yapısıyla ilgili çalışmaları devam ettiği sırada ayrıntılar Ari, Tina ve Pinnau arasında yapılan ve saatlerce süren konuşmaların konusunu teşkil ediyordu. Aslında şahsen denizle ilgilenen bir insan olmadığından profesör'ün geminin görünüşüyle ilgili fikirleri biraz yetersizdi ve zamanının büyük bir kısmını Akdenizde ve Ege denizinde geçirecek bir yat için daha çok kuzey havası taşıyordu ve incelikten yoksundu. Onassis, «fakat o iyi bir adamdı, kendisinden hoşlanıyordum,» der. Yavaş yavaş, kalbini kırmadan, profesörü bir yata daha uygun olan bir görünüş ve renkler konusunda ikna etti: özellikle hafif tonlar ve maun ağacı.

Pinnau'nun şevki kırılmamıştı. Bunun eşsiz güzelliğine sahip bir gemi olması konusunda kararlıydı. Almanya'nın her yanındaki ustalarla Kiel'deki, Bremen'deki, Hamburg'daki firmalarla temas etti. Hepsi kendilerine dünya çapında şöhret sağlamış olan alanlarda çalışıyordu. Ari gerektiğinde yükseltilip dans pisti olarak kullanılabilecek bir havuz yapılması için ısrar etti. Tina, kendi odası ve çocukları Aleksander ve Christina'nın odalarıyla ilgili plânlar üzerinde çalışıyordu. Ari'ye «çocuklara ait odaları Ludwig Bemelmans'ın dekore etmesini istediğini,» söyledi. Holivuttan taşınıyorlardı onunla ve o zamandan beri bir çok defa buluşmuşlardı. Onun da fikri nedense motif olarak balina'yı almaktı. Hayallerinde yaşayan bir yatı yaratmak için birlikte çalıştılar. Geminin adının tartışılan bir tarafı yoktu. Adı **Christina** olacaktı.

Rivyera'da hayat da sakin geçmiyordu. Karı koca zamanlarının çoğunu Nico Cokkins'in ve Onassis'in bir başka yakını olan Costa Vlassopoulos'un Olympic Maritime'i Ostende caddesindeki eski Sporting Club'a yerleştirmekle uğraştığı Monte Karo'da geçiriyorlardı. Patronun **pied á-terre** i olarak büroların üzerinde küçük özel bir daire hazırlanıyordu. Bu da adamın pek yakında Monte Karlo'ya taşınacağını gösteriyordu. Basının kendisinden «Monte Kralı» diye bahsettiğini sıkılarak ve biraz da endişeyle görüyordu. Her halde bu Monako Prensinin hoşuna gitmezdi. Kısa zamanda o hale geldi ki Monte Karlo'da ne olsa onun adı da geçiyordu. Aslında bundan hoşlanmıyordu ama bu sayede hiç olmazsa önemli bir maddî bağla bağlı olduğu bu içi geçmiş yere karşı alâka uyanmasını sağlıyordu. Gazeteler «Miss Smith» adında şahsî bir misafirinin geldiğini yazıyorardı. Anlaşıldı ki bu Greta Garbo'ydu. («Gene ne oluyor? Bu esrarengiz Adamla Esrarengiz kadın arasında ne var?» Bu gibi mânidar sözlere alışmağa başlamıştı.) Kadının arkasından neredeyse bütün Holivut oraya akın etti. Clark Gable, Lauren Bacall, Humphrey Bogart, Merle Oberon, Claudette Colbert, Lily Pons, Gene Tierney, Lana Turner, Dean Martin ve Alan Ladd, Onassis'in verdiği, gerçek kral ailesine mensup insanların, Windor Dük ve Düşes'inin iştirak ettiği bir partide onun misafirleri olmuştu. Tina bu hayatı çok seviyordu. Gazeteler «Bir zamanların münzevî Bayan Onassis'i şimdi Monte Karlo'daki galalarda görünmekte ve Kraliçe olarak hakettiği yeri almaktadır,» diye yazmaktaydılar. Davetlerin, eğlencelerin sonu gelmiyordu. Amerikalı emprezaryo Sol Hurok, «Bu kumar şehrini, dünyanın en iyi balesiyle bir kültür merkezi haline getirmesi,» için Onassis tarafından Monte Karlo'ya davet edilmişti. Böyle bir bale grubu getirmek demek uzun zamandan beri Monte

Karlo'da hakimiyetini kurmuş olan Marquis de Cuevas'la rakip duruma girmek demekti. Fakat bu çekişme çok medenî ölçüler içinde geçiyordu ve rakipler birbirlerinin partisine gitmekten zevk alıyordu.

Tina ve Ari, Monte Karlo'da olmadıkları zamanlar ya Nis'de ya da Cannes'daydılar. Bir gün Cannes'da Carlton Otelinin her akşam üstü saat altıyla sekiz arasında **«tout le monde»** un toplandığı terasda bir içki içtikleri sırada, türlü işlere giren iri yarı, Yunanlı büyük iş adamı Spyridon Catapodis'ın Onassis'i lüzumundan fazla bir coşkunlukla selâmladıktan sonra mamasına oturdu. Görünüşe göre iş meselelerine şöyle bir temas eden diğer bir çok Rivyera usûlü sohbete benzeyen bu konuşma Aristo Onassis'in iş hayatında felâketle neticelenebilecek bir duraklamanın kaynağı olacaktı. Catapodis çok önemli bir işe giriştiğini söyledi. Onassis'in hatırladığına göre belli başlı petrol üretici ülkelerden birinde bazı Araplar kendilerine ait bir tanker filosuna sahip olmağı istiyorlarmış ve bu imtiyazı kendisine vermeğe razıymışlar. Onassis başlangıçta pek fazla ilgilenmemişti fakat sonra bunun Catapodis çapında bir adamın baş edemeyeceği kadar büyük bir iş oduğunu anladı. Onassis'in hâlinde fazla heyecanlandığını gösteren bir şey yoktu. Zaten o hiç bir zaman heyecanını belli etmezdi. Fakat bir kaç gün sonra gene Carlton'da, Catapodis konuya tekrar döndü. İddiasını kuvvetlendirmek için de beraberinde bir Arap getirmişti. Adamı takdim etti.

Araba, «Bu Bay Onassis,» dedi. «Bu da Ali Rıza.» Suudî Arabistan Devlet Bakanı Şeyh Muhammedin kradeşi olan Ali Rıza mevsimi geçirmek ve biraz iş yapmak üzere Güney Fransa'ya gelmişti. Catapodis'in Onassis'e söylediklerini ana hatlarıyla tekrarladı. Onassis bu sefer daha dikkatli dinledi. Petrol üreten üklelerin kârlı nakliye işi-

ni petrol şirketlerine ve tanker işleticilerine bırakmaktansa çıkardıkları petrolün bir kısmını kendi tankerleriyle taşımak isteyeceklerini her zaman düşünmüştü. Bu ülkelerle yabancı şirketlerin imzaladığı anlaşmaların bir yerine daima nakliye işinin ilerde kuracakları mahallî filolarla yapılcağına dair bir iki madde sıkıştırıldı. Fakat bu maddelerin uygulanması ihtimali çok azdı. Ancak, Ali Rıza'nın Onassis'e açık, bu maddelerden yararlanmak üzere Suudi Arabistan'a kendi filosunu kurması için yardıma hazır olup olmadığını sorması üzerine —çıkan petrolün yüzde onunu Suudi Arabistan bayrağı taşıyan bir filo tarafından nakli söz konusuydu — Onassis düşüneceğini söyledi. Bu arada başkaları da konuyla ilgilenmeğe başlamıştı. Kral İbni Suud, durumdan yabancılar yararlanacağına şu veya bu şekilde bu projeyi gerçekleştirmek niyetinde olduğundan, Onassis meseleyi ele almağa karar verdi. Petrolcülerle temas etmeği, durumu onlara anlatmağı ve onlara danışarak ilerlemeği düşünüyordu. Bu arada konuşmalar ciddi teklifler hâlini almağa başladıkça, Ali Rıza adına hareket ettiğini söyleyen Catapodis ona haberler getiriyordu.

Çok geçmeden Onassis yardımcılarına ve hukukçularına bir anlaşma hazırlamaları talimâtını verdi. Suudi Arabistan'a teklif ettiği esası anlaşmanın beş yüz bin tonluk bir tanker filosunu Suudi Arabistan bayrağı altına sokmağı ve Suudi Arabistan'ın yıllık petrol üretiminin yüzde 10'unu iyi bir komisyonla taşımağı taahhüt etmesiydi. Anlaşmanın uygulama safhasına geçmesi için ilk mantıkî adım Onassis tankerlerini Suudi Arabistan bayrağı altında işletmek üzere Cidde'de tescil edilmiş yeni bir firma Saudi Arabian Maritime Tanker Company firmasını kurmaktı. Suudi Arabistanlılar için Cidde'de bir de denizcilik okulu açmağı ve buradan mezun olanları tankerlerinde kullanmağı taahhüd ediyordu. Anlaşmanın bazı noktaları

henüz kesinleşmemişti, fakat Araplar gelişmelerden memnundular.

Oassis'in ve Araplar'ın göz önünde tutmadığı husus petrol bakımından Suudi Arabistan'ın Amerika'nın belli başlı dört büyük petrol şirketinin Kaliforniya Standard Oil, New York Standard Oil, Sckony ve Texas'ın çıkarlarını temsil eden Aramco'nun sahasına girmesiydi. Suudi Arabistan petrollerinin büyük bir kısmını bu şirketler kendi tankerleriyle taşıyor ve genellikle dünyanın bu bölgesindeki petrol nakliyesini kontrolleri altında tutuyorlardı. Onassis'in hazırladığı anlaşmada ilk bakışta petrol şirketlerinin eskisi gibi devam etmesine engel olan bir husus görmemişlerdi, ama birazdan «1953 yılından önce tescil edilmiş» Aramco tankerleriyle ilgili önemli bir madde buldular. Ya o tarihten sonra tescil edilmiş olanlar ne olacaktı? Ya 1953'den önce tescil edilmiş olup da hurdaya çıkan tankerler? Aramco uzmanları Onassis filosunun Suudi Arabistan petrolünün nakliyesini hemen hemen tekeline almasını ve bu arada kendi gemilerinin açığa çıkarılmasını, belki uzak, fakat bariz bir tehlike olarak görüyordu. «Bayraklar arasında ayrıcalık yaratılıyor,» diye bastıkları feryadı dünyadaki petrol şirketleri ve tanker işleticileri arasında geniş yankılar yaptı. Aramco'nun bu şiddetli tepkisi Onassis'in karşılaştığı çok tehlikeli bir durumun ortaya çıkmasına sebeb oldu. Daha sonraki yıllarda, girişmiş olduğu bu Suudi Arabistan işinin yaptığı en kötü hata olduğunu o da kabul etmiştir.

Bu kadar proje arasında Onassis bir de mesken işiyle meşgul olmak zorunda kalmıştı. Lady Burton, Croe şatosunu satmağa karar vermişti. Ancak Onassis kısa bir süre sonra Monte Karo'ya taşınacağından her hangi bir teklif yapmadı. Meşhur malikâneyi küçük parsellere bölmeyi tasarlayan bir firma satın aldı. O sırada — yakınlarının

tahmin ettiği gibi — Ari'ya böye bir klâs sağlayan bu yerde gözü olan (esasen kötü ağızlılar Ari'nin nesi varsa, onun göz koyduğunu söylerler,) burayı almak için bir teklifte bulundu. Başardı ve bacanağının izinden giderek şatoya yerleşti. Şimdi hâlâ onundur. İşler sıkışmağa başlamıştı fakat onu Güney Fransa'da her zamanki gibi sakin-iyi giyinmiş ve telâşsız görenler, baskının arttığını ve tehlikeli bir geçidin belirtilerinin görüldüğünü anlayamazlardı. Halbuki o bunları görüyordu.

İyi bir denizci olduğundan dümen kırdı ve fırtınadan uzaklaşarak sakin sulara doğru yöneldi. Ona dostça kucak açan sahiller hâlâ vardı. Hamburg — yani Reiter — Başbakan Konrad Adenauer'in Alman gemi yapımcılığını yeniden diriltmekte büyük yardımı dokunan ve Batı Almanya'nın tek başına en büyük endüstri müşterisi olan adamla tanışmak istediğini bildirdi. Mücadeleci, kolay boyun eğmeyen yaşlı devlet adamından hoşlanan Onsasis, konuştuğu altı dil arasında Almanca olmamasına rağmen onunla tanışmağı çok istiyordu. Bonn'a gitti ve yanında tercüman olarak Reiter olduğu halde Palais Schaumburg'a vardı. Almanlar'ın başbakanlarından söz ederken dedikleri gibi, «İhtiyar» küçük Yunanlı'dan hemen hoşlanmıştı ve sohbet, — hızlı hızlı cereyan eden karşılıklı konuşma karşısında Reiter neredeyse pes edecekti, — deniz nakliyeciliğinden Monte Karlo'ya geçti. Adenauer, «Herr Onassis,» dedi, «bir kaç ay sonra elli yıl olcaak Monte Karlo'ya gideli. Balayımda gitmiştim oraya.» Onassis'in yüzü ışıldadı. Fakat Alman Başbakanı sırtını asarak devam etti: «Oraya gittiğimde bir tane altın yirmi frangım vardı. Kumar onyadım ve kaybettim!» Gülüştüler. Onassis, «Yeniden kazanmanızı temin edeceğim Bay Başkan,» diye vaad etti.

Başbakanlıktan çıktıktan biraz sonra, Paris ve Mon-

te Karlo'ya Adenauer'e evliliğinin altın yıl dönümünde verilmek üzere 1904 tarihli bir altın yirmi frankı bulmaları için talimat verilmişti bile. Onassis'in bir düzine yardımcısı durmadan bankaları, koleksiyoncuları taradı. Ama gayretleri boşunaydı. Nihayet birisi Adenauer'in evlendiği yılın tarihini taşıyan altın bir yüz frankla geldi. Reiter parayı zarif bir kitap açacak üzerine monte ettirdi. Plâna göre Onassis bunu evlilik yıldönümünde Başbakana hediye edecekti, fakat o gün geldiğinde Onassis yolculuk yapma imkânını bulamadı ve Reiter'e kendisini temsil etmesi için talimat gönderdi. Son derece sıcak, insanî hislerle dolu olduğunu söylediği bu jest Adenauer'i çok etkilemişti. Kendisine şahsen yazıp teşekkür etmek üzere Onassis'in adresini istedi. Bu Onassis'in aklına tipik bir şekilde, birdenbire gelmiş bir fikirdi. Reiter verilen hediyenin bir fotoğrafını gönderip, «Paranın alt tarafında Hint safirleriyle çevrilmiş altından bir A harfi var. Gören herkes çok beğendi. Fazla alayişli değil, Alman kuyumculuk san'atının tam bir örneği,» diye yazıncaya kadar Onassis bunun nasıl bir şey olduğunu bilmiyordu.

1953 sonbaharında Paris'te Onassis'e gelen haberler huzur kaçırıcı cinstendi. Kral İbn Suud ölmek üzereydi ve tahttan inmişti. Tabiî bu Suudi Arabistan anlaşmasını tehlikeye sokuyordu. Amerika Birleşik Devletlerinden gelen haberler daha da kötüydü. Savaş fazlası tanker işine karışmış olan Onassis şirketleri (U.S. Petroleum Carriers, Victory Carriers, American Steamship Agency, Sociedad İndustrial Maritima Fiianciera İndustrial Panama), aleyhinde takibat başlamıştı ve bu şirketlere ait olup Amerikan limanlarına gelen gemilere el konuyordu. Şimdiden on iki Onassis gemisinin direğine müsadere edildiklerini gösteren yazılar asılmıştı ve kaderlerinin ne olacağı mahkeme kararlarına bağlıydı. Daha fenası bir sürü Yunan

armatörü aleyhine ceza hukukuna göre de dâvalar açılmıştı. Meselâ Niarchos Avrupa'daydı fakat onu suçlayan ve Nisan 1953 tarihini taşıyan bir iddianame hazırlanmıştı ve Amerikan mercileri uygulanmak üzere onun dönüşünü bekliyorlardı. Diğer Yunanlı armatörler de aynı şekilde kötü durumdaydı. Amerikalı Yunanlılar hakkında kullanılıp da geçer akçe olmaya başlayan kelime sahtekârlıktı.

Aristo Onassis Paris'teki apartmanının büyük salonunu arşınlıyor ve yalnız ara sıra dalgın gözlerle Boulogne ormanlarına doğru bakıyordu. Onun hakkında da Amerika'da bir iddianame hazırlanmış olduğundan herkes emindi. Bir infial anında, sesi öfkeli bir haykırış halini alıncaya kadar, «Kötü bir şey yapmadım ki!» diye bağırmıştı. New York'tan ve Londra'dan gelen hukukçular, denizcilik uzmanları ona fikir vermek ve teselli etmek üzere Foch caddesindeki apartmana doluyorlardı. Onassis her türlü iddiayı karşılamak üzere Amerika'ya gideceğini söylüyordu onlara. Nakliyeci arkadaşları çekiniyordu ve onu böyle delice bir hareketten vaz geçirmek için çalışıyorlardı. Onun yerine, «balığa çık,» diyorlardı, «Bir süre için manastıra kapan... ne yaparsan yap, yeter ki Amerika'ya gitme.» Amerikalı hukukçular müvekkillerini Amerikan adaletinden kaçmağa teşvik edemezlerdi, buna rağmen durumu kendisine açık açık anlattılar. Bu sözlerinin palavra olan tarafını atınca, söylediklerinden Amerikan topraklarına ayağını basar basmaz en kötü şeylerin başına gelebileceği anlaşılıyordu.

Namusundan şüphe edilmiş olması onu dramatik gelişmelerin malî yanından daha çok öfkelendiriyordu. Uzmanlar hepsi T2 cinsinden olan haczedilmiş gemilerinin esasen hurdalaşma yolunda olduğunu hesaplıyorlardı. Aynı durumda olan diğer Yunanlılar gibi onları aşağı yukarı

1947 yılında satın almıştı. Her birine 1.6 milyon dolar ödemişti ve çoğu bunun yarısı kadar bir ipotek altındaydı, fakat çoğunun piyasa değeri 1.1 milyon dolara düşmüştü. Bu tankerlerin her biri için nakit olarak ödenen 400.000 dolara ve amortisman ve faiz olarak 580.000 dolara karşılık son altı yılda çalışarak iki milyon dolardan fazla kazanmışlardı. Gemiler müsadere edilip karşılığında hiç bir şey almamış olsa bile, Onassis'e (veya diğer Yunanlılara) gemi başına bir milyon dolar, yani ilk ödedikleri paranın iki misli kâr olarak kalıyordu.

Kendisiyle Washington'a gidip gitmeme hususunda mücadele halinde olduğu ve diğer armatörlerin acı kovanına çomak sokmama tavsiyesini (Amerika'ya gitmediği takdirde iddianamenin açıklanmayacağını ve her şeyin örtbas edileceğini söylüyorlardı) değerlendirmeğe çalıştığı sırada bile yapılacak bir sürü şeyi vardı. St. Nazair'de 31.000 tonluk **Olympic Valor** adlı tankerinin, elmaslı altın bilezik hediye ettiği — Fransız Dışişleri Bakanının karısı — Bayan George Bidault tarafından denize indirilmesi törenine bulundu. İbn Suud'un halefi olan Kral Suud'un, müşterek teşebbüslerinin devam etmesini istediğini söyleyen Şeyh El-Süleyman ile görüşmek üzere Cidde'ye gitti. Anlaşmayı tamamlamaları için Monte Karlo'ya oradan talimat gönderdi.

1954 yılının ilk haftası, ilk defa petrol yüklemek üzere Kuveyt'e giden **Tina Onassis**'in dönüşünü kutlamak için İngiltere'ye, Purfeet'e gitti. Elli büyük araba Londra'dan, içlerinde İngiltere'nin beş büyük bankasının ve Lloyd'un idare meclisi reisleri de bulunan iki yüz elli davetliyi Londra'dan dünyanın en yeni ve en büyük tankerinde verilecek bir ziyafete götürmek üzere almıştı. Onassis, yanında filosunun başkaptanı Jack Pouliezos da olduğu halde, Güney Fransa'dan uçakla getirilmiş mimozalarla sülenmiş kaptan

dairesinde misafirlerini bekliyordu. Şampanya, havyar, kaz ciğeri, Iskoçya'dan getirilmiş taze somon balığı, yaprak dolması, şiş kebab ve Yunanlılar için Rezina şarabı vardı. Fakat davetlilerin çoğunun tuhafına giden kaptan dairesindeki salonda bulunan kuyruklu piyanoydu. Gemi personeline böyle bir lüksün sağlandığı hiç görülmemişti. Davet sahibi neşeli görülüyordu. Amerikan tehditi belki kendisini rahatsız ediyordu, fakat halinden böyle bir şey belli olmuyordu. Ne şekilde davranacağı konusunda Ocağın sonunda kesin bir karara vardı.

Onassis'in dostlarından biri onun cesaretine hayrandı. «Herkesin aksini söylemesine ve kendisinin haklı olduğunu bilmesine rağmen, Amerika'ya gitmeğe karar verdi,» diyordu. Onassis ise durumunu şöyle anlatıyordu: «Her halde Amerikan adaletinden kaçan bir insan gibi yaşayacak değilim.»

1 Şubat 1954 Pazartesi günü uçakla New York'a gitti ve derhal hukuk müşavirleriyle bir toplantı yaptı. Bunların tahminlerine göre geyhine iki türlü takibat vardı. Bir tanesi gayri meşrû bir şekilde elde edildiği iddia edilen gemilerin müsadere edilmesi için Deniz Ticaret kanununa göre açılmış bir dâvaydı. İkincisi de 1916 tarihli Ceza Kanununun 5. bölümünü ihlâl iddiasıyla açıldığı gayrî resmî olarak herkes tarafından bilinen dâva. Belliydi ki ikisi de Stakem'in verdiği rapora dayanıyordu. Bu rapora göre hakkında tahkikat açılan Onassis şirketleri azınlık hissesine sahip olan yabancıların kontrolünde oldukları halde sahtekârlık yapılarak Amerikalılar'ın kontrolündeymiş gibi gösterilmişti. Herkes yetkililerin bir emsâl teşkil etsin diye özellikle Onassis gibi ünlü kişilere musallat olduğunu ve mahsustan ticaret dâvasıyla birlikte ceza dâvasını da götürdüklerini, aslında şirketlerinin hukukî durumunun açık olduğunu biliyordu.

Onassis hukukçularının Adalet Bakanlığının iddiasını doğru değerlendirdiğinden şüphe bile etmiyordu. Onu yıkan bu iddianamenin mensûbu olduğu hukuk firması tarafından Onassis'e durumunun yasalara uygun olduğuna dair teminat vermiş olan Baş Savcı Herbert Brownell Jr.'un makamında hazırlanmış olmasıydı. (O tarihte haberi yoktu, fakat bizzat Bromwell buna benzer bir durumda Kulukundis'e de aynı tavsiyede bulunmuşmuş.) Üçüncü gün, yani 4 Şubat Perşembe günü, Onassis'in sabrı tükendi. Madem hakkında bir iddianame vardı, yetkililer neden harekete geçmiyorlardı? Artık daha fazla beklemeyecekti. Madison Avenue'deki bürosundan şu telgrafı gönderdi:

«Sayın Herbest A.. Brownell, Jr., Cumhuriyet Baş Savcısı, Adalet Bakanlığı, Washington. Avrupa'dan Pazartesi akşamı gelmiş bulunuyorum. Bu ülkede bulunduğum sırada sizin veya bakanlığınızın ilgilendiği her konuda bilgi vermek üzere emrinize amade olduğumu bildiririm.»

Ertesi gün, yani 5 Şubat Cuma günü sabahı, Onassis, henüz bir cevap alamadığı için sinir içindeydi. Sonra iki yöneticisini Colony'ya öğle yemeğine davet etti. Burası seçkin kimselerin gittiği, New York'un en iyi lokantalarından biriydi. O gün epeyce kalabalıktı. Müşterilerin sohbeti ortalığı dolduruyordu. Sol tarafta, barda bir kaç önemli kişi içki içiyordu. Onassis ve arkadaşları hiç bekletilmeden, bürodan ayırtılmış olan masaya götürüldüler. Martinisini yudumladığı sırada bir adam ona görünmeden yaklaştı ve kulağına fısıldadı: «Emniyetten geliyorum. Şu anda tutuklanmış bulunuyorsunuz.»

BÖLÜM 12

Onassis başına çok kötü şeyler gelebileceğini kabullenmişti, ama bunu beklemiyordu. Şaşırmıştı. Kalkmağa davrandı ,fakat görevli kendisini teskin etti: «Merak etmeyin,» dedi, «yemeğinizi bitirdikten sonra mâkamıma gelebilirsiniz. Fazla uzak değil.»

Masasındaki arkadaşları bile ne olduğunu farketmemişlerdi. Muhakkak ki Colony'deki hiç kimse bu garip olayın farkında değildi. Onassis bu ânı yüzlerce defa hatırlamıştır ve her seferinde yeniden yaşar gibi olmuştur. «Anlaşılan,» demişti, «Brownell telgrafı alınca iddianamenin zarfını açmış ve kuşu kafesten salmıştı.» Gördüğü muamele karşısındaki tepkisi hayal kırıklığı ve tiksinti olmuştu. O anda yüksek mevkilerde bulunan bazı insanların tiyneti ve çapı hakkında gayet kötü şeyler düşünüyordu ve bunu açık açık söylüyordu. Onu en çok sinirlendiren Baş Savcının kendisine bir konuşma fırsatı bile vermemiş, telgrafını cevaplandırmamış olmasıydı. «Hukukî mütalâa vermek için benden büyük ücretler alan firmanın adamı,» diye bağırıyordu.

Yemekten sonra adlî polisi görmeğe gitti. O gün cumaydı. Cumartesileri adlî polis bürosu kapalı olduğundan,

«Eğer Pazartesi Washington'da Bölge Mahkemesinde bulunmağı taahhüt ederseniz, şimdi serbestçe gidebilirsiniz. Hafta sonu evinizde kalın, dinlenin. Yeter ki Pazartesi günü Vaşington'da mahkemede olun.» Onassis coşmuştu. Kat'iyen yıkılmış değildi. Bil'akis. O günü hatırladıkça, «Bu bir meydan okumaydı,» derdi. Long Island'daki evine gitti ve hafta sonunu dostları ve müşavirleriyle geçirdi. Tabiî bu durumda olan tek o değildi. Sanık durumunda olan dokuz kişilik listenin başında eski parlamenter Joe Casey vardı. İddianamede adı geçen yöneticiler arasında da Robert Berenson ve Nico Cokkins. Fakat bunların hepsi Amerika'da değildi. Eliot Bailen ile beraber dosyayı ve usulleri incelediler. Adam bütün ihtimalleri açık açık söyledi. Kendisini iyi şeyler beklemiyordu. Pazar akşamı o ve hukuk danışmanları uçakla Washington'a gitti. Belki uyuyamadı ama bunun tek sebebi uykusuzluktu.

Pazartesi sabahı Washington Bölge Mahkemesine geldiğinde kendisini bir tümen gazeteci ve foto muhabiri karşıladı. Mağrur bir adam gördüler karşılarında. Başı dimdikti. Güneşten yanmış olan yakışıklı yüzü gülmüyordu ama bir yeis işareti de yoktu. Hemen Bölge Savcısı Leo Rover'in mâkâmına alındı. Bu adam o çetrefil iddianameyi okudu ve kendisini Adlî Polis Şefine havale etti. O anda en aşağı yüz defa milyoner, New York'ta (ve Buenos Aires'de ve Montevideo'da ve Paris'de) mükellef evlerin sahibi, Avrupa'nın en güzel şatolarından birinin kiracısı Aristo Onassis resmen cezaevine girmişti. Bu belki sadece bir formaliteden ibaretti, ama gene de sarsıcı bir darbeydi. Özelliklerini gösteren iki büyük form dolduruldu. Parmak izleri alındı, fotoğrafları çekildi. Hapishane hatırası o fotoğraflar Adlî Polis Şefinin mâkâmında değerli tarihî hatıralar meyanında saklanır. Fakat bütün bu mua-

mele on beş dakikadan fazla tutmadı. Mahkeme reisi Bolitha J. Laws dâvaya bakmak için bekliyordu. Fakat Onassis'in iddianameye verdiği cevap iki kelimeden ibaretti: «Suçlu değilim.» On bin dolar civarında bir teminat istendi. Teminat mektubu verildi. Ve serbestti. Diğerleri de aynı sür'atli muameleye tâbi tutuldu.

Gazeteler tutuklanma haberini dünyanın dört bir yanına yayıyordu: «Monte Karlo Kralının Sahtecilik Yaptığı İddia Ediliyor,» Gazetelerin verdiği haberlerin çoğunun esası buydu. Bazıları: «Onassis gemi işinde sahtekârlık iddiasını reddetmek üzere uçakla gitti,» diyordu. O akşam üstü, geniş bir şekidle yayınlanan bir bildiri neşretti: «Hakkımdaki iddialar asılsızdır,» diyordu. «Hükümet, daha önce hukukîliğini tasdik ettiği ve hattâ teşvik ettiği alım satım muamelesinin şimdi hukukîliğinden şüphe ediyor. Meselenin geleneksel Amerikan adaletine uygun bir şekilde mahkemede karara bağlanması beni memnun edecektir...» Başlangıçta dâvası görülmeden memleketten ayrılması yasak edildi. Sonra meselenin aydınlığa kavuşmasının aylar, hattâ belki de yıllar alacağı düşünülerek, yasak kaldırıldı.

Dedikoducuların o heyecan uyandırıcı olayı sakız gibi çiğnemeğe devam ettiği ve hukukçuların iddianameyi paragraf paragraf incelediği sırada Onassis çoktan bir başka tarafa gitmişti ve dostunu ,düşmanını şaşırtacak yeni hazırlıklar içindeydi. Birden Amerika'daki bütün gazetelerde onun «petrol şirketlerine açıkça meydan okuduğu,» anlatılıyordu. Güney Fransa'da doğup Cidde'de olgunlaşan Suudi Arabistan projesi bir gece içinde herkesin diline düşmüştü. Sanki Onassis yeni darbesini muzaffer ane bir edayla ilân etmek için Amerika'da en ağır hakarete uğradığı o ânı seçmişti. Veya kendisinin tutuklanmamış yıkılmamış olması karşısında rakiplerinin hâyâl kırık-

lığına uğrayacağını önceden kestirerek Suudi Arabistan projesinin onları bu havaya sokacağını düşünmüştü Bir görüşe göre tanker işiyle ilgili iddianame onu Suudi Arabistan'la yaptığı anlaşma dolayısıyla cezalandırmak için hazırlanmıştı. Başka bir görüş de Suudi Arabistan anlaşmasını, Onassis'in, Amerikalı mercilerden gördüğü muamelenin intikamını almak için tezgâhladığını savunuyordu.

Haber duyulunca ortalık Onassis'in hiç beklemediği bir şekilde çalkalanmıştı. Petrol şirketlerinin tepkisini «sanki dünyanın sonu gelmişti,» diye anlatıyordu. İstedikleri gibi ve istedikleri bayrak altında petrol taşımak serbest olmakta ısrar ediyorlardı. Onassis anlaşmasının Aramco'nun Suudi Arabistan'daki imtiyazlarının ihlâli olduğunu söyleyerek itiraz ediyorlardı. Amerikan petrol şirketlerinin çıkarı için birlikte «vahim endişeler» duymaktan söz ediliyordu. Bu kötü ortama biraz da yabancı düşmanlığı karışmıştı. Amerikalı görevlilerin petrol naklinin Batılılarla her zaman işbirliği yapmamış bir ülkenin (Arjantin'in) vatandaşlığına sonradan kabul edilmiş bir adama bağlı olması karşısında biraz endişeli olduğu söyleniyordu. Bir hükümet sözcüsü Onassis'in süper tankerlerinin eninde sonunda Aramco'nun yaşlarını dolduran gemilerinin yerini alması tehlikesini ortaya atıyordu. Açık açık sert karşı tedbirlerden, kötü akıbetlerden söz ediliyordu. Vaşington'da ve New York'da bir sürü rivayet dolaşıyordu. Bu rivayetlerden birine göre anlaşma kral tarafından imzalanmadığına göre hukukî değerden yoksundu. Başka bir rivayete göre de Kral Suud, Onassis'le yapılan anlaşmayı iptal ettiği takdirde Aramco'nun 100 milyon dolar (Suudi Arabistan'ın yıllık bütçesinin yarısı kadar bir para) ödemeğe hazırdı.

Almanlar'la ilgileniyordu; çünkü Onassis'in Suudi Arabistan bayrağı altında seyretmek üzere ayırdığı gemileri

inşa ediyorlardı. Bir aralık, Hitler'i desteklemiş olan dâhi Alman Maliyecisi Hjalmar Schacht Onassis'i, görmek üzere Paris'e gitti ve oradan da temasta olduğu şahıslarla anlaşmayı görüşmek üzere Orta Doğu'ya geçti. İyi haber alan Hamburg dergisi **Der Spiegel** durumu şu şekilde özetliyordu ve bunda da o kadar haksız değildi: «Onassis'in Araplar'a yaptığı cömertçe teklifler gittikçe büyüyen filosunu kiralamanın eskisi kadar kolay olmadığını ve adamın şimdi uzun vadeli anlaşmalar peşinde koştuğunu gösteriyor. Fakat Yunan armatörlerinin gücü ciddî bir tehlike karşısında değil. Amerikalılar'ın bu adamların kurnazlıkları ve hukukî ve diğer müdahaleler karşısındaki buluşlarıyla mücadele etmesi kolay olmayacak.»

Onassis havayı biraz sakinleştirmek istedi. Durumunu petrol şirketlerine anlattı. Suudi Arabistan'la yaptığı anlaşmanın petrolün ancak yüzde 10'unun bu yeni şirket tarafından, taşınmasına hak tanıdığını, ve bu iş için en fazla yirmi adet 15.000 ilâ 20.000 tonluk tanker kullanacağını izah etti. Fakat yıllardan beri ahenkli bir şekilde işbirliği yaptığı yöneticiler birden düşmanca bir hava takınmışlardı. Kavga yalnız Amerika'ya da inhisar etmiyordu. Biraz sonra İngiliz Avam Kamarası İngiliz deniz ticaret filosunun çıkarları adına yapılan protestolarla çınlıyordu. Ulaştırma Bakanı A.T. Lennox-Boyd (şimdi Merton Viskontu Boyd), anlaşmanın «normal ticarî usûllerin dışında çıkan ve değişiklik sağlayan,» bir anlaşma olduğu kanaatinde olan armatörleri «anlayışla dinleyeceklerini» vaadetti. İngiliz Deniz Ticaret Odası bunun altında İngiliz gemilerine ve başka bayraklar altında seyreden gemilere nayat hakkı bırakmamak tehlikesi yattığını iddia etti. Norveçliler ve Milletlerarası Deniz Ticaret Odası da kavgaya karıştı.

Tam bu sırada Onassis bir başka kötü haber daha aldı: Tina St. Moritz'de kayak yaparken bacağını kırmıştı. Telefonda, «Nasıl olduğunu ben de anlamadım?» diyordu. Aile ile ilgili işlerde ticarî işlerde olduğundan çok daha heyecanlanan Ari her şeyi bıraktı ve onun yanında olmak için uçağa atladı. Fakat, bütün kazaların onu bulduğunu boyun bükerek kabullenen Tina alçıda olan kırık ayağına rağmen kısa bir müddet sonra kalkmış dolaşabiliyordu. Ari ile beraber Londra'ya gitmekte ısrar etti. Oraya vardıklarında Suudi Arabistan meselesi tam mânasiyle ortalığı alt üst ediyordu. O gün çıkan **The Times** gazetesi Suudi Arabistan resmî gazetesine dayanarak, tartışma konusu olan anlaşmanın ayrıntılarını veriyordu. Bundan da anlaşılıyordu ki anlaşma ithalâtı taşımak üzere şilep ve hacıları Mekke'ye götürmek üzere yolcu servisi ihdasını da ön görüyordu.

Onassis hâlâ yangına körükle gidiyordu. Tutumu başka türlü anlatılamazdı. Suudi Arabistan'ı tekeline aldığı iddiasının saçma olduğunu söylüyordu. Şirketinin taşıyacağı petrolün miktarı çok önemliydi. Nadir politik konuşmalarından birini yaptı: «Şimdi dünyanın her ülkesinde siyasî ve iktisadî bağımsızlık rüzgârı esiyor,» diye ikaz etti. «Bunun bir sonucu olarak savaştan önce ticarî filosu olmayan ülkeler bugün böyle bir filo kurmak yolundalar. Dünyada mevcut ticaret filolarından gittikçe daha çok pay almağa devam edecekler.» Onassis Almanya'da inşa ettirdiği gemilerinden bahsetti: «Eğer İngiliz tersaneleri daha mâkul teslim tarihleri teklif etmiş olsalardı, bu gemilerin yüzde doksanı şimdi burada inşa edilirdi. Hem de daha ucuza çıkardı. Amerikan gemi maliyetleri İngilizler'inkinin iki misliydi. Fakat Ingilizler yeni sipariş alamayacak kadar doluydular. Gene o şakacı havaya girmişti: «Ben de biraz bu işlerin içindeyim,» dedi gazetecilerden

birine, «Yani dünyadaki ticaret filolarının yüzde sekseni benim,» diye ekledi. Monte Karlo'yla eğlence olsun diye meşgul olduğunu söyledi.

Eğlence dediği bu işin nasıl geliştiğine dair telefonla bir rapor aldı. Bu Monte Karlo'daki yeniden dekore edilmiş Kış Sporları Klübündeki yeni merkezinin açılış günüydü. «Neden mi gelmiyorum? Daha mühim işlerim var Londra'da.» Amerika'da karşılaştığı problemler neredeyse unutulmuştu. Bundan bahsedilince kendisinin yapabileceği bir şey olmadığını söyler gibi omuzlarını kaldırıyordu. Fakat kendisine on ikisi onun olmak üzere, 32 milyon değerinde yirmi dokuz gemiye el koyan Amerikan Baş Savcı Yardımcısı Warren Burger'e, bu gemileri Amerika hesabına işlettiği için şimdi «Amiral» dendiği söylenince çok hoşuna gitti. Amerika'daki takibat, Suudi Arabistan işi, Almanya'da inşa ettirdiği gemiler, Monte Karlo... Londra'ya gelmesinin sebebi bunların hiç biri değildi. Onassis acentasını ve Lloyd'u görmeğe gelmişti. Çünkü birazdan daha dramatik bir şekilde anlaşılacağı gibi, hâlâ dünyanın en büyük balina avlama filosunu işletiyordu.

Asıl görüşmek istediği Peru'nun, Ekuador'un ve Şili'nin Pasifik sahillerinde, ekvator suları arasında akan Humboldt Akıntısında yüzen balinaların yabancı filoları tarafından avlanmasını engellemesi tehlikesiydi. (Rusya'nın on iki mil'i dışında) üç dört mil olan kara sularını iki yüz mile çıkaran bu rezilâne teşebbüs karşısında Lloyd'un tepkisi neydi? Bu keyfî kararı Amerika ve İngiltere sert bir şekilde protesto etmişti. Anlaşılan Perulular durumu anlamış ve projeyi rafa kaldırmıştı. Fakat Onassis emin olmak istiyordu. Primi ne olursa olsun bütün gemileri tam olarak sigorta edilmeliydiler. Lloyd'un uzmanları mükteşep haklar için bir tehlikenin söz konusu olamayacağı kanaatındaydı. Onassis'e her zamanki tam sigorta formü-

lünü uygulamayı teklif ettiler. Balina filosunun sigorta değeri 5 milyon Sterlindi.

Formalitelerin tamamlanması işini acentasına bırakan Ari Onassis Tina'yı koluna alarak ilkbahar güneşinden yararlanmak için Rivyera'ya gitti. Prens Rainier Monte Karlo'nun geleceği için kendisi kadar para yatırmış olan adamın dönüşünü heyecanla bekliyordu. SBM'in 550.000 hissesini portföylerine koymuş olan Onassis şirketleri kontrolü tamamen ele geçirmişti. Buna rağmen o, Prens Rainier'yi memnun eden bir sürpriz yapmış ve Rainier'yi elinden tutarak gençlik çağının bocalamalarından kurtaran, onun sırdaşı ve özel emvalinin yöneticisi olan Pierre Rey'in Şirketin İdare Meclisi Reisi olmasını telkif etmişti. Onassis'in bir adamı, Charles Simon da müdür tayin edildi. SMB'in idaresi bu iki adamın elinde olacaktı. Fakat önemli konular Prens'le Aristo Onassis arasında görüşülerek karara bağlanacaktı.

Hemen her şeyin rahat bir şekilde konuşulabileceği bir parti düzenlemeği kararlaştırdılar. Buluşma yeri olarak Paris Otelini seçtiler. Şeklen Onassis davet sahibi olacaktı. Onassis böyle bir partinin karşıdaki Casino kadar Monte Karlo efsanesinde payı olan bu otel için iyi bir reklâm olacağı kanaatindeydi. Tina çok tatlı bir davet sahibiydi. Kahve içme safhası gelip de Onassis ve Rainier iş konuşmağa başlayıncaya kadar sohbet de tatlıydı. Şundan bundan bahsediliyordu. İki adam iş konuşmağa başladı. Monte Krlo'nun geleceğini, daha çok sayıda turist çekmenin çarelerini görüştüler. Fakat o akşam en çok üzerinde durdukları konu içinde bulundukları oteldi. Jean Broç, savaştan önce ilk defa Monte Karlo'ya geldiğinde Onassis'e hizmet eden ve bir gün önce otelin idaresini kendisine tevdi ettiği insan da münasip bir mesafede durmuş yemeğin son safhasına nezaret ediyordu. Jean Broç

yeni müdürdü ve dünyanın en önde gelen otelcilerinden olma yolundaydı. Prens'le, iş âleminin prensinin kahve ve brandy içerek konuştuğu konular ertesi gün Jean Broc'a melodi gibi güzel gelecekti.

Derlek ki Onassis bir şeye şöyle bir baksın ,o şey hemen iki misli büyür. Paris Otelinin durumu da böyle olmuştu. O akşam Prens'e otele dört kat ilâve ederek büyüteceğini söyledi. Her katı dünyanın en meşhur dekoratörlerinden biri dekore edecekti. İstediklerini yapmakta onları serbest bırakacaktı. Her kat için bir milyon dolardan dört milyon dolar vermeğe hazırdı. Nitekim öyle yaptı. İş tamamlandığında maliyet, hesap ettiklerinin neredeyse iki misline çıkmıştı. Prens ve Onassis hemen ayrıntıları konuşmağa başladı. Fakat bu yaptıkları bir sürü görüşmeden ilkiydi. Onassis Prens'i devamlı olarak haberdar etmek istiyordu. Onassis büyük düşüncelerini parlak ifadelerle anlattı. Rainier bu düşünceler ve Croe şatosunun üstü açılan salonu gibi üstü açılan alamınüt yemek kısmı hakkında söyledikleri karşısında hayran oldu. Bu kısım XIV Louis modelinde tefriş edilecekti.

O zaman kaybetmeyen bir insandı. Ertesi sabah planların hazırlanmasını, ışıklandırma ve dekorasyon işlerinin ayrıntılarının geliştirilmesini, kullanılacak malzeme nümunelerinin alınmasını ve Prensin tasvibine sunulmasını emretti. Bu iki adam ne vakit karşılaşsalar veya telefonla konuşsalar hep aynı konuya dönüyorlardı. Bazıları Monako Kralıyla efsanevî Yunanlı'nın milyonluk işler konuştuklarını sanırdı. Bir bakıma da öyleydi. Fakat birisi bir kulak misafiri olsa onların perdelerin renginden bahsettiklerini işitirdi. Onassis için bu gibi sıradan işlerle meşgul olma istisnaî bir şeydi ve zaman zaman konu dağılınca, hemen gemilerden bahsetmeğe başlardı. Hattâ Yahudiler'den söz ettikleri zaman bile. Yahudiler ve denizcilik? Bir gün

sormuştu! Başarılı bir Yahudi armatör var mıdır? Hemen verilen cevap «Ellerman... Büyük İngiliz armatörü.» Onassis, «Ama o yarı yarıya Yahudi'ydi. Aslında Alman sayılır.» «Ya Nuh? »Onassis kabul etti, «Eh bunda haklı olduğun bir taraf var. Yalnız o da tekel kurmuştu!»

Onassis'in bu tür konuşmaları hemen Rivyera sosyetesinde dedikodu konusu oluyordu. Herkes ondan bahsediyor, herkes onunla tanışmak istiyordu. Onunla karşılaşan ve bu hayatı Onassis hakkında doğru teşhis edilmiş bir gazeteci görüşü haline getirenlerden bir tanesi de Randolph Churchill'le tanıştıran ve bu suretle enteresan bir ilişkinin kurulmasını sağlayan Randolph'tu. Onassis her yerde görülüyor, «Sen Monte Karlo'ya» havasını veriyor ve her hafta yeni bir fikir döktürüyordu. (Bunlardan bir tanesi de denize giren «yosmaların» ayağını korumak için, denizin dibini beton kaplatmaktı.) Olympic Maritime şirketinin Ostende caddesindeki yeni binası milletlerarası işlerinin merkezi haline gelmişti. Nico Konialides'in çeşitli şirketleri yönettiği Montevideo'dan raporlar geliyordu; New York avukatları göz nuru döktükleri davayla ilgili en son haberlerle telefonda bekliyorlardı; Hamburg'dan Reiter 1954-55 mevsimi için bakıma girmiş bailna filosu hakkında ayrıntılı bilgi gönderiyordu ve Nico Cokkinis Almanya'da uygulanan diğer projeler, özellikle Onassis'in en son ve dünyanın en büyük tankeri, Almanlar'ın ifadesiyle «**Güzel Tina Onassis**'in kardeşi» **Baunummer 883** ile ilgili olarak arıyordu. 1953 Ağustos'unda tezgâha konmuş olan bu tankerin bir kaç haftaya kadar denize inmesi gerekiyordu.

Herkes tanker sahibinin gemiyi küçük oğluna atfen **Aleksander Onassis** diye adlandıracağını biliyordu, fakat tersaneye kesin talimat gelmemişti. Anlaşılmayan bir taraf daha vardı. Başlangıçta geminin 45.000 tonluk bir tan-

ker olması düşünülmüştü, fakat Onassis daha büyük tonajda olmasını teklif etmişti. Çekingen petrol şirketlerine aldırmıyor, 100.000 ton, 200.000 ton hattâ 250.000 ton diye düşünüyordu. **Baunummer 883'e** gelince bir iki bin ton ilâvesi onu dünyanın en büyük tankeri halıne getirecekti ve bu vesileyle tanker yarışında bacanağı Niarchos'u geçecekti. Howaldt-Hamburg'daki tezgâhı üzerinde kule gibi yükselen gemiyle iftihar eden Almanlar bu geminin hiç bir eşi olmadığını, 46.500 tonluk olduğunu, 29 tankı sayesinde şimdiye kadar hiç bir tankerin taşıyamadığı kadar çok petrol taşıyabileceğini söylüyordu. Tayfaların kaldığı kısım **Tina Onassis'**tekiler kadar rahattı. Tanker sahibinin dairesi ise Pinnau tarafından hazırlanmıştı ve «son derece lükstü.» Başka nasıl olabilirdi ki?

İşler bu safhadayken ancak en yakınları bu yeni Onassis devinin onun çok münakaşa edilen o muhataralı işiyle ilgili olduğunu ve Suudi Arabistan anlaşmasının petrol şirketlerine bağlı olmayan bir tankeri öngördüğünü tahmin edebilirdi. Onassis, içinden, Aleksander'in yerini Suudi Arabistan Kralına bırakmağa razı olmasını temenni etti ve **Baunummer 883'**ün adını **El Malik Suud-ül-evvel** olarak tesbit etti. Sonunda bu sırrı Hamburg'a tevdi etti ve Suudi Arabistan ileri gelenlerinin ve Kralın temsilcilerinin iştirak edeceği bir tören tertip etmekte olduğunu bildirdi. Böyle bir şey Howaldt camiası için bulunmaz nimetti. Artık Onassis Almanya'ya o kadar bulaşmıştı ki, gemi inşa endüstrisinde bir hisseye sahip olmanın iyi olacağını düşündü. Howaldt-Hamburg ve Howaldt-Kiel'i satın almak için görüşmeler yaptı. Fakat sonuç vermedi. Alman basını durumu yazdı. Fakat Alman İktisat ve Maliye Bakanlıkları bir bildiri yayınlayarak, Howaldt tesislerinin el değiştiremeyeceğini beyân etti. Bunun yerine Howaldt-

Kiel ile devlet kontrolü altında olan Deutsche Werft'in birleştirilmesi düşünülüyordu.

Bu arada Hamburg'a gelişi bu hikâyeleri yeniden canlandırdı, fakat **Al Malik**'in denize indirilme törenine gelmek zorundaydı. Kral Suud'un Hamburg'da toplanan delegasyonuyla buluştu. Başlarında Şeyh Muhammed Ali Rıza vardı. Denize indirme sırasında kullanılan geleneksel şampanya yerine Mekke'nin yakınında çıkan zemzem suyundan getirmişlerdi. Kırık ayağı hâlâ alçıda olan Tina göz alıcı bir giriş yaptı. İki görevli kadını tören yerine sanki bir taht üzerinde getirdi. Seyretmek için yüz bin kişi gelmişti. Bu **Tina Onassis**'in denize indirilmesi sırasında gelenlerden daha çoktu. Fakat geleneksel formalitelerin neredeyse vaz geçilmesine sebeb olan ara olaydan hemen hemen kimsenin haberi olmadı. Suudi Arabistanlılar'ın kutsal suyu ihtiva eden şişeyi geminin gövdesine çarpacak bir kadın bulamayacakları son anda anlaşılmıştı. Çünkü onların anlayışına göre kadınların yaşmak örtünmeleri ve umuma açık olaylarda yer almamaları gerekiyordu. Her zamanki gibi son dakikada bir çıkış yolu bulan gene Onassis olmuştu. Bu görevin gerçek bir prensese — bir Alman diplomatının karısı olan Prenses Ann Marie von Bismarck'a — tevdi edilmesini teklif edince Araplar İslâmiyete has ön yargılarını içlerine attılar ve seremoniye iştiraka karar verdiler.

Prenses görevini yapmağa hazırdı, fakat kutsal suyu geminin gövdesine fırlatınca şişe kırılmadı. Çünkü su şişeye köpüklü bir sıvı olan şampanya kadar bir basınç yapmıyordu. Çok sıkıcı bir durum çıkmıştı. Bir daha denedi fakat şişe bu sefer de çiçeklere takıldı ve gene kırılmakta inad etti. Araplar surat astı. Geminin bir kadın tarafından denize indirilmesine razı olduklarına pişman görünüyorlardı. Bu durum hayra alâmet değildi. Üçüncü se-

ferde şişe kırıldı ve her şey yeniden düzeldi, çünkü Araplar üçe kutsal bir değer tanırlar. Muhammed Ali Rıza da memnundu, hattâ Hamburg Belediye Başkanının, endüstri ve maliye alanlarında veya sadece toplum hayatında önde gelen Almanlar'ın önünde Prenses'le birlikte bir resim çıkartmağa razı oldu. Geleceği şüpheli de olsa **Al Malik** denize indirilmişti.

Hiç boş durmayan veya **Time** dergisinin ifadesiyle «dibinin midye tutmasına meydan vermeyen» bir adam olan Ari'yi Almanya'da bir başka hoş bir görev bekliyordu. Yanında Tina, çocuklar, kız kardeş Merope, enişte si Konialides, Nico Cokkinis ve Reiter olduğu hade deniz yoluyla Kiel'e gitti. Orada **Christina** ilk deneme seferini yapmak üzere hazır bekliyordu. Yolda yeni tankerlerinden birinin, 20.000 tonluk **Olympic Valley**'nin denize indirilisini gördüler, gene 20.000 tonluk bir tanker olan **Olympic Breeze** indirilmek üzereydi, onun için de Bremen'e bir kutlama mesajı gönderdi. Bunlar filosunun doksan altıncı ve doksan yedinci gemileriydi. Sonra bütün grubuyla birlikte Almanlar'ın daha tersaneyi terketmeden büyük bir coşkunlukla «efsanevî hayal gemisi» adını verdikleri **Christina**'ya bindiler. Geminin zarif hatlarını ve karakteristik bir şekilde hafif eğik, bej renkle bacasını hayranlıkla seyretmek üzere burada da büyük bir kalabalık toplanmıştı. Bu sefer de Almanlar'ın sevincinin senbolik bir tarafı vardı. Geminin yapımına veya techizatına veya tefrişine katılmış bulunan her bölgeden temsilciler gelmiş. Almanlar'ın bu barışçı girişimini neş'eyle selâmlıyordu. Sanki «Artık denizaltı yapmak yok! Artık savaş gemisi yapmak yok! diye sesleniyorlardı. Adolf Westphal ve Pinnau gemi sahibini gemide karşıladılar. Onassis hepsi Alman olan kırkbeş kişilik mürettebatın başına kaptan olarak getirdiği eski Alman deniz subayı Herr Fritz Tiedeman'ın elini sıktı.

Hafif yağmura rağmen bu insanı heyecanlandıran bir olaydı. Ari ve Tina planlarıyla çok zarif bir eser meydana getirmiş oldukları için sevinçten uçuyordu. Bilhassa duvarları meşe kaplı, kalın kirişli tavanı olan oturma odası başarılı bir dekorasyon örneğiydi. Çocuklar oyun odasına bayılmışlardı ve esrarlı bir güzelliği olan böyle bir gemide oturacaklarını düşündükçe heyecanlanıyorlardı. **Christina**'nın telsiz telefonunu ilk defa kullanan Onassis basının sorularına «son derece memnun oldum» cevabını verdi.

Christina'da son çalışmalar yapıldığı ve **Al Malik Suud-ül-Evvel**'in henüz sefere çıkmadığı bir sırada Onassis iki bin mil öteye, büyük tankerin ismini taşıdığı kralın memleketine gitmişti. Tina ve Ari Kralın misafiri olarak Riyad şehrinin dışında bir villaya yerleştirildiler. Fakat Tina, kocası Şeyh Al Süleyman ve Şeyh Muhammed Ali Rıza ile kapanıp iş görüşürken Kralın dört karısının misafiri olarak çay içmek için saraya davet edildi. Bu Batılı ziyaretçilere yapılan nadir iltifatlardandı. Fakat kadının Mekke'yi ziyaret etme arzusunun yerine getirilmesi mümkün olmadı. Müslüman olmayan birinin üstelik te bir kadının kutsal yerlere yirmi milden daha fazla yaklaşıp ayak basması yasaktı. Ari Kral tarafından kabul edildi. Kendisine kını altından yapılmış iki kılıç hediye edildi, daha sonra da çocuklara hediye olarak iki Arap midillisi gönderildi. Riyad ve Cidde'deki konuşmalarında Onassis Arap iş arkadaşlarına yaptıkları anlaşmanın çok sert bir muhalefetle karşılaştığını, şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde anlattı. Fakat iki taraf da fırtınanın az sonra geçeceğini ve petrol şirketlerinin uzun vadede kaçınılmaz olan bir gelişmeye boyun eğeceğini kabul ediyor ve bu projenin gerçekleşmesini istiyordu. Onassis bu sayede gemilerinin büyük bir kısmına devamlı bir şekilde iş bulmuş olduğunu

düşünüyordu. Araplar da Aramco'yla yaptıkları anlaşmanın bir tarafına sıkıştırılmış olan ve kendi filolarını kurdukları zaman petrol taşıma hakkını Araplar'a tanıyan maddeyi gösteriyorlardı. Araplar'ın aracısı olan Spyridon Catapodis'in mihmandarlığıyla Ari ve Tina petrol tesislerini gezdi. Çölde arabayla dolaşıp görülecek yerleri gördüler. İş bakımından yüklü olmasına rağmen uyarıcı ve zevkli bir geziydi bu. Onassis'in bütün gezileri gibi yüklü, hareketli ve kısaydı. Ayrılırken, kısa bir süre sonra oraya yeniden gelmeği vaad etti.

Nereye gitse, ne yapsa hep bu Suudi Arabistan işi karşısına çıkıyor ve işini bozuyordu. Projenin kendisi büyüktü, fakat büsbütün izâm ediliyordu. Gazetelerin yazdığına göre — Zaten artık Onassis ne yapsa, hattâ yapmasa gazeteler yazıyordu, — Ingiliz himayesi altındaki Kuveyt, Venezuella, Irak ve İran Onassis'in petrol taşıma işinde kendi filosuna tanınacak belirli bazı imtiyazlara karşılık çok büyük komisyonlar verme teklifini reddetmişlerdi. Büyük ticarî işlerin tamamlayıcı stratejisi olarak rivayet taarruzu iyice işliyordu. Petrolcular gittikçe daha mütecaviz oluyorlar ve bu projeyi ezmek için itibarlı müesseseleri bile seferber ediyorlardı. OEEC'nin Deniz Nakliye Komitesinin bir heyeti Suudi Arabistan anlaşmasının kesinlikle değişiklik yaratan bir anlaşma olduğu sonucuna vardı. Onassis savunma babında herkesin menfaatine olarak navlun ücretlerinin delice oynamasını önleyecek milletlerarası bir tanker piyasası kurmağa çalıştığını iddia ediyordu. Ne Aramco, ne de Amerikan Dışişleri Bakanlığı yumuşuyordu.

Cepheden yapılan hücumlara karşı kendisini savunmağa çalıştığı sırada, Onassis «arkadan vurma» saydığı bir başka oyuna kurban gitti. Spyridon Catapodis onu Güney Fransa'da kıstırmağa çalışıyordu. Herkesin içinde

olaylar çıkarıyor, büyük maddî taleplerde bulunuyordu. Onassis bu talepleri reddedince, Catapodis büyük bir tazminat dâvası açmak üzere bir sürü avukat tuttu. Kendisi armatör ve gemi acentesi olarak tanıtıp Nis'deki İngiliz Konsolosluğuna yazılı olarak yemin tahtında bir ifade verdi. Aynı zamanda aynı şeyi Amerika'da da yaptı. Onassis ile Suudi Arabistan arasındaki anlaşmanın yapılmasına kendisinin tavassut ettiğini ve sonunda Onassis'in yalnız Arap şeyhlere bir milyon dolardan fazla bir rüşvet vermekle yetindiğini ifade etti. Onassis'in temsilcisi olarak hareket ettiğini bu bakımdan kendisinin de bir milyon doları hakkettiğini söylüyordu. Her tarafa çamur bulaştırıyordu. Gerek verdiği yazılı ifade, gerekse birlikte verdiği belgeler Suudi Arabistan Ticaret Bakanı Muhammed Ali Rıza'ya 125.000 sterlin verdiğini Onassis'in gemilerini sözde vergiden muaf tutan Maliye Bakanı Şehy El Süleyman'a da 100.000 sterlin vermeği vaad ettiğini iddia ediyordu. Bir 75.000 sterlin de sözde Kralın çevresindekilere gitmişti.

İş bununla bitmiyordu. Catapodis'e inanılacak olursa, Muhammed Ali Rıza'ya bu anlaşma gereğince nakledilen petrolden ton başına 6 peni (yılda minimun 50.000 Sterlin olarak garanti edilmişti), ve Suudi Arabistan limanlarından çıkacak olan her Onassis gemisi için de sabit olarak 100 Sterlin verilmesi vaad edilmişti. Bakanın ölümü halinde bu para aynı şekilde varislerine verilecekti. Bu yazılı ifade Onassis'e azamî zararı verecek şekilde iğneleyici sözlerle de süslenmişti. Sözde Onassis kendisinden Suudi Arabistan'ın tabiî kaynaklarının gelişmesinde çok önemli bir rol oynaması beklendiğini söylemiş, bu onu «dünyanın en kudretli adamı» yapacakmış. Suyu daha da bulandırmak için başka iddialar da ileri sürülüyordu. Catapodis'e göre sözde Onassis ile Araplar arasındaki an-

laşma tam imzalanacağı ve dolayısıyla komisyonların ve rüşvetlerin verileceği sırada, kendisini ve şeyhleri atlatıp Kral'la şahsen işi bitirmek üzere Onassis Hjalmar Schacht'ı tutmuştu. Ancak Catapodis'in şiddetli itirazı üzerine ilk usûle dönmeğe razı olmuştu.

İddia öyleydi ki Onassis ilk defa olarak söyleyecek kelime bulamamıştı. Fakat hemen kendisini toparladı. Bütün iddiaları şüpheye yer bırakmayacak şekilde reddetti. Hücumlarının asıl hedefi Catapodis bile değil, bu işi çıkardığından emin olduğu adamdı. O bu adamın ismini o zaman da, ondan sonra da, belki yüz defa açık açık söylemişti, fakat ceza kanunu onun söylediğinin yazılmasına imkân vermemektedir. Çok geçmeden, Onassis'in aleyhine dâva açılmasıyla ilgili evrakın fotokopilerinden ibaret kalın bir dosya New York'un belli başlı gazetelerine ulaşmıştı. Finans ve sigorta müesseselerinin, petrol şirketlerinin yöneticileri bu suretleri çalışma masalarının üzerinde buluyorlardı. Onassis'i iyi tanıyanlar, «ona olan güvenini kaybetmemişti ama bir çok insan bu hikâyeye **Esquire** dergisinin ifadesiyle, «Onassis'in çalışma tarzını gösteren tipik bir entrika ve esrar havası» diye bakıyordu. New York'un çok okunan **Journal of Commerce** adlı gazetesi, diğer bir çok gazeteler gibi meseleye büyük yer ayırıyordu. Onassis bütün bunların hedefinin kendisi aleyhinde bir hava yaratmak olduğu kanaatındaydı.

İthamları dünyanın her tarafındaki denizcilik ve petrol çevrelerinde konuşulduğu bir sırada, görüşmelere başından beri iştirak etmiş olan Ali Rıza haksızlığa uğrayan kardeşi Muhammed'i ve Onassis'i savunmak üzere konuştu ve büyük bir kesinlikle «Yemin ederim ki böyle bir ödeme olmamıştır,» dedi. «Bay Onassis teklifini doğrudan doğruya hükûmete yapmıştır. Diyelim ki iki, hatta üç bakana rüşvet vermiştir. Anlaşmanın gene bütün kabine ta-

rafından tasdiki gerekiyordu. Onassis bakanların her birine birer milyon dolar veremezdi.» Bu safhada Onassis de New York'a geldi. Gazete muhabirlerine «İddialar tamamen asılsızdır,» dedi. Catapodis'in «İş takipçisi» olduğunu biliyordu. Fakat ona bir görüşmede kendisini temsil yetkisini vermemişti. Doğru veya yanlış olsun bu çirkef sıçratmanın açıklanmış olması Onassis'in itibarını düzeltilemeyecek bir şekilde sarsabilirdi. Fakat o sırada olaylar birdenbire hiç beklenmedik bir şekilde gelişti. Amerika'da Onassis'in avukatları Catapodis'in de Onassis'in de Amerikan vatandaşı olmadığını söyleyerek dâvaya karşı çıktılar ve mahkeme görevsizlik kararı aldı.

Fakat Fransa'da tahkikatı yürüten hakimler kendilerini dâvaya bakmakla yükümlü hissettiler ve Catapodis'in iddialarının dayanağı olan Catapodis-Onassis anlaşmasını görmek istediler. Fakat Catapodis hayatî önemi olan bu belgeyi ibraz edebilecek durumda değildi. Anlaşmanın en ince ayrıntıları gösterecek şekilde hazırlanmış olduğunu ve Onassis tarafından imzalandığını, fakat sonra bir daha baktığında imzanın uçup kaybolan bir mürekkeple yazılmış olduğunu farkettiğini söyledi. İmza kaybolmuştu. Onassis'e gidip yeniden imzalamasını istemişti, fakat Onassis kontratı almış ve ertesi gün ükendisine yeni bir tane göndermeyi vaadetmişti. Fakat göndermemişti. Üstelik, Catapodis ilâve ediyordu, aynı şey Muhammed Ali Rıza'nın da başına gelmişti, o da kendi kontratındaki imzanın silinmeğe başladığını farketmişti. Fakat sözde Catapodis'in yapamadığını Ali Rıza başarmış ve daha sabit bir mürekkeple imzalanmış bir mukavele alabilmişti. Bu aklı başında bir hakimin kabul edemeyeceği bir iddiaydı. Catapodis'in açtığı dâva düştü. Kendisinden yorum istendiğinde, Onassis keyifli keyifli gülmüş ve «Ne sandınız... cebimde uçan mürekkepli bir kalemle mi dolaşıyorum?»

BÖLÜM 13

United Press'in Monte Karlo kaynaklı haberinin başlığı «Onassis'in balinacıları Peru'ya meydan okuyor,» diyordu. Denizciler, diplomatlar, sigortacılar Onassis'in 1954 Ağustosunda tamir ve bakımdan sonra Kiel'den yola çıkan ve hepsi Panama bayrağı taşıyan, en önde **Olympic Challenger,** onun arkasından on iki avcı gemisi olduğu halde denize açılan balina filosunu, dramatik olayların olmasından çekinerek takibediyordu. Ayın sonunda Antartika'ya gitmek üzere yola çıkan filo Panama Kanalını geçip Pasifik'e çıkmıştı. Monte Karlo'dan Onassis'in açıkladığına göre kararları üreme mevsiminden sonra kuzey Pasifik'ten Güney Pasifik'e giderken balinaların takip ettikleri yolun dışında, Güney Amerika'nın batı sahilinde döllenmiş balina avlamaktı. Görünüşe göre filo Peru donanmasıyla karşılaşacak ve iki taraf da son kozlarını kullanacaktı.

Durum o kadar ümit verici değildi. Peru Başkanı ve hükûmet Onassis'in Vaşington tarafından mahkemeye verilmiş olduğunu, büyük petrol şirketleriyle ihtilâf halinde olduğundan yoksun bulunduğunu düşünerek durumunun sallantıda olduğunu kabul ediyordu. **Olympic Challen-**

ger gemisi Peru'nun kara sularını iki yüz mile çıkartma kararına meydan okuyacak bir durumda değildi. Peru saldırgan, kavgacı bir hava içindeydi. Peru basını «korsanların» Güney Amerika'nın Pasifik sahillerinde döllenmiş balina avlanmalarına hiç bir şekilde izin verilmeyeceğini yazıyordu. Liman'da çıkan **Nacion** gazetesi «Balina korsanı Onassis bizim millî egemenliğimizi tanımamakta ısrar ediyor,» diyordu. «Buna göz yumulamaz. Eğer hâlâ ısrar ederse bunun hesabını vermeli, gemileri müsadere edilmelidir!» Şili ve Ekvator'da da aynı hava esiyordu. Bazıları tehditleri ciddiye alıyordu. Norveçli bir kuruluş o bölgede döllenmiş balina avlanma plânlarını iptal etmişti. Fakat Onassis öyle sinecek adam değildi, mamafih şimdilik fevrî hareket etmemeği tercih ediyordu.

Onassis'in Alsterweg'de yeni satın alınmış ve yeniden inşa edilmiş bir villâya yerleşmiş olan Olympic Balinacılık Şirketinin bulunduğu Hamburg'da kendisinin Almanya temsilcisi Reiter'in görevi geminin bin beş yüz kişilik mürettebatının Pasifik'te başlaması muhtemel olan savaş haberleriyle telâşa düşmüş olan dost ve akrabalarını teskin etmekti. Reiter Onassis'in şimdilik iki yüz millik kara suları içinde avlanma emri verdiğini söylüyordu. Ve hattâ Panama'nın ileri gelen ailelerinden birine mensup olan ve İngiliz Prima Balerina Margo Fonteyn'in kocası ve Onassis'in sarsılmaz dostu avukat Roberto Arias'dan Panama Hükûmeti'nin kendisinin durumunu savunmak üzere müdahale etmesini istemişti. Bir süre sonra Onassis Monte Karlo'dan şunu bildiriyordu: «İki yüz millik sınır meselesi Panama ile Peru arasında görüşülmektedir. Gemiler Panama bayrağı taşıdığından Panama Hükûmeti bu görüşmelere girişmiştir.» Monte Karlo'daki Onassis teşkilâtının önde gelen liderlerinden olan Costa Vlassopulo şunu ilâve ediyordu: «Balina filosu Panama Hükûmeti'nin tasvibi-

ni alıncaya kadar iddia edilen sınırdan içeri girmeyecektir.» Bu arada Peru, Ekvator ve Şili kabahati Panama'nın üzerine yıkıyordu ve balina filosu konusunu sert bir dille kınıyordu. Panama bu iddiayı «hukukî mesnetten yoksun» buluyordu. Amerika Dışişleri Bakanlığının Hukuk Müşaviri de buna benzer bir ifade kullanmıştı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu da ilk toplantısında karasuları meselesini görüşmeğe karar vermişti.

Bu arada Pasifikte Kaptan Wilhelm Reichert **Olympic Challenger**'i ve bir düzine avcı gemisini iki yüz millik hududun iyice dışında tutuyordu. Fakat diplomatik görüşmeler eile tutulur bir sonuç vermeyince Onassis'in sabrı tükenmeğe başladı. Atina'ya yaptığı kısa bir ziyaret esnasında Peru'yu sert bir şekilde eleştirdi ve iki yüz millik hukuk dışı sınırı tanımamasının da pekâlâ mümkün olduğunu söyledi. Buhranın had safhasında olduğu bir sırada New York'a gitti. Bazı hasımları orada pişmiş aşa su katıyordu. Aralarında Suudi Arabistan macerasının tanker endüstrisi için «iyi bir şey olmadığını» söyleyen bacanağı Stavros Niarchos da vardı. Niarchos'un sözcüsü Onassis'i bu vesileyle «gül bahçesinde bir diken,» diye anlatıyordu. Onassis, haklı olarak, bunu affetmemişti. Bu havada Onassis'in temsilcileriyle Denizcilik Komisyonu ve diğer Amerikan mercileri arasındaki görüşmeler de pek fazla ilerlemiyordu. Ama durum sıkışınca Onassis daima mücadeleye hazırdı.

Balina işi gittikçe kötüleşiyordu. **Aguirre** ve **Rodriguez** adlı iki Peru savaş gemisi yaklaşmakta olan Onassis filosunu durdurmak üzere Lima'dan kuzey istikametinde yola çıktı. Ekvator «kendi kara sularını korumak üzere, «sahil muhafaza gemileri göndermişti. İki yüz mil sınırının çok ötesinde olmasına rağmen **Olympic Challenger** güneye,

Peru savaş gemileri de kuzeye doğru yol alıyordu. İki hasım taraf birbirine çarpacak bir rota izliyordu. Bu sırada olayları Claridge'deki dairesinden takibeden Onassis karşılaşmanın olmayacağından emindi, fakat filonun Alman gemicilerinin eşleri ve akrabaları daha kötü bir akıbetten korktuğundan Hamburg'da heyecan artıyordu.

Reiter ve adamları halkı teskine çalıştıkları ve basına her şeyin yolunda gittiğini söyledikleri sırada Alman gazete muhabirleri (Onassis, «Basının neler yapabileceğini bu olayda görmek mümkündür,» demişti.) «Peru'nun diöfü görüldü,» konulu bir yazı yazdılar. Güney Amerikalılar hakkında ağır terimler kullanan makalede **Olympic Challenger**'i durdurmağa cesaret edemiyecekleri söyleniyordu. Bir kaç saat sonra bu harekâtımız yazı, Başkan Odria'nın ve hükûmet mensuplarının çoğunun ve ileri gelen askerlerin Deniz Kuvvetleri Bakanının evinde bir kokteyl için toplanmış olduğu Lima'da bir akşam gazetesinde yayınlanmıştı. Bol bol içki içiliyordu. Herkes neşeliydi. Tam bu sırada bir Amiral gazeteyi elinde sallayarak Odria'ya yaklaştı: «Sayın Başkan,» dedi, «Şuna bakınız! Memleketin şerefi söz konusu oluyor!» Başkan Odria Hamburg mahreçli haberi okudu. Bütün ciddiyetiyle Onassis filosuna hücum edilme emrini verdi.

15 Kasım, 1954 Pazartesi günü geç vakitlerde Reiter Hamburg'da Tarantela Barında içki içiyordu. Tam bu sırada bir gazeteci kendisini aramış ve orada bulmuştu. Kendisine Peru Deniz ve Hava Kuvvetleri'nin Onassis filosuna karşı harekete geçtiğini bildiren ajans haberini gösterdi. Bu esnada **Olympic Challenger**'in mevkiinin sahilden 380 mil uzakta olduğunu tesbit eden Kaptan Reichert tehlikeli bir durumun ortaya çıktığından hâlâ haberi yoktu. Bazı avcılarla radyo teması kurması mümkün olmamıştı,

fakat bunlar da her halde sağa sola gitmişlerdi ve çok geçmeden mevkilerini bildireceklerdi. Bundan eminsiniz. Kendilerinden haber alınmayan bu gemilerden ikisi, her biri 1.200 tonluk olan **Olympic Victory** ve **Olympic Lightning**, Punta de Aguja'nın açıklarında iki yüz millik hudut üzerinde seyrediyordu ki gemilerin Norveçli kaptanları birden ufukta iki savaş gemisi gördü. Hızla üzerlerine doğru yaklaşan gemilerin **Aquirre** ve **Rodriguez** adlı iki Peru destroyer'i olduğunu farketti. Perulular'ın niyetinin ne olduğu konusundaki tereddütleri uzun sürmedi.

Savaş gemilerinden bayrakla verilen işaret avcılara teslim olmalarını ve mürettebatın direnmemesini emrediyordu. Perulu bir grup gemilere çıktı. Mürettebat savaş gemilerine götürüldü ve balina gemileri Paita'ya doğru yöneltildi. Aynı sırada **Castilla** adlı bir başka destroyeri ve üç fırkateyn Callao limanından hareket etti ve Talera limanının kırk mil daha güneyinde, diğer Onassis avcılarını durdurmağa teşebbüs etti. Peru Hava Kuvvetleri de boş durmuyordu. Balina zıpkını dışında silâhı olmayan düşmana karşı harekete geçen uçaklardan biri **Olympic Challenger**'i gördü ve büyük işleme gemisinin üzerinde tehdit edici bir şekilde dönmeğe başladı. Kaptan Reicher Alman şilebi **Quartole** tarafından alınan ve Hamburg'a yollanan bir imdat mesajı gönderdi. Sonra **Challenger'deki** Panama'lı iki balina uzmanı, Senor Adolfo Quelquejeu ve Antonio İsaza kendi hükûmetlerine haber saldı: «Güney Amerika sahilinden 380 mil uzakta Peru Hava Kuvvetlerine mensup bir uçağın saldırısına uğradık. Uçak hâlâ üzerimizde uçmakta. Henüz bir hasar yok.»

Bu mesajlar gönderildikten biraz sonra **Challenger** Aquirre'den teslim olmasını emreden bir mesaj aldı. Fakat Reichert daha cevap veremeden, beş, altı bomba — kaç

tane olduğundan emin değildi — yağmağa başladı. Bir tanesi o kadar yakına düştü ki parçalar gemi teknesinde hasar yaptı. Bu sefer Reichert bir ikinci mesaj daha göndererek gemi sahibine geminin hasar gördüğünü bildirdi. Şüphe yok ki direnmek beyhudeydi. Gemideki 280 kişinin hayatı söz konusuydu. Birinci sınıf tayfasıyla **Olympic Challenger** Balata'ya doğru yola çıkınca yüz mil ötede bir başka dram oynanıyordu. 32.000 tonluk Onassis tankeri **Olympic Splendor, Olympic Challenger**'in işlediği yağın bir kısmını almak üzere oldukça uzakta beklediği sırada, Peru sınırlarının çok uzağında, Peru uçağı tarafından bombalandı. Filonun hâlâ yakalanmamış olan gemileri Hamburg'dan ve Monte Karlo'dan mümkün olduğu kadar sür'atle Panama limanlarına doğru yola çıkma emri aldılar. Lima'da yayınlanan bir Peru bildirisi, «Peru'nun millî egemenliğini ve deniz servetini korumak için seferber edildiğini,» öğünerek ilân ediyordu. Peru Deniz Kuvvetlerinin Onassis balina filosuna ait beş tekneyi müsadere ettiğini söylüyordu. Dört yüz Alman denizcisi Peru'nun esiriydi.

Eşi görülmemiş tek taraflı savaş haberi Almanya'dc duyulduğunda Hamburg'da ve Bonn'da hava iyice gerginleşmişti. Alman basını Almanya'nın inşa ettiği gemilerin saldırıya uğradığını ve Hamburg'lu gemicilerin bombalandığını yazıyordu. Akrabalardan meydana gelmiş bir kalabalık Alsterweg'deki büronun önünde toplanmış bilgi istiyordu. Reiter Alman Hükûmeti'ne Peru'nun hareketini protesto edeceğini söylüyordu. Bunun Alman Hükûmeti tarafından desteklenmesini istiyordu. Elindeki bilgilere göre gemilerin Güney Amerikalılar'ın koyduğu iki yüz millik hududun çok dışında olduğunu; bu saldırının milletlerarası yasalar tarafından mâzur gösterilemeyeceğini açıklıyordu. Alman Dışişleri Bakanlığı biraz müteredditdavranıyordu, fakat Lima'daki Alman Elçisi Herr Mackeben'e Alman

denizcileri hakkında duyduğu endişeyi bildirmek üzere Peru Dışişleri Bakanlığına gitmesi talimâtı verildi.

Panama Dışişleri Bakanı Senor Jose Guizado da Lima'daki elçisiyle temastaydı ve Panama bayrağı taşıyan bir filoya yapılan saldırı hakkında bir rapor istemişti. Londra'da Onassis'in etrafı gazete muhabirleri tarafından çevrilmişti. Fakat o yalnız filosuna iki yüz millik sınırın dışında kalma emri verdiğini söylüyor ve bir çok ülkenin kara sularını hududunu üç ilâ on iki mil olarak tuttuğunu belirtiyordu. Esasen Panama ile Peru'nun Güney Pasifik balina avcılığı konusunda anlaştıklarını sanıyordu. Ertesi gün İngiliz Hükûmeti Peru'ya şiddetle çatıyordu ve kendisinin doğrudan doğruya işin içinde olmamasına rağmen Panama Hükûmeti'nin Peru'nun Onassis'e ait balina filosunun iki yüz millik kara suları içinde avlanmasını engellemeğe hakkı olmadığı görüşünü destekleyeceğini bildiriyordu. İngiliz armatörleri (başkalarının) korkup sinmesine karşılık Onassis'in işi sıkı tutmasını öğüyorlardı. Peru'nun saçma iddiasına meydan okuyan birini görmek insanı memnun ediyor diyorlardı. Buna karşılık başkaları da Onassis'in işine geldiği için küçük bir ülkenin bayrağını benimsemiş olmasının cezasını çektiğini söylüyorlardı. Bu gemiler İngiliz bayrağı altında seyretmiş olsaydı, Hükûmet olay yerine hemen bir destroyer gönderir ve gemilerin müsadere edilmesini önlerdi. Aslında bunun da cevabı vardı: Eğer Onassis daha çok İngiliz veya Amerikan bayrağı altında çalışmış olsaydı balina filosu sahibi olacak parası olmazdı.

Gene de İngiltere konuyla ilgileniyordu ve tabiî asıl canı yanan Lloyd'u reasüre etmiş olan reasürans şirketleriydi. Londra şehrinin geniş yürekli iş çevreleri gene de espri yapmaktan geri kalmıyordu: Lloyd'un meşhur kara tahtasına «Onassis'in balina filosu bombalandı,» yazıldı, «ve 1.000.000 Sterlin battı!» Lloyd'un görevlileri yerinde

inceleme yapmak üzere uçakla Peru'ya gitti. Filonun savaş ve müsadere risklerine karşı sigortalanmış olduğu muhakkaktı ve ortaya çıkan durum sigorta anlaşmasının içine giriyordu. Onassis devamlı olarak avukatlarına ve yöneticilerine danışıyor ve Panama, Peru, Monte Karlo ve Hamburg'la devamlı olarak telefon veya telsiz vasıtasiyle teması devam ettiriyordu. Arada sırada dışarı çıkıp gazete muhabirleriyle görüşüyordu. Tabiî bunların her biri onun konuşmasının sansasyonel bir tarafını seçip alıyordu. Gayet iyi sigortalanmış olduğu için hiç bir endişe duymadığını, bundan sonrasını İngiltere'nin düşünmesi gerektiğini söylediği iddia ediliyordu. Daha sonra böyle bir beyanda bulunduğunu hatırlamamıştı ama ana hatlarıyla durum gerçekten de buydu. Fakat Onassis için balinacılık iş olduğu kadar zevkle bağlandığı bir konuydu. Bu bakımdan filosunun akıbeti onu ciddî bir şekilde ilgilendiriyordu.

Ayrıca, armatör olarak, bu hareket Perulu'ların yanına kaldığı takdirde bunun dünya deniz nakliyeciliği üzerindeki etkilerini de düşünüyordu. **Times** gazetesinin denizcilik muhabirinin, hükûmet çevrelerinden ilham alınarak yazıldığı muhakkak olan bir ciddî yazısında, denizlerin kara suları denilen kısmın mümkün olduğu kadar küçük tutulmasının İngiltere'nin çıkarlarına daha uygun olması gerektiğinin belirtildiğini görmek onu çok memnun etmişti. «Denizcilik ile ilgili diğer çevreler,» diyordu **Times** yazarı, «Başlıca denizci ülkelerin şiddetle protesto ettiği bir meseleyi derhal sonuçlandırılması gereken bir mesele haline getirdiği için Bay Onassis'e minnettar olmalıdır.» **Times,** miletlerarası hukukun kritik bir tarafını bir mesele haline getirmek için Yunan kanı taşıyan, Arjantin vatandaşı olan, bir kaç Norveçli zıpkıncının dışında Alman personeli kullanan ve Panama bayrağı altında seyreden bir balina filosunun sahibi olan Bay Onassis'den daha el-

verişli bir adamın az bulunabileceğini söylüyordu.. «Bu bayrak Onassis'in iddia ettiği gibi denizlerin serbestliğini temsil etmek gibi bir değer mi taşıyor, yoksa Perulular'ın iddia ettiği gibi değersiz bir şey mi? Bugün, bu, görüş açısına göre değişmektedir.»

Anlaşmazlığın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine veya Lahey'deki Milletlerarası Adalet Divanına götürülmesini teklif edenler de vardı, fakat Onassis kendi işini kendisi görmeğe kararlıydı. Roberto Arias'a Lima'ya gitmesini ve hükûmetle ve Peru Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanı Amiral Guillermo Tirado ile yapılacak müzakerelerde kendisini temsil etmesini söyledi. Fakat durum hâlâ karışıktı, gelen haberler arasında çelişki vardı. Telefondan ayrılmayan Onassis'in, durumu açık ve seçik olarak tesbit edebilmesi için bir süre zamanın daha geçmesi gerekiyordu. Envanter yapar gibi filosundaki gemilerin durumunu bir bir gözden geçirdi. Peru donanmasından kaçmağı becerip Kanal Bölgesindeki Balboa'ya ilk gelebilenlerin **Olympic Leader** ve **Olympic Promoter** olduğunu bunları **Olympic Cruiser**'in takibettiğini tesbit etti. Diğer dört geminin — **Olympic Runner, Olympic Chaser, Olympic Hunter** ve **Olympic Rider'in** — kaptanları Panama'dan Pasifik'e doğru yola çıkmışken durumu anlayınca geri döndüklerini bildirdiler. **Olympic Splendor**'dan emniyette olduğunu ve Panama'ya gelmekte olduğunu bildiren bir haber geldi.

Onassis Lima, Paita, Balboa ve Quito, Ekvator'dan gelen raporları inceledikten sonra bir seferinde, haklı olarak iyice öfkelendi. Bir Peru destroyerinin refakatinde getirilen **Olympic Challenger**'i görmek üzere Paita sahillerine ve rıhtımlarına coşkun bir kalabalığın toplanmış olduğunu bildiren bir mesaj onun küplere binmesine sebep oldu. Paita'daki Panama konsolosu olayı gözleriyle görmüştü. Mesele bütünüyle ancak daha sonra açıklığa kavuştu.

En son haberlere göre Peru savaş gemileri balina gemilerini çarpışmadan önce tam üç gün kovalamıştı. Onassis'in kaptanları savaş gemilerine balina filosunu batırma talimatı veren bir Peru telsiz mesajı yakalayınca rotalarını değiştirmiş ve telsizlerini susturmuşlardı. Kaptanlar gemilerinin kaçmağı başaracak kadar sür'atli olduğundan eminmişler. Deniz üzerindeki bu garip hadisenin başlamasına sebep olan olayın esasını anlamak için bir sürü telefon konuşması yapıldı. Onassis önce Arias'la, sonra Hamburg'la konuştu ve nihayet yeniden Arias'a telefon ederek Peru Hükûmeti'ni kızdıran beyanatını Ferdinand Kreugel adında bir Alman tarafından verildiğini, bu adamın kendisinin temsilcisi olmadığını ,hattâ müessesesinde bile çalışmadığını, sadece, filosunda çalışan Alman denizcileri sağlayan bir müteahhit olduğunu anlattı. Onassis Arias'a «Kreugel'in beyanatını tam metin olarak şimdi aldım,» dedi. «Ve emin ol ki, eğer adam benim temsilcim olsaydı ve eğer metni daha önce görmüş olsaydım bizzat Peru konsolosluğuna gider ve özür dilerdim.» Senor Arias lütfen Perululular'a Onassis'in de Kreugel'in sözlerini «yerinde bulmadığını» söyleyebilir miydi?»

Arias'ın Lima'da durumu inceleyip, milletlerarası hukuk uzmanlarıyla görüştüğü sırada Londra'da sigorta durumunu daha esaslı bir şekilde gözden geçiriyordu. Riskler sigorta piyasasına geniş bir şekilde dağıtılmıştı ve Lloyd'dan başka reasürans şirketleri de işin içindeydiler. Filo üç poliçeyle sigorta edilmişti. Bir tanesi savaş risklerine karşıydı. Bir tanesi ticarî sigortaydı. Balina sezonu boyunca avlanması beklenen avın miktarına dayanarak muhtemel kâr hesaplanmıştı ve Peru'nun hareketi sonucu balina yağı işinde doğabilecek olan zararı karşılıyordu. En büyük ilgiyi üçüncü poliçe topladı. Gemilerin seferden alakonması riskine karşı özel olarak yapılmıştı. Onassis'e gemilerin

limanda tutulması halinde günde 30.000 dolar üzerinden, azamî otuz gün içinde 900.000 doların hemen ödenmesini öngörüyordu. Buna ilâveten savaşa benzeyen bir hareketle gemilerinin hasar görmesi neticesi Antartktika'da faaliyet gösterememesi halinde Onasis kâr kaybı için de tazminata hak kazanıyordu. Kendisi gayet dikkatli hareket ediyor, susuyor, vakitsiz olarak tazminat talebinde bulunmağı reddediyordu. Fakat söz konusu rakamların büyüklüğü karşısında reasürans şirketleri İngiltere'nin ağırlığını duyurması için Başbakanlığa baskı yapıyordu. Filonun değeri 15 milyon dolar civarındaydı, **Olympic Challenger** dahil Peru tarafından yakalanan gemilerdeki ise 10 milyon dolara yaklaşıyordu.

Onassis tazminat talebinde acele etmiyordu ama Peru'nun gemilerin sahilden 80 mil uzakta yakalandığına dair iddiaları karşısında da sözlerini esirgemiyordu. «Görüyorum ki,» diyordu, «bu beyanlar gerçekten 80 ilâ 270 deniz mili uzakta bulunuyor. Gene de, ne derlerse desinler, yakalanma olayı sahilden üç milden fazla uzaktı olduğuna göre, milletlerarası hukuk bakımından değişmiş bir durum yoktur.»

Nihayet Kaptan Reichert'in Paita'da karaya çıkmasına izin verildi. Adam sahile çıkar çıkmaz öfkeyle, kendisinin ve tayfaların altı deniz subayı tarafından tam iki gün sıkı bir şekilde sorguya çekildiğini açıkladı. «Bir Peru limanına bu şartlar altında çıkacağım hiç aklıma gelmemişti,» diyordu. Gazete muhabirleriyle görüşmek için en aşağı onlar kadar can atıyordu. Onlara durumu tayfalara sormalarını söyledi. «Olan biteni hep gördüler,» diyordu. Artık Lloyd ve İngiliz Dışişleri Bakanlığı da harekete geçmişti. Lloyd'un acentesi Harold Tapnell ve Lloyd'un Güney Amerika müfettişi John Bevan, İngiliz Elçiliğindeki ti-

caret ataşesi John Selwyn'le beraber Paita'ya geldi. Üçü birden Liman Reisi Kaptan Ramiro de Pierolla'yı makamında ziyaret etti. Fakat Amiral Tirado'dan izin çıkıncaya kadar müsadere edilmiş gemileri ziyaret etmelerine izin verilmedi.

Tirado'dan haber çıktığında Peru Hükûmeti'nin bütün bu işte bazı tereddütlere düştüğü anlaşılıyordu. Gemiye çıkmağa izin verilmişti fakat, ihtimâl durumu idare etmek için, silâhlı birisinin himayesinde bu işin yapılması şart koşuluyordu. Roberto Arias, Onassis adına durumu tetkike gelmişti. Peru Hükûmeti'nin tutumunda bir değişiklik var mıydı? Peru'nun müteredditdavranmasına sebep olan bir faktör Albay Martel komutasında, İngiliz donanmasına mensup **Bigbury Bay** fırkateyninin Paita'ya denizden iki saat mesafedeki Talara deniz üssüne yapacağı ziyaretti. Bu gibi donanma hareketlerinin tesadüfi oluşu enderdir. Tam bu haberin duyulduğu sırada Lloyd ve filosunun bağlı kaldığı sürece Onassis'in günde 17.000 Sterlin zarar ettiğini bildiren bir bildiri yayınlandı. Lima'da Peru Hükûmeti, Onassis'e ait gemilerdeki kaptanları ve tayfaların verdiği ifadelerin incelendiğini bildiriyordu.

Paita'da hava gergindi. Çamur ve kamıştan yapılmış kulübelerinden çıkan kızılderililer bir tümen konsolos, avukat, sigortacı ve teknisyeni bu hareketsiz limana getiren Amerikan arabalarına hayranlıkla bakıyordu. Tam her zamanki üslûba uygun bir şekilde İngiliz Büyük Elçisi W. H. Montague-Pollock- her halde iki yüz millik limitin dışında bir yerde - balık avlarken şöyle bir uğrayıvermişti. Alman meslekdaşı Mackeben, Alman denizcileriyle ilgilenmek üzere istemeye istemeye Venezuella'daki tatilini yarı yerde kesmişti. Arias, Peru'nun sonunda ağır bir para cezasıyla yetineceği kanaatine vardı ve Onassis'e de durumu bildirdi. Lloyd sesiz sedasız bunu öder miydi, ayrı me-

sele. Fakat şimdilik Peru diretmeğe devam ediyordu. Paita'daki durum daha kötüleşti. Lima'nın açığında üç savaş gemisi müsadere edilmiş balina gemilerine yakın demirlemişlerdi. Bu durumdan yararlanmak isteyen tahrikçiler meseleyi millî egemenlik ve prestij meselesi haline getirmek için halkı kışkırtıyordu. Hâdise çıkmasını önlemek için fazladan polis kuvveti getirilmişti. Tanklarla, toplarla teçhiz edilmiş askerî birlikler bir «manevra» bahanesiyle civarda mevzi almışlardı.

Dünyanın büyük haber ajansları, olayı, sanki bir savaş oluyormuş gibi haber veriyorlardı. Başmakale yazarları, sigorta uzmanları, yazarlar coşmuşlar, yorumlar yapıyorlardı. Eğer Onassis'in yorumları okuyacak vakti olsaydı en çok beğeneceği, Londra'da çıkan **Daily Mirror**'da «Cassandra» adıyla yazan Sir William Connor'un kendisinin «deliler gibi para kazanma telâşı içinde Arabistan çöllerine gömülmekten, Antartika'nın buz gibi soğuk denizlerini taramaya kadar her şeyi yapan ve .....Partenon büyüklüğünde drahmi, yığını Güney Amerika pampaları dolusu pesetas ve çatısına kadar tıka basa dolar, dinar, zloti, mark, quetzal, sterlin, kuruş, frank, ruble, rupi ve efsanevî zenginlerin bildiği cinsten bir sürü finansman senediyle doldurulmuş Empress Hall kadar zengin olan Onassis sadece dikkatleri Güney Amerikalı korsanlara çekmiş olmakla da kalmış olsa nihayet bir işe yarardı,» diye anlatan yazıydı şüphesiz.

Paita'da halkın infiali perdesi arkasında, birdenbire kendilerine İngiliz basını tarafından «korsan» dendiğini gören Perulular, büyük bir tazminat talep ederek meseleyi bitirmeğe çoktan razıydı. İki kıt'ada da diplomatik temasların sürüp gittiği bir sırada Peru Başbakanı büyük bir gizlilik içinde Londra'yı ziyaret etti ve Dışişleri Bakan-

lığında meseleyi görüştü. Londra'nın güçlü çevrelerinin görüşleri kendisine anlatıldı. Lloyd henüz iyimser değildi. Amiral, Lloyd acentaları tarafından hazırlanmış ve Onassis filosuna karşı Peru'nun iddialarını hemen hemen sıfıra irca eden on bin kelimelik dosyayı tetkik etmek üzere uçakla Lima'ya döndü. Perulular bu iddialara, yakalanan balina gemilerinin kaptanlarının teslim olmadan önce seyir defterlerini ve haritaları denize attığını, bu bakımdan iddialarını doğrulamanın güçleştiğini söyleyerek karşılık verdi. Kaptan Reichert'in Perulu memurlara avladıkları avın miktarını söylemeği reddettiğini ve Onassis tankerlerinin müsadere edilmeden önce **Olympic Challenger**'den yağ aldığını iddia ediyorlardı. Buna rağmen, Amiral Tirado hâlâ **Challenger**'de bulunan yedi bin ton balina yağı için şirket gümrük resmî ödediği takdirde Peru'nun gemileri serbest bırakacağını söyledi. Konuşması Peru'nun Onassis gemilerinden kurtulmanın Peru'yu çok memnun edeceği intibaını veriyordu. Amiral bir de para cezası olacağını tahmin ediyordu, fakat miktarını o da bilmiyordu.

Birden Peru Hükûmeti gemilerin Paita'yı terk edip Callao'ya gelmesini emretti. Lima'da çıkan **El Commercio** Onassis'in balina filosunun dâvasına bakmak üzere Callao'da özel bir mahkeme kurulacağını bildiriyordu. **La Prensa** İngiliz Büyük Elçisinin Peru Hükûmetine eğer tazminat istenecek olursa, kendi hükûmetinin bu isteği destekleme hakkını mahfûz tuttuğunu bildirmesine rağmen Londra'daki Lloyd'un Peru'dan hiç bir tazminat istemediğini sevinçle ve kesinlikle yazıyordu. Uzayıp giden bu meselenin kilidi Londra'daydı ve Aristo Onassis de işi bitirmek için son bir teşebbüse Londra'da girişti. Claridge'deki dairesinde bir basın toplantısı yaptı. Tam formundaydı. Öfkesi geçmiş gibiydi ve bütün meseleyi sanki bir şaka ymış gibi ele alıyordu. Bu hava içinde, Onassis meydan

okumayı sağ duyuyla birleştirdi ve meselenin saçma olan yanlarını da göstererek büyük bir samimiyet içinde biraz işi şakaya vurarak sert konuştu. Bu mesele karşısında trafik sıkışıklığı içinde arabasının çamurluğunu çarpan bir adam kadar üzüldüğünü belirtti. Lloyd'u günde otuz bin dolar ödemeğe mecbur eden poliçeden bahsederek paranın saatten saate, günden güne biriktiğini, fakat bunun normal bir poliçe olduğunu belirtti. «Dünyanın yedi ikliminde seyreden her geminin yararlandığı bir poliçedir bu,» dedi. Peru'nun davranışını «bir nevi tropikal delilik.» diye tasvir etti. Ve ilâve etti: «İki yüz millik kara suyu fikri bir ham hayâldir... Neden iki bin değil de iki yüz? Eğer bu fikir benimsenecek olursa Vancouver bir gece içinde Sovyet bölgesi içine girer! Avustralyalılar daha ne olduğunu farketmeden İnka oluverirler! Bunun sadece balinacılıkla ilgili olması da bir şeyi değiştirmez. Ha balina avlamak, ha deniz kayağı yapmak, ne fark var arada?» Asıl denizcileri düşünüyordu. Eğer gemiler kısa bir süre içinde serbest bırakılmazsa, hepsini memleketlerine göndermek zorunda kalabilirdi. Bu arada, onların Peru birası içerek, iyi vakit geçirdiklerini söyledi. Birisi, «Biraları siz mi ödüyorsunuz?» diye sordu. «Hem de nasıl?» diye cevap verdi.

Balina gemilerinin müsadere edilmesinin üzerinden üç haftadan daha az bir zaman geçmişti ki Callao'da bir Deniz Kuvvetleri mahkemesi kuruldu. O sırada Onassis, karşılaştığı her buhranda olduğu gibi, uzaklara gitmiş ve büsbütün başka meselelere kendini vermişti. Bu sefer, balina meselesini halledebileceği kadar işi Londra'ya bırakıp Kral Suud'la buluşmak üzere uçakla Cidde'ye ve Dammam'a gitti. Kral'la, Aramco'nun projeye muhalefeti meselesini görüştü. Fakat Kral projenin devam etmesini istiyordu. Onassis Callao mahkemesi hakkında ilk raporu

Cidde'de aldı. Mahkeme sudandı ve sür'atli gidiyordu. Her ne kadar Roberto Arias onu temsilen duruşmada bulunduysa da mahkemeyi ve önceden ne olacağı bilinen kararı etkileyebilecek bir şey yapamadı. Kaptan Ramiór de Pierola mahkemenin kararını Kaptan Reichert'e ve müsadere edilmiş diğer dört geminin kaptanlarına bildirdi. Mahkeme müsadere edilmiş gemilerin sahiplerine ve kaptanlarına üç milyon dolar para cezası vermişti ve paranın tamamı beş gün içinde ödenecekti. Gemiler paranın teminatı olmak üzere tutulacaktı, fakat ceza ödenir ödenmez serbest bırakılacaklardı. Para zamanında ödenmediği takdirde ne gibi bir tedbir alınacağı belirtilmemişti fakat Onassis'in yöneticileri, Lloyd'un ve İngiliz Hükûmeti'nin de desteğiyle, bütün ilgililerle meselenin görüşülebilmesi için zamanın uzatılması için başvurdular.

Callao'da, Alman denizcileri, gürültü bir süre daha devam etse bile, maceralarının sona ermek üzere olduğundan emindiler. Neşeliydiler. Altı aylık yiyecek almak işiyle meşguldüler. Bu da, zamanı gelince filonun serbest bırakılacağını ve Antartika'da balina avcılığına müsait mevsimden tam olarak yararlanmağı umduklarını gösteriyordu. Peru'da çıkan günlük **Cronica,** Lloyd'un para cezasını ödeyeceğinden emin görünüyordu. fakat verilen zaman bitip de ödeme yapılmayınca Lima öfkelendi. Resmî bir bildiri, ne anlama geldiği anlaşılmayan bir şekilde, «Ceza olarak para kabul edilmeyecek,» diyordu. Londra'da da bir milyon sterlin ödeme ihtimali her halde havayı yumuşatmış değildi. Tarihçi kafaya sahip İngilizler, Peru'nun davranışına benzeyen bir olay bulabilmek için denizin ortasında gemileri yakalayıp, o zaman fidye, şimdi para cezası denilen bir para almak üzere limanlara hapseden devlet himayesinde veya Blackbeard ve Kaptan Kid gibi kendi hesabına çalışan korsanların hikâyelerini karıştırıyor-

du. Londra şehri «Peru korsanlarından» söz ediyordu. **Times** gazetesi de bu görüşü destekliyordu ve Peru'nun yaptığı hareketin korsanlık olduğunu söylüyordu. Ancak Sir Walter Raleigh gibi, «Milyonların desteklediği adamlara korsan dendiğini sen hiç gördün mü?» diye sorarlarsa o başka diye ilâve ediyordu.

Aralığın ilk haftalarında girift görüşmeler bir sonuca doğru gidiyordu. Parayı Lloyd'un ödemesi bekleniyordu, fakat Lima'daki temsilcileri Onassis'in ve Olympic Maritime'in parayı bulduğunu ve hemen hemen hiç beklemeden vereceğini açıkadı. Parayı ödeyenin Lloyd yerine Onassis olduğu doğruydu, fakat ver işaretini Lloyd'dan aldığı ve elindeki poliçeye göre paranın kendisine ödeneceğinin temin edildiği de belliydi. Reasürans şirketleri bir ikili oyun karşısındaydılar. Bu yüzden parayı ödememezlik edemezlerdi. Diplomatlar çalışsın diye işi uzattıkça, ödemek zorunda kalacakları tazminat artacaktı. Onassis'in filosunun Antarktika'daki balina avlanma mevsimini kaçırması ve bunun neticesi Peru'nun para cezasından çok daha büyük bir iş kaybına uğraması tehlikesi vardı. Ufukta «tam zarar» tehlikesi belirmişti. Bu para kaybını hafifletecek tek ümit İngilizler'in Peru'ya karşı tedbirler almasıydı. Fakat çabuk hareket etmek şarttı. 13 Aralık 1954 Pazartesi sabahı Arias üç milyon doların karşılığı olan elli yedi milyon Peru sol'u değerinde bir çekle Peru Gelirler Dairesi Müdürü Senor Carlos Roldan Seminarion'un makamına gelmiş ve Lloyd'un temsilcileri Charles Dixon ve Senor Carlos Boggiano'nun huzurunda çeki vermişti. Karşılığında parayı beş kaptan'ın ödediğini gösteren bir makbuz verildi. Bu muamelenin yanı sıra diplomatik temaslar da aynı hızda devam ediyordu. Panamalılar cezanın ödenmesinin Peru'nun iddialarının kabul edilmesi anlamına gelmediğini söylüyordu. Buna karşılık Lima'da Amiral Tirado Pe-

ru'nun görüşünü şöyle açıklıyordu: «Cezanın ödenmesi iki yüz millik deniz şeridi üzerinde Peru'nun hükümrânlığının kabul edilmiş olduğunu tazammun eder.»

Aristo Onassis için hikâye burada bitmişti. Avukatları ve Lloyd temyiz çareleri arıyorlardı ama o başka şeylerle meşguldü. Balina filosunun mürettebatına gemileri Antarktika'da, Ocağın ilk haftasında başlayacak olan balina av mevsimine yetiştirebildikleri takdirde bir aylık maaş'ın prim olrak verilmesini emretti. Panama limanlarındaki bir düzine gemi Peru Hükûmeti'nin serbest bıraktığı **Olympic Challenger**'le ve diğer teknelerle buluştu. Bütün filo tam hızla Antarktika'ya yola çıktı.

Peru ile olan silâhlı çatışmasını daha sonra anlatırken Onassis komik bir dipnot ilâve eder. Halbuki buna o sırada her halde hiç gülmemişti. Savaştan sonra Kanada'dan satın aldığı ve savaştan sadece harap olmuş gemilerle çıkan Yunanistan'a vermeği düşündüğü on silâhlı Kanada fırkateyn'ini hatırlıyordu. Tek şartı bunların yolcu gemisi haline getirilmesiydi, fakat işin içine poitika karışmış iş uzamış ve sonunda o bu cömert davranıştan vaz geçmişti. Bunun yerine fırkateynleri, silâhları hariç, fertlere ve başka hükûmetlere satmıştı. Bir tanesini, **Stormont**'u daha iyi bilinen adıyla **Christina**'yı kendisine alakoymuş, iki tanesini de Peru Hükûmeti'ne satmış ve bu gemiler **Aquirre** ve **Rodriguez** adıyla Peru donanmasına katılmışlardı. Peru, Onassis'in balina filosuna Onassis'den satın aldığı gemilerle saldırmıştı. «Dünyada neler oluyor,» deyip içini çekiyordu.

BÖLÜM 14

Pasifik'teki silâhlı çatışma, çağımızda ilk defa büyük bir ülkenin deniz ve hava kuvvetlerinin bir ferde karşı harekete geçmesi, küçük Yunanlı'ya yapılan diğer iki önemli saldırının gürültüye gelmesine sebeb oldu. Birincisi Onassis'in kendisine has bir şekilde bir sürü işe bulaşmış olmasının sonucu paradoksal bir durumun ortaya çıkmasına sebeb oldu. Tam Amerika Birleşik Devetleri Dışişleri Bakanlığının Peru anlaşmazlığında mertçesine Onassis'in yanında yer aldığı sırada, Adalet Bakanlığı savaş fazlası gemiler meselesini deşmeyi münasip gördü. Onassis'in New York'tan ayrılacağı sırada esas avukatı Edward J. Ross kendisini şaşırtıcı bir sonuca hazırlamasını söyledi. Senenin başındaki iddianameden beri Adalet Bakanlığı, Denizcilik Komisyonu ve Onassis yöneticileri arasında devam eden görüşmeler duruma bir değişiklik getirmişti. Şimdi Adalet Bakanlığı ağırlığını koymağa hazırlanıyordu.

Onassis hemen hareketini geciktirmek ve başına gelecek olanı beklemek kararını verdi. Çok beklemesi gerekmedi. 23 Kasım, 1954 günü sabah Madison Avenue'deki bürosundayken Adalet Bakanlığının kasılmış bir memu-

ru çıkageldi ve New York'taki Federal Bölge Mahkemesine Bakanlığın vermiş olduğu dava dilekçesinin bir suretini takdim etti. Aristo Onassis'den ve dokuz iş arkadaşından — Berenson, Cokkinis ve diğer yöneticilerden başka şilepçilik şirketlerinden birinin idare meclisi üyesi olan kız kardeşi Merope Konialides'den — Onassis'in sözde kanunsuz bir şekilde edindiği on altı savaş fazlası gemiden kazandığı para olarak yirmi milyon dolar tazimnat talep ediliyordu. Adalet Bakanlığının bir sözcüsü mânidar bir söz söylemişti: «...Ayrıca ceza dâvası açmak üzere bekliyoruz...» ve gemilerden üçü hariç hepsinin müsadere edildiğini ve Bakanlık hesabına işletildiğini belirtmişti. Ross, zabta geçmesi düşüncesiyle iddianın tamamen asılsız olduğunu söyledi ve reddetti. Ceza dâvası konusuna gelince Denizcilik Komisyonunun muameleyi tasdik etmeden önce durumu özellikle incelettirdiğini bilhassa belirtti.

Bu iddia karşısında sarsılacak en son insan Onassis'di. Gelişmeler ne derece şaşırtıcı olursa olsun, meselenin aydınlanması için ilk adımı teşkil ediyordu. Hiç olmazsa durumunu biliyordu. «Elbette mücadele edeceğim,» dedi. Adalet Bakanlığının sözünü ettiği yirmi milyon doları adil bir rakam değil, bir pazarlığın ilk adımı sayıyordu. Uzun sürecek bir pazarlık devri başlamıştı. Fakat ilgili daire tazminat talebini açık açık cezaî dâvayla birleştirmek suretiyle Onassis'in hesaba katmamazlık edemeyeceği, hayra alâmet olmayan bir ihtimalin mevcudiyetini de ortaya koyuyordu. Acaba cezaî dâva onu baskı altında tutup tazminat dâvasında daha yumuşak davranmasını sağlamak için mi açılmıştı? O an için yapabileceği pek bir şey yoktu fakat ilerde bir taktik manevra için kendisini hazırladı. Büyük bir para söz konusu olmasına rağmen sonuçtan endişeli değildi.

Kendisinin pek az konuştuğu, daha çok dikkatle dinlediği acele toplantılar, görüşler arasındaki çelişkileri kaldırmak için yapılan görüşmeler, telâşla gönderilen muhtıralar ve telgraflar, heyecanlı telefon konuşmaları... ortada milyonlar söz konusuydu, fakat işin her safhasına ayrılan zaman, inanılmayacak kadar kısaydı. Onun aynı zamanda Suudî Arabistan işiyle boğuşmasını, projenin büyük petrol nakliye işlerine en ufak bir zararı bile olmayacağına ikna etmek için Aramco'yla yeniden temas etmesini gözleriyle görenler onun çalışma tarzını ancak anlayabilirdi. Nuh diyor peygamber demiyordu. Kendisine sözlerini esirgemeden, bu işin asıl anlaşmazlığın Aramco ile Suudi Arabistan arasında olduğunu açıkça söylediler. Aramco anlaşmalarına göre mükellefiyetlerini yerine getirip getirmemek Suudi Arabistanlılar'a kalmış bir şeydi.

Bu son konuşma da nihayete erince Onassis çifte tehlikeyle karşı karşıyaydı. Aramco yöneticileri, anlaşmanın kendilerine verdiği bir hakkı kullanarak, Suudi Arabistanlılar'la olan anlaşmazlığı hakeme götüreceklerini söylediler. Onassis Kral'ın bu usûle razı olduğunu ilk defa olarak işitti. Yeni yılın başında — yani tam olarak 15 Ocak 1955'de, — Zürih'de bağımsız bir mahkeme toplanacaktı. Eğer bu heyet bir anlaşmaya varmazsa Lahey'deki Milletlerarası Adalet Divanı'nın Başkanından bir hakem tayin etmesi istenecekti. Bu hakemin vereceği karar nihai olacaktı. Daha fenası bu Suudi Arabistan macerasına devam ettiği takdirde, petrol şirketlerinin Onassis tanker filosunu tamamen boykot edeceğini kendisine yanılmaya yer bırakmayacak bir şekilde ihsas etmiş olmalarıydı. Ticarî bakımdan bu bir ölüm kalım meselesiydi. Onassis teslim olmak niyetinde olmadığından, iki cephede daha savaşa hazırlıklı olmak zorundaydı. Saatin on ikiye yaklaştığı şu sırada dahi görüşmelerin yeniden başlamasını

engelleyecek bir şey söylememenin ve yapmamanın hayatî önemi vardı.

Yoğun çalışmalarla geçen bir yıl bitmek üzereydi. Onassis Güney Fransa'ya gitmeden önce, Tina'yla birlikte Paris'deki Avenue Foch'daki dairesinde bulunuyordu. Ari'nin bir tatil yapmağa ihtiyacı vardı. Her türlü işi unutmağa çalışıyordu. Fakat gazete muhabirleri Aramco anlaşmazlığı ve Zürih'teki mahkeme hakkında bilgi almak için onun peşini bırakmıyordu. Ne yapacaktı? Haber duyulmuştu ve bunun mahvedici sonuçları olabilirdi, fakat o sabrını kaybetmemeğe çalışıyordu. «Meseleyi düzeltmeğe çalışmaktayım. Daha bir kaç gün önce New York'ta yeni bir teşebbüste daha bulundum,» dedi. «Evet hakeme gidilecek.» Sonra bıkkın bir şekilde ilâve etti, «İşte benim yapabileceğim bir şey yok.» Tamamen bıkmış bir hâli vardı. Ona, herkes kendisine yükleniyormuş gibi geliyordu. Dert kumkuması kalabalık şehirlerden uzaklaşıp, denizle dertleşmek istiyordu. Ertesi gün karısı ve çocuklarıyla birlikte uçakla Akdenize gitti ve **Christina**'ya kavuştu. Nihayet kendisini evinde ve serbest hissedebiliyordu.

Fakat Monte Karlo'daki ilk yılında **Christina** herşeyden uzaklaşmak için ideal bir gemi, ve Monte Karlo kaçılacak yer değildi. Limanda ışıklarını yakmış olan harikulâde geminin Rivyera sosyetesinin ilgisini çekmemesi imkânsızdı. Onassis'in etrafını servet ve iktidar sahibi kimselerin çevirmesine sebeb olan, Monte Karlo'dan çok, **Christina**'ydı. Fakat Monte Karlo'da olmak onun sanki dünyada hiç bir derdi olmayan bir insan gibi rahatlatmış ve mevsimin zevkini çıkarmasını temin etmişti. Efsanevî Onassis'in Monte Karlo'nun tadını çıkardığı haberi bütün dünyaya yayıldı ve zengini, meşhûru, bir sürü insan birlikte eğlenmek üzere oraya toplandı. Yıllardan beri ilk defa olarak Paris Otelindeki geleneksel yılbaşı gecesi balosu

biletleri temamen satıldı. Bin iki yüz kişi efsanevî armatörle birlikte eğlenmek üzere adam başına ortalama yüzer dolar ödemişti. Otelin restoranındaki sevdikleri köşe masasında Ari ve Tina'nın şahsî davetlisi olarak yirmi misafir vardı. Bunların her biri dünya çapında şöhret sahibi insanlardı: André Dubbonet, Agnelli'ler (Meşhûr Fiat'tın), Roberto ve Margot Arias ve Ali Han gibi. Tina gayet neşeliydi. Gözlerini gizleyen büyük siyah güneş gözlükleriyle Ari'nin de esrarlı bir hâli vardı. (Bu gözlükleri dışarda olduğu gibi çok defa kapalı yerlerde de takar.) Saat on ikl'den sonra davet sahipleri misafirlerine yatı dolaştırdı. New York'ta daireleri, Roma'da villaları, Fransa'da şatoları, İngiltere'de malikâneleri olanlar bile gemiye hayran olmuştu. Tek bir gemide bu kadar ihtişamı daha önce görmemişlerdi.

Bunlar çok geçmeden, **Christina** efsânesini bir sürü ülkeye yaydı. Davet edilmek için başedilmesi imkânı olmayan bir yarış başladı. Ari ve Tina tarafından davet edilmeği toplum hayatında başarıya ulaşmanın en büyük delili olarak anlatan bir sürü romanda **Christina**'dan bahsediliyordu. Tina da bir milyoner karısının yapması gereken şeyleri başarıyla ve güler yüzle yapıyordu. Şık giyiniyordu. Ilkbaharda altı elbise, yazın sonlarına doğru altı elbise satın alıyordu. Elbiselerini, çoğu Desses'den olmak üzere Chanel, Dior veya Desses gibi yerlerden alıyordu. Kürkten pek hoşlanmamasına rağmen çok sayıda vizonu vardı. En çok yazlık elbise giymekten hoşlandığını söylerdi. Bunları İtalya'dan satın alırdı. Çoğu açık renkti ve mavi olanlar mümkün olduğu kadar çoktu. Giydiği kaşmir elbiseleri ile çocukların elbiseleri Londra'dandı. Sevdiği gümüş ve antika eşyayı da Londra'dan alırdı. **Christina**'yı gerçekten ev edinmişti, fakat sık sık yanına çocuklarını ve misafirlerini alır süratli teknelerle sahil boyunca uzun

geziler yapar, Monte Karlo plâjında denize girerdi. Büyültme faaliyetinin başlamak üzere olduğu Paris Otelinde yemek yerlerdi. Ari de, Tina da Prens Rainier'yi şatosunda ziyaret ettiler. Prens de bu ziyaretlere karşılık vermiş ve çok defa onları **Christina**'da ziyaret etmişti.

Fakat Ari'nin tatili başkalarının sandığı kadar rahat ve serbest geçmiyordu. Sahile ayağını atmakla kendisini imparatorluğunun ortasında Avenue d'Ostende'deki bürosunda buluyordu. Orada kendisini bekleyen haberler de öyle pek iç açıcı cinsten değildi. Evet ,adı sık sık dedikodu sütunlarında geçiyor ve bu Monte Karlo için iyi reklâm oluyordu. SBM'in başarısı için böyle bir reklâma ihtiyaç vardı. Fakat kendisini meşgul eden üç meseleden (Peru, Suudi Arabistan ve Vaşington dâvasından) devamlı olarak bahsedilmesi, onun, kâr etmek için hiç bir fırsatı kaçırmayan, başka insanların veya memleketlerin haklarını kâle almayan, hiç bir memleket için burası benim yurdumdur demeyen gaddar, duygusuz ticaret korsanı diye tanınmasına sebeb oluyordu. Catapodis olayı, başka hiç bir kötü sonuç vermemiş olsa bile bir sürü şayia ve tahminin ortalıkta dolaşmasına sebeb olmuştu. İyi tanınmış haftalık dergilerden olan ve Onassis'in önemli bir ad olduğu Hamburg'da çıkan **Der Spiegel** bile hakkında onu Orta Doğu'daki suiistimaller, kazıklamalar, bitmek tükenmek bilmeyen kavgalar ve gizli entrikalarla ilgili bir şebekenin baş adamı olarak gösteren ve daha çok Catapodis'in iddialarına dayanan hikâyeler yazıyordu. Bunlar, son derece mübalâğalı da olsalar, hattâ mahkemeler tarafından tebessümle reddedilmiş bile olsalar bu şekilde bir yayının bilhassa Londra'da, denizcilik ve finans çevrelerinin havasını bozması tehlikesi vardı. Kendisi öyle pek fazla merak etmese bile bir şey yapmak lâzımdı.

Bunu daha once düşünmemişti fakat Londra'daki

bazı dostları (ünlü avukat ve eski İngiliz Baş Savcısı Sir Lionel Heald ve savaş sırasında bakanlık yapmış olan (Lord Brendan Bracken) kendisine meseleyi tecrübeli bir halkla ilişkiler danışmanı ile görüşmesini tavsiye edince, bu tavsiyeyi dinlemeğe karar verdi. Onların teklif ettiği insan Nigel Neilson'du. Neilson hareketli, akıllı, otuz beş yaşında bir New Zealandalıydı, ve garip bir geçmişi vardı. Neilson Royal Academy of Dramatic Art'da bursla okumak üzere İngiltere'ye gelmişti. Savoy'da şarkı söylemiş, **Hellzapoppin**'le tura çıkmıştı. Bir süvari subayı olarak parlak bir savaş sicili vardı. Transjordan sınır kuvvetlerinde bulunmuştu. Hava Kuvvetlerine mensup özel bir serviste paraşütçülük yapmıştı. O sırada J. Walter Thompson firmasında çalışıyor ve aralarında Cheese Breau ve Londra Borsası da bulunan bir çok firmanın işine bakıyordu. Onassis kendisini Monte Karlo'ya davet etti ve Neilson Avenue d'Ostende'ye çıkageldi. Önce genel olarak reklâm konusunu görüştüler ,sonra Onassis masasına gitti ve bir sürü halkla ilişkiler firmasının kendisine hizmet arzettiklerini bildiren bir yığın mektubunu çıkardı. «Pek bir şey yapılabileceğini sanmıyorum,» dedi.

Mektupların hemen hepsi elde edebilecekleri mükemmel sonuçları parlak sözlerle anlatıyor ve kendisi gibi önemli bir müşterinin işini görebilmek için kullanılması gerekli olan personelin — uzun — listesini veriyordu. Neilson'a, «Bu işi yapabilmen için ne lâzım?» diye sordu. Neilson cevap olarak: «Ben ve kendisine sırlarımı tevdi edebileceğim sekreterim yeteriz,» dedi. Bir süre sonra Onassis Neilson'u görevlendirmek istediğini bildirdi. Gayet rahat davranışların arkasında kurnaz bir kafaya sahip olan Neilson sakin bir şekilde, gürültüsüz, patırtısız çalışmağa başladı. Yeni müşterisi reklâm değil, gözden uzak kalmağı istiyordu, fakat Neilson lüzûmlu olan ilk şeyin yanlışları

düzeltmek ve her gazetenin kupür kütüphanesinde Onassis hakkında doğru bilgiler ihtiva eden bir seri yazı bulunmasını sağlamak olduğu inancındaydı. Onassis'le birinci sınıf bir gazeteci olan Graham Stanford tarafından bir röportaj yapılmasını sağladı. Gazeteci doğruları ortaya koyan bir yazı yazdı. Neilson'un adığı ikinci tedbir **Christina**'nın içinde türlü olayların cereyan ettiği, yüzen bir meyhane olduğu fikrini ortadan kaldırmaktı. Dürüst gazetecilerden meydana gelen bir grubu durumu gelip kendi gözleriyle görmeleri için davet etti. Hepsi hayran kaldı. Muazzam serveti, Onassis'in durumunu herkesinkinden farklı yapıyordu, fakat Neilson adamın her yerde tatlı ve hoş bir adam diye tasvir edildiğini görerek memnun olmuştu. Londra'da çıkan **Observer** gazetesi Onassis'in «milyonlarını pis, fakat nedense cazip bir yol olan fakirleri ezerek ,hükûmetleri ve rakiplerini zorlayarak yapmadığını,» söylüyordu.

Bu başarılı başlangıca rağmen Neilson'un Onassis'le ilişkisinin bir kaç aydan fazla sürmesi gerekmiyordu. Aslında, Onassis hoşlandığı adama bağlı kalan bir patrondu. Neilson, boyuna dolaşan ve kolay ele geçmeyen patronuyla hemen temas edebilen ve onun her zaman güvenine sahip olan az sayıda insandan biri olmuştu. Daha sonra başka önemli müşterileri de olmuştu, fakat halkla ilişkiler danışmanlığından çok farklı konularda Onassis'i temsil etmeğe ve ona tavsiyelerde bulunmağa devam etmişti. Neilson ilk imtihanını bir kaç hafta sonra verdi. Görevin kendisi basitti, fakat çok nazik ve Suudi Arabistan'daki henüz açıklanmamış bir sürü manevranın teşkil ettiği bir ortamda cereyan ediyordu. Zürih'de Aramco-Suudi Arabistan ihtilâfını inceleyecek heyet Isviçreli ünlü uzman George Sausser-Hall'ün başkanlığında toplanmıştı. Suudi Arabistan Sir Lionel Heald tarafından temsil ediliyordu.

Bir başka eski İngiliz Baş Savcısı, Sir Hartley Shawcross da Aramco'yu temsil ediyordu.

Bu sırada Onassis tam kendi üslûbuna uygun, şaşaalı bir jest yapmağa muhteşem **Al Malik** gemisinin bayrağı ile Suudi Arabistan'a gitmesine karar verdi. O ana kadar Hamburg'da denize indirildiği yerden pek fazla uzaklaşmamış olan büyük tanker naktalinden çıkarıldı ve Cidde Körfezine ve herkese meydan okuyarak direğinde bayrağını taşıdığı memlekete yola çıkmak üzere hazırlandı. Dünyanın her tarafına yayılmış olan Onassis konukseverliği bir çok dostunu, iş arkadaşını, oldukça çok sayıda rakibini, hattâ hasmını, yani çeşitli ülkelerden gelen ünlü kimselerden meydana gelen bir grubu toplamağa yetmişti. Suudi Arabistan Kralı da gelmeği kabul etti. Daveti kabul edenler arasında, davet sahibinin ihtilâflı olduğu Aramco'da payları olan Socony, Esso ve Texas gibi üç büyük petrol şirketinin bir sürü yöneticisi de bulunuyordu. Kurnaz gözlemciler bir şeyler döneceği veya belki de dönmüş olduğunu anlamışlar, ve Onassis'in kafasından geçenleri kestirmeğe çalışıyorlardı.

Onassis'in çeşitli güzel araçlardan meydana gelen ekürisine katılan bir Dekota sürüyle misafir taşıyordu: Greta Garbo ilk davet edilenler arasındaydı, fakat adını taşıyan tanker'deki partiye Kral Suud'da iştirak ediyordu ve onun bulunduğu bir partiye bir kadının da dahil edilmesi söz konusu olamazdı. Onun için Greta Garbo Monte Karlo'da **Christina**'ya bindi. Basının olayı ölçülü, öyle pek fazla coşmadan almasını sağlamak işi Nigel Neilson'a kalmıştı. Temmuzun ortasına doğru **Al Malik** Suudi Arabistan sahillerine yaklaştığı ve bir sürü davetlinin çeşitli yönlerden uçakla Cidde'ye vardığı sırada, Onassis şenlik yerine bir gurup İngiliz ve Fransız gazeteciyle birlikte, «rahat bir şekilde» gitmeği kabul etti. Kiralanan bir KLM uça-

ğı aitı İngiliz gazete muhabirini Londra'dan aldı ve Paris'e geldi. Orada Fransız gazetecileriyle birlikte Onassis de uçağa bindi. Bundan sonraki ilk durak Kahire'ydi. Yollarına devam etmeden önce orada bir gece kalacaklardı. Londra'da çıkan **Daily Telegraph**'tan George Evans'a göre «Bay Onassis çok dikkatli bir ev sahibiydi.» Aynı zamanda acelesi olan bir insandı. Uçak Kahire'ye gelmekte gecikince gazetecilerin beş saatten fazla uyumasına izin vermedi, — zaten insanların neden çok uyumak istediğini hiç anlamazdı, — Cidde'ye önceden tesbit edilmiş saatte yetişememekten çekiniyordu.

Gazetecilerin hoşuna giden onun önemsiz, fakat asab bozucu olayları da büyük meseleler gibi büyük bir maharetle ele almasıydı. İlk güçlük Mekke'ye giden hacı adaylarıyla dolmuş olan Cidde havaalanında uçak mürettebatının geçerli aşı belgelerini ibraz edememesiyle çıkmış ve büyükçe bir para cezası ile neticelenmişti. Onassis hiç üzülmeden onlara verilen bu cezaları ödemişti. Daha sonra gurup gayet sıkı bir gümrük muayenesinden geçmiş, ve uçakta verilen ufak, Bols marka cin şişeleri bulunmuştu. Gümrük memurları tehdit dolu bir sesle, «Alkol!» demişlerdi. Tabiî Müslüman ülkelerde alkol kesinlikle yasaktı. Onassis şişelerden birini kaptı, kapağını açtı, kokladı ve, «Ah, Kolonya,» dedi. İşler gene düzeldi.

Al Malik'teki hepsi erkek olan grup da gayet iyi bir yolculuk yapmıştı. Bedevî reislerin yukarıdan aşağıya beyaz elbiseleri garsonların sırmalı kızıl üniformalarına karışıyordu. Fakat davet sahibi mavi bir elbise giymişti. Hava oldukça sıcaktı — 95 derece — ve bardaklarını kaldırarak şerefe su içiyorlardı. Şeref misafirini, yani Kralı, kızdırmamak için kimse sigara içmeğe cesaret edemiyordu. Fakat mangal kömüründe kızartılmış altmış koyun, Tanrı

bilir ne kadar tavuk ve Doğu'ya mahsus bütün baharlı yemeklerin verildiği ziyafette yemekler boldu. Heyecanla konuşulan çeşitli dillerin meydana getirdiği bir müzikle yemek yeniyordu. Ve Romantik Doğu'ya has havanın coşkunluğu içinde pek az davetli bu davetin gerçek amacının ne olduğunu soruyordu. **Al Malik**'in memleketine gelişi şerefine miydi? Çok methedilen ve o sırada bile Zürih'de tartışma konusu olan Onassis-Suud anlaşmasının başlangıcını mı işaret ediyordu? Hiç beklenmedik bir şekilde Aramco mensûbu misafirler de bulunduğuna göre bir uzlaşmanın yapıldığını mı gösteriyordu? Eğer öyleyse bu uzlaşma Aramco ile Kral arasında mıydı, yoksa Aramco'yla Onassis arasında mı? Veya başka bir şey mi? Kamu oyunda tartışma konusu olarak bir had safhaya varan bütün bu çeşit meselelerde olduğu gibi sonuç her zamanki gibi bir meçhûl olarak kalmıştı. Taraflardan hiç biri, bir izzeti nefis meselesi yüzünden nihaî anlaşmayı tehlikeye sokmamak için düşüncelerini açıklamağa hevesli değildi.

Bu arada da ilk Suud-Onassis anlaşmasının bazı maddeleri tekelcilik intibaını ortadan kaldırmak için değiştirilmişti. Şeyh Al Süleyman, Suudi Arabistan'ın yaşlanmış Maliye Bakanı çekilmişti. Basın bu olayın yalnız cazip taraflarını yazmak veya fotoğraflarını çekmekle yetiniyordu. Fakat **Daily Mail**'den Jeffrey Blyth Londra'daki denizcilik çevrelerinin «Onassis rakipleriyle gizli bir anlaşma mı yaptı?» diye sorduğunu göz önünde tutarak «Öyle anlaşılıyor,» diye cevap verdi. Onassis'in resmî beyânına göre ise: «O anda taraflar arasında dostane bir hava vardı.»

Bu safhada Aramco ile Onassis arasındaki ilişkileri anlatırken dostane kelimesini kullanmak belki de o kadar yerinde değildir. Fakat perde gerisinde bazı gizli şeylerin

döndüğünden şüphelenmekte basın haklıydı. Boykot baskısı karşısında Onassis yeniden eski mücadeleci havasına bürünmüştü. Avukatına, Sherman Stirling hukuk firmasının yüz yirmi mensûbundan bir tanesi olan avukatına, danıştıktan sonra bu yıllanmış Yunan savaşçısı Aramco'ya boykotun Tröst Önleme Kanununun bazı maddelerini ihlâl eden bir hareket olduğunu sandığını eğer gerçekten öyleyse petrol şirketlerinin aleyhine üç misli ödeme dâvası açılabileceğini söyledi. Yani dâvayı kazandığı takdirde şirketler Onassis'e uğradığı zararın üç mislini ödemek zorunda kalabilirlerdi. Onassis boykota uğradığı takdirde zararının 500 milyondan fazla olacağını tahmin ediyordu; bu takdirde ödenecek miktar 2 milyar dolara yakın bir para olacaktı. Bu en zengin şirketleri bile durup düşünmeğe sevkedecek bir rakamdı. Boykotu hemen durdurmadıysa da havayı oldukça yumuşattı.

Onassis **Al Malik**'teki kutlama törenini takibetmek için davet ettiği gazetecilerle meşgul olduğu sırada bu mücadeleden kimsenin haberi yoktu. Meslekte pişmiş olan bu gazeteciler on yıl sonra Onassis'in sevimliliğini hâlâ coşkunlukla anlatırlar. Daha **Christina**'nın sözü edilir edilmez hemen kendilerini Venedik'e gelip yatı görmeğe davet edişini hatırlarlar. Gemi o sırada Tina, Greta Garbo, George Schlee ve başka arkadaşlarıyla Akdeniz'de gezideydi. Kendisi de Venedik'te o guruba katılacaktı. Tina ve gurubu İskenderiye'ye de uğradı. Bu vesileyle hemen Tina'nın Kahire'ye geçtiği, orada 25.000 sterlinlik bir alış veriş yaptığına dair hikâyeler uyduruldu. Bir çok hikâyeler gibi bunun da aslı esası yoktu. Cidde eğlenceleri bittiğinde ve **Al Malik** Suudi Arabistan petrolü yüklü olarak ilk yolculuğuna çıktığında **Christina** Venedik'e gelmiş, sahibinin gelmesini bekliyordu. Onassis, Neilson ve basın mensupları uçakla kuzey İtalya'da Treviso'ya gitti. Orada,

bir sürü otomobil, gurubu alıp Venedik'e getirdi. Onassis hepsini Royal Daniel'i oteline yerleştirdi. Ertesi günü **Christina**'nın motorlerinden bir tanesi onları almak için gelmiş ve rıhtıma yanaşmıştı.

Gazetecilerin hepsi çok seyahat etmiş insanlardı. Buna rağmen her zaman ele geçmeyen bu fırsatı dört gözle bekliyor, efsâneyle gerçeği karşılaştırmak istiyorlardı. Fakat nasip olmadı. Az ilerde, Büyük Kanalda, açık denize doğru demir atmış zarif yat görünüyordu. Fakat motör daha yatın yanına sokulmadan yaklaşmaması işret edildi. Gazeteciler merdivenlerin aceleyle kaldırıldığını gördüler. **Christina**'da neredeyse bir trajedi oynandığını bilmiyorlardı. Tina gazetecileri karşılamak üzere beklediği sırada Ari koşarak ona doğru geldi, «Felâket» diye bağırdı, «Ne yapıp, yapıp onları durdurmak lâzım. Greta Garbo bunları görünce kendini denize atacak!» Bir motör dolusu gazetecinin yata geldiğini işitince Greta Garbo paniğe kapılmıştı. İkna etmek, teskin etmek mümkün değildi. Kamarasına saklanması yetmiyordu. Bu adamlar gitmezlerdi! Garbo'yu gerçekten seven Ari ve Tina, fazla ısrar edemeyecek veya onu kıramayacak kadar naziktiler. Fakat Onassis'i o sırada görenler gerçekten canının sıkıldığını anlamıştı. «Gazeteciler ve gazete fotoğrafçıları konusunda böyle delilik derecesine varan bir fobisi var,» demişti. Güzel bir yazı konusunu ve zevkli bir istirahat fırsatını ellerinden kaçıran gazeteciler hayal kırıklığına uğramışlardı. Onların bu üzgünlüğünü gidermek için Onassis bütün sevimliliğini ortaya koydu. Sonunda gazeteciler Garbo'ya ne kadar kızmışlarsa, Onassis'e de o derece acımışlardı.

1954 yılı her şeyin karmakarışık olduğu bir yıldı. 1955 yılı da karışıklıkların düzeleceği bir yıl olacağa benziyordu. Onassis'i son on iki aydan beri rahatsız eden dertler yavaş yavaş, teker teker hafiflemeğe başlamıştı, fakat

henüz tamamen ortadan kalkmamışlardı. Hamburg balina filosunun Alman limanlarına döndüğünü bildirdi. Perulular'ın yakalayamadıkları avcılardan biri olan **Olympic Leader** Cape Town'dan ayrıldıktan yirmi iki gün sonra teknesi paslanmış, güverteleri bakımsız, kısacası geride bıraktığı yıpratıcı yolculuğun bütün belirtileriyle Cuxhaven limanına girdi. Aynı şekilde hırpalanmış olan kardeş gemiler de güç belâ yuvaya dönüyordu. Fakat iyi para kazanmış olan Norveçli zıpkın ustaları dönmek üzere Cape Town'dan uçağa binmişlerdi. **Olympic Challinger** taşıdığı yağı kuzey Almanya'da boşalttı. Kaptan Reichert Peru savaşını unutmuş, geride bıraktıkları başarılı av mevsimini ve yakaladıkları yüklü avı düşünüyordu.

Ama eğer Onassis balina savaşının sona erdiğini sanıyorsa, bu rüyadan uyanışı biraz acı olmuştu. Az sonra olacak olanları hiç beklemiyordu. Peru'nun bombalarından kurtulan **Olympic Challenger** Norveç Balina Birliğinin çirkef bombardımanına tutuldu. Onassis Monte Karlo'daki bürosuna geldiğinde masasının üzerinde içi fotokopisi çıkartılmış belgeler, yeminli ifadeler, ve bir sürü malzeme dolu kalın bir dosya buldu. Bu Norveç'in Londra'daki milletlerarası Balinacılık Komisyonuna yaptığı, şikâyetti. Kısacası Onassis'i 1946 milletlerarası Balina Antlaşmasını ihlâl etmekle ve haksız bir şekilde 62 milyon Norveç knonu veya aşağı yukarı 8.5 milyon dolarlık bir kazanç elde etmekle itham ediyordu.

Şikâyetnamede gayet teknik ifadelere filonun izin verilen tarihin dışında, (Ocakta, mevsimin açılmasından iki gün önce, ve Mart'ta, kapanmasından on gün sonra,) yakaladığını iddia ettiği balinaların cinsini, sayısını ayrıntılarıyle veriyordu. Filonun yasağa rağmen bazı çeşitleri de mevsim dışında avladığını söylüyor ve milletlerarası Bali-

nacılık Komisyonunun Panamalı üyeleri Senyor Quelquejeu ile Senyor İsaza'yı hiç yakalanmaması gereken yasaklanmış hayvanlardan elde edilen yağların varlığını örtbas etmek için yalan söylemek ve evrakı tahrik etmekle suçluyordu. Sonra gittikçe daha coşarak elde edilen avın yarısının yasa dışı yakalandığını söylüyordu.

Milletlerarası diplomasi mekanizması bir kere daha harekete geçti. Norveç Hükûmeti suçlamaları destekledi. Panama Hükûmeti'ne bir protesto notası gönderdi ve elçisine notanın bir suretini Amerikan Dışişleri Bakanı Foster Dulles'a vermesini söyledi. Londra seferber olmuştu. Atlantiğin iki tarafından karşılıklı notalar gönderiliyordu. Onassis artık bu gibi olaylara alışmıştı. Onun asıl merak ettiği şey kendisini suçlayan Norveçliler'in bu bilgiyi ve **Challenger**'in kayıtlarının suretleri olduğu iddia edilen belgeleri nereden aldıklarıydı. Bütün bu delil tomarı ancak kendi gemilerinin birinde bulunan bir muhbir tarafından sağlanabilirdi. Kudretli Norveç Balinacılık firmalarının kendisinin peşinde olduğuna şaşmıyordu. Fakat içerde gizlenmiş olan adamları kimdi?

Bu sorunun cevabını öğrenmek güç olmadı. Onassis'le birlikte çalışarak küçük bir servet yapan Norveçli zıpkıncılardan bazısı memleketine dönmüş ve balinacılık kanunlarına göre yapılması gereken takibattan kurtulmak karşılığında «bilgi» ve «delil» vermeği teklif etmişlerdi. Çok daha manidar olanı 1945 yılında Norvay'in kurtuluşundan beri memleketleriyle siyasî bakımdan ihtilâf halinde ve Onassis gibi Arjantin uyruklu olan baş zıpkıncı Lars Andersen'in doğduğu yere, Sandefjord'daki küçük balinacılık körfezine dönmüş olmasıydı. Başlangıçtan beri mi ajanlık ediyordu, yoksa siyasî geçmişinden dolayı vicdan azabı çekince, kusurunu telâfi etmek için mi her şeyi iti-

raf etmişti? Belli değildi. Kaldı ki, gayri memnun yedi Alman denizcisi de filo hakkında bir takım şeyler söylemişlerdi.

Onassis gerçekten hiddetlenmişti. Raporu uzun uzun inceledi, dikkatle notlar aldı, ve sonra her bir iddiayı teker teker reddetti. Suçlamaların saptata olduğunu söyledi ve «**Olympic Challenger**'in tayfaları hakkında Norveçliler tarafından kasten yayılmış olan, aynı derecede asılsız başka iddiaları hatırlattı. Kiel Tersanelerini de tehdit etmişlerdi, milletlerarası bir usûl olmasına rağmen Onassis'in balina gemileriyle yakıt konusunda iş birliği yapmağı reddetmişlerdi, hattâ Onassis filosunu rüşvetle ve hileyle atıl bırakmağa bile kalkışmışlardı. Norveçliler, diyordu, kesin anlaşmaları ihlâl ederek, kendi mallarını kararlaştırılmış asgarî fiattan ton başına on sterlin **daha ucuza** satmışlardı. Yakalanmış ve işlenmiş balina **sayısına gelince** Onassis iddialarının dayanağı olarak ilk vermiş oldukları rakam ve evsafla ilgili bilgileri yeniden doğrulamış olan Panamalı müfettişlerin raporlarını alıyordu.

İş çığırından çıkmağa başlamıştı. Nahoş olaylar söz konusu olan meselenin çapını nisbetsiz bir şekilde aşmıştı. Aristo Onassis'in artık sabrı tükenmişti. Bir çok alanda, para kazanmak için zevkle mücadele eder, çalışırdı, ve sonuç ne olursa olsun bundan hoşlanırdı; fakat işin zevkli tarafı gidince, ilgisi de kaybolurdu. Balinacılık bu türden bir iş olmuştu. Mücadeleyle geçen dört yılda yaratıcılığı sayesinde yeni girmiş olduğu bir alanda iyi para kazanmıştı. En ihtiyatlı bir tahminle bile elde ettiği kâr filonun maliyetini hemen hemen karşılamıştı. O, kavgadan kaçacak insan değildi, fakat bu işin zevkli tarafı kalmayınca, bu sefer balinacılığa iş adamı gibi baktı. Balinacılık bir dönüm noktasına gelmişti. İşletme masrafları artıyor, tayfalar daha çok ücret istiyordu. Daha para kaza-

nılırdı, ama gelecek eskisi kadar parlak değildi.

Tam satış zamanıydı. Costa Gratsos şahsî bir iş için Tokyo'da bulunuyordu. Onassis'den bir telefon aldı: «Balina filosunu satabilirsen sat.» **Olympic Challenger**'i ve on beş avcı gemisini, yani bütün şirketi satması için Gratsos'a tam yetki verildi. O bu işin başlangıcında vardı, kısmet sonunda da o olacakmış. Gratsos İmperial Otelindeki dairesinden zemini yokladı, meseleyi denizcilik şirketleriyle, balinacılarla ve acentelerle görüştü. O sırada Japonya'nın üç büyük balina filosu vardı, bir yenisi de derleniyordu. Fakat ortalıkta alıcı yok değildi. Onassis altı milyon dolar civarında bir paraya razıydı, fakat daha çok elde etmeği de ümit ediyordu.

Grtsos bunu hatırlayınca hoşlanarak güler. «Çok eğlenmiştim,» der. «Esaslı bir iş çevirmeğe kararlıydı. Her şeyden çok eski dostunu memnun etmek istiyordu. Dünyanın en iyi adamı. Şahane bir insan. Bana bir ağabeyin yapamayacağını yapmıştır.» Uzun ve karışık müzakereler cereyan ediyordu. Fakat sekiz ay süren araştırma ve incelemelerden sonra Gratsos istediği gibi bir alıcı buldu. Japon Balinacılık firması, Kyokuyo Hogei Kaisha kesin bir teklif yaptı. Fakat nihaî pazarlık sonra yapılacaktı. 1956 Mart'ının sonunda, talimat almasından ve dokuz aylık zevkli bir mücadeleden sonra, işler kıvamına gelmişti. Anlaşma yapıldı, yalnız Onassis'in imzasına ihtiyaç vardı.

Gratsos Tokyo'daki otelin santralinden Monte Karlo'da Onassis ile görüşmek istediğini söyledi, fakat aradaki saat farkını düşünerek Avrupa'da iş gününün başlamasını Gimbasha («Gümüş At») gece klübünde beklemeğe karar verdi. Monte Karlo ile bağlantı kurulduğunda saat Tokyo'da sabahın 4'üydü. Gratsos telefona koştu. Gratsos «Sekiz buçuk milyona sattım,» dedi. Öbür uçta sessiz-

lik bir an daha devam etti, sonra Onassis'in sesi duyuldu. «Nereden telefon ediyorsun?» Gratsos, «Gimbasha'dan,» dedi. Onassis, «Sen sarhoşsun,» diye karşılık verdi, sonra kahkahayı bastırdı. Bu inanılmayacak kadar güzel bir rakamdı. Hlbuki Gratsos hayatında bundan daha ayık olmamıştı. Büyük bir iş çevirmişti. Ve Onassis'in balinacılığı sona ermişti. Dünya balina filolarını kötü zamanlar bekliyordu. Gratsos, daha sonra, «O, her zaman olduğu gibi, ne olacağını altıncı hissiyle anlamıştı,» demiştir.

Fakat Norveç Balinacılık Filosu Onassis'in yakasını bırakmamıştı. Filosunun yeni sahiplerine devir teslimini daha yapmadan Birlik bir kaç memlekette birden harekete geçti. «Gayri kanunî balık avlama'dan» doğan zararı ödeyinceye kadar **Olympic Challenger**'a el konulmasını temin etti. Onassis üç milyon dolarlık karşı dâva açarak geminin müsadere edilmesinin filonun kullanılmasını engellediğini iddia etti, ve tesadüfen Anders Jahre'ye ait, aynı evsafta (18.460 tonluk, **Kosmos** adlı) bir Norveç balina femisini müsadere etti. İşe avukatlar el koydu. Mukabil zarar ve tazminat iddiaları karşılaştırıldıktan sonra Norveçliler'in talep ettiği rakam 1.5 milyon gulden (yaklaşık olarak 420.000 dolar) indi. Onassis'in karşı talebi ise 230.000 gulden (65.000 dolar) olarak tesbit edildi. İki gemi de serbest bırakıldı ve milletlerarası bir başka olay da böylece son buldu.

BÖLÜM 15

Her zaman adeti olduğu gibi Aristo Onassis **Christina**'nın güvertesinde oturmuş önünde uzanıp giden denizi seyrediyordu. Ortalıkta ses seda olmayınca gecenin ıssızlığı hoşuna gitmişti. Bu sayede düşüncelere daldı. Bu düşünceleri eski meseleler için yeni fikirler ve yeni hal çareleri getiren kollar gibi okyanusun üzerinden ufukların ötesine uzanıyordu. Bu olaylı devrede kendisini meşgul eden konu Amerika'da başının üzerinde bir kılıç gibi sallanan suçlama ,ve bu suçlamaya bağlanmış olan tazminat dâvasıydı. Gece yarısı kendi kendine yaptığı bu konuşmadan sonra, ânî olarak ilk uçakla New York'a gitmeğe karar verdi. Kaptana haber gönderildi ve **Christina**'nın düzgün ve sessiz işleyen makineleri harekete geçti ve büyük yat dönerek Monte Karlo limanına geldi. Onassis biraz sonra Nis havaalanından da ayrılmıştı. Colony'de martini servisi daha başlamadan önce New York'taydı.

O akşam masasının üzerinde bulduğu raporlar o kadar da ümit kırıcı haberler getirmiyordu. Can sıkıcı savaş artığı gemi dâvası hâlâ sürüncemedeydi, ama Niarchos Adalet Bakanlığıyla — Onassis'in adamlarından birinin haysiyetsizce teslim olma diye yorumladığı — bir ödeme

anlaşması imzalamıştı ve bunun üzerine onur aleyhine açılan ceza dâvasından vazgeçilmişti. Onassis baş hukuk danışmanıyla görüştü. Bu Breed, Abbott and Morgan firmasından, güçlü, uyanık bir kimse olan Edward J. Ross'du. Bu görüşmeden sonra Onassis inisyatifi ele almanın ve meseleyi sür'atle sonuca doğru götürmenin yapılacak en doğru hareket olduğu kararına vardı. Vaşington'a telefonu açtı ve tazminat dâvaları kısmına bakan Baş Savcı yardımcısı Warren Burger ile konuşmak istediğini söyledi. Hiç karşılaşmamışlardı, bu bakımdan kendisini takdim etti ve «Eğer bir uzlaşma şekli düşünüyorsanız gelip sizinle görüşebilir miyim?» dedi. Burger razı oldu. O da karşı karşıya gelmenin faydalı olacağı kanaatindeydi. Ertesi sabah Onassis ve avukatları uçakla Vaşington'a gittiler ve oradan doğruca Baş Savcı'nın bürosuna gittiler. Onassis pis pis sırıtarak içeri girdi. «Ne kadar fidye istiyorsunuz, Bay Burger?» diye sordu.

Daha sonra iddianame ve bu iki şahıs arasındaki görüşmelerin bütünü bir parlamento araştırmasında tartışılırken New York Milletvekili Herbest Zelenko bu ifadeyle neyl kastettiğini anlatmasını istedi Onassis'den. Hiç çekinmeden cevap verdi. Bütün bu ihtilâfın esasını ceza dâvasının teşkil ettiğini ceza dâvası ve cezaî takip olmasaydı, tazminat dâvasının tutar tarafı olamayacağını söyledi. Zelenko, «Bu «fidye» kelimesini nasıl tarif edersiniz?» diye sordu. Onassis, «Benim tarifim değil efendim. Fidye serbest kalabilmek için ödenen para demektir. Fidye demekle insanın bazı şartların sonucu olarak kendisini içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için ödemesi gereken paradır. En iyi insanların bile başına gelebilir. Krallar da başka krallar tarafından yakalanırlar ve serbest kalabilmek için bir para öderlerdi.» Zelenko kulak kesildi, «Yani en iyi insanlar parayı öderler, ve en kötü insanlar

da parayı alırlar, öyle mi?» Onassis, «Kralın Fidyesi» diye çok güzel bir viski olduğunu söyleyince, herkes gülmeğe başladı.

Sonucun nasıl olacağından hiç şüphesi yoktu. Tekrar tekrar söylüyordu, Adalet Bakanlığının iddialarının tutar tarafı yoktu. Görüşmelerin ilk safhasında Baş Savcı yardımcısına «Bay Burger,» dedi, «elinizde dâva edilecek bir konu olmadığından ve dâvayı kazanacağımızdan o kadar eminim ki, size iddianameyi ve tazminat talebinizi geri almanızı tavsiye ederim. Yoksa hayatım boyunca bu işi mahkemelerde kovalarım. Çünkü kazanacağımızdan eminim.» Meselenin esası da buydu. Aslında tek bir dâva ceza dâvası vardı. Ross da, Onassis gibi bunu bir hamlede temizlemek için elinden geleni yapıyordu. Fakat avukat cezaî takibat lâfını ağzına alır almaz, Burger kesin bir şekilde bunu görüşemeyeceğini söyledi. Bunun kendi branşı içine girmediğini bildirdi. Ross cezaî takiple ilgili şahsı, Warren Olney'i görmeğe gitti. Fakat Olney de tazminat dâvasıyla ilgilenmeği kabul etmiyordu. Ross'un söylediğine göre, «Olney her halde Burger'le temastaydı, ve aynı büronun mensubu olduklarından, öğle yemeklerini birlikte yediklerinden muhakkak ki neler olup bittiğini biliyorlardı.» Ross hırslanmağa başlamıştı. «Aynı büro değil mi bu?» diyordu, «neden bir ceza kısmına bir tazminat kısmına koşayım? Neden hepsi bir arada görülmesin?»

Hukuk uzmanları Onassis'in — daha doğrusu şirketlerinin, — sonunda mühimce bir para ödemeye mecbur olacağını kabul ediyorlardı. Fakat ilk rakam, yani 20 milyon dolar artık söz konusu değildi. Milyonlar teker teker kırpılmış, sonunda iki taraf da 5.7 milyon dolarda mutabık kalmışlardı. Bu bile büyük bir rakamdı. Onassis bu iş artık bitti diye çok memnundu. New York'a döndü. Anlaş-

ma metnini hazırlamağa başladılar. Hukuk anlayışı avukatlarınkinden aşağı değildi, karışık işleri hakkında bilgi vermek gerektiğinde gayet iyi olan hafızası derhal kendisini gösteriyordu. Yapılacak şeyler neredeyse tamamlanmıştı ki Vaşington'dan Adalet Bakanlığının her türlü anlaşmadan vaz geçtiğine dair bir haber geldi. Hukuk müşaviri Ross, «Hiç bir sebeb verilmiyordu,» der, «Duvara konuşsaydık daha çok ilerleme kaydederdik.»

Onassis, devletin 5.7 milyon dolardan daha fazlasını koparabileceğini ümid eden üst kademeden birinin anlaşmaya engel olduğunu ve yeni pazarlıkların başlayacağını sanıyordu. Ümit kırıcı bir şeydi fakat avukatların karşılarında bir taş duvar görmelerine karşılık, o başını gidip bu taş duvara vurmağa hazırdı ve duvarı parçalayacağından da emindi. Burger'e bir kere daha telefon etti. Kasım geldiğinde müzakereler yeniden başlamıştı. Dört hafta daha devam etti ve yeniden anlaşma mukavelesinin hazırlanmasına başlandı. Aralığın ortasında bu da hazır olmuştu ve ilkinden ancak bir noktada farklıydı: Onassis firmalarının ödemeği kabul ettiği tazminat 5.7 milyon doların ödenmesine kefil olması istenmiyordu, ayrıca Güney Amerika'daki eniştesinin, ve şirketlerine ortak olup da Yunanistan'da bulunan ailesinin de aynı şeyi tekeffül etmesi şart koşuluyordu.

Tazminat işinin sonla ermesini takiben cezaî takib de sür'atle ve pek de parlak olmayan bir şekilde son buldu. Ross ve meslekdaşları birinin son bulması diğerinin de son bulması demek olduğunu tahminde haklıydılar. Niarchos'un durumu önlerinde örnekti. Tazminat meselesi halledilince ceza dâvası da aynı gün düşmüştü. Niarchos'un Amerikan tersanelerine vermeği düşündüğü büyük gemi siparişlerini iptal edip hepsini İngiltere'ye transfer etme tehdidi meseleyi hızlandırmıştı, fakat Ross'un kanaatına

göre, bu gibi tehditler işleri de hızlandırmıştı, fakat böyle bir tehdit olmasa bile Adalet Bakanlığının Onassis'e de Niarchos gurubuna yaptığı muameleyi yapmaması için bir sebeb yoktu. Hükûmetin bir ceza dâvası sonucu müsadere ettiği Onassis gemilerinden biri olan **Lake George** meselesinde bir mahkeme, hükûmetin bu gemiyi müsadere etmeğe hakkı olmadığına, böyle bir müsadere yetkisi veren bir kanun bulunmadığına karar verdi. Bir kaç gün içinde Aristo Onassis aleyhindeki iddianame resmen reddedilmişti. Fakat, Onassis'le birlikte mahkemeye verilmiş olan bazı şahıslar ve şirketler suçluluklarını kabul etmiş olduklarından cüz'î bir para cezasına mahkûm edildiler.

Dünya basınının birinci sayfalarında büyük puntolarla duyurulan bu büyük sahtecilik iddiası gökteki bulut gibi ortadan kalkıverdi. Kötülük dileyenler ve zevkle hapis cezası ihtimalinden söz eden rakipler ne söylediklerini bilmiyorlardı. Adalet Bakanlığında bu işe bakan adam bile bu durumda böyle bir ihtimalin kat'iyen mevcut olmadığını söylemişti. Olney, «hakimin bu dâvalarda, özellikle Onassis'in dâvasında bir hapis cezası veremeyeceğinden emin olmamızı sağlayan makul sebebler vardı,» demişti. Zaten böyle bir şey mevzuubahis bile olmadı. Daha anlaşmanın üzerindeki mürekkep kurumadan Onassis şirketleri yedi milyonun dördünü ödediler ve geri kalanı ödemek için gerekli tedbirler alındı.

Çok şükür bu iş de bitmişti... Yoksa bitmemiş miydi? Onassis'in rahat bir nefes alması için vakit erkendi, çünkü gemileriyle ilgili bir sürü kırtasî muamele onu bir süre daha meşgul edecekti. Adalet Bakanlığıyla yapılan anlaşma şirketlerin gemileri elden çıkarmasını ve bu gemilerin Adalet Bakanlığının anladığı bir şekilde Amerikan kontrolü altına alınmasını gerektiriyordu. Fakat nasıl ve kimin kontrolüne? Gemi fiatları devamlı surette oynuyor-

du. Gemileri elden çıkarmanın zamanı geldiğinde fiatlar çok düşmüştü. Bu bakımdan Amerikan tezgâhları da iş bekliyordu. Adalet Bakanlığının şartını, Denizcilik Komisyonunun ilgilendiği husûsları ve Amerikan gemi yapım endüstrisini kendi çıkarlarıyla uzlaştıracak bir formülü bulmak işi Onassis'e düşüyordu. Onun bulduğu hâl çaresi, doğum itibariyle ikisi de Amerikan vatandaşı olan çocukları Aleksander ve Christina için bir vakıf tesis etmekti. Vak'fın idarecisi olarak New York'taki Grace National Bank'ı göstermişti. Bu eski ve itibarı gayet iyi olan, kendisinin yıllar boyunca bir çok iş yapmış olduğu bir finansman müessesesiydi.

Onassis'in düşündüğü Vakf'ın yirmi milyon değerindeki ve hepsi Amerikan bayrağı taşıyan yirmi bir parça geminin sahibi olan şirketleri ve iştiraklerini (United States Petroleum Carriers, Western Tankers, ve Trafalgar Steamship Company gibi) kontrol etmesiydi. Ari Onassis'in yani Güney Amerika'daki şirketlerinden bir tanesi olan Ariona'nın şirkette yüzde 25 hissesi olacaktı. Bir sürü karışık ayrıntı bir kere belli olunca Onassis Vakıf'ta kendisini temsil etmesi için Eliot Bailen'i tayin etti. Fakat bunun dışında bu gemilerin işletilmesini memurlarına bırakmak kararındaydı. Artık «Amerikan köpeği, yabancı kuyruk takmış,» diyemezlerdi. Fakat içten gelen sebeplerle müdahale etmek zorunda kaldığı durumlar olmuştu. Kendisine bu müdahalesi hatırlatılınca, «Tabiî,» demiştir. «Vakıftaki yüzde yirmi beş hissenin dışında da bir ilgim var. Bu Tanrı'nın bana verdiği bir ilgidir. Ve kaynağını Tanrı'dan alan bu ilgiye insan yapısı ve hiç bir kanun veya anayasa müdahale edemez, engel olamaz. Yani demek istediğim o iki çocuğun babası benim ve karşıma hangi kanunu çıkartırsanız çıkartın, bu Tanrı emrine karşı çıkamazsınız. O çocuklar benim çocuklarım, ben de o çocuk-

ların babasıyım. Bu bakımdan Vakıfla çok, çok yakından ilgiliyim.»

Bu «çok, çok, yakın ilgi» Aristo S. Onassis ile New York'da kain Grace National Bank arasında on yedi sayfalık bir vakıf anlaşması haline getirildi. Onassis, adresini 17 Avenue de Monte Karlo, Monako olarak verdi, ve Nis'teki dört şirketteki hisselerini Vakıfta bırakmak suretiyle Amerika'daki işlerinin büyük bir kısmı çocuklarına geçmiş oldu. Hisseler bu Vakıfta 11 Aralık 1971 tarihine kadar kalacaktı. Küçük Christina'nın reşid olduğu tarihine (eğer o ölmüşse Aleksander'in yirmi bir yaşında olacağı 30 Nisan 1969 tarihine) kadar kalacaktı.

Vakıf Amerikan tersanelerinde toplam tonajı 198.000'i bulan üç tanker yaptırmağı taahhüd ediyordu. Halbuki bunu Amerika'da yaptırmak başka bir yerde yaptırmaktan üç misli daha pahalı çıkıyordu. Bu taahhüdünü yerine getirmediği takdirse sekiz milyon dolar para cezası ödemeği kabul ediyordu. Bu arada Denizcilik Komisyonu on dört Onassis gemisinin Panama, Liberia veya Onassis'in dilediği bir yabancı bayrağı altına geçmesine izin veriyordu. Nedense bu muameleler kongreyi yıllar boyunca , durup durup ilgilendirdi. Siyasî nutuklara, gazetelere, yorumlara, araştırmalara, incelemelere konu teşkil etti. Bu yüzden Onassis — ayrıntısına kadar hesap etmişti — Avrupa'yla Amerika arasında otuz bin mil kat etmişti.

Bu araştırmaları kurcalayan adam, konuyu ilk defa olarak ele almış olan kongre üyesi Zelenko'ydu. Kısa bir zaman sonra Senato da aynı konuyu ele aldı. Senatoda iddia edildiğine göre gemilerin Amerikan bayrağından yabancı bayrağa transfer edilmesi sonucu gemilerin değerini on yıl önceki değerine oranla iki mislinden fazlaya çıkartmıştı. Söz konusu olan gemiler **Olympic Games,** on bir T2 tankeri ve Liberty tipi iki şilepti. Tankerler devlet-

ten beheri 1.5 milyon dolara alınmıştı, Liberty gemileri ise 470.000 dolardan. Şimdi tankerin tanesinin değeri 3.4 milyon, Liberty şileplerininki ise 1.5 milyon dolar hesabıyla hepsinin toplam değeri 20 milyon dolardı. Onassis bunu inkâr etmiyordu. Onassis'in gayet iyi hatırladığına göre yabancı bayrak altına geçer geçmez gemilerin fiatının artması, piyasanın müsait olduğu bir sırada Victory Carriers Şirketinin güzel bir kira mukavelesi yapıp piyasayı «ele geçirmesindendi.» Ama bu da gemilerin yabancı bayrak altında çalışması ve işletme masraflarının ucuz olması sayesinde mümkün olmuştu. Onassis, «Eğer bu gemiler Amerikan bayrağı altında kalmış olsaydı bir yerde yatar kalırlardı. İşletme masrafları çalışmalarına imkân vermeyecek kadar yüksek olurdu. Eğer Denizcilik İdaresinin yetkilileri gemilerin yabancı bayrağına geçmesine izin vermeseydi, bunlar hâlâ Amerikan malı olarak kalırdı, ama iş bulamazlardı. Victory Carriers Şirketi de başka yabancı gemiler kiralardı.» der.

Onassis'in meseleyi ele alış tarzı — ki hâla bunda ısrar eder — bir işletmecinin milyonlarca dolarla ustalıkla oynaması ve sonunda son derece mâkûl ve akla yatkın bir netice çıkarmasının güzel bir örneğiydi. Denizcilik Komisyonunun söz konusu tankerlerin yabancı bayrağına devredilmesine izin vermesi onun ifadesiyle bunları alan şirketi, yani kendi şirketini şartlı olarak teşvik etmesi demekti. Bunun karşılığında şirket Amerika'da daha büyük tonajda tekneler yaptırmış ve bunları Amerikan bayrağı altında çalıştırmıştır. Bu şekilde (toplamı 200.000 ton olan) on beş T2 tankerinin yabancı bayrağa devrine izin verilmiştir, şirket de bu sayede bunları, fiatlar bir yana, daha düşük vergilerle ve daha az bir işletme masrafıyla işletme imkânını bulmuştur. Yeni gemileri Amerika'da yaptırıp, Amerikan bayrağı altında işletmekle aslında şirket yapım

parasının iki mislini, işletme masraflarının da üç mislini ödemiştir.

Onassis gemileri Amerika'da inşa ettirmenin 60 milyon dolara geldiğini, başka memleketlerde inşa ettirmenin ise 20 milyonu geçmediğini hesap etmişti. Onun için gemileri yabancı bayrağa transfer etmekle Amerikan ekonomisinin 40 milyona varan bir kârı olmuştur. İşletme bakımından (yabancı bayraklar altında işletme masrafiariyle karşılaştırılınca) elde edilen kâr yirmi yılda 30 milyon doları geçmişti, aynı süre içinde bir otuz milyon dolar da vergi bakımından kârlı çıkmıştı. Yani toplam olarak Amerikan ekonomisinin kârı 100. milyon dolardı. «Toplamı 200.000 ton olan külüstür gemiler gidiyor ve Amerika yüz milyon dolar kâr ediyor, Amerikan Hükûmeti emrinde 200.000 ton tutarında gemi elde ediyor ve bunlara ilâveten 200 Amerikalı tayfa ve zabitan iş buluyordu. Eğer bu hesabı kabul etmezlerse, ben yirmi milyon dolar kaybederim, ama devlet de bunun beş mislini, yani yüz milyon kaybeder,» diyordu.

Vakıf — yani ikisi de Amerika'da doğmuş olan küçük Aleksander ve Christina — yirmi milyon vurmuştu, ama deniz nakliyeciliğinde böyle şeyler oluyordu. Yıllarca sonra, efkârı umumiye Onassis gemileriyle artık ilgilenmez olunca, o, kendisine milyonlar kazandıran tanker piyasasının risklerini düşünüp gülerdi: «Son yirmi seneyi al. Aşağı yukarı savaşın son bulmasından sonra geçen süre,» derdi ve vereceği hesabı kuruşuna kadar hatırlamaması ihtimaline karşı özür dilerdi. «Savaştan hemen sonra, devletin iki buçuk milyon dolara inşa ettirdiği ve savaş şartları içinde gayet iyi hizmet görmüş olan bir T2 tankeri dört milyon dolara gidiyordu. 1947 yılında, hizmet süresi biraz uzamıştı, fakat iki milyona satılabilirdi, yani neredeyse inşa edildiği fiat. Bir yıl sonra fiatı bir milyon dolara in-

mişti, bir yıl sonra ise üç milyona çıkmıştı. 1954'de, on dört yaşına geldikleri halde, fiat dört yüz bin dolara düşmüştü, fakat 1956 yılındaki Süveyş buhranında bu tankerler dört buçuk milyon dolar gibi aklın almayacağı bir fiata gidiyordu. 1958-59 yıllarında fiat en aşağı seviyeye düşmüştü — iki yüz bin dolar. Yirmi yıllık ömürlerini henüz tamamlayacakları sırada beherinin değeri gene dört yüz bin doları buluyordu. Bütün bu değerler gemilerin deniz nakliyeciliği alanında para kazanma kabiliyetine bağlı. Deniz nakliyeciliği piyasası da istikrarsız bir piyasadır. Meselâ İrah Körfezinden Amerika'ya ton başına navlun ücreti kırk dolardan, dört, beş dolara kadar değişir. Borsadaki dalgalanmalar — hattâ bir bakıma Monte Karlo'daki rulet oyunu — bunun yanında çocuk oyuncağı kalır.»

Gemiler devamlı bir dert kaynağıydı. Gemilerin devredilmesi ve diğerlerinin Amerika'da inşa edilmesi anlaşmasıyla, kısa adıyla devret-ve-yap anlaşmasıyla Vakıf, Betlehem Steel'e 52 milyon dolar değerinde gemi sipariş etti. Süveyş buhranı dolayısıyla gemi talebi artmıştı, fakat sonradan kanal beklendiğinden çok daha çabuk açılınca durum ani olarak değişti. Yapım programı başlamadan önce bir gemi bolluğu vardı. Onassis'in hatırladığı gibi, «işlerde tanker piyasasını da aşan bir gerileme vardı. Başta bakan olmak üzere herkes durumun biraz değişmesini ve işlerin yoluna girmesini temenni ediyordu. Fakat yoluna girmedi.» Peki yapım programı ne olacaktı. Gemiler yapılacak mıydı? Bunu kaldırabilecekler miydi? Betlehem Steel'den Daniel Strohmeier sıkıştırıp duruyordu. Onassis, kendine has ifadelerle aralarındaki konuşmayı anlatır.

Strohmeier — «Hey çocuklar ne yapacaksınız? Çelik

satın alıyorum, makine satın alıyorum. Bilmem lâzım, bir kira mukavelesi yaptınız mı?»

Vakıfın yönetıcileri: «Hayır.»

«İpotekle sigorta ettirebildiniz mi?»

«Hayır.»

«Ödenecek paranız var mı?»

«Biraz paramız var ama, yetecek kadar değil.»

Strohmeier sinirleniyordu. Victory Carriers'in başkanı Granville Conway sinirleniyordu. Yüzde 25 hisseye sahip olan Onassis'den paraca yardım ve fikir istendi. Hemen verdiği cevap: «Gidelim, Morse'u görelim.» Clarence G. Morse Denizciik Komisyonundaydı. Onassis'le Conway Vaşington'a gitti, ve Morse'dan devret-ve yap anlaşmasında bazı değişikliklerin yapılmasını teklif ettiler. Nihayet gemileri inşa ettirmek mecburiyetinde değillerdi. Conway mümkün olduğu kadar münasip bir şekilde Morse'a hatırlattı: «Gemileri inşa etmezsek size sekiz milyon dolarlık bir tazminat ödemeğe bizi mecbur eden bir madde yok.» Onassis ilâv eetti: «Olmamış ise size memnuniyetle sekiz milyon doları öder bu işi kapatırız.» Morse böyle bir şey kabul etmiyordu. «Kat'iyen,» diye cevap verdi. «Ben para istemiyorum. Tek istediğim şey gemileri görmek.»

Her zamanki gibi kararlardan rücû edildi, bir uzlaşmaya varıldı, Amerikalılar'ın ve yabancıların işlettiği gemilere farklı teknikler uygulandığı için gemi inşa eden firmalara çatıldı ve her tarafa baskı yapıldı. Temsilciler meclisinden Herbert C. Bonner sorular sordu, avukatlar toplantı yaptı, uzmanlar meseleyi tartıştı. Bir nevi savaş bir kaç ay sürdü. Bundan sonra, teşkilât olarak Vakıf, fırtınayı atlattı. Savaş fazlası gemi meselesinden sonra Onassis bir parça bıkkındı. Amerikan gemi yapım endüstrisi için epeyce şey yaptığı kanaatindeydi. «İngiltere'de olsa asalet rütbesi verirlerdi, Amerika'da ise hakarete uğradım.»

diyordu. Amerika'yı gittikçe daha seyrek olarak ve çok kalmamak üzere ziyaret etti, fakat o memleketi gene de seviyordu. Vakıfla olan ilgisi de uzaktan uzağa devam ediyordu. Dört gemiye Amerikan tarihinin öğünülecek olaylarının adlarını koymak dahil, bir çok kararda payı vardı. Gemilere **Mount Vernon Victory, Monticello Victory, Montpellier Victory,** ve **Mount Washington Victory** adını koymuştu. Bu gemiler iyi para kazandı ve 1960'ların sonuna doğru Vietnam'daki Amerikan kuvvetlerine petrol taşımak suretiyle savaşta hisselerine düşeni yaptılar.

Sanki bugünler yeteri kadar yoğun ve dikkati gerektiren müzakerelerle dolu değilmiş gibi, Onassis başka konularla meşgul olmağı da imhâl etmiyordu. Vaşington'da ne kadar meşgul olursa olsun, sık sık akşam uçağına atlayıp New York'a gidiyor ve Tina'yı ve arkadaşlarını, çok defa El Morocco'da olmak üzere akşam yemeğine götürüyordu. Ari ve Tina birbirlerini belki vasat bir karı kocadan daha az görüyorlardı, fakat birlikte bulundukları zamanları tatlı bir şekilde, gerilimlerden uzak olarak geçiriyorlardı. Özel konuşmalarında iş konusuna değindikleri nadirdi. Tina kendi malî durumu ile ilgili bir karar almak zorunda kalıp da kocasının fikrini almadıkça paradan da söz etmezlerdi. Bir seferinde kendisine ait bir şirketin eline geçen parayı nasıl kullanması gerektiği husûsunda kocasının fikrini sordu. Ari, «Texaco hisse senetleri al,» dedi. Büyük bir para değildi ve bunları söylerken adamın, başka bir şey düşünüyor gibi bir hâli vardı. Fakat kadın borsa simsarına Texaco hisselerini satın alması için talimat verdi. Bu hisse senetlerinin değeri bir süre durmadan arttı. Sonunda Tina bu işten neredeyse küçük bir servet kazandı. Amerika'dayken Sutton Square Ari'nin çekilebileceği ve nisbeten yalnız kalabileceği en ideal bir yerdi.

Ev küçüktü. Oraya yalnız en yakın dostlarını davet ediyorlardı.

Arada sırada sinemaya gitmekten ikisi de hoşlanıyordu. Bir gün Judy Hollyday'in başrolü oynadığı **The Bells Are Ringing** filmini seyrediyorlardı. Film New York'un lüks yerlerinde geçiyordu. Filmin tam bir yerinde ikisi de sahnede kendilerine yabancı gelmeyen bir manzara görmüş ve birbirlerini aynı zamanda dütmüşlerdi. İnanılacak gibi değildi, fakat işte Judy Hollyday kendi evlerindeydi. Sahnenin cereyan ettiği evin içi 16 Sutton Square'in tam eşiydi. Şaşkın bir vaziyette eve döndüler. Meselenin iç yüzünü günler geçtikten sonra öğrendiler. Evdeki hizmetçileri sıkı sıkıya sorguya çektikten sonra, kendilerinin olmadığı bir sırada bir fotoğrafçının (belki de bir artistin) evlerini ziyaret ettiğini ve bir vesile uydurarak evin içinin durumunu tamamen tesbit ettiğini öğrendiler. İkisinin kanaatına göre de dekoratör bu benzetme işini gayet iyi becermişti.

Bu devrede Onassis Atlantiği, sanki hendek atlar gibi geçip duruyordu. Sık sık Paris'te veya Monte Karlo'da kalıyordu. (Sözü gelmişken söyleyelim, Tina da sık sık uçak yolculuğu yapanlardandı, fakat bir kaza halinde çocuklar hem anne, hem de babalarını kaybetmesin diye, hiç bir zaman aynı uçağa binmezlerdi.) Ari fırsat buldukça çocuklarıyla birlikte vakit geçirirdi. Aleksander on yaşına gelmişti. Hareketli, annesi gibi ince yapılı, fakat babasınınkine benzeyen iri gözleri olan, akıllı, fakat öyle kitaba fazla düşkün olmayan bir çocuktu. Yuvarlak yüzlü, yuvarlak gözlü Christina sevimli, cana yakın bir çocuktu. İkisi de Paris'te okula gidiyordu, fakat eve, yani Monte Karlo'daki yata gitmek için tatilleri dört gözle beklerlerdi. Küçük çocukları olan meşhûr ve zengin bazı ana babanın başına gelen o korkunç olay da Monte Karlo'da oldu. Olay

çocuklarının kaçırılacağına dair imzasız bir mektubun alınmasıyla başladı. Polis çağırıldı. Birkaç hafta, gece gündüz yatı ve çocukları polis bekledi. Fakat çok şükür tehdidin aslı esası çıkmadı. Esasen odalarında oynayan veya **Christina**'nın havuzunda yüzen çocukların bu olaydan hiç haberi olmadı.

Christina'ya yeni tayfa genellikle Onassis filosuna mensûp gemilerden alınırdı. Yavaş yavaş Yunan denizcileri Almanlar'ın yerini almağa başlamıştı. Zabitana mensûp Yunanlılar'dan bir tanesi İskenderiye'de doğmuş olan Costa Anastasiades'di. 1957 yılında geminin kaptanı oldu ve on sene sonra hâlâ aynı göreve devam ediyordu. Bu arada **Christina**'daki mükellef dairesini devamlı olarak aldığı kıymetli eşyalarla süslemeğe devam ediyordu. Satın aldığı san'at eşyaları arasında denizcileri koruyan aziz Nicholas'ın dört kıymetli ikonu vardı. Bunlar alındıkları zamandan beri yatağının yanındaki bir masanın üzerinde bulunur. Bir başka kıymetli antika da yakut kakmalı, altından yapılmış bir Buda heykeliydi. Bunun bir eşi daha vardı, o da İngiliz Kraliçesine aitti ve Buckingham Sarayındaydı. Ari ve Tina evlerinin kapısını meşhûr insanlara daima açık tutarlardı. — Onassis hayatta büyük işler yapmış insanlarla birlikte bulunmaktan çok hoşlanırdı — fakat verdikleri partilerden biri başarılı olmayan bazı insanlar şerefine, yani Grand Prix de Monaco yarışmasında ikinci gelmiş olan Mercedes yarış ekibi şerefine verilmişti. En çok Mercedes 300-SL'i seven Tina bizzat barın arkasına geçmiş, misafirlere içki veriyordu. Misafirler arasında büyük Alman yarışcısı Rudolf Carraciola, Prens Urach, Kont ve Kontes Schaumburg-Lippe vardı. Ari partiye şöyle bir uğradı, çok kalmadı ama yıllar boyunca muhatap olduğu soruyla burada da karşılaştı. Kont Schaumburg-Lippe soruyordu, «Bay Onassis, insan nasıl sizin gi-

bi bir milyoner olabilir?» Onassis aynı soruya hep aynı cevabı vermekten hoşlanmazdı. Aklına yeni bir cevap geldi ve «Her zaman üste çıkmalısınız,» dedi, «yağ gibi!»

Christina'ya yerleşmiş olan Onassis ailesi sosyetenin odak noktası haline gelmişti. Dünya basınında sonu gelmeyen dedikoduların kaynağıydı. Ari ve Tina buna tahammül ediyorlardı, çünkü bu sayede Monte Karlo'ya ilgi artıyor ve SBM'in kazancı çoğalıyordu. Yeni idare yönetimi düzeltmeğe, işe yaramayanları ayıklamağa, ve etkinliği arttırmağa çalışıyordu. Fakat bu bir ticarethanede olduğu kadar kolay bir iş değildi. Çünkü şirket, kabiliyetine bakmadan bir sürü Monakolu çalıştırıyordu. Personel arasında yapılacak köklü değişiklikler politik bir mesele oluyordu. Yeni plân bir yüzme havuzu ile bir gece kulübü yapılmasını öngörüyordu. Bu önemli bir yatırımdı. Bütün bunlara rağmen şirket yıllardan beri ilk defa kâr gösterdi.

O zaman yeterince değerlendirilmeyen bir olay da Monte Karlo'da geçen bir filim çevirmek üzere Holivuttan filimcilerin gelmesiydi. Filmin adı, **To Catch a Thief**'di ve rollerde Cary Grant ve çok güzel bir kadın olan Grace Kelly oynuyordu. Cary Grant eski bir ahbabdı. Tina onu bir öğle yemeğine davet etti ve filim arkadaşını da getirirse çok memnun olacağını söyledi. Ari geldiğinde biraz dalgındı. Grace Kelly'ye, «Sizin de sinema endüstrisiyle ilginiz var mı?» diye sordu. Tina Onassis'in kolunun yenini çekti, Rumca, «Saçmalama,» diye fısıldadı, «Çok meşhûr bir artist o!» Yaptığı gafı kimse farketmemiş gibi davrandı. Karısını göreviyle bırakarak ayrıldı. Aslında ortam gerçek bir ilişki kurmalarına elverişli değildi, buna rağmen iki kadın da birbiriyle gayet iyi anlaştı, Çok geçmeden Grace Kelly Cannes Filim Festivali dolayısıyle yeniden Güney Fransa'ya gelmişti ve bir kere daha Monte

Karlo'ya uğradı. Ondan sonrası artık Monako tarihinin malı oldu. **Paris Match** dergisinin fotoğrafçılarından Pier Gallant Prens Rainier'den Grace Kelly'nin sarayı ziyaret edip edemeyeceğini sordu. Onassis'den daha az konuksever olmayan Prens, kendisine sarayı göstermekten çok memnun kalacağını söyledi. Prens sevimli misafirine nasıl çay ikram ettiğini, buluşmanın Miss Kelly'nin ve **Paris Match**'ın hesabına nasıl fotoğrafla tesbit edildiğini o zamandan beri her yerde anlatmıştır. Fakat şurası muhakkak ki fotoğraf olmasa da Prens Rainier bu buluşmayı unutamayacaktı.

Tuğlacıyken milyoner olmuş Filadelfiali'nin züppe ve zarif kızı Grace bekâr prensi fena şekilde etkilemişti. Rainier'nin Fransız artisti Giselle Pascal'la olan ilişkisi sona ermişti. Monako tahtının varisi meselesi öncelik kazanıyordu. Rainier'nin Amerikalı müşaviri Peder Francis Tucker Amerikalı bir prenses fikrini elbette gayet hoş karşılamıştı. Monako'dan Amerika'ya bir sürü mektup gitti, bir sürü telefon açıldı ve tabiî bir sürü de akşnamesi geldi. 1955 yılı sona ermemişti ki, Prens Rainier Grace Kelly'ye evlilik teklif etmeğe karar verdi. Meseleyi bir sonuca bağlamak üzere onun Amerika'ya uzun bir ziyaret yapması temin edildi. Bu arada Filadelfia'da Kelly'lerin evine de kabul edildi. Yılbaşı gecesi partisinde Grace'e evlenme teklif etti. Grace teklifi kabul edince durum Monako'da resmen ilân edildi. Prens nişanlısıyla Holivut'a gitti. Grace orada bir filim çeviriyordu. 1956 Şubatına kadar da Avrupa'ya dönmedi.

Onassis'la Prens Amerika'da karşılaşmadılar, fakat iki taraf da ısrarla bu devrede aralarındaki ilişkinin çok iyi olduğunu, aralarında bir anlaşmazlığın olmadığını söylüyor. Ama herkesin gözü önünde cereyan eden en az bir olay bu iddianın doğruluğunu şüpheye düşürüp **Look** der-

gisinde çıkan bir röportajda Prens Rainier, Onassis'i ciddî bir şekilde tenkid ediyordu. Hattâ neredeyse tahkir ediyordu. Onassis de hemen karşılık vermiş ve röportaj yapanın iddiasına göre: «Gene o delikanlı kuru sıkı atıyor mu,» diye sormuştu. Rainier'ye Monte Karlo gittikçe daha çok Monte Greko gibi gelmeğe başlamıştı. Onassis'in büsbütün başka bir vesileyle söylediği şu söz aranıp bulunmuş ve yeni bir lâfmış gibi ileri sürülmüştür: Bu Monte Karlo işi hayatımda yaptığım en büyük hâtadır.» Söylediği iddia edilen bu söz Monte Karlo'yu başarılı bir yatırım haline getirmek istiyorum sözüyle birleştirilmişti. SBM'in geliştirilmesiyle ilgili program konusunda Onassis'in adamlarıyla Rainier'in memurları arasında görüş ayrılıkları vardı. Fakat iki tarafa da yakın olanlara göre Prens'i asıl sinirlendiren şeyin **Christina**'nın limanda mağrur bir şekilde yatması ve kendi yatının onun yanında gayet küçük kalmasıydı. (Ayrıca, tabiî, **Deo Juvante**'nin Onassis tarafından hediye edilmiş olduğuna dair rivayetler de dolaşıyordu.)

Prens de, Onassis de, ister kabul etsinler ister etmesinler, doğru veya yanlış olarak gazetelerin yazdıklarının etkisinde kalıyorlar ve aralarındaki anlaşmazlık, mahiyeti ne olursa olsun, bu yüzden daha şiddetleniyordu. Birazdan basın da Holivut yıldızının Monako Prensesi'ni olunca Tina'yı Monte Karlo'nun önde gelen kadını olmak mevkiinden indirmesi ihtimalini de bir başka sürtüşme sebebi olarak diline dolamıştı. Tina, insanı müşkül mevkide bırakan bu iddiayı cesaretle karşıladı: «Bizi nasıl kıyaslayabilirler?» dedi. «O Monte Karlo'nun hükümdârının karısı olacak, halbuki ben sadece bir ziyaretçiyim. Benim vazifem kocamın arkadaşlarını ve iş ortaklarını eğlendirmektir.» Eğer iş Tina'nın elinde olsaydı kavgaya kadar gitmezdi. Fakat o birazdan kayak yapmak üzere St. Moritz'e gitti. Onas-

sis acı haberi St. Moritz'den aldı: Mesaj «Tina ciddî bir şekilde yaralandı,» diyordu. Gene bir kaza, ama bu sefer kayak kazası değildi. Tina, yanında iki arkadaşı, Italyan Kontes Marina Cicogna ve genç İngiliz kayak şampiyonu Sandy Whitelaw olduğu halde kendi arabasıyla Palace Otelinden sakin bir kayak yerine giderken bir kamyona çarpmış, sonra fırlayarak iki arabayla çarpışmıştı. Kazayı yalnız Sandy Whitelaw bir iki çürük ve hafif bir şokla atlatmıştı. Kontes'in bir kaç kaburgası kırılmıştı. Tina yüzünü direksiyona çarpmış, burnunu ve kafatasının aşağı tarafını kırmıştı.

Kadın acele olarak Samaden hastahanesine kaldırılmıştı. Yirmi dört saat sonra kocası da oraya geldi. Özel uçağını İsviçreli operatör profesör Jorgi Reudi'yi getirmesi için Zürih'e gönderdi. Profesörün yaptığı sür'atli bir teşhise göre kadının durumu kritikti, fakat tehlikeli değildi. Bu şekilde bir yaranın güzel bir kadının üzerindeki psikolojik etkisini düşünerek hemen Tina'nın en son resimlerinden bir tane istedi. Bu az bir süre önce yapılan bir kıyafet balosunda çekilmiş ve onun güzelliğini çok iyi yansıtan bir fotoğraftı. Yüzündeki yaraların devamlı iz bırakacağına dair hemen şayialar çıkmıştı. Yunanistan Kraliçesi Frederika'nın sağırlığını tedavi eden ve aynı zamanda bir kulak mütehassısı olan bir asabiyeci tarafından ziyaret edilince, işitme duygusunu kaybettiği kabul edilmişti. Bunların hiç biri doğru değildi. Profesör Reudi Onassis'e yaraların tamamen geçeceğini ve karısının gene eski güzelliğine kavuşacağını söyledi. Tina yolculuk yapabilecek kadar iyileşince uçakla Londra'ya götürüldü ve yeryüzündeki en ünlü plastik cerrahî uzmanı Sir Archibald McIndoe tarafından tedavi edilmek üzere meşhur Londra Kliniğine yatırıldı. Klinikte çalışanlar kadının cesaretine hayran olmuşlardı. Bandajlar çıkarılıp yüzündeki şişlik in-

diğinde hiç bir yara izi kalmamıştı ve burnu eskisinden farksızdı. Yüzünün şeklini kaybettiğine dair hâlâ dolaşmakta olan şayiaları ortadan kaldırmak için Tina televizyona çıkmağa razı oldu. Merhametsiz televizyon ışıklarında bile yüzünde bir yara izi görülmüyordu. Kadının yeniden iyileşmesini kutlamak üzere Ari ona yakut ve elmaslarla süslenmiş gerçekten güzel bir kolye hediye etti. Bu kolye Tina'nın tıka basa dolu olan mücevher kutusunun en güzel parçalarından birini teşkil eder.

O yılların en büyük düğününe yetişmek üzere Tina Monte Karlo'ya döndü. Ari de, karısı da, Monako Prensinin hayatının bu önemli safhasında herhangi bir rekâbet ve sosyal üstünlük iddiasını önlemek için büyük bir titizlik gösteriyordu. Bu romantik evliliğin hazırlıkları yapıldığı sırada ortalıkta pek görünmemeğe çalıştılar. Halbuki sonradan görüldü ki tecrübesiyle, bilgisiyle Onassis, yetersiz bir hazırlığın sonucu olan ve merasimi neredeyse mahvedecek büyüklükteki aksaklıkları önlemekte Rainier'ye yardımcı olabilirdi. Herkesin gözü önünde cereyan eden merasim bir âlemdi. Doğrusunu söylemek lâzımsa tek bir Amerikan halkla ilişkiler firmasına para ödemek suretiyle iyi yerleri tutabilmek ve haber toplamak için (ki bu iş için bir merkez gösterilmemişti) altı yüz foto muhabirinin ve neredeyse bir o kadar da gazetecinin iştirak ettiği merasimin bir korkulu rüya hâlini alabileceğini ne Rainier, ne de başkası tahmin edebilirdi.

Gelini, ailesini, Amerikalı dostlarını ve gelinin evinde beslediği hayvanları getiren **Constitution** gemisi 12 Nisan 1956 tarihinde Monte Karlo limanına girip, sahile dolmuş olan muazzam kalabalık tarafından alkışlarla ve **Christina**'dan Rivyera'nın o zamana kadar hiç görmediği büyüklükte havaî fişeklerle karşılanıncaya kadar ne Ari ve Tina Onassis ortalıkta göründü, ne de onlar hakkında bir ha-

ber duyuldu. Bütün şehir bu karşılama merasiminden bahsediyordu. Bütün şehrin konuştuğu bir başka konu da Onassis ile Rainier arasında düğün hediyesi ile ilgili ve herkesin haberdar olduğu muhavereydi. Rainier, Onassis'e: «Her şey yolunda gidiyor. Bu bakımdan bana verebileceğin en iyi düğün hediyesi bu işe burnunu sokmamandır,» mealinde bir mektup yazmış ve bunu da açıklamıştı. Bunun gelinin isteği olduğundan kimsenin şüphesi yoktu. Onassis bir gazeteciye, «Peki,» demişti, «Prens'e istediği düğün hediyesini vereceğim.» Gerçekte düğün hediyesi olarak Grace Kelly'e bir elmas bilezik, Olympic Maritime de (yani gene Onassis) elmas ve yakuttan bir ufak taç vermişti. Onassis, Art Buchwald'a Grace'in çok iyi bir kız olduğunu, ve bu evliliğin Prens için çok faydalı olacağını söylemişti. Onassis, «Adam bu güne kadar çok bedbahttı,» diyordu. «Dört yıldan beri sarayda yalnız oturuyordu. Etrafında sade yöneticiler vardı.» (Bundan aşağı yukarı, on yıl sonra, Prens Rainier bir İngiliz gazetecisine Onassis'ten bahsederken, karısından ayrıldıktan sonra adamın çok yalnız olduğunu söyleyerek intikamını almıştı.

Haberlerde hep gelinin elbisesinden bahsediliyordu. Fakat Tina'nın giyeceği denizcilerin rengi olan açık mavi elbiseyi tamamlamak için Jean Desses'den bir terzinin Monte Karlo'ya geldiği de gözden kaçmamıştı. Olayları dikkatle takip edenler Onassis cephesinde bunun dışında kayda değer bir faaliyet görmemişlerdi. Bir gazeteri durumu, «Meşhur Onassis yatı dalgalanan Monte Karlo'nun ortasında bir huzur vahası,» diye anlatıyordu. Ari ve Tina Opera'nın galasında dans edecek olan Margot Fonteyn ile kocası Roberto Arias'ı bekliyorlardı. Tina **Christina**'da bir merasim olmayacağını söylemişti.

Bütün Monako'da çanlar çalıyordu. Halk yollara dö-

külmüştü. Önemli anın yaklaşmasıyla heyecan artıyordu. Düğün için kiliseyi bütün dünya milletlerinin sosyetesine mensup insanlar, resmî ziyaretçiler doldurmuştu. Parlak üniformalar, madalyalar, şeritler arasında sade bir smokin giymiş olan bir davetli, ilk defa olarak hiç kimsenin dikkatini üzerine çekmemeği başardı. Bu Ari Onassis'di.

BÖLÜM 16

Christina'nın telsiz odası hiç bir zaman bu derece hareketli olmamıştı. Aristo Onassis için değişik bir şey yoktu. Bu onun normal iş hayatıydı. Gelen telefonlar ve telgraflar arasında bir tanesi balina filosu hikâyesini bir kere daha hatırlamasına sebeb olmuştu. **Olympic Challenger** ve avcı gemileri Rotterdam'daydı. Japon gemiciler de gemileri teslim almak üzere oraya gelmişti. Onassis memleketlerine dönmek üzere olan Alman Kaptan'a ve tayfalara bir veda mesajı gönderdi. «Yolunuz ve kısmetiniz açık olsun!» Sahilde, Olympic Maritime'ni bürolarında mühendisler Kiel'de yaptırılacak olan altı adet 65.000 tonluk tanker programının plânlarını tamamlıyorlardı. Bu bir haber olarak verilmiş olsaydı o zaman herkes anlardı ki Onassis'in gündeminde Tina'nın elbisesinden daha önemli maddeler vardı ve ilgisi hâlâ sınır tanımıyor, serveti hâlâ artıyordu. Yılın sonuna doğru Süveyş buhranını takip eden kararsızlık bu muazzam programda bazı değişiklikler yapılmasına sebeb oldu. Bu yeni deniz canavarlarının ilkinin denize indirilmesi 1959 yılını buldu. Gemi için seçtiği isim Onassis'in balina filosundan ayrılırken duyduğu yenilgi hissini gayet iyi belli eder. Bu yeni 65.000

tonluk gemi, şu anda kişiliğini kaybetmiş ve belki tonaj bakımından küçük, ama gene de büyük bir başka geminin yerini alıyordu. Yeni tankere **Olympic Challenger** adını verdi.

1957 yıllarının başlarında Onassis Atina'daki evinde birkaç günlüğüne kaldığı sırada Yunanistan'ın dinamik ve zeki yeni Başbakanı Constantine Karamanlis tarafından öğle yemeğine davet edildi. Karamanlis bir geçici hükûmetin başında bir kaç ay kaldıktan sonra bir genel seçimin neticesi olarak yeniden bu göreve getirilmişti. Şimdi, on yıllık bir siyasî istikrarsızlığın memlekette sebeb olduğu iktisadî sıkıntılarla mücadele etmeğe hazırdı. Yunanistan'ın yardıma ihtiyacı vardı. Başbakan o ana kadar hiç dokunulmamış bir kaynakdan, dışarıdaki Yunanlılar'ın servetinden yararlanmağa karar vermişti. Başlıca hedeflerden birinin Onassis olduğu muhakkaktı. Daha ikinci kap yemek gelmeden önce davet sahibi esasa girdi ve Onassis'e açık açık sordu: «TAE'yi, yani Yunan Millî Havayollarını devralıp geliştirmeği düşünür müsünüz?» Denizde olduğu kadar havada da yolculuk etmiş olan Onassis uçak işine hava nakliyeciliği açısından hiç bakmamıştı. Başbakan Yunanistan'da yeni bir tersane kurulmasını istediğini de açıkladı. Onassis memleketin savaş sonrası iktisadî kalkınmasına yardımda bulunmanın kendisini çok memnun edeceğini belirtti. (Daha sonra, Yunanistan'da para kazanmanın güç olduğunu da açıklayarak, «bu işe kâr düşünmekten çok, hissî sebeblerle girdim,» demiştir. «Aslında Yunanlılar, Yahudiler'i sevdikleri halde,» diye takılmıştır. «para kazanmanın güç olması yüzünden burada hiç Yahudi yoktur.»

Karamanlis'in yabancı yatırımları konusunda açtığı kampanya kısa bir süre sonra sonuç vermeğe başlamış ve yabancı ülkelere yerleşmiş Yunanlılar'dan çeşitli mü-

racaatlar alınmıştı. Hükûmet iki projenin her biri için bir komisyon teşkil etmiş, bunlar da ayrıntılı bilgi veren yazılı tekliflerde bulunulmasını ve gene yazıyla müracaat edilmesini isteyen çağırılar çıkartmışlardı. Onassis uzmanlarını harekete geçirdi ve kısa bir süre sonra bu uzmanların değerlendirmelerinin sonuçlarını ilgili komisyonlara takdim etti. Tersane konusunda cömertçe fikirleri vardı: ne bu işin yalnız kendisine verilmesini, ne de hükûmetin maddî yardım sağlamasını istemedi. Havayolları işinde sekiz yüz kişilik tam kadro'yu o günkü ücretleriyle ve o günkü çalışma şartlarıyla devir almağa hazırdı. Tekliflerini iki komisyon da memnuniyetle tasvip etti. İki iş için de onun ismi ileri sürüldü. Onassis anlaşmaların hemen kabul edilmesini bekliyordu, halbuki bir takım gecikmeler ortaya çıkmış, bunları yeni talepler, yeni kısıtlamalar, güçlükler ve gecikmeler takip etmişti.

Kendisininkinden daha az cazip, fakat gene de hükûmeti tereddüde düşürecek tekliflerle çıkagelen bir rakibin gelişmeleri engellediğini anlamakta gecikmedi. Bu rakibin pek de sevilmeyen bacanağı Stavros Niarchos olduğunu tesbit etmek Onassis için güç olmadı. Basit bir şekilde halledilmesi imkânı olmayan (can sıkıcı bir durum ortaya çıkmıştı. Onassis tutumunu değiştirmiyordu. Teklifte bulunmak üzere onu davet etmişlerdi, hükûmetin arzusu üzerine teklifini arttırmıştı, mücadele etmişti ve kazanmıştı. Fakat Niarchos kolay kolay başa çıkılacak bir rakip değildi ve hemen kendi teklifini savunacak taraftarlar temin etmişti. Yunan Kraliyet ailesiyle sıkı teması olduğu biliniyordu. Kral ailesinden bir çok kişiyi 630 tonluk yatı **Creole**'de misafir etmişti. Yunan yetkilileri bu durumu gözönünde tutabilir ve ortaya çıkan durum Karamanlis'i rahatsız edebilirdi. Karamanlis, Onassis'i çağırmış ve uzlaşmaya varmasını rica etmişti. «Allahını seversen,» de-

mişti, «bu işleri neden Niarchos'la birlikte yapmıyorsunuz?»

Anlaşılan Onassis'in, Niarchos'la ilişkileri hakkında ne düşündüğünü pek kısa bir zaman önce açıkladığını bilmeyen pek az insandan bir tanesi de Karamanlis'di. Onassis, «İş hayatında birbirimizin canına okuyoruz, sonra da bozan aynı sofraya oturuyoruz ve hanımların hürmetine (kocalarının arasındaki çekişmeden hiç etkilenmemiş olan Livanos kardeşleri kastediyordu) birbirimize gayet saygılı davranıyoruz,» demişti. Onassis kendisine yapılan bu işbirliği teklifini reddedince, bu çıkmazdan kurtulmak için deli gibi çalışan Karamanlis onu sıkıştırmağa devam etti: «Hiç olmazsa iki işletmeden birini ona ver,» dedi. Pek haklı bir talep değildi, fakat Onassis Başbakanın dostluğunu kaybetmek istemiyordu ve sıkıştırılmaktan kurtulması için yardımcı olmağa karar verdi: «Ben havayollarını alayım, Niarchos'a da bir şartla tersaneyi bırakırım. Benim ileri sürdüğüm teklifteki şartları aynen kabul edecek: tekel kurmayacak, Yunan Hükûmetin'den maddî yardım görmeyecek.» İhtilâf konusu işler bu şekilde paylaşıldı. Onassis'e, Niarchos'un razı olduğu söylendi. Fakat Onassis kısa bir süre sonra Nirchos anlaşmasının bu iki şartının da kaldırıldığını duydu.

Öfkesi uzun sürmeyen bir adam olduğundan Onassis vermişti. Sonradan bunu söylediğine pişman olmuştu. Bu yeni devraldığı mütevazi işi canlandırmakla meşguldü. 1956'nın ikinci yarısında devraldığı Yunan Millî Havayollarının tek bir DC-4 ve altı tane de DC-3 uçağı vardı. Dış hatlarda yalnız haftada bir kere Paris ve Londra'ya uçuş vardı. Havayolları Onassis'in himmetine, etiketine ve parasına muhtaçtı. Şirketin adını değiştirdi ve (başka ne koyabilirdi ki?) Olympis Havayolları adını verdi. Yeni bir şirket kurdu ve emrine on beş milyon dolar ayırdı. Uçok iş-

letmeciliği yepyeni bir şeydi ve iyice incelenmesi gerekiyordu. Biraz sonra sorular, sorular, sorular sormağa başladı. Işin güç oluşu onu keyiflendiriyordu. Hem bunun zevkini çıkartıyor hem de öğreniyordu. Aslında bu büyük malî tehlikeleri ihtiva eden güç bir iş olmasına rağmen sevinçten uçuyordu. Sadece bir hobby olarak mı yapıyordu? Gazetecilerin çok yönlü faaliyeti ve serveti konusunda iğnelemeler yaptığı sırada bu soru da soruldu. «Monte Karlo ve havayolları benim için bir hobby'dir,» diye cevap vermişti. Sonradan bunu söylediğine pişma olmuştu. Bu iki işle ilgili olarak ismi nerede geçse hemen bu söz de tekrarlanıyor ve havayolları işini fazla ciddiye almadığı intibaını yaratıyordu.

Olympic Havayollarının ve Monte Karlo'nun, onun bütün işleri içinde yüzde olarak çok küçük bir yer işgal ettiği doğruydu. Her biri 100 dolar hesabıyla toplam tonajı üç milyon'u geçen gemileri vardı. Ama o sözü söylerken bu işi kâr için değil Yunanistan'ın ekonomisinin kalkınmasına hizmette bulunmak amacıyla yaptığını belirtmek istemişti. Bunun hemen netice alınmayacak bir iş olduğunu biliyordu. Yunan Hükûmeti'yle anlaşması yirmi yıl içindi ve Onassis bunun en az altı ilâ sekiz senesinin zararla kapatılacağını biliyordu. İşe hobby diye bakılmasına imkân vermeyecek kadar büyük güçlükler vardı. Nitekim anlaşmanın bitimine on beş yıl kala ileriye dair plânlar yapmak ve pahalı havaalanı tesisatı, yabancı ülkelerdeki tesisleri ve geleceğin son derece pahalı olan uçaklarının finansmanı için çok daha uzun vadeli anlaşmaya ihtiyaç olduğunu farketti. Onassis Olympic Havayollarını Atlantiğin ötesine kadar uzatmağa kararlıydı. «Ancak 1970'lerin ortalarında hizmete girebilecek olan süpersonik uçaklara ve hava otobüslerine göre plânlarımızı yapmalıyız,» diyordu. Anlaşmanın 2006 yılına kadar uzatılmasını talep etti.

Yunan Hükûmeti kabul etti fakat pratik sonuçları ilk bakıştaki kadar büyük değildi, çünkü bir maddeye göre işleticiye, demirbaşındaki malların ve sipariş etimş olduğu tesislerin parasını vermek şartıyla her an işi devralma hakkına sahipti. Tabiî Onassis de, hükûmet de bir çok defa bu maddeyi uygulamağa kalktı ve ikisi de her seferinde kazanacaklarını, kaybedeceklerini hesap ederek, yeniden denenmiş iş birliğine devama karar verdiler.

1956 Temmuzunun başlarında Onassis Tina'yı, çocukları ve bir iki arkadaşını alarak bir gezi havası içinde Atina'ya doğru yollandı. Orada yeni giriştiği işle ilgili bazı teferruatın halledilmesi gerekiyordu. Misafirler ise Christina'nın mükellef kamaralarında, Chios'da «Lesbos'da», «Santorin'de» ve diğer kamaralarda kalıyordu. Gemi Ege Denizine yaklaştığında, neşeli hava kaybolmuştu. Radyoda üzücü bir haber işitmişlerdi. Sismograflar çok şiddetli sarsıntılar kaydetmişti ve gemileri bunun büyük bir deprem hâlini alması ihtimali konusunda ikaz edilmişti. Bu ikazı başka haberler takip etti, bu haberlere göre sarsıntıların merkezi volkanik patlamalar bakımından uzun bir geçmişi olan Ege Denizindeki küçük Santorin adasıydı. Korkunç hikâye yavaş yavaş açıklık kazanıyordu. Deprem Santorin'in zirvesineki, Arap etkisindeki binalarla süslenmiş sevimli Thera şehrinin canına okumuştu. Kilise yıkılmıştı. Arap mimarisi üslûbundaki çan kuleleri yıkılıyordu. Yalnız, yüksek yarlar sayesinde liman bölgesi emniyetteydi. Deprem adalıları uykuda yakalamıştı ve çok can kaybı olmuştu. Yiyecek, su ve tıbbî malzeme sıkıntısı çekiliyordu.

Onassis **Christina**'yı hemen Pire'ye doğru yöneltti ve Atina'yla temasa geçerek gemi gelinceye kadar oraya malzeme yığmalarını temin etti. Çuvallar dolusu şeker, pirinç, sandık sandık et, çukulata, sigara, tıbbî malzeme ve

beş yüz battaniye gemiye yüklendi. Yüzme havuzundaki deniz suyunun yerine içecek su kondu ve **Christina** bir dakika bile kaybetmeden dönerek Santorin'e doğru yola çıktı. Grup oraya vardığında korkunç bir harabeyle karşılaştı. Adada oturan bin beş yüz kişinin hemen hemen hepsi başlarını sokabilecekleri bir damdan yoksun kalmıştı. Kırk kişi ölmüştü ve bir sürü insan da kayıptı. Diğerleri feci şekilde yaralıydı. Santorin'in geçimini sağlayan balıkçı filosu deprem dalgasına yakalanmış ve mahvolmuştu. Tina ayağına bir pantalon geçirerek dağıtım işinde yardımcı olmak, yaşlıları ve korku içindeki çocukları teselli etmek üzere sahile çıktı. Daha malzeme gönderilmesi için **Christina**'dan mesajlar gönderildi. Onassis ve arkadaşları, resmî kurtarma faaliyeti iyice başlamadan oradan ayrılmadı.

Onassis bir armatörü havayollarından daha çok ilgilendiren bir meseleyi görüşmek üzere Atina'dan Kahire'ye gitti. Bu, benzin tankerlerinin hacmını büyültmeğe başladığı andan itibaren kendisini meşgul eden bir konuydu. Kiel'de yaptırmakta olduğu 65.000 tonluk, Japonya'da yaptırmağı plânladığı bundan da büyük tankerlerle gemilerin geçtiği en önemli yollardan birinden, Süveyş Kanalı'ndan geçiş bir süre sonra imkânsız olacaktı. Cape Burnundan geçen yol navlun ücretlerini çok artırdığından Onassis bir çare arıyordu. Bütün önceki düşüncelerini bir kenara attı ve yeni bir fikir aklına geldi. Eğer Kanal da, Cape Burnu da söz konusu değilse petrole yeni bir yol bulmak gerekiyordu. Onun bulduğu hal çaresi Süveyş'ten Port Said'e uzanan bir petrol hattıydı. Bu suretle süpertankerler kanalın iki ucunda da mallarını boşaltıp yeniden doldurabilirlerdi. Ön konuşmalar bazı müşahhas teklifler halini aldı. Onassis günde 500.000 kapasiteli bir boru hattı düşünüyordu. Bu 35 milyon dolara mâl olabilir ve bir yıl içinde yapılabilirdi. Boru hattını hisselerin yüzde altmışı-

nı alacak olan bir Mısır şirketi işletirdi. Geri kalan yüzde kırk onun liderliğinde bir yabancı konsorsiyuma verilirdi.

Onassis bu iş için büyük bir para yatırmağa hazırdı. Kahire'ye yaptığı yolculuk bu işi kesinleştirecekti. Daha sonra bu düşüncesinden dolayı tenkid edildiğinde, ters ters şöyle cevap verirdi: «Mısır'la ilişkilerin normal olduğu bir sırada bile kanal'a bir şey olsa, tamir işi uzun zaman alırdı. Halbuki boru hattı yardımcı bir yol olarak stratejik bakımdan çok yararlı olabilirdi. Amerikalılar'da biraz kafa varsa, Pentagon bu projeyi finanse eder.» Bu işi açtığı petrolcüler ilgilenmişlerdi. Bazı Amerikalı görevliler Onassis'in plânının değerini anlamıştı. Mısırlılar dünden razıydı. Fakat bir gün de Amerikan Dışişleri Bakanı Aswan Barajını finanse etme hazırlıklarını iptal etti. Ortaya çıkan boşluğu Sovyetler doldurdu ve Onassis'in plânı rafa kaldırıldı. Nasır Kanalı millîleştirdi. Araplar'la İngiliz-Fransız ve İsrailliler arasında kısa süren çarpışma kanalın görünüşe göre uzun bir süre için kapanmasına sebeb oldu. Süveyş'in durumu özel teşebbüse ait denizcilik firmalarının devlet elindeki denizcilik kuruluşlarının düşünüş tarzını değiştirmişti. Etkileri Onassis'in Vaşington'da yaptığı filosunun geleceğiyle ilgili görüşmelerde de hissedilmişti. Bu bir tanker işleticisinin tam iş yapacağı bir zamandı. Normal yollar kesildiğinden herkes gemi arıyordu ve navlun fiatları iyice yükselmişti.

Onassis hâlâ Suudi Arabistan işinin ve petrol şirketlerinin yaptığı boykotun etkisinden kurtulamamıştı. Suud'dan önce yapmış olduğu üç ilâ beş yıllık kira mukaveleleri 1952 ve 1953'de son bulduğundan, yeni iş bulmakta sıkıntı çekiyordu. «Petrol şirketleriyle aram bozuk olduğundan,» diyordu, «elimde boş yatan bir sürü gemi vardı.» Süveyş ona Tanrı hediyesi gibi gelmişti. Kanal kapatılır kapatılmaz, Onassis'in gemileri başını almış giden navlun fiat-

larından yararlanmışlardı. Boş yatan gemileri para kesmeğe balşamıştı. Sıkıntıya düşmesi beklenirken karşılaşılan durumda en iyi vaziyete o geçmişti. «Şu keratay bak!» diyordu rakipleri. O da bunu adaletin tecellisi diye vasıflandırıyordu. «Tanrının varlığına inanmak lâzım,» diyordu. Adalet onun büyük kârlar sağlamasıyla tecelli etmişti. Süveyş bunalımı sayesinde elde ettiği kârı altmış, yetmiş milyon dolar diye hesaplamıştı. Ona yakınlığı olan bir başka armatör, Süveyş furyasına katılmak için elindeki kontratı tazminat ödeme bahasına feshetmişti. İş mahkemeye intikâl etmişti. Adam **force majeure** olduğunu iddia etmiş, sonunda ihtilâf uyuşmayla sonuçlanmıştı.

Elde edilen kârlar muazzamdı, fakat bu furya uzun sürmedi. Süveyş buhranının sebeb olduğu tonaj sıkıntısının arkasından durum birden bire tamamen tersine dönmüştü. Onassis olan bitenleri Denizcilik Komisyonuyla olan görüşmelere yansıyış şeklini hatırlıyordu: «Süveyş buhranı sırasında,» diyordu, «Savunma Bakanlığı, hattâ bütün Amerikan Hükûmeti tehlikeli durum karşısında telâşa düşmüş, petrolün akmasının nasıl temin edilebileceğini düşünüyordu. Çünkü kanalın kapanması demek lâzım olan tonajın bir misli artması demekti: Kanal açıkken kullanılan tonajın yüzde onu, yirmisi veya otuzu değil, yüzde yüzü kadar daha tonaja ihtiyaç hasıl olmuştu. Hattâ hükûmetin tanker yapımını teşvik etmek için beş yüz milyon dolarlık bir fon teşkil edeceği sözleri duyuluyordu.»

Fakat bu furya uzun sürmedi. Onassis, «Hiç beklenmedik ve en yüksek mevkilerdeki insanları bile şaşırtacak bir şekilde,» diye devam ediyordu, «Kanalı temizlemek belirsiz bir süre alacak diye beklenirken, bu işe bir kaç ay yetti. Bu, durumu alt üst etmişti. Birdenbire diğer bütün hükûmetler gibi Amerikan Hükûmeti de yeteri kadar tankerle, yeteri kadar petrol taşındığını ve durumun normale

döndüğünü görmüştü.» Başka bir deyişle gemi piyasasında büyük bir çöküntü başlamış ve gemi fiatları ve navlun ücretleri büyük düşüşler kaydetmişti. İşin tuhafı tam bu sırada Münih'de çıkan **Revue** adlı dergi Aristo Onassis'ın tam sahife gülen bir resmini yayınlamış ve altına, «Süveyş Galibi» yazmıştı. Süveyş savaşını savaşanlar değil, süper tankerlerini tam zamanında yaptırmış olan büyük tanker işleticileri, Onassis, Niarchos, Livanos ve Amerikalı armatör Daniel K. Ludwig kazandı, diyordu. Mizah dergisi **Simplicissimus** Onassis'i bir tankerin burnuna oturtmuş olarak gösteriyordu. (Resmin altındaki yazı: «Savaş da iyi bir iştir.») Fakat daha o sırada gazeteler «tanker sahiplerinin teknelerini bir kenara çekmesinin sebebi, navlun ücretlerinin mevsim icabı düşmesidir,» diye yazmaya başlamıştı.

Süveyş'ten altı ay sonra boru hattı meselesi bir kere daha ortaya çıktı. Vaşington'da çıkan bir gazete haberine göre Onassis Kanal işletmesinin başında bulunan Hasan İbrahim ile yeni görüşmelerde bulunmak üzere uçakla Kahire'ye gitmişti. Temsilci Zelenko'nun isteğiyle bu yazı okunup zabta geçti. Bu suretle Onassis'in Batının düşmanı, Sovyetlerin dostu Nasır'la pazarlık yaptığı imâ ediliyordu. Halbuki diğer haberlere göre boru hattı projesini en sonunda reddeden Nasır olmuştu. On yıl sonra, İsrail'le Araplar arasındaki altı gün savaşının arkasından boru hattı projesi, bu sefer İsrail kisvesiyle, Orta Doğu petrolünün nakli meselesi tek hâl çaresi olarak ileri sürülüyordu.

Onassis, her zaman olduğu gibi, bir memleketten öbürüne, bir kıt'adan ötekine o kadar sık gidiyordu ki, bir yerde kalışı haftalarla değil, günlerle ölçülüyordu. Bu sebepten —, ve Onassis'in tekzip etmemesi yüzünden — Onassis'le Rainier'nin birbirleriyle karşılaşmak istemedikleri iddiası oldukça yayılmıştı. Rainier'lerin balayından

döndükleri gün **Christina**'nın Monte Karlo limanından ayrıldığı görülmüştü fakat bu dikkatlerin genç çift üzerinde toplanmasını isteyen Onassis'in isteğine uygundu. Söylendiğine göre Tina, Prenses Grace (şimdi ona böyle deniyordu) Monte Karlo'dan geldiği gün Paris'ten ayrılmıştı. Onassis'in ev sahibi gibi hareket ettiği Paris otelindeki Yılbaşı Balosuna Rainier'ler gelmeyince ortalık yeniden kaynadı. Halbuki o sırada Prenses iki üç hafta içinde ilk çocuğunu bekliyordu. Herhalde bu baloya gidilecek zaman değildi. 23 Ocak 1957'de Londra'daydı ve Claridge'den Monte Karlo'daki sekreterine telefon ederken bir çocuğun doğduğunu ilân eden ilk top atışını duymuştu. Top atışlarını saydı, yirmi birde kesilince doğanın kız olduğunu anladı.

Aralarındaki kavga hakkında balinlerin yaptığı dedikodulara rağmen, Prens Rainier o sırada ilişkilerinin çok iyi olduğunu hatırlıyordu. Prenses'le, Tina'nın Amerika'nın dışında ortak bir tarafları yoktu. Buna rağmen gayet tatlı münasebetleri vardı. Rainier'ler kısa bir süre içinde iki defa **Christina** ile geziye çıkmışlardı. Rainier'nin küçük Aleksander'i ve Christina'yı çok sevdiği gayet belliydi. Şimdi Rainier'lerin küçük çocuğunun, Prenses Caroline'in üstüne düşme sırası Ari'nindi.

Ya Onassis'ler cephesinden başka bozuk sesler geliyor muydu— Rivyera'da olup bitenleri bilenler Ari ve Tina hakkında kötü şeyler söylüyordu. Bu hikâyeleri yalanlamak için Ari ve Tina, herkesin önündeyken sevişen bir çift pozuna giriyordu. Bir fotoğrafçı ikisinin birbirine sarılmış vaziyette bir resimlerini çekmişti. Yayınlandığında resmin altında «Zengin, fakat mutlu!» yazılıydı. Tina kaşmir ve antika eşya satın almak üzere Londra'ya kısa süren bir seyahat yaptı. Nis'e dönmek için Londra Hava alanına geldiğinde önemli kişilere mahsus bekleme salonunda

bir başka ünlü yolcuyla karşılaştı. Sarah Churchill Cote d'Azur'ü çok seven ve Rivyera'da tatil geçirmek fırsatını kaçırmayan babasıyla buluşmak üzere Güney Fransa'ya gidiyordu. Geçen yıl da olduğu gibi, Sir Winston Churchill, Churchill'in eserlerini Avrupa'da yayınlayan, karısı Amerikalı, kendisi Macar doğumlu olan Emery Reves'nin Roquebrune'deki La Pausa villâsında kalıyordu. Tina ve Sarah Monte Karlo'dan ve oradaki müşterek dostlarından bahsettiler. Nis havaalanında ayrılırken Tina «Gelip bizi ziyaret etmelisiniz... Gelirken Sir Winston'u da beraber getiriniz.» demişti. Fakat Winston Churchill'le Aristo Onassis'in tanışması çok daha sonra olmuştu.

Bir kaç hafta sonra Yunuan Hükûmeti Monte Karlo'da bulunan Onasis'e mahrem bir soru sordu. Gizli mesajda, İngilizler'in Kıbrıs'daki karışıklıkların arttığı sırada tutukladıkları ve uzaklardaki Seychelles adalarına götürdükleri Kıbrıs'lı lider Başpiskopos Makarios'u bırakacakları bildiriliyordu. Kıbrıs'daki durum o sırada sakinleşmiş olduğundan Lefkoşe'ye dönmesine izin verilmişti. Acaba Başpiskopos hiç gecikmeden Kıbrıs'a nasıl getirilebilirdi? Seychelles'e gidip gelen gemiler çok az ve seyrekti. Yunan Hükûmeti'ne göre **Olympic Thunder** adlı Onassis'e ait bir gemi o taraflarda bulunuyordu. Acaba Onassis geminin rotasını değiştirip Seychelles'den başpiskoposu almak üzere kaptana talimat verebilir miydi? Tabiî verirdi. Onassis **Olympic Thunder**'in Makarios'u alarak Mombasa'ya getirmesi için talimat verdi ve oradan Kıbrıs'a gelmesi için bir uçak vermeği teklif etti.

Onassis yakın geçmişte başına gelen dertlerin bir çoğunu unutmuş ve rahatlamıştı. Gittikçe daha çok sayıda insan Monte Karlo'yu yeniden keşfetmeğe başlamıştı. Casino ve Sporting Club kısmen eski şaşaalı günlerini yeniden yaşıyordu. Bu yeniden dirilmede sorumlu olan adam

en iyi yemeği yiyerek, en iyi şarapları seçerek, ve turistler için çok masraf ederek yeni tesis etmiş olduğu iki eğlence yerinde, Sea Club'da ve Le Larvotto'daki programları görmeleri için arkadaşlarını davet ederek Rivyera'nın keyif ehline örnek oluyordu. Fakat Monte Karlo'da güneş batıp da kumarbazlar krupiye'lerin ve kart dağıtıcıların etrafında toplanmağa başlayınca, Onassis ve şahsî dostları (meşhur bir İngiliz generali, Amerikalı bir petrolcü ve bunların karıları) Onassis'in Roquebrune yolu üzerinde yeni keşfetmiş olduğu basit, ufak bir restorana kaçıyordu. Restoranın adı Le Pirate'dı. Açık ateşte kızartılan, üzerine brandy konmuş istakoz Paris Otelindeki şefin vereceğinden hiç de aşağı kalmıyordu. Belki şarap en iyisi değildi, fakat **Le Pirate** bütün gece bizzat gitar çalıyordu ve o, karısı ve bir bando Fransız şarkılarını coşarak söylüyordu. Ari şarabı içiyor ve ötekilerle birlikte şarkı söylüyordu. Kalın bariton sesi diğerlerinin sesini bastırıyordu. Artık yeter dediği zaman umumiyetle sabahın dördü, beşi oluyordu.

Yeni bir yaz geliyordu ve o hemen hemen tamamen serbestti, İstediği yere gidebilecek, istediği şeyi yapabilecek durumdaydı. Tabiî bu. seçme işini daha da güçleştirmekteydi. Doğuya mı, Batıya mı? Karaiblere mi? Pasifiğe mi? Cevap basitti: Venedik! **Christina** Büyük Kanal'ın ağzında demir attığında mevsim iyice başlamıştı. İyi bir mevsimdi. Atlantiğin iki yakasında zenginler ve ünlüler tam kadro oradaydı. Bunların hepsinin bir araya geldiği bir tek yer vardı o da Toscanini'nin kızı, Ari ve Tina'nın yakın dostu Kontes Castelbarco'nun eviydi. Geldiklerinin ertesi gün Kontes'in verdiği özel bir partiye davet edildiler. Kartın üzerinde «Sayın Maria Callas'ın şerefine» yazılıydı. Ari daha sonra «Bayan Callas'a her zaman büyük hayranlık duymuşumdur,» demiştir. Bu partiye gidinceye

kadar kadınla hiç karşılaşmamıştı, fakat Yunanlılar'la ilgili her şeye karşı büyük alâka duyan Onassis Callas'ın hayata başlayış şeklini gayet iyi biliyordu.. «Onun artistik kabiliyetinden, hele şarkıcı olarak başarısından çok, beni asıl etkileyen fakir bir kız olarak hayatın fırtınalı ve merhametsiz denizindeki mücadelesinin hikâyesiydi,» derdi. Bu kız on dört yaşında Yunan Millî Tiyatrosunda bir burs kazanmıştı, fakat o kadar fakirdi ki derslerine ancak ödünç aldığı notalarla, ödünç aldığı kitaplarla devam edebiliyordu. Alman işgali sırasında ailesi açlıktan ölüyordu, kelimelerin tam mânasiyle açlıktan ölüyordu. Tahsili sırasında yalnız evi idare etmiyordu, bulunması çok güç bir şey olan yiyecek bulmak zorunda da kalıyordu.»

Muhakkak ki, bu, Onassis'e kendisinin hayata atılış şeklini hatırlatıyordu. «Her gün, dersler bittikten sonra,» diye devam ederdi, «eve gidip dinleneceğine, bekler ve öğrtmenine minnettarlığını göstermek için, yapacağı işlerde ona yardım ederdi.» Onassis'in Callas'da hayran olduğu taraf onun bu muazzam güçlükleri yenmesini sağlayan cesareti ve karakter sağlamlığıydı: Kendisini sanata vermiş bir insan olarak «Onun sahne hayatı gibi güç ve rekabet dolu bir âlemde kendisini kabul ettirmesi büyük bir başarıdır,» Onunla tanışmak önemli bir olaydı.

BÖLÜM 17

Aristo Onassis Maria Callas'ın elini öperken iyice eğildi. Kadını yakından tanıması, operaya yeni bir boyut getiren renkli bir şahsiyet, canlılık, güzellik, istidat, yoğunluk gibi uzaktan edinilmiş intibaları daha da kuvvetlendirmişti. Gür siyah saçlar, bademdem gözler, asil hatlar yirminci yüzyıl ortamında yaşayan bir tanrıça intibaını veriyordu. New York'ta Rum ana babadan doğan Maria Callas'da sanki Eski ve Yeni Dünya birleşmişti. Callas o sırada mesleğinin zirvesindeydi. Şöhret, başarı, sahne hayatı, Yunanlılık ve kadın... Aristo Onassis için bu kudretli bir karışımdı. Kadın Battista Meneghini adında orta yaşlı, Milanolu bir iş adamıyla evli olduğu için İtalyan tabiyetindeydi, fakat artist olarak tıpkı Onassis gibi milletlerarası bir varlığa sahipti ve gene Onassis gibi onda da Yunanlılık derinlere kök salmıştı. Bu kalabalık ve hareketli Venedik partisindeki ilk karşılaşma kısa sürdü, fakat bu iki dinamik insanın birbirini etkilememesi imkânsızdı.

Konuşma biraz daha uzasaydı, Onassis biraz daha lâubâli olabilseydi, kadına operayı içine insan sesi karışan müziği hiç sevmediğini söyleyebilirdi, nitekim daha sonra söyledi de. «Küçükken kilisenin korosundaki hâlimi hatır-

latıyor bana,» derdi. «Daha on yaşında, operanın ne olduğunu bilmediğim zamanlar bile nefret ediyordum. Bağırmalar, haykırmalar! Bütün o insanları sahnede görünce, acaba söyleyeceklerini neden söyleyip işi kısa kesmiyorlar diye merak ederdim. Kilisede söylediğim eski Bizans dualarına benzetirdim. Kyrie eleison'u K-y-y-y-ri-i- i-e-e-e-e-lei-ei-ei-ei-so-o-n diye uzattıkça uzatırdık. Adamın kadına (seni seviyorum) demesi yarım saat sürüyor.» Onassis gibi bir adamın bir kadına onu sevdiğini söylemesi hiç bir zaman yarım saat almazdı, fakat o sırada böyle bir sevgi söz konusu değildi ve bu iki önemli Yunanlı'nın Venedik'te buluşmasının kaydedilmeğe değer bir tarafı da yoktu. Onassis yakından tanımak istediği enteresan insanları bu gibi toplantıların sonunda davet ederdi. Bayan Callas'a kocasıyla bir gün **Christina**'ya gelip gelemeyeceğini sordu. Callas gayet tatlı bir şekilde memnuniyetle gelebileceğini söyledi.

Venedig'e yaptığı bu geziden sonra Onassis Monte Karlo karargâhına döndü ve çok hareketli bir sosyete hayatı yaşamağa başladı. Şöhret sahibi bir sürü arkadaşı **Christina**'ya geldi: Garbo gene geldi. Loel Guinnesses, Gianni Angelli, André Dubonnet, Baroda Mihracesi, «yani her zamanki Rivyera gurubu» onun misafirperverliğinden yararlanıp, dinlendi, eğlendi. O yılın Mart'ında Prenses Grace'in bir oğlu oldu: Prens Albert. Bu vesileyle 100-pare top atıldı ve büyük şenlikler yapıldı. Onassis sık sık Paris Otelinde davetler veriyordu (Onun aldığı zamandan bu yana otele dört kat ilâve edilmişti.) İnşaat masrafları kararlaştırılmış olan bütçeyi geçiyordu, fakat Onassis bu ilâveyle iftihar ediyordu. Hele roof'daki üstü açılabilen restorandan bilhassa hoşlanıyordu .Randolph Churchill'in Fransa'nın güneyinde olduğunu öğrenince kendisini öğle yemeğine davet etti ve Roquebrune'de Emery Reves'de

kalan Sir Winston'lu onun yanındakileri de beraber getirirse çok memnun olacağını söyledi. Ertesi gün Randolph babasını, babasının sekreteri Anthony Montague Browne'e ve karısı Bayan Browne'i da alarak Onasis'le öğle yemeği yemek üzere otele geldi.

«Sabık denizci» ile (bu Sir Winston'a Deniz Kuvvetlerindeki görevinden dolayı savaşta verilmiş şifre isimdi) ve bu hareketli armatörün müşterek bir çok tarafı vardı. İkisi de denizi ve gemileri seviyordu, fakat ilk sohbetlerinin konusu çok daha genişti. Onassis «Bütün yemek boyunca konuştuk,» diye hatırlar, «Politikadan, tarihten, insanların durumundan, insan tabiatından bahsettik.» Churchili kendisini misafir eden adamdan hemen hoşlanmıştı ve onu Reves villasına yemeğe davet etmişti. İkinci karşılaşmaları da birincisi gibi samimî bir hava içinde geçti ve Churchill **Christina**'da yemek yeme davetini memnuniyetle kabul etti. Yat çok bakımlıydı. Bu işin ustası olan Sir Winston'un usta gördüklerinden memnun kalmıştı. Tesisleri gezdi. Gemideki sanat eserlerini beğendi. İhtiyar savaşçı yemekten sonra Casino'ya gidip kumar oynamak istedi, fakat Emery Reves onu gemide kalmağa ve **chemin de fer** oynamağa iknâ etti. Churchill o kadar iyi vakit geçirmişti ki, saat yedide Reves **eve dönmeği** söylediği vakit bayağı sinirlenmişti. O tarihten sonra Onassis yeni dostunu bir süre görmedi. Sir Winston soğuk almıştı ve Lord Moran onun dışarı çıkmasına izin vermiyordu. Aslında Churchill'in aile doktoru pek fazla endişe etmiyordu, fakat ne de olsa Winston'un seksen üç yaşında olduğunu söylüyordu.

İş bakımından Onassis birbirinin tamamen zıtı iki durumla uğraşıyordu: Genişleme ve duralama elde tutma. Havayolları gelişiyordu. Yatırılan paraların ve sarfedilen emeğin karşılığını veriyordu. Olympic Havayolları

Atina-Zürih-Frankfurt hattını açmak üzereydi. Basın ilk uçuşu yapmadan önce şirketin sahibiyle tanışmak istedi. O da bedava yolculuk kadar ilgi çekiyordu, buna rağmen Onassis son dakikada gitmekten vaz geçti ve kendisini temsil etmek ve gazetecilere Onassis hakkında öğretmek istediklerini anlatmak üzere Costa Konialides'i görevlendirdi. Alman gazete muhabirleri coşmuşlardı. Gönderdikleri haberlerden bir tanesinin başlığı biraz mübalâğalıydı: «Herr Onassis kauft den griechschen Himmel!» (Onassis Yunan semalarını satın alıyor.)

Yunan semalarını almak şöyle dursun, nakliyecilik işindeki buhran onu şilepçilik firmalarında bazı tasarruflar yapmak zorunda bırakmıştı. Deniz nakliyeciliği Süveyş'ten sonra karşılaştığı bunalımı atlatamamıştı. Bazı armatörler mürettebatın üzerinde yüzde yirmi bir indirim yapınca bir çok ülkedeki denizcilik sendikası kendilerine kolaylık sağlayan ülkelerin bayrağını taşıyan armatörlerle anlaşmaları olmadığından, homurdanmağa başladı. (Onassis bazı gemilerini İspanya'da el Ferrol'e çekmişti, fakat tayfaların ücretine dokunmamıştı). İngiliz sendikacısı Tom Yates, Onassis'in Alman ve İtalyan tayfaları çıkartıp yerine Yunanlılar'ı aldığını, Niarchos'un da gemilerden otuz beş tanesine Yunan denizcileri yerleştirdiğini iddia ediyordu. Aslında Onassis sadece balinacılık yaptığı sırada Alman denizcisi kullanmıştı. O sırada **Christina**'nın mürettebatı da Almandı. Fakat balina filosu satılır satılmaz Almanlar'ın yerini Yunanlılar almıştı. Bu yüzden Yates'in iddialarını derhal yalanladı. Monte Karlo'daki yüz yetmiş memurdan yalnız on sekiz tanesi işten çıkarılmıştı. Bu rakam yüzde olarak aşağı yukarı filosundaki işsiz yatan gemilere tekabül ediyordu.

Kolaylık sağlayan bayraklar usûlüne (Onassis «Bu isim bizi kıskananlar tarafından konmuştur,» der) karşı

yükselen tenkidleri karşılamak için BBC'nin «Panorama» adlı programında kendisiyle bir röportaj yapılmasını razı oldu, fakat program sırasında neredeyse tepesi atıyordu, kendisini güç tuttu. Adeta coşarak, «Herkes sanıyor ki Panama veya Liberia bayraklarının sağladığı avantaj vergi konusundadır,» diyordu, «halbuki vergiden başka, ve hattâ vergiden çok daha mühim olan hükûmet tarafından kısıtlayıcı tedbirler konmaması, işlerinize müdahale edilmemesi ve gecikmelere sebeb olunmamasıdır. Yabancı para alış verişlerindeki serbestliktir ve kararların sür'atle alınabilmesidir. Olumlu bir şekilde rekabet edebilmek için insan, elverişli olmayanın yerine elverişli olanı koymak zorundadır.»

Bu duralama haberi çeşitli spekülasyonlara yol açmıştı. New York'ta Onassis'in ve Niarchos'un birer adet 106.000 tonluk tanker yaptırma projesini iptal ettiği haberi duyulunca basın Onassis'in başına üşüşmüş, dünyanın her tarafından gazete muhabirleri «kötüleşen bilânço durumu» (1.250.000 tonluk filosunun yüzde onu teşkil eden altı gemi piyasadan çekilmiş ve süpertanker projesi iptal edilmişti) hakkında kendisine sorular sorulmuştu. Televizyonda olduğundan daha çok sabırla gazete haberlerinin bir ölçü içinde ele alınmasını anlatmaya çalışmıştı. «Yer yüzündeki elli milyon ton tutarındaki gemi içinde yüzde altısı işsiz» diyordu, «mesele bir armatörün filosundaki gemilerin kaç tanesinin bu yüzde altı içine girdiğindedir.»

Basına bir deniz nakliyeciliği ekonomisi hakkında bir ders vermişti. Bir tanker işleticisinin istikrarlı bir gelir kaynağına sahip olabilmesi için gemilerinin sadece yüzde kırkını orta ve uzun vadeli kira anlaşmalarına bağlaması gereklidir, diyordu. «Bunu yapabilmişseniz geri kalan yüz-

de altmış sizi ne üzer ne de uykunuzu kaçırır.» Kâr sağlayabilmek için kumar oynayan küçük işleticilerin başı eninde sonunda belâya girer, fakat onun durumundaki armatörler fırtına geçinceye kadar oturup bekleme imkânına sahiptirler. Böyle oturup beklemenin ona kaça mâl olduğu sorulduğunda da «tahmin ediyorum günde kırk bin dolar,» demişti. Fakat kendisini Monte Karlo'da neşeli bir gurubun başında gören bir gazete yazarı, onun bu parayı kaybeden bir adama benzemediğini yazıyordu.

Bu bekleyişe daha ne kadar dayanabilirdi? Serveti neydi? Bu bir iki kelimeyle anlatılacak bir şey değildi. Çeşitli zamanlarda ipotekle yaptırılmış veya alınmış yüz gemisi vardı. Mukaveleye bağlı olanlar sade kendi masraflarını çıkartmıyorlar, iyi para da getiriyorlardı. Çalışan her geminin her gün bir parça daha büyük bir kısmı kendi malı oluyordu. Borcunun ne kadarını ödemişti, kaç tane gemi rehinden kurtarılmıştı, bunları söylemedi. Fakat bu işin hesabını yapan uzmanlar adamın malî durumunun gayet iyi olduğunu ve bu ekonomik duralamaya uzun müddet göğüs gerebileceği sonucuna varmıştı. Bir muhabir ısrarla bu buhranın şahsî hayatını nasıl etkilediğini soruyordu. «Saçmalama,» diye cevap verdi, «hiç bir şekilde etkilemiyor. Üç yüz milyon dolarlık bir mala sahipsen, bir kaç bin dolar tasarruf edebilmek için arabalarını satmağa, hizmetçilerini çıkarmağa kalkmazsın. Bu saçma bir şey olur. Esasen buhran bu oyunun bir parçasıdır.»

1958 Haziranının ortalarında bu oyunun bir başka parçası da Vaşington'da, Parlâmento'daki 219 sayılı odada oynanıyordu. Temsilci Herbert C. Bonner'in başkanlığında kongrenin Ticaret Filosu ve balıkçılık komitesi Amerikan Hükûmet yetkililerinin Aristo Onassis'le devret-veyap anlaşmasını nasıl idare ettiğini tetkik ediyordu. Onassis bilgi vermek için uçakla Amerika'ya gitti. Gittiği de

iyi olmuştu, çünkü mahkemelerin uzun zaman önce temize çıkardığı eski iddialar yeniden su yüzüne çıkmağa başlamıştı. Bütün basın oradaydı, televizyonlar işliyordu. Bütün dikkatler Onassis'in üzerinde toplanmıştı. Bazı komite üyelerinin televizyonda görünebilmek için gösterdiği gayret ona gülünç gelmişti. Başkan Bonner hepsini yerine oturttu. Verdiği karara göre yalnız başkan ve Onassis televizyonun karşısında olacaktı. Bir aralık Herbert Zelenko'nun başı ikisinin arasında gözükünce, çekici masaya vurmuş ve «Başkan benim,» demişti. «Ne diyorsam o olacak.» Bu patırtılardan sonra ciddî çalışma başladı.

Komite üç gün süreyle Amerikan Hükûmeti'nin çeşitli dairelerinin görüşlerini dinledi. Onassis de, hukuk müşaviri Edward J. Ross'la birlikte oturmuş dinliyordu. Onassis'in anlattığına göre bu dairenin temsilcileri oturdukları yerde heyecanla kıpırdıyor, bariz bir şekilde mahçup olup, büzülüyordu. İsimleri, rakamları, olayları unutmuşlardı. Başkan, at nalı şeklindeki masanın başındaki yüksek sandalyesinden onlara yukarıdan bakıyor, paylar gibi parmağını sallıyordu. Onassis, Bonner'e kendisiyle bu şekilde konuşma fırsatı vermemeği kararlaştırdı. Kendi sırası geldiğinde oturması için yer gösterilince, «Sayın Başkan bu komiteye büyük saygım var... sorgum yapılırken ayakta durmama izin verilir mi?» dedi. Kendisini sorguya çekenlerin karşısında ezilmemeğe kararlıydı. Başkan Bonner, «Uzun bir oturum olacak,» diye cevap verdi. Onassis gülümsedi, «Dayanırım.»

Daha önceki tanıklar ifadelerini önceden bir kâğıda yazmıştı. Onassis irticalen konuşmağa karar verdi. Bir yabancı olmasına rağmen tercüman isteyerek vakit kaybetmedi. Tek endişesi söyleyeceği bazı şeylerin, «Amerikan Hükûmeti'ne karşı hayatı boyunca duyduğu minnettarlık, hayranlık ve bağlılık hissine,» gölge düşürme-

siydi. Doğruyu söylemek üzere yemin etti ve üst üste iki uzun oturumda savaş fazlası gemi meselesini aydınlatan bir konuşma yaptı. Meseleyi kendisinehas ifadelerle anlattı. Yalnız müvekkilinin alışılmamış ifadeleri çekinmeden kullanması karşısında en az komite üyeleri kadar şaşıran Ross kendisini ara sıra frenledi. Onassis'in ifadesine göre bu meselenin anlaşılır bir tarafı yoktu. Karşılıklı bir muhavere durumun garipliğini gayet iyi gösteriyordu. Komiteye anlattığına göre bir tarihte Denizcilik Komisyonuna müracaat ederek ilk talebindeki sekiz gemi yerine yedi gemi almasına izin verilmesini istemişti. Komisyon şirketi sekiz gemi alması için zorlamış mahkemeye vermekle, para cezası almakla tehdit etmişti. Sonradan gayrî meşrû yollardan almakla itham edildiği gemiler bunlardı. Onassis, «Yani bir yandan, almadığın takdirde hakkında takibat yapılacağı tehdidiyle karşılaşıyorsun, diğer yandan aldın diye mahkemeye veriliyorsun. Gelin de işin içinden çıkın!» diyordu.

Başsavcı yardımcısıyla ilk buluştuğunda kullandığı «fidye» kelimesi yeniden ortaya çıkınca, «Bu isimde iyi bir viski de vardır,» demişti. Bunun üzerine bütün komite üyeleri kahkahayı bastırmış ve Başkan Bonner elindeki çekici masaya o kadar hızlı vurmuştu ki, hem kendi Coca-Cola şişesi, hem de öbür üyelerinki sarsılmış ve at nalı şeklindeki masanın üzeri kahverengi sıvıyla yol yol olmuştu. Öfkesi de, mahcubiyeti de artan Bonner, Onassis'i tanık mahallinden alelâcele uzaklaştırmıştı. Başlangıçta Onassis'e düşmanca hisler besleyen komite üyeleri, söylediği makûl sözleri kabul etmek zorunda kalmıştı. Olayları takip edenler bütün bu patırdının sebebini anlayamaz olmuştu. İki gün sonra oturumlardan vareste tutulması kararlaştırıldı. Savaş fazlası gemiler konusunda bundan sonra bir şey işitilmez oldu.

Onassis Güney Fransa'ya döndüğünde Sir Winston Churchill her zaman misafirperver olan Emery Reves'in Roquebrune'deki villâsına gelmişti. Macar ev sahibinin misafirperverliğinden yararlanan buihtiyar adamın sıhhati üzerinde iklimin çok faydalı tesirioluyordu. Bazı yabancı düşmanı İngiliz hayranlarının doğru bulmamasına rağmen Sir Winston'un yabancılara karşı daima bir zaafı vardı. Çevresinde Macar asıllı rejisör Aleksander Korda, savaş sırasında ilmî müşaviri olan Profesör Frederik Lindemann, Emery Reves vardı. Şimdi bunlara Aristo Onassis de eklenmişti. Yaşlı devlet adamı bir kere daha **Christina**'ya geldi, Onassis'le Paris Otelinde yemek yedi ve Emery Reves'in sıhhati bozulunca Paris Otelinin en üst katındaki üç odalı mükellef daireye taşındı. Birbirlerine benzemeseler bile enteresan bir çift teşkil ediyorlardı. Sir Winston artık, Ari'ye, Ari diye hitap ediyor ve takılıyordu. Ari de ona lâf yetiştiriyordu.

Birbirlerini sık sık görüyorlardı. Onassis pek alışılmamış bir buluşma da sağlamış, Garbo ile Churchill'i bir araya getirmişti. Bu üç insan, Lord Northcliff'in bir seferinde söylediği gibi, insanları en çok ilgilendiren üç şeyin (savaş, kadın ve servet) temsilcisi Nis'de birlikte yemek yemişti. Mamafih bu buluşmanın dünyayı yerinden oynatan, hafızalardan silinmeyecek bir tarafı olmamıştı. Sadece tatlı bir sohbetetn ibaret kalmıştı. Az bir süre sonra **Christina** Sir Winston'u alarak İtalyan Rivyerası'na ufak bir gezi yapmıştı. Churchill davet sahibinin kendisini eğlendirmek için çırpınışından nasıl mütehassis olmuştu! Churchill, «İngiltere'ye gelince, bize de gelmelisiniz,» demişti. Onassis Ekimin başında çok kısa bir süre için Londra'ya gitmişti, fakat Tina'yla beraber Churchill'lerin Kent'teki yazlık malikânelerinde bir hafta sonu geçirmeleri an-

cak ertesi ay nasip olmuştu. Hava pek açık değildi, fakat Churchill bu Akdeniz'li misafirlerini evin dışında da ağırladı. Onlara meşhur siyah kuğularını gösterdi ve çimende croquet oynattı. Öğle yemeğinde Tina'nın şerefine şampanya içildi. Kapının önüne büyük bir seyirci kalabalığı toplanmıştı. Şaşırmış bir polis memuru, «Yıllardan beri böyle bir şey görülmemişti. Onassis denilen bu salak kim Allahınızı severseniz?» diye sormuştu. Halk «Churchill, Churchill,» diye bağırıyordu. Bir grup Yunanlı içeriye bir not göndererek Onassis'in kendileriyle görüşmesini isteni, fakat o bunu nazik bir şekilde reddetti.

Ari Onassis Noel'i Monte Karlo'da geçirdi. Fakat Tina yoktu. New York'a, bir çocuk doğurmak üzere olan kızkardeşi Eugenie'nin yanına gitmişti. Bütün evlilik hayatlarında yaptıkları gibi(ki bazan yirmi dört saat içinde iki defa yaparlardı) Ari her akşam saat altıda karısına telefon ediyordu. Fakat on iki yıldan beri ilk defa karı koca yılbaşını beraber geçirmeyince, dedikodu meraklılarına yeni sermaye çıkmıştı. Dedikodular vakitsiz olabilirdi, fakat pek de yanlış değildi. Neredeyse belli olmadan Ari ve Tina birbirlerinden uzaklaşıyordu Başlangıçta ancak en yakınları durumda bir anormallik olduğunu farkettiler, fakat ikisi de herkesin gözü önünde yaşayan insanlar olduğundan bu ayrılığı kamufle etmek güçtü.

Sebebin ne olduğu kolay kolay anlaşılmıyordu? Acaba Ari'nin pek iştirak etmediği kış sporlarını Tina çok mu cazip bulmağa başlamıştı? Acaba işleri Ari'yi karısından çok sık ve çok uzun sürelerle mi ayırıyordu? Böyle bir buhran uzun zamandan aberi geliyordu ama meseleyi büsbütün güçleştiren en ufak ayrıntıların bile kamu oyuna intikal etmesiydi. Tina başka bir yerdeyken Ari'nin güzel bir kadınla bir gece kulübüne şöyle uğraması, veya Ari'nin bulunmadığı bir sırada Tina'nın yakışıklı bir delikan-

lıyla kayak yapması... eğer başına intikâl etmeseydi, bütün bunlar önemsiz olabilirdi. Ama başına intikal edince önemsiz olayların bile izah edilmesi gerekiyor ve böylelikle tarafları daha da hırslandırıyordu.

Aile durumu belki iyiydi, belki fenaydı, ama herkesin içine çıktığında Onassis'in sanki hiç bir şey yokmuş gibi bir hali vardı. Dostlarının söylediğine göre o sırada kendisini varıyla yoğuyla Churchill'e kaptırmıştı, bu yaşlı adamın havasıyla büyülenmişti. Bu en büyük İngilizin hayatı ve yaşadığı çağ hakkında bildiklerini tazelemek için Sir Winston'un eserlerini dikkatle okuyordu. Churchill altı yıl önce iyi zaman geçirdiği Marakeş'e dinlenmeğe gideceğini söyleyince adamı, karısı Lady Churchill'i, kızı Diana Sandys'i götürmek için Onassis kendi havayollarının dört motorlu yetmiş kişilik DC-6 uçağına el koydu.

Marakeş'e geldiklerinde muazzam bir şekilde karşılandılar, ama gerçekten büyük bir adamın gölgesinde yürüme fırsatını bulmuş olmanın onu nasıl memnun ettiğini anlayabilmek için Onassis'i iyi tanımak lâzımdır. Onu karşılamak için İngiliz Elçisi Sir Charles Duke Rabat'tan gelmişti. Ona hoş geldin diyebilmek için Kral Muhammed'in adamları oradaydı. Renkli elbiselerle süslenmiş olan Marakeş valisi Ömer bin Şemsi şehrin selâmını getirdi. Mamounia Otelinin personeli tam kadro oradaydı. Bir şeref kıt'ası selâm duruyordu. Bu neredeyse devletin üzerine aldığı bir merasim mahiyetindeydi. Ari Onassis yemeğe kaldı ve Churchill'i Christina ile geziye çıkarmak üzere bir süre sonra dönmeği vaad etti. Geceyi otelde geçirdi, fakat şafak sökmeden önce Avrupa'ya doğru yola çıkmıştı. Birisinin hesabına göre Sir Winston'la Marakeş'de yemek yemek ona beş bin dolara patlamıştı.

Monte Karlo'da ufak bir mahallî meseleyle karşılaştı. Prens Rainier turistler için SBM tarafından yapılacak

yeni tesislerle ilgili projenin gecikmesinden şikâyetçiydi ve değiştirmelerini istiyordu. Tam bu sırada yönetcileri değiştirmek bir iş adamının anlayacağı bir şey değildi, fakat müşavirlerine danıştıktan sonra Prens'in isteklerine boyun eğdi. Kendi adamı André Simon, Kralın tayin ettiği adam, Pierre Rey gitti. Yerlerine Jacques Raymond ve Charles Audibert tayin edildi. Fakat Prens'e karşı tutumunda bir değişiklik olmadığını göstermek için Tina'yla birlikte Rainier'ler şerefine Monte Karlo Operasında verilen bir baloya ve bir kokteyle gitti. Davetliler listesi, **Christina**'nın daimî misafirlerinin listesinin hemen hemen aynıydı: Dame Margot Fonteyn, Baroda'lar, André Dubonnet filân. Bir kaç gün sonra Ari ve Tina Kanarya adalarına veya Sir Winston'un istediği herhangi bir yere gitmek üzere Churchill'leri almak için Cezayir'e, Kazablanka'nın güneyindeki küçük balıkçı limanı Safi'ye doğru yola çıkmıştı.

Bu, daha sonraki yılların münakaşa konusu olan bir sürü Churchill-Onassis gezisinin havasını tesbit eden rahat bir geziydi. Hazırlıklarla bizzat Onassis, adamın oğluymuş gibi meşgul oluyordu. Sir Winston'un yerleşeceği mükellef «Chios» kamarasının mükemmel olmasıyla hizmetkârlarının veya erkek hastabakıcılarının «Chios'a» doğrudan doğruya geçişi olan «Crete»e yerleştirilmesiyle bizzat uğraşmıştı. Lady Churchill koridorun öbür yanındaki «İthaca'ya», Montague Rrowne'lar ve Diana Sandys diğer kamaralara yerleştirilmişlerdi. Herşey bu seçkin yolcunun seviyesine göre ayarlanmıştı. Churchill'in yanına her gün saat dokuz'da giriliyordu. Onassis kendi valesi Louis'ye sabah kahvaltısını bütün kurallara uygun bir şekilde getirmesi talimatını vermişti. Saat dokuzu çalınca içinde bir bardak portakal suyu ve bir fincan kahve bulunan bir tepsi Churchill'in yatağının yanına getiriliyordu.

Arkasından bir ikinci tepsiyle kahvaltının geri kalan kısmı ve bu da bitince üçüncü bir tepsiyle her zamanki gibi bir bardak viski ile getiriliyordu.

Kahvaltıdan sonra Sir Winston yatakta oturur ve okurdu. Onassis, «Kitabla doyamazdı,» diye hatırlar. Churchill günde iki yüz sayfa okuyarak Onassis'in kütüphanesini hatmediyordu. Ne okurdu? «Her türlü kitap.» Ziyaretçilerin uğramasına, okumasını kesmesine aldırış etmezdi. Öğleye doğru kalkardı. Öğle yemeğine geç kalmaktan hoşlanmazdı. Öğleden sonra kamarasına çekilmekten çok, güvertede oturup kestirmekten veya denizi seyretmekten hoşlanırdı. Bazan Onassis sesini çıkarmadan saatlerce yanında otururdu. İhtiyar adam geminin hareket halinde olmasını tercih ederdi. Makinelerin işleyişiyle çıkan ritmik sesi çok dinlendirici bulurdu. Çok defa silkinerek bu dinlendirici düşünceleri bırakır bir iki el poker fena olmaz derdi. Oynarken ve iyi bir el gelince gözleri parlar, yüzünü çocuksu bir gülümseme kaplardı. Bu bakımdan kaşarlanmış bir kumarbaza benzemezdi. Akşam üstleri aynı derece zevk alarak oynadığı bir oyun da **chemin de fer**'di.

Oyunu sırasında keser ve odasına giderek değişir, bir smokin giyerdi. Hiç bir zaman kokteylini kaçırmazdı, her zaman iyi seçilmiş kırmızı veya beyaz şaraptan ve sonra şampanya içmekten veya purosunu tüttürüp brandy içmekten hoşlanırdı. Onassis, eski günleri hatırlamanın verdiği hasretle, «Her zerresinden zevk alırdı,» der. En çok yemekte konuşmaktan hoşlanırdı. Fakat saat on buçukta bir filim seyretmek onu memnun ederdi. Filim gece yarısı bitince, gün bitti diye bayağı üzülürdü. Ari'nin de yardımıyla Bayan Churchill güç belâ yarıma doğru onu yatmağa razı ederdi. Eğer filmi beğenmezse kıç taraftaki güvertede büyük bir koltuğa yerleşir ve yanındakilerle konuşmağa başlardı. İngilizcenin bu yaşlı üstâdı umûmiyetle

şiir okurdu. Onassis, «Şaşılacak bir hafızası var,» derdi. «Bu havaya girince kelimeler ağzından, musluktan su boşanır gibi akardı.» şiirden şarkıya geçmek zor değildi. İhtiyar savaşçının şiir zevki bu hususta kabul edilmiş ölçülere uygun olabilirdi, ama sevdiği şarkıların çoğu genç bir muhabir olarak Boer Savaşı'na iştirak ettiği zamana aitti. Onassis «Bunlar biraz açık saçık asker şarkılarıydı,» diye hatırlar. Onassis de bunları yeni duyuyordu, fakat melodilerini öğrenmişti ve «keratanın oğlu» gibi sık sık tekrarlanan nakaratlara sıra gelince o da katılırdı ve herkes kahkahayı basardı.

Çok defa, diğerleri kendi işleriyle meşgulken Ari Sir Winston'la kalırdı. Tina, «saatlerce konuşurlardı,» derdi, «Arı dinlemesini çok iyi bilen bir insandı,» Onassis'e göre sade dinlenmekle kalmıyordu: «Arzumuz Sir Winston'u konuşturmak ve ilgisini uyandırmaktı. Son yıllarında bazan saatlerce konuşmadan otururdu, fakat bazan, eski zamanlar, Boer savaşı ve tabiî Birinci Dünya Savaşı gibi kendisini ilgilendiren konular oldu mu, konuşmaktan hoşlanırdı.» Fakat son savaştan da bahsederdi ve söz Rusya'ya gelince, tuhaftır, Stalin'i her zaman bir iki kelime ile öğerdi. Savaş sırasında temas ettiği insanlar arasında kendisine çok güvendiği insanın, taahhüd ettiğini her zaman yerine getiren adamın Stalin olduğunu söylerdi. Sir Winston bir çok kere «Stalin bana vaad ettiği hiç bir sözü yerine getirmemezlik etmedi,» demiştir, «Her zaman sözünü tutmuştur.» Yaşlı adam kanaryası Toby'yi de çok severdi. Bir çok geziye kuşunu da beraber almıştı. Fakat tabiî içlerinde en iyisi de, en kötüsü de olmak üzere bir çok insanın, kuştan hoşlandığını bilirdi. Iskandinavya'dan bahsederken (Tabiî bu konu Onassis'i çok ilgilendirirdi) Danimarka hakkında katilin kanaryası tabirini kullanmış-

tı. «Her katilin iyi muamele ettiği bir kanaryası vardır. Danimarka Hitler'in kanaryasıydı.»

Cthistina Monte Karlo limanına dönmüştü, Churchill henüz gemiden ayrılmamıştı ki, Onassis, Massachussetts senatörü John F. Kennedy'nin, yanında karısı olduğu halde babasını, Amerika'nın eski Londra elçisi Joseph Kennedy'yi görmek üzere Fransa'nın güneyine geldiğini öğrendi. Senatör Kennedy'yi epey zamandan beri tanıyan ve onunla New York'ta ve Vaşington'da yemek yemiş olan Ari, adamı yeniden görmek istemişti. Tina, **Christina**'nın güvertesinde bir kokteyl verecekti, Onassis bir şartla Kennedy'yi de davet etti. «Saat yedi buçuk olmadan ayrılacaksın çünkü Sir Winston her zaman sekizi çeyrek geçe akşam yemeğini yer.» Onassis hiç bir şekilde Churchill'in programını bozmazdı. Kennedy'ye «Korkarım ziyaretin kısa sürecek,» dedi.

Kennedy geldiğinde Onassis Sir Winston'a, «Genç Kennedy burada, tanışmak ister misiniz?» diye sordu. Sir Winston'un yüzü güldü. Kennedy cumhurbaşkanı olacak kıratta bir adamdı. «Elbette genç Kennedy'le konuşmak isterim,» diye cevap verdi. Onassis senatörü Churchill'in oturduğu köşeye getirdi, yaşlı adamın yanına bir sandalye çekti. Winston doğrudan doğruya o günün politikasına daldı ve Kennedy'ye gelecek seçimlerde şansının ne olabileceğini sordu. Kennedy kendisini güçlükler beklediğini söyledi: «Biliyorsunuz ben katoliğim.» Winston hemen homurdanarak lâfını kesti, «Eğer tek güçlük buysa, her zaman mezhebinizi değiştirmeniz ve gene de iyi bir hıristiyan olarak kalmanız mümkün.» Kennedy güldü. Sonra daha önemli konular konuşuldu, fakat Sabık İngiltere Başbakanıyla, geleceğin Amerika Birleşik Devletleri Başkanı arasındaki bu konuşmayı Onassis çok kıymetli bir mücevher gibi daima dikkatle saklamıştır. Herkesin tahmin ede-

bileceği hususların dışında hiç bir şey söylememiştir: Birbirlerinden çok hoşlandılar ve belirli yemek saatinin çok sonrasına kadar konuştular. Kennedy ayrılırken saat dokuza geliyordu.

Onassis birbirlerinden hoşlanacak insanları bir araya getirmeği isteyen bir insan olduğundan ve farklı programları koordine etmek kolay bir şey olmadığından yeni bir gezi plânlanmaktaydı. Milâno'da olan Bayan Callas'ı davet etmenin iyi bir tırsat olacağını düşündü. Kadın, Onassis'e, Haziran'da, Covent Garden'de **Medea**'yı oynayacağını, programının dolu olduğunu söyledi. Ari büyük bir sür'etle, «Öyleyse Haziran'da Londra'da olacağım,» dedi. Fakat Temmuz'da olsun bir geziye gelebileceğini ümit ettiğini ilâve etti. Temmuz'a kalmadan buluştular, beraber yemek yediler, daha yeni tanışmış olmalarına rağmen o çapta insanlardan beklenmiyecek kadar çabuk kaynaştılar. Onassis, «Aramızda bir yakınlık vardı,» diyordu. Bu büyük bir arkadaşlığın başlangıcıydı. Onassis, «Arkadaşlıktan fazla bir şey değil,» diye ısrarla belirtiyordu, «fakat yakın arkadaşlık. Bir arada bulunmaktan hoşlanıyorduk.»

Callas'ı dinlemek üzere Londra'ya gitme fikri daha da gelişti. Ari dostlarını da beraber götürmek istedi. Sonunda otuz iki kişiyi operaya davet etti ve bunun tabiî sonucu olarak, Operadan sonra çok daha büyük bir gurup için bir parti hazırlattı. Buna o sırada Kıbrıs buhranı dolayısıyla epeyce zedelenmiş olan Yunan-İngiliz dostluk gösterisi gibi bir mahiyet vermek istemişti. Şeref misafiri ancak gecenin yıldızı olan Maria Callas olabilirdi. Bunun büyük bir gece olmasını istiyordu. Londra'da Onassis'in temsilcisi olan Nigel Neilson'un Grosnevor Hill'deki bürosundan yüz altmış davetiye gönderildi. «Bay ve Bayan Aristo Onassis 17 Haziran Çarşamba akşamı saat 11.15'te Dorc-

chester'de verilecek olan supe'yi teşrif etmenizi rica ederler. Lütfen cevap verilmesi.» Davetlilerin listesi, bunun Londra'da yılın en büyük sosyete olayı olacağını gösteriyordu. Fakat opera biletlerini temin etmek güç oluyordu. Bir kaç tanesini Bayan Callas temin etti, Prodüktör Alex'is Minotis bir miktar verdi. Garden'in Genel Müdürü Davia Webster de bir kaç tane sağladı. Fakat çoğunun karaborsadan temini gerekti. Opera gecesi Ari erken, perdenin açılmasından kırk beş dakika kadar önce geldi. Holde bekledi ve misafirleri geldikçe o kıymetli biletleri vermeğe başladı. Çok neşeliydi. Operayı hiç sevmediğini bilen dostları neşesinin sebebinin ne olabileceğini merak ediyordu. Kanaatlarınca, çok şık bir elbise giymiş olmasına rağmen Tina'da bir sessizlik vardı, ama alt tarafı o da opera sevmeyen bir insndı.

Büyük olmayı vaad eden bir geceydi. Sir Winston hariç bütün Churchill'ler oradaydı. Kent Düşesi ve kızı Prenses Aleksandra Yunanistan'a yakınlıklarını belirtiyorlardı. Kraliçe'nin kuzeni operaya hayranlığını anlatıyordu. Onassis, İngiltere'de büyük emlâk sahibi olan ve muazzam para kazanma kabiliyetine büyük hayranlık duyduğu Charles Clore ile gayet iyi el sıkıştı. Dinleyiciler arasında diğer yıldızlar meyanında Douglas Fairbanks ve Gary Cooper de bulunuyordu. Lordlar Kamarasından başka bir yerde görülmeyecek kadar çok sayıda lordla lady ve centilmenler vardı. Callas'ı hiç yorulmadan takip eden Teksaslı Bay ve Bayan William Reed de oradaydı. Geçen sonbahar Callas'ı Medea rolünü oynarken memleketlerinde görmüşlerdi ve yeniden dinlemek üzere Londra'ya gelmişlerdi.

Callas işin sosyal tarafıyla çok ilgilenmiyordu. Onu düşündüren münekkitler tarafından nasıl karşılanacağıy-

dı. Londra'da daha önce Traviata'yı okumuş ve kritikleri o kadar beğenmemişti. (Mamafih Londra'nın önde gelen kritiklerinden olan Philippe Hope Wallace, kadının hiç bir mazeret ileri sürmemesini «gerçek sanatçı böyle olur» diye anlatmıştı.) Medea güzeldi, fakat kritikler gene de mülâhazat hanesini açık bırakmışlardı. Aristo Onassis'e gelince, onun mülâhazat hanesi filân yoktu. Kadın Dorchester'e gelince **Paris Match**'a yılın fotoğrafını sağlayacak kadar coşmuştu. Resim el ele tutuşmuş olan kocası Battista Menenghini ile kadının iyi arkadaşı Onassis'in kadını müştereken kucaklarken gösteriyordu. Dorchester'deki ziyafet çok başarılıydı. Fakat Callas yorucu bir gün geçirmişti ve saat üçte ayrıldı.

1959 Temmuzunun ikinci yarısında Callas - Onassis destanı Monte Karlo'daki dedikoducuların diline düşmüştü. Halbuki o sırada Onassis, her şeyden habersiz **Christina'da**, iki dünya savaşının hava kahramanı ve BEA'nin İdare Meclisi Reisi Lord Douglas'ı misafir etmişti. Karıları da, kendileri de tatil havasında olan iki hava yolu işleticisi ve arkadaşları çeşitli hatlarda BEA ve Olympic Havayolları arasında yapılabilecek işbirliğini görüşüyordu. Lady Douglas hayatta hiç gemi indirmediğini söyleyince Onassis gülmüş ve Japonya'da o sırada bir tankerinin denize indirilmek üzere olduğunu ve kadın oraya gidip merasime iştirak ederse memnunluk duyacağını söylemişti. Douglas'lar gittikten az sonra **Christina**'nın yaz gezileri yolcuları toplanmağa başladı. 22 Temmuzda Sir Winston yanında Lady Winston kızı Diana, Lord Moran, Montague Brown'lar ve sevgili kanaryası Toby olduğu halde uçakla Nis'e geldi ve doğru yata gitti. Tina ve Ari tarafından karşılandı ve hemen kamarasına yerleşti. Ertesi gün diğer misafirler geldi: Fiat'ın Reisi Umberto Agnelli ve karısı

Antonella ve bay ve Bayan Meneghini, yani Maria Callas ve kocası.

Christina fazla beklemeden demir aldı ve Akdenize açıldı. Sir Winston'la Maria Callas veya Tina'yla İtalyan dostları arasındaki tatlı sohbetlerde herhangi bir gerginlik hissedilmiyordu. Telsizden Sir Winston'u sevindirecek bir haber geldi: İngiltere'deki Goodwood yarışlarında Tudor Monarch adlı tayı Steward kupasını kazanmıştı. Portofino'da sahile çıktıklarında hanımlar hoş bir manzara teşkil ediyordu. En çok dikkati renkli çiçekli bir pantalon giymiş olan Callas çekiyordu. Capri'de Sir Winston, eski dostu Gracie Field'i **Christina**'ya yemeğe davet etti. Fakat yat hiç bir limanda çok kalmıyordu. Mavi Akdenizden, yeşil Ege Denizine, ve Korent Körfezindeki İtea'ye gitti. Onassis **Christina**'nın Fiat 500'ünü kullanarak Sir Winston'u, Lady Churchill'i, Callas'ı ve Tina'yı Delphi'ye götürdü ama kâhinden, kendilerini ne beklediğini öğrenemediler. Yat Korent'ten çıkıp Atina'nın güneyinde Saronc Körfezinde demirledi. Yunan Başbakanı Karamanlis ve karısı yemeğe gemiye geldi. Ertesi gün rota On İki Adalar ve Anadolu olarak çizilmişti.

Rodos'ta biraz kaldıktan sonra İzmir'e, Ari'nin ödünç verilmiş bir denizci elbisesiyle, ancak canını kurtararak kaçtığı eski Smyrna şehrine, Ari'nin doğduğu şehre gidildi. Şimdi aynı yere Winston'la kol kola, dünyanın en zengin adamlarından biri olarak dönüyordu. Onassis arkadaşlarına doğduğu yeri gösterdi, yangın ve zelzele sonucu yok olmuş olan eski şehrin kuruluş şeklini anlattı. Fakat Churchill İzmir'le daha çok modern bir deniz üssü olarak ilgilenmişti. Gurup İstanbul'a doğru yola çıktı. Christina Çanakkale'ye yaklaşırken Winston Churchili Birinci Dünya Savaşı'nın, içine kendi adının da karıştığı başarısız bir kampanyasında ölenlerin mezarlarını ziyaret etmeği istedi

Türk Hükûmeti telsizle, Sir Winston'un ziyaretinden memnunluk duyulacağını bildirdi, fakat Lady Churchill ve Lord Moran bu yaştaki bir adamın kaldıramayacağı bir heyecana sebeb olabileceğini düşünerek onu gitmekten vaz geçirdiler. Gemi İstanbul açıklarında demirleyince Türk Başbakanı Adnan Menderes ziyarete geldi ve yemeğe kaldı. Bu iki hafta içinde ikinci başbakandı. (Menderes görevinde bu olaydan sonra çok kalamadı. Sekiz ay sonra devrildi ve tutuklandı. Ertesi yıl da mahkemeye verildi ve idam edildi.)

Boğaz'da **Christina**'yı ziyaret eden bir şahıs daha vardı: Winston Churchill'e saygılarını sunmak ve kendi cemaatının ün yapmış bir mensubunu ziyaret etmek için gelen 1.80 boyunda, siyah cübbeli, uzun sakallı Patrik Athenagoras'tı. Elini Churchill'in omuzuna koyarak üzerine doğru eğildi. Cübbesiyle adamı neredeyse boğacaktı. Boynundan sarkan kalın zincir ve haç Churchil'in yüzüne sürünüyor, sakalı adamın tepesini kaşıyordu. Onassis, Patriğin söylediklerinin bir kelimesini bile anlamayan Churchill'in kızdığını ve her an patlayabileceğini hissetti. istemediği bir şey varsa seçkin dostuyla Yunan Ortodoks Kilisesinin en büyük görevlisi arasında bir kavganın çıkmasıydı. Çabuk hareket etmek zorundaydı. Churchill'e yaklaştı ve fısıldadı, «Merak etmeyin Sir Winston,» dedi, «Patrik sizin için dua ediyor.» Winston'un öfkesi geçti, yerini kulaktan kulağa varan bir gülümseme aldı. Daha sonra yenen öğle yemeği çok canlıydı.

Olaylar dolu olan gezi sona ermek üzereydi. Geziye iştirak edenler gemide olan biten hakkında kimseye bir şey söylemedi. İlk bakışta dört başı mamur bir geziydi. Fakat çok işçi kullanan insanlar her zaman bir gevezelik kurbanı olmak tehlikesine maruzdurlar. Bir uşağın (veya çarkçının) yapabileceği bir açıklama için Aristo Onassis

gibi bir insan tam bir boy hedefiydi. Olaydan sonra **Christina**'nın personelinden birisi bir gazeteciye ancak ayrılmak üzere olan medenî insanlar arasında görülen bir iki hâdise anlattı. Fakat Ağustosun ortalarında **Christina** meşhur yolcularını Monte Karlo limanında bıraktığında haber olmağa değen tek hikâye Ari'nin havuza dalarken belini incittiğiydi.

Yolcular kendi yoluna gitmişlerdi. Karada oturup da **Christina**'yı bir akşam yemeği için ziyaret eden ilk misafir Monako Prensiyle eşiydi. Prenses erken ayrıldı. Rengi soluktu ve kolu askıdaydı. Bir eşek arısı sokmuştu. Ama **Christina**'daki iğnelemelerin yanında bu hiç kalırdı.

BÖLÜM 18

Bunaan sonraki olaylarda, ortaya çıkan ve adları karışanların tepkileri dram havasında yazılmış, çizilmiştir. Kalbin işe karıştığı meselelerde siyahla beyazı, doğruyla yalanı ayırt etmek kolay değildir. O sırada, sıcağı sıcağına söylenenler, altı yıl sonra kâğıt üzerine dökülünce hoş gelmeyebilir. Bazısı da herkesin önünde tartışılamayacak kadar mahremdir. Bu meçhûl bir insan için olduğu kadar, hayatı herkesin gözü önünde geçen Onassis için de böyledir. Fakat herkesin bildiği bir şey varsa 1959'un o sıcak yazında Onassis'in özel hayatının iyice karıştığıdır. Dedikodular, İtalyan ve Fransız basınının Onassis ile Callas arasında bir aşktan bahsetmesiyle yayılmıştı. Maria Callas Milano'daki evinde bir basın toplantısı yapıp, on yıllık evlilikten sonra kocasından ayrıldığını söyleyince — ve bu arada Amerikan ve İngiliz basını da kampanyaya katılınca — işler iyice karışmıştı. İtalyan kanununa göre karı koca boşanamazdı, fakat ayrılmaları sonradan mümkün olmuştu. Callas bu ayrılışın bir süre önce **Christina** ile yaptığı gezi esnasında başladığını, fakat gezinin olayla ilgisinin büyük olmadığını söyledi. Söylendiğine göre karı koca, kadının mesleğinin geleceği, operadan sinemaya geçip geç-

memesi konusunda kavga etmişti. Meneghini kadının aynı zamanda meneceri olduğundan halledilmesi gereken bazı malî meseleler vardı.

Ortaya Aristo Onassis lâfı da atılınca, Callas adamın güç zamanlarda kendisine yardım eden bir arkadaş olduğunu söyledi. Onassis de bir nevi adet hâline gelmiş olan lâfı tekrarladı: «Sadece iyi arkadaşız,». Fakat basın böyle bir şeye kat'iyen inanmıyordu. Kurnaz gazeteciler Callas olayında bir ikinci cephenin daha açılmak üzere olduğunu hissederek muhabirlerine Ari ve Tina'yı gözden kaybetmemeleri talimatını vermişti. Savaş Eylül'ün ilk günleri içinde başladı, fakat cephe boyuna değişiyor ve herkesi şaşırtıyordu. Tina ve çocukları **Christina** ile Monte Karlo'dan Venedik'e geldiler. Ari ise baş döndürücü bir hızla Piaggio marka uçağıyla bir oraya, bir buraya gidiyordu. Lord Beaverbrook'a ait **Express** gazetesinin dedikodu ekibi de bu işin peşine düşmüştü. Avlarını adım adım takip ediyorlardı. Piaggio'yu Milano'ya getiren Onassis'in özel pilotu Angelo Pirotti'yi yakalamışlardı. Uçak Milano'da Callas'ı alıp Güney Fransa'ya götürmüştü.

2 Eylül günü Pirotti Ari ve Callas'ı Güney Fransa'dan alıp Milano'ya götürdü. Orada bir iki saati birlikte geçirdiler. Sonra, kadın Ari'yi havaalanına kadar getirdi ve durup merakla seyredenlerin önünde öpüp yolcu etti. Ari'yi taşıyan Piaggio Adriyatik'teki **Christina**'ya gitti. Hemen güverteye alındı. Ertesi gün, yerinde duramayan bu yıllanmış yolcu Milano'nun bir kaç mil uzağındaki Bresso'ya uçtu. Aynı akşam Callas'la beraber Milano'daki Rendezvous adlı gece kulübüne gittiler. Gazetecilerin hücumuna uğradılar. Ari önce neredeyse kendisini kaybedecek kadar kızdı, fakat kadın villâsına adam da oteline dönerken gene neşelenmişti. Ertesi gün öğle yemeğini birlikte yedi-

ler. Tepsilerini bir orkide buketi süslüyordu. Daha sonra Callas avukatıyla görüşmeğe gitti. Onassis uçakla Venedik'e döndü. Bu şekilde iki üç gün daha geçti. Ondan sonra, bu sefer de Meneghini «Evliliğinin son bulduğunu,» ilân ediyordu. Onassis'in o sırada **Christina**'da Tina'yla ve çocuklarıyla birlikte olması gerekiyordu, fakat bir yerde gözcüler atlamıştı çünkü hiç birinin haberi olmadan Tina eşyalarını toplayıp çocuklarıyla birlikte yattan ayrılmıştı. Bir müddet sonra Paris'te ortaya çıktı, New York'taki avukatı Sol Rosenbiatt'ı çağırdı. Adam derhal Avrupa'ya geldi. Meseleyi aralarında görüştükten sonra Tina çocuklarla birlikte New York'a gitti.

Şimdi basın dikkatini kızkardeşi Artemis ve onun kocası Profesör Theodore Garoufalides ile birlikte Venedik'te yatan **Christina**'da bulunan Ari Onassis üzerinde toplamıştı. Bir misafir daha vardı: Maria Callas. Bir muhabir Onassis'e, «Bu, karınızdan ayrıldınız mânasına mı geliyor?» diye sormuştu. Onassis ciddileşip, tahtaya vurmuş ve «Böyle bir şeyi aklıma bile getirmek istemem,» demişti. «On üç yıldan beri evliyiz.» Sıkıntılı zamanlar geçirdiği ve istirahata ihtiyacı olduğu için Callas'ı gezdireceğini söyledi. Sonra kendisini zorlayarak bir de nükte savurdu. «Arkadaşlarım bana denizci derler. Denizciler umumiyetle sopranolara düşkün değildir.» (Bu denizci benzetmesini bir de başka türlü söylediği de anlatılır: «Denizcilerin başına böyle şeyler gelebilir.») **Christina** Atina'ya doğru yola çıktı. Atina'da, Glyfada'da ortaya çıktıklarında gazeteciler artık tahammül edilmez bir hâle gelmişti. Onassis kendisini kaybedecek kadar öfkelendi. «Yahu, çekilin başımdan,» dedi. «Burası Milano'daki La Scala Operası değil.»

Dünyanın bütün gazeteleri bu hikâyeleri yazıyordu. Şurada Callas, burada Callas, Onassis, Onassis... sanki

Figaro operası oynanıyordu. Yıllardan beri birikmiş fotoğraflar, röportajlar, makaleler, ufak haberler, hepsi birbirine karışmış olarak yeniden ortaya dökülmüştü. Zaten sarsıntı geçiren bir evlilik üzerinde basının bu bombardımanın çok önemli tesirleri olmuştu. Onassis ayrılıştan yedi yıl kadar sonra, olaydan daha soğukkanlı olarak bahsederken bile hâlâ ısrarla basının etkisinin çok olduğunu belirtir. Evlilikleri bir süreden beri sallantı geçirmekteydi, fakat Callas'la ilişkilerine dair haberler durumu daha da güçleştirmişti. Kritik safhada bulundukları sırada Onassis tekrar tekrar Maria'nın da, kendisinin de evlenmek niyetinde olmadığını belirtmişti. Durumda yedi yıldan beri bir değişiklik olmamıştır. Amma tabii bu arada bir sürü insan işe burnunu sokmağa kalkmıştı. Elsa Maxwell Venedik'te «arayı bulmağa» çalıştı... sonuç alamadı. Bir uzlaşmaya varılması için Winston Churchill'in yardımına başvuruldu.

Fakat Tina boşanma muamelesine devam ediyordu. Rosenblatt'a biraz daha danıştıktan sonra, 24 Kasım 1959'da Atina Mari Onassis adıyla yani tam adını vererek New York'taki ilgili mahkemeye başvurdu, ve kocasının, «Bayan J.R.» ile zina yaptığını iddia etti. O sırada New York'ta tek boşanma sebebi bu olabiliyordu. On bir yaşındaki Aleksander ile dokuz yaşındaki Christina'nın kendisine verilmesini istedi. Rosenblatt, kadının adına konuşarak (ve kocasının servetini mânidar bir şekilde belirterek): «Bay Onassis ile New York'da evleneli neredeyse on üç yıl oluyor. O zamandan bu yana dünyanın en zengin adamlarından biri hâline geldi, fakat serveti bana saadet getirmediği gibi, bütün dünya biliyor ki benimle olmak da ona mutluluk getirmedi.»

Yıllarca sonra Prens Rainier'nin hayatı hakkında yazılmış bir kitap bu boşanmadan acı acı söz ederek Onassis'i

gece Londra sokaklarında perişan bir şekilde dolaşan yıkılmış bir adam olarak anlatır. 'Keyifli olsun, keyifsiz olsun, hava iyi veya kötü olsun yıllardan beri Paris'te Londra'da, New York'ta, Buenos Aires'de veya Güney Fransa'da her zaman akşam yürüyüşüne çıkardı.) Sözde Rainier bu boşanmanın Onassis'in dünya görüşünü ve kişiliğini değiştirdiğini söylemişti. Çok nazik bir şahsî mesele vesilesiyle söylenmiş bu sözler onu Monako Prensiyle olan ticarî ihtilâfından çok daha fazla öfkelendirmişti. Üzülmüştü, çünkü meselenin haklı tarafı, haksız tarafı ne olursa olsun, bu evliliğe hissî bir önem veriyordu ve sosyetede sık sık rastlandığı cinsten «umurumda değil» diyemiyordu. Sonuç onu hayal kırıklığına uğrattı. «Bayan J. R.» ın kimliği açıklandığında bunun Amerikalı bir diplomatın otuz dört yaşındaki, kocasından ayrılmış, iki çocuğu ile Güney Fransa'da Grasse'a yakın bir şatoda yaşayan kızı Bayan Jeanne Rhinelander olduğu anlaşıldı. Kadın isminin mahkemede geçmesi karşısında dehşete düşmüştü, kendisinin Ari'yla de Tina Onassis'le de ahbab olduğunu söylemişti. Tina'ın neden onun ismini verdiğini anlayamamıştı. Fakat Bayan Rhinelander'in Ari'yle **Christina**'yla değil, fakat bir arkadaşının yatıyla deniz gezisine çıktığını görmüş olanlar vardı. Tina zina suçunun çeşitli yatlarda ve müteaddit defalar işlendiğini iddia ediyordu. Ari, «bunların aslı yok,» diyordu, «fakat çocuklarımın annesiyle münakaşaya girmek istemem.»

Boşanma dâvası normal seyrini takip etmeğe başladı. Avukatlar para meselesini görüştüler .Bay Rosenblatt müvekkili adına korkunç rakamlar talep ediyordu. Halbuki o sırada bir röportaj esnasında Tina, «Bay Onassis gayet iyi bilir ki, onun servetinin tek kuruşunu istemem,» diyordu. Çocukların durumu da karışıktı. 1956 yılında kurulmuş olan 20 milyon dolarlık vakıf (İngiliz gazeteleri yanlışlıkla

20 milyon sterlin diyordu), 1959 yılının boşanma dâvasına karıştırılmıştı. Çocukların geçimi çok daha önceden yeterli bir şekilde, cömertçesine temin edilmişti. Ari devamlı olarak kayınpederinin akıl alamayacak kadar, isterse iki damadını da satınalacak kadar zengin olduğunun sık sık tekrarlanmasına da kızıyordu. «Tamamen saçma,» diye parlamıştı. «Büyük servet hikâyeleri filân hepsi asılsız. Demek Livanos iki damadını da satın alırmış? Sadece Niarhos'un sanat eserleri koleksiyonunu, veya benim hobby olarak yaptığım işleri satınalabilecek parası bile yok.» Monte Karlo ve uçak şirketinden «hobby» diye bahdesişi daha sonra sık sık başına kakılmıştı.

Tabiî ailevî imkânları sayesinde Tina'nın maddî durumu gayet iyiydi. Bir kaç yıl sonra Stavros Livanos da ölünce servetinin bir kısmı ona kalmıştı. Elindeki mücevherlerin dört milyon dolar değerinde olduğu tahmin ediliyordu. Ari de Sutton Square'deki eşyaları ona bırakmıştı. Bu eşyalar evin kendisi kadar değerliydi. Ev satıldı... ve o zamandan beri de iki defa el değiştirdi.

Teferruatı nasıl olursa olsun Tina'yla Ari öfkeyle değil üzüntüyle ayrıldılar. Eliot Bailen dahil, avukatlar zina iddiasının asılsız olduğunda ısrar edince Tina New York Eyaletindeki boşanma dâvasından vaz geçmeği kabul etti. Ancak, Tina'nın avukatı bunun barışma anlamına gelmediğini ısrarla belirtiyordu. Bu hava içinde dâvanın bir başka eyalete alınması kararlaştırıldı. Bir kaç ay sonra Haziran, 1960'da Tina hiç kimsenin haberi olmadan Alabama'ya gelmiş, karşı tarafın hiç bir itirazı olmadan boşanmış ve çocuklar da kendisine verilmişti. Boşanma haberi, Ari'nin Maria Callas'la evleneceği iddiasının yeniden ortaya atılmasına sebeb olmuştu. Kadını Milano'da arayan muhabirler ondan gayet kısa ve sert bir cevap aldılar: «Si-

ze yalnız Bay Onassis'le aramda çok hissî bir münasebet olduğunu doğrulayabilirim.» Bu arada Tina İsviçre'de bir kaza daha geçirmiş ve ameliyattan sonra tedavi edilmek üzere Oksford'da bir kliniğe götürülmüştü. Kendisini ilk ziyaret edenlerden biri Ari'ydi. Tina bir süre sonra Marlborough Dükü'nün büyük oğlu ve varisi ve Winston Churchill'in uzaktan akrabası olan Blandford Markisi'yle evlendi. Fakat ilk kocasıyla olan teması hiç bir zaman kesilmedi. Çocuklar aralarındaki tabiî ve daimî bağı teşkil ediyordu.

Bu işin dışında olanların taraf tutmağa çalışması boşunaydı. Hele işin içine Winston Churchill'i karıştırmak, veya onu, Onassis'le ilişkisini kesmeğe zorlamak gibi teşebbüsler başarısız kalmağa mahkûmdu. Gün görmüş yaşlı adam bu evlilik meselesinin Ari'yle olan arkadaşlığını etkilemesine meydan vermeyecek kadar onu seviyordu. Hattâ çok daha sık buluşmağa başladılar. Monte Karlo'da Onassis, Churchill'i Paris Otelinin en üst katındaki 855 numaralı dairede ziyaret etti. (Sonradan Fransız artisti Martine Carole orada ölünce, odanın numarası değiştirilmiştir.) Sir Winston Cote d'Azure'deki dostlarını ziyarete giderken Ari'nin de birlikte gelmesinden hoşlanırdı.

Sık sık ziyaret ettikleri insanlar arasında, şakacı, bilgili, sevimli, çağdaşı, Kanada doğumlu, İngiliz basın kralı Lord Beaverbrook da vardı. Vinston onu, Uçak Sanayii Bakanı olarak kabinesine almıştı. Bu akıllıca bir tayindi ve Churchill çok faydasını görmüştü. Bu istisnaî iki insan arasındaki dostluk siyasî, şahsî bir çok fırtınaya dayanmıştı. Beaverbrook bu dostluğu hep kendisine saklamak ister ve eski arkadaşını Aristo Onassis gibi yabancılarla paylaşmak istemezdi. Aslında, Onassis'i tanıyan bir çok insan gibi, Yunan milyoneri onu da büyülemişti, ilgilendiği

konuların çeşitliliğine hayran kalmıştı. İnsanlar ve meseleler hakkındaki bilgisinden yararlanmıştı. Kendi haberini her zaman kendisi bulan Beaverbrook malî ve siyasî konularda ve sosyete hayatı konusunda Onassis'in baha biçilmez bir haber kaynağı olabileceğini düşünmüştü. Fakat oğlu Sir Max Aitken'in sözleriyle söyleyelim, «Temelinde yatan Kalvinci dünya görüşünün etkisi sonucu Onassis'in Maria Callas'la ahbaplığından pek fazla hoşlanmamıştı.» Ama aynı zamanda Onassis'in Churchill'e bu kadar şefkatle bakması gittiği her yerde yanında bulunması her isteğini önceden düşünmesi, her gün sevgisini göstermesi, ona testek olması karşısında da duygulanmıştı.

Birlikte Cappuccina'ya, Lord Beaverborrk'un Cap-d'Ail'deki villâsına yemeğe gittiler. Beaverbrook daha sonra Churchill'le Onassis'i **Christina**'da ziyaret ederek bu ziyareti iade etmişti. Bu buluşmaların bazılarında bulunan Sir Max Aitken babasının Monte Karlo politikasını ilgiyle takip ettiğini ve Onassis'e sık sık prensliğin geleceği hakkında sorular sorduğunu söyler. Onassis eninde sonunda De Gaulle'ün el koyacağını, malî bakımdan Monako'yu Fransa'yla aynı duruma getireceğini ve Monako'da oturmağı cazip kılan vergi kolaylıklarına son vereceğini düşündüğünü açık açık anlamıştı. Onassis ile Rainier arasındaki münasebetler bozulmağa başlayınca, Lord Beaverbrook kesin olarak Onassis'den yana çıktı. Rainier'yı sevmezdi ve bunu gizlemeğe de lüzûm görmezdi. Fakat Sir Winston Onassis ile birlikte bir geziye çıkmak üzere hazırlanmağa başlayınca bu defa Lord Beaverbrook Onassis'i tutmadı. Bu geziyi hiç doğru bulmuyordu ve düşüncesini açık açık söyledi. Sir Winston'a söz dinletmeğe imkân yoktu. Gezi plânlandığı gibi gerçekleştirildi.

Bu muhterem ihtiyar eskisi gibi hareketli değildi artık, ve **Christina**'nın merdivenlerini tırmanmakta güçlük

çekiyordu. Onassis bu güçlüğü de hemen halletti. «O şekilde ayarladı ki o merdiven şeklindeki iskelenin üzerine çıkınca merdiven yukarı kaldırılıyordu.» Gülüyordu. «Sir Winston'un merdiveni tırmanması diye bir şey söz konusu değildi.» Churchill'in Onassis'le çıkmış olduğu diğer geziler gibi bu gezi de son derece başarılıydı. İngiliz valileri ve Karaib adalarının diğer yetkilileri saygılarını sunmak üzere gemiye geldiler. Yerli halkla tanışması için Sir Winston bir zamanlar onun dışişleri bakanlığını yapmış Sir Anthony Eden (artık Lord Avon olmuştu) ile ve evlenmeden Churchill soyadını taşıyan karısı Clarissa'yla buluştu. Geziye iştirak edenlerden Lord Moran, Onassis'in Churchiil'in moralinin düzelmesini içine kapanmamasını, dünyayı görerek eğlenmesini sağlamak bakımından faydalı şeyler yaptığını söylüyordu. Lord Beaverbrook gibi o da, Onassis'in bu yaşlı adama itina etmesi, adeta gözünü ondan ayırmaması, Churchiil'in güverteyi biraz serin bulduğunu sanınca hemen bir battaniye getirmesi ve adamın üzerine örtmesi, kaşıkla havyar yedirmesi (Lord Moran «sanki bir çocuğu besler gibi,» diyordu) bir akşam üstü bakara oynarken «Ari'nin kırk dört sterlinini almasına» rağmen sırf onunla oynayabilmek için Onassis'in bezik öğrenmesi karşısında Lord Moran da minnet duygularıyla doluydu.

Politik konularda uyarıcı konuşmalar yapılıyordu. Konuşmalardan birinde Başkan Eisenhower'in yardımcısı Sherman'ı işten atışından da bahsedilmiş ve sonra bu konu etrafında konuşmalar genişlemiş ve daha umumî bir mahiyet almıştı. Fakat Onassis, Lord Moran'ın iddia ettiği gibi «artık işinize yaramıyorsa en yakınınızı, en kıymetli adamınızı bile kolundan tutup atmağa hazır olmalısınız,» dediğini yalanlamaktadır. Nitekim maaş bordroları da bunu doğrular. Winston ve Ari insanların başa-

rılarında zarûretlerin oynadığı rolden bahsetmişlerdi. Onassis, «Eğer babanız biraz daha uzun yaşamış olsaydı,» demişti, «hayatta bu kadar mücadele etmenize lüzûm kalmazdı. Daha rahat bir hayat yaşardınız ve belki de şu başardıklarınızı başaramazdınız. Annem ben altı yaşındayken ölmemiş olsaydı, belki ben de bu kadar ağır çalışmazdım.» Sir Winston, «Haydi canım felsefeyi bırak da kâğıt oynayalım.» diye karşılık vermişti.

Bu güzel gezinin sonunda Sir Winston'un fazla efor sarfetmemesi ve Avam Kamarası'ndaki bütçe nutkunu dinleyebilmesini sağlamak üzere Onassis bir uçak kiraladı ve misafirlerini doğrudan doğruya Londra'ya getirdi. Londra'ya 3 Nisan, 1960 pazar günü geldiler ve Onassis hiç beklemediği bir olayla karşılaştı. Gazeteler onun aleyhinde şimdiye kadar görülmemiş şiddette bir kampanya açmışlardı. «Onassis Milyonlarını Kaybediyor mu?» Sorulan soru buydu. Lord Beaverbrook'a ait **Sunday Express**'de çıkan bir yazının başlığıydı. Yazıda «Zengin bir adamın peşini bırakmayan gölge'den» bahsediyordu, denenmiş eski kirli çamaşırları bir daha ortaya dökülüyor, hatta hiç ilgisi yokken eski Suudi Arabistan hikâyesi de ortaya atılıyor ve petrol şirketleri - yıllarca önce unutmamışlar ve affetmemişler gibi — bunu hiç bir zaman unutmayacak ve affetmeyecekler, deniyordu. Yazıda Onassis'in «Mesleğim zengin olmaktır,» dediği söyleniyor, ve tabii okuyucunun kulağına gizli olarak fısıldanıyor, «Bir gün bu mesleğe daha ne kadar devam edeceğini düşündüğünü öğrenirseniz hiç şaşırmayın» diye fısıldanıyordu.

İlk defa olarak Ari'nin kan tepesine çıkmıştı. İlk tepkisi bütün İngiliz gazetelerinde yer satın alarak iddialara tam sayfa ilânla cevap vermekti. Fakat sonradan sakinleşti ve vaz geçti. Yazı o kadar hatalıydı ki zaman

ve sağduyunun kendisinin verebileceği en iyi cevabı verebileceğini düşündü. İngiltere basın âleminin öz gazetesi **World News Press** meseleyi şahsî bir anlaşmazlığın ürünü diye ele aldı, «Onassis Lord Beaverbrook'a ne yaptı?» diye soruyordu. «Çünkü bir aralık herkes onları dost biliyordu. Şu değişikliğe bakınız!» Saldırı, kimin tarafını tutacağını anlamak üzere, Churchill'e de duyuruldu. Sir Winston Onassis'i Other Club'a yemeğe götürdü. Burası üyelerin pek ender olarak misafir getirdiği bir klüptü. Churchill — Onassis dostluğu eskisi gibi devam etti. Birbirlerini yılda on, on iki defa görüyorlardı. Sir Winston muntazaman Monte Karlo'ya gidiyordu. Paris Otelindeki daireye bayılıyordu, buradan, başka hiç bir yerde bulunmasına imkân olmayan manzarayı seyrederdi : Tète de Chien, köpek profiline benzeyen dağ, La Turbie köyü, sarayla kiliseyle, müzeyle birlikte Monako Kayası ve onun tarihçiliğine tam uygun düşen bir anıtı görebiliyordu. Keyfi sürüp gidecekti fakat ne yazık ki bir gün kanaryası Toby bir dikkatsizlik anında kafesden kaçmış ve pencereden çıkıp bir daha da görünmemişti. Bu acıyı unutturmak için Ari Sir Winston'u Casino'ya götürdü, hiç rulet oynamama kuralını - çünkü ona göre insanın kendi talihine karşı kumar oynaması saçmaydı — bir kenara iterek masaya oturtmuş, yorulmasın diye fişleri kendisi yerleştirerek oyalamıştı.

Buna karşılık Onassis ne vakit İngiltere'ye gelse Churchill'in evlerinin kapısı her zaman kendisine açıktı. Onassis, bir düşme sonucu ayağını incittiği için Londra'da, Hyde Park'taki evinde yatakta yatmak zorunda kalan dostunu teselli etmeğe gitti. Bir başka seferinde kızı Christina'yı Chartwell'deki eve yemeğe götürdü. Çocukları çok seven Churchill, babasının esmerliğini ve sevimli gülümsemesini almış olan küçük kızla ciddi, ciddi

konuşmuştu Tesadüfler sonucu Onassis mevki sahibi bazı dostlarıyla da karşılaştı. Claridge'de kapı komşusu olan Yunan Kralı Paul ve Kraliçesi Frederika ile öğle yemeği yedi. Hukukçuluğu bırakıp diplomatlığı seçen ve Panama'nın Londra elçisi olan Roberto Arias ve Dame Margot Fonteyn'le gece klübüne gitti. Tabii, Savoy'da kalan Callas'ı da gördü. Gazeteciler «gizli randevular»dan söz ederek kendisini sıkıştırdıklarında veciz bir şekilde gerçeği söyledi : «İstediğimiz yerde buluşabiliriz. Bayan Callas'ı görmek için Londra'ya gelmem şart değil.»

Hiç bir zaman bunu açıkça söylemedi ama basının onu topluma başka türlü göstermiş olmasına rağmen kendi sosyal faaliyeti üzerinde durması bir bakıma onu memnun ediyordu, çünkü bu sayede ticarî faaliyetlerini herkesin gözünden uzak tutması mümkün oluyordu. Gizlenecek bir şeyi yoktu. Daha çok gemi yapımıyla ilgili teknik ve malî konuları görüşüyordu, kira mukaveleleri konusunda atlamamak için petrolcülerle temas ediyordu. merakla onun görüşünü öğrenmek isteyen. buna karşılık onun faaliyetleriyle ilgili olabilecek bilgileri toplamak üzere bazı bankacılarla buluşuyordu. Fakat bu adamlar basının onun yakasına sülük gibi yapışmış olmasından hiç memnun değillerdi. Bu bakımdan iş yaptığı insanları rahat bıraktığı, onları müşkül duruma düşürmediği müddetçe basının şahsî hayatıyla meşgul olmasını tercih ediyordu.

Fakat Sir Winston ve Lady Churchill. Lord ve Lady Moran. Montague Browne'lar ve Sir Winston'un hastabakıcılarıyla birlikte yeni bir geziye çıktıklarında basından kurtulmağı beklemek beyhûdeydi. Son üç haftası Atlantik'te olmak üzere Akdeniz'den başlayacakları geziye dört arkadaş daha iştirak ediyordu. Gezinin en önemli

kısmı **Christina**'nın — ve Churchill'in — kısa New York ziyaretiydi. Kolay kolay her şeyi beğenmeyenleri bile etkileyecek bir ziyaretti bu. Aristo Onassis bile bunu büyük bir olay olarak hatırlar. Geceyi geçirmek üzere **Christina** Staten İsland'da, Stapleton'da demirledi. Kaptan Anastasiades Liman İdaresine gemide seçkin bir yolcunun olduğunu ve Hudson nehri boyunca yola devam edeceklerini bildirdi. Ertesi sabah, yani 12 Nisan 1961 çarşamba sabahı bütün renkli bayraklarını takmış olan **Christina** saat on otuzda, Hürriyet Abidesinin önünden geçerek limana doğru ilerledi.

Winston Churchill arka güvertede ayakta duruyordu. Başında bir yat kasketi vardı ve sert rüzgâra dayanabilmek için kalın bir denizci ceketi giymişti. Büyük bir puro tüttürüyor, içkisini yudumluyordu. Eliyle zafer işaretini yaptı ve New York onun bu selâmına limanda bulunan transatlantiklerin, şileplerin, limandaki diğer bütün teknelerin düdüklerini çalması suretiyle cevap verdi. Bir feribot ve iki polis motörü gemiye refakat ediyordu. Gemi 79. cu sokağın cıvarında Hudson Nehrinin ortasında bir şamandıraya bağlandı. Havada helikopterler uçuyordu. Deniz etfaiye motörleri havaya sular fışkırtıyordu. Alkışlayan kalabalık Sir Winston'a yardım eden hastabakıcının farkında değildi. Amerikalı bir annenin oğlu olan Sir Winston annesinin kendisine bırakmış olduğu manevî mirasın değerini gayet iyi biliyordu. Bu şekilde karşılanmak heyecanlandırıcı bir olaydı. Bir kaç saat için **Christina** Amerika'nın dikkatinin toplandığı bir yerdi. Yatın sahibinin bundan gurur duymaması için insan olmaması lâzımdı.

Sir Winston duyduğu heyecanın yorgunluğu altında olmasına rağmen kısa bir istirahattan sonra iyi dileklerini sunmak için gemiye gelenleri kabul edecek ve bir

kaç seçme insanın iştirak ettiği bir partiye riyaset edecek kadar kendini toparladı. Gelenler dengeli bir karışım teşkil ediyordu. Churchill ve Onassis taraftarları bu vesileyle işbirliği yapmışlardı. Sir Winston'un bazı eski arkadaşları (Bernard Baruch, eski ve mutemed bir dostu ve Cumhurbaşkanının yardımcısı John McCloy); nezaket ziyareti için gelmiş olan görevliler (Birleşmiş Milletlerdeki Amerikan elçisi Adlai Stevenson, Stevenson'un arkadaşı, ve B. M. İnsan Hakları Komisyonu üyesi, New York şehrinin protokol görevlisi Marietta Tree ve Richard Peterson); Onassis'in üçlüsü olan petrol, sigorta ve nakliyecilik alanlarının temsilcileri (Standard Oil New Jersey'in İdare Meclisi Reisi Leo D. Welsh, Grace Şilepçilik şirketinden Peter Grace, ve Onassis'e denizcilik imparatorluğunu kurmasında yardımcı olan Metropolitan Life İnsurance Şirketinin Başkan yardımcısı Harry Hagerty) vardı.

Adlai Stevenson ayrılırken Churchill için, «O zamanında hürriyetin senbolü olmuş büyük bir insandır» demişti. Fakat ihtiyar adamı asıl memnun eden Cumhurbaşkanın kendisine hoş geldin mesajı göndermesi ve telefona çağrılınca hattın öbür ucundaki adamın Başkan John F. Kennedy olduğunu öğrenmesiydi. Başkan Kennedy'nin çok yüklü bir programı vardı : Fezayı ilk defa fetheden ve güzel bir uçuşdan sonra başarılı bir şekilde dünyaya dönmüş olan Sovyet Astronotu Yuri Gagarin'e dair bir raporu inceleyecekti. Batı Alman Başbakanı Konrad Adenauer da bir resmî ziyaret için Vaşington'daydı. Fakat Kennedy Sir Winston'la buluşmayı çok istiyordu. Kendisini Beyaz Saray'a davet etti. «Uçağımı göndereyim New York'a, sizi buraya getirsin, sonra geri götürür,» diyordu. Sir Winston bu davetin kendisine bü-

yük şeref verdiğini söyledi fakat mâzur görülmesini rica etti. Programda olmayan böyle bir geziyi kaldıramayacak kadar yaşlıydı ve dönmek üzereydiler. Başkan kendisini haklı buldu. Onassis'le bir iki kelime konuştu ve ikisine de iyi yolculuklar diledi.

Bu görüşmeden az sonra bir fırtına patladı ve **Christina**'nın telsiz irtibatı kesildi. Fırtına aynı zamanda Sir Winston'un yola çıkmasını da geciktirdi. Gerek onun için, gerekse beraberindeki grup için Pan Amerikan uçağında yer ayırtılmıştı. Fakat gemiden inmek zamanı gelince su seviyesinin normalin doksan santim üstüne çıkmış olduğu görüldü. Bu durumda gemiden inip motöre binmek onun için çok tehlikeli olabilirdi. Uçak bir saat bekledikten sonra Sir Winston'u alamadan gitti. (Onassis'in Monte Karlo'daki deposundan iki şişe özel brandy ve Stilton peyniri uçak havalanmadan biraz önce geri alınmıştı.) **Christina** daha güneye W 52 Sokağın önündeki 92 numaralı rıhtıma alındı. Burası daha mahfûzdu, ve bu sayede Sir Winston geceyi sakin geçirdi. Ertesi sabah New York'tan büyük sevgi gösterileri arasında geçerek uçağına bindi. Sekiz saat sonra Londra'daydı.

Şunu da söyleyelim Başkan Kennedy bir sarsıntıdan sonra dinlenmek için yatın yolcuları arasına karışan karısı Jackie ile görüşmek üzere yata müteaddit defa telefon etmişti. Başkanın karısının bir çocuk düşürdüğü haberi geldiğinde Jackie'nin kardeşi Prenses Lee Radzwill Atina'da bulunuyordu. O sırada Radzwill'lerle yemek yiyen Onassis nekahat için yatla gezmek istemez mi diye sordu. **Christina**'yı onun emrine tahsis etmekle memnun olacağını söyledi. Lee Radzwill bu fikri çok beğendi. Bu hadiseden sonra Jackie muhakkak ki bedenen ve ruhen bir sarsıntı geçirmiş olmalıydı. Bir deniz gezisi tam onun muhtaç olduğu şeydi. Hemen davet edildi. Ge-

len cevapta Jackie gemi sahibi olmadan geziye çıkmasının söz konusu olamayacağı bildiriliyordu. Franklin D. Roosevelt Jr. kadına Avrupa'ya kadar refakat etti ve deniz gezisinde de yanında bulundu. Onassis, yanına kızkardeşi Artemis'i aldı. Fakat gemi bir limana girince, Onassis hemen ortadan kayboluyordu. Bir süre sonra Roosevelt, Jackie'nin onun bu çekingenliğini farkettiğini, nezaketine çok değer verdiğini fakat sahile çıktıklarında onun da birlikte gelmesini ısrarla rica ettiğini söyledi. İstanbul'a ve tabii İthaca'ya gittiler. Onassis iyi bir rehber ve yol arkadaşlarını eğlendiren bir ev sahibiydi. Yolculuk boyunca hemen hemen her gün Başkan Kennedy **Christina'nın** telsız telefonu vasıtasıyla karısıyla konuştu.

Geziden sonra Onassis'le ilgili bir takım pis söylentiler çıkarıldı. Bilgisizlik, kötü niyet dolu olan bu rivayetlere göre Onassis Jackle Kennedy'yi bir süre önce İngiliz Prensesi Margaret'i yatında ağırlamak suretiyle onu geride bırakmış olan Niarchos'dan intikam almak için davet etmişti. Başkaları da Callas'ın bu geziye neden iştirak etmediğini merak ediyordu. Meneghini de Onassis'In Callas'ı bırakıp Lee Radzwlll'le flört ettiğini yayarak dedikoduları teşvik ediyordu. Hepsinin üzerlne tüy diken olay da ikl senatörün Vaşington'da Başkanın hanımının Amerika'da hakkında tahkikat açılmış bir yabancıyla ahbablık etmemesi gerektiğini söylemesiydi. Fakat Başkan Kennedy karısına gösterdiği misafirperverlikten dolayı kendisine bilhassa teşekkür etmişti.

Onassis Başkan Kennedy'yi bir daha görmedi. 22 Kasım 1963 günü 50.000 tonluk **Olympic Chivalry** adlı tankerinin denize indirilmesi için Hamburg'daydı. (Gemiyi denize indiren Royal Dutch and Shell International Şirketinin İdare Meclisi Reisinin karısı Bayan John H.

Loudon'du.) Akşam Hotel Vier Jahreezeiten'de verilen kutlama ziyafetine tam oturacağı sırada Başkan Kennedy'nin öldürüldüğü haberini aldı. Bu çok sarsıcı bir haberdi. Yemek bir matem havasına büründü. Onassis bitsin diye can atıyordu.

Kader onun meşhur dostlarını birer birer elinden alıyordu. Birazdan Winston Churchill artık gezilere çıkamayacak kadar güçten düşmüştü. Aristo Onassis, bu canlı tarihle geçirdiği yılları sık sık hatırlar. Unutamayacağı olaylar olmuştu. Meselâ 28 Ekim 1962 tarihinde, Winston Churchill, de Gaulle'in güven oyu saydığı bir plebisitin sonuçlarını öğrenmek üzere bekliyordu. Esasta plebisit Fransa'nın müstakbel başkanlarını seçiş tarzını tesbit edecekti. Onassis savaş sırasında iki büyük, fakat inatçı adamın arasında çıkan ihtilâfların hepsini biliyordu ve Churchill'in, sırtımda bir haç taşıyorum, de Gaulle'cu Fransa'nın senbolü olan Lorrain haçını taşıyorum dediğini işitmişti. Fakat de Gaulle'ün plebisiti kazandığı haberi gelince Sir Winston'un gözleri yaşarmış ve hemen Fransız Cumhurbaşkanına gönderilmek üzere bir tebrik telgrafı dikte etmişti. Üç yıl sonra Onassis, Sir Winston'un cenaze merasimine iştirak etmişti. Bu onun hayatının en bedbaht anıydı. Matem merasimine iştirak edenler arasındaki yeri, Başkan de Gaulle'in bir adım gerisindeydi. De Gaulle'ün gözleri yaş doluydu. Geçinememelerine rağmen Churchill'le, de Gaulle arasında gayet kuvvetli bir bağ vardı. Aristo Onassis'in de gözleri yaşarmıştı. Çok değer verdiği bir dostu kaybetmişti. Fakat zamanının en büyük insanının tarihi yazıldığında, onun son yıllarını çok sevdiği bir Yunanlı'nın şefkatli ilgisiyle zenginleştiği de belirtilecektir.

BÖLÜM 19

Prens Rainier, her yerde, herkesin işitebileceği bir şekilde, «Bay Onassis ne kadar iyi bir insan» deyip duruyordu. Yunanlı dostu iyi bir arkadaştı, çok eğlenceli bir insandı. Rivyera sosyetesinin ve zenginlerin ağzıyla «great fun»dı. Onları bir arada görmek hoş oluyordu. Görülmeye değer bir grup teşkil ediyorlardı : Prens, sinema yıldızı olan güzel Prenses, efsanevî milyoner armatör ve dünyaca meşhur güzel opera yıldızı Maria Callas. Buluştukları yerler peri masallarındakilere benziyordu : Christina, Paris Oteli, Monte Karlo... tam gazetelerde manşete geçecek bir durum. Fakat birazdan manşete bu dört kişinin birbirine girdiği, merhametsizce boğuştuğu, glase eldivenlerin altında gizlenmiş demir yumruklar savurduğu geçecekti. Hikâyeler derinden derine düşmanlıklardan, kışkançlıklardan, şahsiyet farklarından, Callas'ın ateş gibi oluşuna karşılık Prenses'in güzelliğinin soluk alışından, fırtına gibi olan Onassis'in mıymıntı Monako Prensini gölgede bırakışından bahsediyordu.

Halbuki gerçek durum, Onassis'le Rainier'nin ilk buluştuğundaki gibi basitti. Genellikle Prensin saraydaki yazıhanesinde, fakat halkın zannettiğinden çok daha sey-

rek olarak buluşurlardı. Bir araya geldiklerinde sıradan şeylerden konuşurlardı, yeraltı geçitleri, üst yapı meseleleri, bataklık kurutma faaliyetleri, gece klüpleri (Prens Onassis'in iri göğüslü dansözleri operaya tercih ettiğini söylerdi) bowling sahaları, yüzme havuzları, personel meseleleri, organizasyon ve finansman, bilhassa finansman meseleleri üzerinde tartışırlardı. En çok konuştukları konular finansman ve nelere öncelik verileceği hususuydu. Prens kendi sahasının, yani Prensliğin ve Onassis İmparatorluğunun, yani SBM'in birlikte gelişmesini düşünürdü. Büyük bir şehirleşme ve gelişme programı vardı, SBM'in buna ayak uydurmasını arzu ediyordu. Umumiyetle, «Ben yolu yapayım sen gece klübünü,» formülü tatbik edilirdi fakat zaman bir türlü koordine edilemezdi.

Rainier SBM'in yeni turistik tesisler kurma konusunda ağır kaldığından şikâyet ediyordu. Onassis SBM'in büyük yatırımlara girmeden önce şehirleşme programlarını gerçekleştirmesi için onu zorluyordu. Bazan Rainier ve Onassis, bazan da onların adamları, aralarında bitip tükenmek bilmeyen, sıkıcı faydasız bir mücadeleye girişmişlerdi. Rainier'ye göre Onassis her şeyi vaad ediyor fakat hiç bir şey yapmıyordu. Evliliği son bulunca Onassis'in Monte Karlo'dan bıktığı inancı içindeydi. Çok şen bir adam diye anlatılan adama birden bire somurtkan ve münzevi insan denmeğe başlamıştı. Eğer Rainier'ye inanmak lâzımsa Monte Karlo Onassis'e evliliğinin vasıl olduğu kötü sonu hatırlatıyordu. Onun için oradan elini ayağını çekiyordu. Tuhaf bir şeydir, tam o sırada, şahsî probleminin had safhaya ulaştığı 1959 yılının Kasım, Aralık aylarında, Paris Borsasındaki SBM hisselerinde bazı garip kıpırdanmalar oluyordu. Finansman müteahassısları, 1950'lerin başlarında Onassis satın alma-

ğa başladığında hisse senetlerinin dört dolar civarında olduğunu, sonradan bir dolar kadar arttığını fakat yakın zamanlarda sekiz, hatta dokuz dolara kadar fırladığını söylüyorlardı. Bunun yalnız tek bir izah şekli olabilirdi : Onassis ve şirketleri Société'yi daha sıkı ele geçirmek için yeniden hisse senedi satın alıyordu. Bir milyon hisseden 440.000'inin onun elinde olduğu söyleniyordu. Anlaşılan kesin bir çoğonluk elde etmek istiyordu.

Peki, ne oluyordu. Onassis'in ilgisi azalıyor muydu, yoksa hissesini arttırıyor muydu. İkisi de doğru değildi. Onassis, 1959 Aralığının ortasında durum hakkında bir açıklama yapma ihtiyacını hissetti. Paris Otelinde bir basın toplantısı düzenledi ve ne kendisinin, ne de her hangi bir şirketin son altı ay içinde tek bir hisse senedi satın almadığını söyledi. Esasen «ilgim olan bir şirketin,» dedi, SBM'de bir kaç aydan beri beş yüz binden fazla hissesi var.» Demek ki çoğunluğu ele geçirmişti! Hisse senetlerindeki hareketlerin ve dedikoduların belki de spkülatörler tarafından başlatılmış olabileceğini belirtti.

Şehirleşme plânları yerinde sayıyordu. Onassis buna rağmen SBM'e Prens Rainier'in isteyip durduğu projelere başlaması talimatını verdi. Ziyaretçiler için lüks bir kabaresi olan bir Deniz Klübü yapıldı. Kapalı bir yüzme havuzu için Onassis mübalağasız küçük bir servet yatırdı. Rainier hâlâ şikâyet ediyordu. Paris Oteliyle yüzme havuzu arasında bir yer altı geçidi yapmadı diye. Sonra bowling salonu yapıldı. Rainier o kadar memnun oldu ki ilk oyunu o oynadı. Prens'i memnun etmek için Cafè de Paris'nin yanına bir Scottish Club yaptırdı, fakat Onassis memnun kalmamıştı ve Prens'e bunu açık açık söyledi. Bu kadar para yatırmak akıl işi değildi, çünkü şehirleşme plânları tatbik edilir edilmez bu teşebbüslerin

büyük bir kısmı heba olacaktı. Bazı yardımcıları, «Onassis üzülüyordu,» diyorlardı, «çünkü büyük masraflarla yapılan bazı eserler, en fazla iki üç yıl sonra yok olacaktı. Mesele ticarî açıdan ele alınınca bu saçmaydı.» Fakat sırf bir dırıltı çıkmasın diye Société'nin fonundan dört, beş milyon doları denizin doldurulması ve Yazlık Sporting Club'un yapılması için kullanılması talimatını verdi.

Bir başka mesele daha çıktı. Bu inşaat, Société'nin başarısının temelini teşkil eden kısa yaz mevsimini alt üst etti. Temmuzun ortasıyla Eylül'ün başı arasında elde edilen gelir, yıllık gelirin yüzde 65'inden fazlasını teşkil ederdi. Onassis'in hatırladığına göre, maalesef, «Buldozerler, pislik, ve gürültü ortalığı doldurmuştu. Bunun iş üzerindeki tesiri karşısında telaşa düşmüş, endişelenmiştik.» Bu meseleleri görüşmek üzere SBM adına Rainier'yi görmeğe gitti, fakat 1967 yılında meseleye baktığında kimin haklı kimin haksız olduğu konusunda hiç bir şüphesi yoktu. Büyük para sarfederek denizi doldurmak suretiyle elde edilen arazi kullanılıyordu. Deniz Klübüne ve Le Larvotto'ya sarfedilen para sokağa atılmıştı, çünkü bu ikisi de yeni bir plaj yapılırken yerle bir edilmişti. Milyonlarca dolar sokağa atılmıştı.

Onassis'i Monte Karlo'nun patronu görenler ve şirketi kontrol edecek kadar çok hisse senedine sahip olmanın vereceği kudrete gıpta edenler yanlış kapı çalıyorlardı. Onassis «Ütopya,» diyordu, «hâyal!» Evvelâ hissesi ne kadar büyük olursa olsun Onassis Rainier'nin «hakimi mutlak» olmasını istiyordu. Rainier bölgenin yöneticisi, hâkimiydi. Onassis onun yetkilerini kısıtlamak istemiyordu. Aslına bakarsanız, başka çare de yoktu. Nazarî olarak SBM'i o kontrol ediyordu fakat tatbikatta patron her zaman Rainier'ydi.

Bu hikâye, Prensliğin Onassis'in çok iyi bildiği tari-

hine kadar uzanıyordu. Tâ Alman su şehri Baden Baden'den gelen Le Blanc (asıl adları Weismann'dı). Kardeşlerin Bismark'ın Almanya'da kumar oynamasını yasak etmesi üzerine Monte Karlo'ya gelip Monte Karlo'yu kumarbazların cenneti haline getirmeği teklif etmesine kadar gidiyordu. Onassis bu tarihi, «Monte Karlo keçilerin otladığı bir kaya parçasıydı,» diye anlatıyor. «Nis'ten yol yoktu. Ancak denizden gelmek mümkündü.» Monako'nun tek gözlü prensesi Charlotte eline geçen muazzam imkânları iyi değerlendirmiş ve uykuya yatmış olan «Denize Girenler Derneğine» yeni bir can katan Weisman'la (M. Fronçois Blanc'la) anlaşmağa karar vermişti. 1963 yılında Prensesin gözü önünde kendisine tanınan imtiyazlar karşılığında iki milyon altı franklık bir çek imzalamıştı. Bu anlaşmayla şirkete kumarın, elektriğin, demiryolu istasyonunun, suyun, liman tesislerinin ve tütünün tekeli veriliyordu.

Seneler geçtikçe imtiyaz anlaşmaları bir çok defa değiştirildi ve SBM liman, elektrik ve tütün üzerindeki tekelini kaybetti. 1930 yıllarında şirket büyük bir sıkıntıya düştü. Hisse senetleri çok dağılmıştı ve tek başına çoğunluğu elinde tutan yoktu. Bu durumda Prens Rainier'nin büyükbabası ve selefi SBM görevlilerinin tayinini veto edebilirdi. Hisse sahiplerinin arzusu ne olursa olsun, eğer Prens vetosunu kullanırsa hiç bir tayin geçerli değildi. Prens Rainier diğer haklar ve imtiyazlar meyanında bu veto hakkını da tevarüs etmişti. Rainier—Onassis ihtilâfında şahıs ihtilâğının rolü çok olmuştur. Onassis, Prens SBM'de Simon—Rey'in idaresine karşı çıkınca çok memnun olmamıştı. Rainier Jacques Raymond ve Charles Audibert'in işi devralmasını istiyordu. Fakat 1963 yılında Raymond ve Audibert de Prensin güvenini kaybetti ve Prens Simon ve Rey'in geri çağırılmasını istedi. Onassis

bir kere daha boyun eğdi. Başka çare yoktu. Üç yıl sonra Prens'in isteği üzerine Simon'dan ikinci defa ayrıldı. Fakat uzağı gören bir iş adamına has sezgilerle, güven duygusunu sarsan değişikliklere isyan ediyordu. Onassis'in anlayışına göre dümendeki adam işinden emin değilse bu his kademe kademe aşağı doğru bütün çalışanları etkilerdi. Bu takdirde SBM'i normal bir şirket gibi sadece ekonomik düşüncelerle idare etmek mümkün değildi.

Onassis, «Çok zor bir durumdu,» diyordu, «şirketi tehlikeye sokuyordu.» Çoğunluk kimde olursa olsun, en aşağı kademedeki memur bile biliyordu ki son söz Prens'indi. Eğer istediklerini Onassis'den elde edemezlerse Rainier'ye şikâyet ediyorlardı. Eğer bir istekleri Rainier tarafından rddedilmişse, onlar Onassis'i suçluyordu. Monako politikası da durumu karıştırıyordu. Monako'nun iki bin seçmeninden bin iki yüzü SBM'de çalışıyordu. İşe nisbetle çok sayıda insan kullanılıyordu, fakat bu insanları çalıştırması için Rainier devamlı olarak baskı altında tutuluyordu. Çalışanların sayısını makûl bir ölçüye indirmek imkânsızdı. Bir aralık sendika bile çalışanların sayısı dokuz yüz kişiye inînceye kadar yeni adam alınmamasını istedi. Bu Société'nin ihtiyaçlarına uygun daha makûl bir rakamdı. Fakat Monako politikası bu plânı bile önledi..

Sonuçların ticarî bakımdan iyi olmamasına rağmen, şartlar değişmediği müddetçe Onassis bu sakıncalı duruma pek falza aldırmıyordu. Fakat bu sefer de Prens Rainier'nin SBM ile ilgili ölçüsüz projeleriyle karşılaşmıştı: «Eski Kışlık Sporting Club'ı yık! Yeni bir otel inşa et! Bir Park sahası yaptırt!» Bu işler için gerekli olan yatırım on milyon dolar cıvarındaydı. Prens Onassis'e, «Kapitali arttır,» demişti. «Gerekli olan on milyon doları bir iki milyon yeni hisse senedi çıkararak sağla.» Onassis hatırla-

dıklarını söylüyordu. «Tekrar tekrar kendisine bu iş için, on, yirmi, hatta kırk milyon dolar bulmanın güç bir iş olmadığını söyledim. Fakat şirketin para kazanabilmesi için prensin veto hakkının değiştirilmesi veya hiç olmazsa Société'nin yöneticilerinin işlerinden emin olabilecek ve şirketi bir adamın kaprislerine göre değil, kanunlara göre idare edecek şekilde değiştirilmesi lâzım geldiğini söyledim. Tek bir adamın veto yetkisi olduğu sürece buraya yatırım yapılması sağlanamazdı, çünkü milyonlar yatırmak akıl kârı değildi.

Yeni sermayenin gelmesini engelleyen başka hususlar da vardı. Paris Borsasının kurallarına göre mevcût sermaye ancak yüzde otuz nisbetinde arttırılabilirdi. Daha da kötüsü devletleştirme tehlikesi vardı. Onassis, İllallah demişti, «Ortalıkta devletleştirme lâfları dolaştığı müddetçe nasıl insanları buraya para getirmeğe ikna edebilirsin?» diyordu. Esasen, eğer Prens'in istediği gibi yeni hisse senetleri de çıkarılırsa, alıcılar şirketin geleceğine ait plânlarını ve ne kadar kâr bekleyebileceklerini bilmek isterler. Bir muhasebeci gözüyle bakılınca Rainier'nin plânlarının tutar tarafı yoktu. Altı haftalık bir yaz mevsimi içinde teklif ettiği girişimlerin başarılı olması ihtimâli yoktu. On milyon dolarlık yatırımın sade bakımı yılda iki milyon dolar gerektirirdi. 1965 yılında aralarındaki iftilâf artık açığa vurulmuştu. Fransız gazetesi **Le Monde**'da çıkan bir röportajda Rainier Onassis'i — yani SBM'i — Monako'nun çıkarlarını göz önünde tutmakla, ve yalnız para getiren işlerin üzerinde durmakla itham ediyordu. SBM'in idare meclisi Monako Millî Konseyine on altı sayfalık bir cevap verdi. İsmi yazılmamıştı, fakat Prens, yönetici olarak yapması gereken şeyleri bilhassa yapmamak suretiyle şirketin faaliyetini sabote etmekle itham ediliyordu. Gönderilen bu notada şehirleşme plânının ve

Monako'nun gelişmesiyle ilgili diğer konulara ait plânların bulunmamasına işaret ediliyor ve bu durumda SBM'in kendi plânlarının havada kaldığı söyleniyordu.

Bütün bu anlaşmazlıkların gerisinde bir de SBM'in ve hatta Monako'nun geleceğinin meçhûl olması meselesi vardı. Görüşlerin hangi noktada birbirinden ayrıldığını tesbit etmek güçtü, fakat Onassis'in ısrarla belirttiği gibi başlangıçta aralarında tam bir görüş birliği vardı. Prens de, Onassis de savaş sonrası ortaya çıkan şartlar karşısında Monako'nun eski şaşaası'nın mümkün olduğu kadar devam ettirilmesinde ve aynı zamanda imkân nisbetinde kütle turizminin çekilmesinde mutabıktılar. Onassis bütün arzusunun şirketin gayri menkûllerine sahip çıkıp, apartmanlar inşa etmek, spekülasyon yapmak olduğu iddiasını reddetti. Bir noktada Prens'i görmeğe gidip, bir dolar karşılığında hükûmete SBM'in bütün parklarını, gazinolarını, otellerini vermeğe hazır olduğunu, fakat tek istediği şeyin toprağı ve eski harabeleri muhafaza etmek olduğunu söylemişti. «Bana da, diğer hisse sahiplerine de bu yeter.»

Düşündüğü bu arazide orta sınıflar için üç-dört odalı apartman daireleri yapmak ve bunları yirmi ilâ kırk bin dolar arasında satmaktı. İspanya'da ve turizm endüstrisi gelişmekte olan diğer ülkelerde yapıldığı gibi kuzey Avrupa'dan buraya insan çekmek istiyordu. Böyle bir apartman dairesi, Onassis'in hesabına göre, on bin dolar peşinle satılabilir, geri kalanı bir kaç senede ödenebilirdi. Apartmanı ya emekliliğini orada geçirmek isteyen veya çocuklarına bırakacak olan insanlar alırdı. Düşüncesi şuydu: «Artık, bir otele gelen insan orada bir kaç hafta kalır, ama bir daha oraya dönmemek ihtimali olmayabilir. Halbuki bir apartman yıllar boyunca onu geri getirir.» 100.000 ilâ 200.000 dolara mâl olan lüks apartman tipi-

nin kesinlikle karşısındaydı. «Onassis'in havyardan yana, Rainier'in sucuktan yana olduğu kat'iyen doğru değildir,». Rainier'ye göre Onassis'in damdan düşer gibi «Bence Monte Karlo'da kumara yer vermemeli. Kumar ahlâksızlıktır,» demesiyle hava birden sertleşmişti. Prens de parlamış: «Neyin ahlâklılık, neyin ahlâksızlık olduğunu bana siz öğretemezsiniz,» demişti. Rainier bir art düşünceden şüphe ediyordu fakat yıllarca süren müzakerelerden sonra ortaya bir anlaşma şekli çıkmıştı. Şimdi Prens birden tutumunu değiştirmiş ve hiç bir şeye razı olmuyordu. Onassis durumu, «Penelop gibi,» diye anlatıyordu. «Rainier'nin peşine düşen bir sürü insan vardı.» Hepsinin de müştereken söylediği söz aynıydı, «Kov gitsin şu Onassis'i.»

Rainier'nin anlattığına göre ise Onassis'e, eski ilgisi kalmadığına göre hisse senetlerini satmasını teklif etmiş. İlgilenen bir çok insanı Onassis'e göndermişti. Ama Onassis bu adamlardan bazıları hakkında «pek öğünülecek şeyler,» söylemez. «Çoğu spekülatördü ve ceplerinde on para yoktu. Bazılarının ahlâkından da şüphe edilirdi.» Sonunda ciddî bir talip çıktı: Banque de Paris. Bankanın ilgisi iki bakımdandı. Üç ayrı şirketin kurulması teklif ediliyordu. Bir tanesi Bankanın gayri menkûl teşkilâtıyla birlikte toprakları, apartmanları, büroları kontrol edecekti. Bir tanesi Banque de Paris'nin otelcilik firmaları ile birlikte Monte Karlo'nun otel işlerini kontrolüne alacaktı. Üçüncü şirket de kumarhaneleri ele alacaktı. Bu sayede belirli bir yüzde almanın dışında ne Banka'nın ne de SBM'in kumar oynatmakla doğrudan doğruya bir ilgisi olmayacaktı. Rainier'nin tepkisi menfiydi. Bütün hisseleriyle yeni kuruluşa iştirak etmeğe çağırılan Onassis de bu fikre pek bayılmıştı.

Bir zekâ mücadelesi yapılıyordu. Olayları takip eden-

ler iki tarafda da birbirine benzeyen beyinler görüyordu. Yunanlı Onassis 1960'ların başlarında Monte Karlo'ya yerleşmiş olan Yunan yardımcısı Nico Cokkinis'e güveniyordu. Prens Rainier'in yanında Ermeni asıllı bir Fransız finansman uzmanı olan Claude de Kemoularla, vardı. Artık Prens Onassis'i Monako'dan çıkartmağa kararlıydı ve ağır silâhlar Rum müstevli üzerine çevrilmişti. Eğer hâlâ boyun eğmezse, Monako kanunları harekete geçirilecekti. Eğer işbirliğine razı olmazsa şu veya bu şekilde varlığı elinden alınacaktı. Tabii işler o şekilde ayarlanacaktı ki Onassis çoğunluk üzerindeki hâkimiyetini kaybedecekti. Nüfûz sahibi Fransız dostların Onassis'den yana çıktığı söyleniyordu. Yunanistan ağırlığını hissettiriyordu, fakat gene de Onassis'in ciddi olarak direndiğinden şüphe edenler vardı.

1967 yılının başlarında bıçak kemiğe dayanmıştı. Prensin tahrikiyle Monako Milli Konseyi SBM'i 8 milyon dolar değerinde 600,000 yeni hisse senedi çıkarmağa mecbûr eden bir kanun çıkardı ve şirkete diğer hissedarların elindeki hisseleri (yani Onassis'in elindeki hisseleri) keyfi olarak tesbit edilmiş bir rakamla beher senedi 16 dolardan satın alma yetkisi tanıdılar. Onassis bu değeri son derece düşük buldu. «Hisselerin değeri elli dolar,» diye itiraz etti. Prens kat'iyen fikrini değiştirmiyordu. Onassis ekibi hisselerin gerçek değerlerini tesbit etmek üzere resmî muhamminler tayin edilmesini istedi. Bu teklif de kabul edilmedi. Hukukçular Onassis'e Monako Yüksek Mahkemesine müracaat ederek Milli Konseyin çıkardığı kanunun anayasaya aykırılığını iddia etmesini tavsiye ettiler. Onassis böyle yapmağa karar verdi ve 5 Mart 1967 tarihinde, onun Karaibler'de gezide olduğu sırada Yüksek Mahkeme toplandı. Tam on dokuz dakika sürdü

ve tahmin edilebileceği gibi verilen karar Onassis'in ve SBM'in aleyhindeydi. Hisseleri tazminat işinde kullanılmak üzere 20 milyon dolar toplamış olan Monako'ya teslim etmekten başka yapılacak bir şey yoktu. 17 Mart'ta Monako Hazinesi Aristo Onassis'e 3?.912.000 franklık (10 milyon dolar) bir çek verdi. Hisse başına seksen frank veya on altı dolardan, bu miktar (banka masrafları filân düştükten sonra) şirketlerinin elinde bulunan 500.489 SBM hissesinin değeriydi.

Meseleyi gemicilik açısından tahlil eden (eninde sonunda iş hep gemiciliğe gelip dayanırdı) Aristo Onassis basit bir hesap yaptı: «Betlehem Steel'e 100.000 tonluk bir tanker inşa ettirmek,» diyordu, «yirmi beş milyon dolara patlar.» SBM'deki hisseleri, yüz bin aşağı, yüz bin yukarı, 10 milyon dolar etmişti. Hisseleri on altı dolar yerine elli dolardan değerlendirilmiş olsaydı, eline geçecek para otuz milyon dolar olurdu. Kısaca «Kazık yedik», diyordu. Fakat, gene de kaybı (yani kârdan zararı) önemli değildi; bir çoğu büyük olmak üzere yüzden fazla gemi kullanıyordu. Işe mâlî açıdan bakınca Monte Karlo her halde bir felâket sayılmazdı. Olympic Maritime şirketi de, başlangıçta onu **Monte Karlo'ya asıl çeken şey olan Sporting Club'daki bürosunu daha uzun müddet elinde tutabilirdi.**

Elbette kendi bildiği şekilde satmayı isterdi ve 20 milyon dolar «kazıklanmaktan» hoşlanmamıştı, ama gene de bu işten kurtulduğu için memnun görünüyordu. Prens daha işe başlamadan çok önce Onassis Prenslik'le ilgisini kesmişti. Monte Karlo'ya son defa 1966'nın başlarında uyak basmıştı. O sırada Scorpios Adasında **Christina** için yapılan korunak ve liman işi çoktan başlamıştı. Onun hiç bir zaman kavga etmediklerini belirtmesine rağmen, şahsî işleri ve evlilik hayatı hakkında Prens'in nazik ol-

mayan bir sözünü nakleden bir kitapta kendisi hakkında yazılanlara çok üzülmüştü. Eskisi gibi yeniden oturup sohbet edebilmek için bu Monte Karlo anlaşmazlığının bir an önce bitmesini arzu ettiklerini birbirlerine sık sık söylemişlerdi. Fakat 1967 Eylülünde Venedik'te Rozzernico'daki muazzam maskeli baloda Monte Karlo'daki işbirliklerinin son bulmasından sonra ilk defa karşılaştıklarında konuşmamışlardı. Mamafih o gece, daha sonra ikisi de Kontes Cigonia'nın evinde verdiği ve Elizabeth Taylor ile Richard Burton'un da katıldığı küçük partide Onassis ile Rainier terbiyeli ve sakin bir şekilde sıradan bir konuşma yapmışlardı.

Onassis kendisini şöyle kandırıyordu. Monte Karlo'dan ayrılınca, yıldızı sönen kumar cennetinin reklâmını yapmak için isminin hiç sakınmadan kullanıldığı devirden önce olduğu gibi, efkârı umumiyenin gözünden uzak eski hayatını kısmen olsun yeniden kazanabilecekti. Aksi oldu. Onassis olmayınca, usta reklâmcıların gayretlerine rağmen Monte Karlo kendisinin on iki yıl önce çekip çıkardığı eski ölü hâline yeniden dönmüştü. Halbuki herkesin gözü gene Onassis üzerindeydi. İnsan haklı olarak bu reklâmdan Onassis'in o kadar şikâyetçi olmadığı kanaatına varıyor... hele keyfi yerindeyse. **Christina'nın** gezileri uyanık bir dedikodu yazarının aldırmazlık edemeyeceği bir haber haynağıydı. Onassis'in İspanya'nın güneyindeki Prens Alfonso Hohenlohe'nin Marbella kulübüne uğraması ve (Monte Karlo'da onun parasının yerini Rothschild'in parasının aldığı söylendiği sırada) Baron ve Barones Guy de Rothschild ile öğle yemeği yemesi her halde üzerinde durulması gereken birer sosyete olayıdır.

Sardinia'da, Costa Smeralda da genç Kerim Ağa Han'ın bir yeri vardı. Buraya Elizabeth Taylor, Richard Burton, Lord Snowdon ve Prenses Margaret gibi ünlüler

gelirdi. Onasis'in **Christina'yla** buraya gelmesinin sürüyle fotografçıyı buraya çekmemesi imkânsızdı. Kerim'in bu lüks su şehrinin reklâmını yapmağa can attığını Onassis'den daha iyi kim anlayabilirdi? Film festivali sırasında **Christina'nın** Büyük Kanal'daki Salute'de demir atması (Onassis Scorpios'dan Venedig'e daha rahat bir şekilde gelmesi mümkünken Piaggio'yla gelmişti) dünyanın en büyük dergilerinde fotoğrafı çıkacak bir olaydı. Keyifli gününde olan Ari foto muhabirlerini gemiye davet etmişti. Fakat bu seferki ziyaretin daha ilgi çekici bir tarafı vardı: Artık iyice büyümüş ve kendi bileğinin hakkıyla dedikodu sütunlarında yerini almağa başlamış güzel bir kız olan gerçek Christina da yanındaydı.

Fakat foto muhabirlerinin hedef olarak aldıkları adamın şiddetli itirazlarıyla karşılaşmadan çekme imkânı buldukları resimleri arasında en çok hoşlandıkları 1967 Mart'ında **Christina'nın** Nassau limanına girerken çektikleri resimdi. Bu fotoğrafda Onassis güneş gözlükleri takmış küpeşteye dayanmış duruyordu. Vücûdu güneşten yanmıştı, boynunda bir havlu vardı. Yanında mayoyla daha da genç duran güzel vücûtlu Maria Callas gülerek duruyordu. Basın söz birliğiyle bunu: «Ari ve Yanından Ayırmadığı Arkadaşı,» başlığını vermişti. (Bu bir Milano hâkiminin Onassis'le kadın hakkında söylediği «müşterek bir hayatları olan ve her zaman beraber yaşayan bir çift» sözünün bir yankısıydı). Bu fotoğraf Onassis'in, Maria'nın koluna girmiş giderken, umumî bir yerde Maria'yı öperken, Maria'ya hayran hayran bakarken, Maria'nın kürkünü taşırken gösteren diğer resimlerin yanına, dosyasına girecekti fakat resmin özelliği opera yıldızıyla ilişkileri konusunda sıkıştırıldığı zaman keçileri kaçırmağa hazır olan Onassis'den beklenmeyen bir şekilde çekilmiş olmasıydı. Gazeteciler, genellikle ona eninde sonunda Ma-

ria ile evleneceğini itiraf etmesini sağlayacak şekilde sorular sorarlardı. «Ne zaman» diye sorarlar ve bilhassa bu «ne zaman» sözü üzerinde dururlardı; bu: «Maria Callas'la hangi tarihte evleneceksiniz?» anlamına gelirdi. Callas ilk olarak Katolik İtalya'da evlenmişti. Ari'yle evlenirse durumları Carlo Ponti ile Sophia Loren'in durumuna benzeyecekti. Gazeteciler de bunu imâ ediyorlardı .

Ari ile Maria'nın dokuz yıldan beri evlenmedikleri halde çok samimi arkadaş olduğu herkesin bildiği bir şeydi, Ari'nin doğru fakat kalıplaşmış «Biz sadece iyi arkadaşız,» sözünü tekrar tekrar söylemek zorunda kalmaktan bıktığını anlamak mümkündür. Konuyu bir keresinde ciddî bir şekilde görüşürken, «Arkadaşlığımıza daha derin bir mâna verilmezse hiç tadı kalmaz,» demişti. Basının mahiyeti icabı bu ilişkiyi onun anlattığından daha başka türlü anlamak için kendisini zorladığına inanıyordu: «Bu arkadaşlığı gazeteler ne büyütüyorlar!» diye şikâyet ediyordu. Yıllar geçtikçe Maria'ya karşı duyduğu hayranlık azalmamıştı. Onları birlikte gören basın, arkadaşlıklarının derecesini hayretle karşılıyordu. Meneghini'den ayrıldıktan sonra kafasını dinlemek için **Christina**'yla çıktığı gezide de olduğu gibi Onassis, Callas'a sanat hayatının baskılarından da kaçma imkânı veriyordu. «Arkadaşlığımız,» diye izah ediyordu, «kadına operadan, acentadan, kondüktörden, meslekdaşlardan, müzikle ilgisi olan herkesten kaçma imkânı veriyor. Mesleği ile ilgili meselelerden, endişlerden kaçmak imkânı veriyor. Benimle deniz gezisine geldiğinde bunların lâfını bile işitmez ve operayı ancak seyirci olarak bilen insanlarla karşılaşır. Bayan Callas yalnız modayla veya tiyatro ve opera hakkında yapılan konuşmalarla ilgilenen kadınların yanında bulunmaktan da hoşlanmaz.»

Diğer taraftan Onassis de Callas'ın yanında olunca

bir süre için bütün iş hayatını gemiymiş' kaptanmış, çarkçıymış; bütün bunları unutmak isterdi. Fakat maalesef Callas operadan kaçmasını beceriyordu ama Onassis gemilerden kurtulamıyordu. Arkadaşlarının ve deniz gezilerine iştirak edenlerin çoğu armatör olduğundan konuya uzun süre temas etmemek mümkün olmuyordu. Daha da fenası, adamın gemilerden coşarak bahsetmesi birazdan Callas'ın da gemi işletmeciliğine ve finansman anlaşmalarına büyük bir ilgi duymasına sebeb olmuştu. Yunanlı iş adamlarının güle oynaya yaptıkları bilgili tartışmaları bu büyük sanatçıyı hayranlıkla dinleyen konuşanların ortaya döktüğü akıllıca görüşleri inci gibi toplayan bir dinleyici hâline getirmişti.

Dünyanın en meşhur artistinin oldukça yüksek olan geliriyle bile kıyaslansa bu insanların konuştuğu rakamlar astronomikti. Fakat daha sonra Callas kendisinin yapmak istediği yatırımlar konusunda bu adamların fikirlerini öğrenmek isteyince astronomik rakamlar yeniden bu dünyaya uygun ölçülerini aldılar .Ari Onassis ve eski dostu Panaghis Vergotis kadının parasının en iyi nasıl işletilebileceği meselesini görüştüler. Vergottis on altı yaş daha büyüktü. Buna rağmen Ari'yle otuz yıllık arkadaştılar. Vergottis, Callas'la ilk defa 1959 Haziran'ında Dorchester otelinde kadının Covent Garden'de Medea rolüne çıkması şerefine verilen yemekte karşılaşmıştı. Ertesi yıl Onassis yaşlı adamı kadına yeniden tanıştırmıştı. Callas'a «Bu benim en kıymetli arkadaşlarımdandır,» demişti, «hatta en iyi dostumdur.» Londra'da Ritz'de kalan Vergottis, Callas'ın hayranları arasına karışmış ve onun gittiği her yere gidenlerden olmuştu. Callas, «Yunanlı olarak benim zaferime o da katılıyordu,» derdi. «Onun en büyük zevki bendim.» Kendi aile hayatı kötü bir şekilde son bulduğu için o da Vergottis'i baba gibi severdi. «Bana bir

babanın yapmayacağını yaptırmış,» derdi. «Ben kırk üç yaşındayım, o yetmiş yedisinde. Bay Onassis daha genç. O bakımdan **onunla olan münasebetimizin** bir başka mahiyeti var.» Fakat her zaman bu münasebetin başkalarının zannettiği cinsten bir ilişki olmadığını anlatmağa çalışmıştır.

Bu Onassis — Callas — Vergottis üçlüsü Londralı bir hâkimin Sofokles trajedilerine benzettiği bir durumun ortaya çıkmasına sebeb olmuştu. 1962 yılında Onassis ve Callas, Vergottis'in Sefalonya'daki evinde misafir olduğu sırada, ortada henüz bu trajedinin belirtileri yoktu. Bütün toplantılarda Bayan Callas'ın parası için münasip bir yatırım sahası bulma meselesi konuşuluyordu. Mesele mahkemeye intikâl ettiğinde Callas, «Ben yaşamak için çalışmak zorunda olan bir kadınım,» demişti. «Çalışma imkânı bulamayacağım bir yaşa doğru yaklaşıyorum. Kazandığım — benim için çok, fakat başkaları için az sayılabilecek bu paranın, çalışamadığım günlerde bana yeterli bir gelir getirmesi için onu nasıl kullanabileceğimi araştırıyordum.» Bir armatörün görüşüne göre Maria Callas'ın parası için en iyi yatırım, ona bir gemide veya gemisi olan bir şirkette hisse almaktı. Onassis de, Vergottis de ona bunu tavsiye ettiler. Fikri beğenmişti fakat («tipi icabı,») çoğunluğu elinde bulundurmak istiyordu.

O sırada «sevgili dostu» Vergottis münasip bir gemi buldu. El Ferrol'da Ispanyollar 27.000 tonluk **Artemision II** adlı bir gemi inşa ediyorlardı. Bunu 1,4 milyon sterline satın almak mümkündü. Onassis fiatı biraz fazla bulmuştu, fakat Callas o kadar heyecanlanmıştı ki derhal El Ferrol'a gidip gemiyi görmek istemişti. Muameleyi yapma işi Vergottis'e kalmıştı. Peşinat, taksitler, kira mukaveleleri görüşüldü, sonunda gemiyi almak için Liberia'da Overseas Bulk Carriers adlı bir şirket kuruldu. Nihaî

fiat 1.2 milyondu. Bunun yüzde 10'u peşin ödenecekti. Callas hissesine düşeni verdi. Peşin olan kısmının yüzde 25 olduğu kanaatındaydı. Yüzde ellisini Onassis ödeyecekti, geri kalanını da Vergottis. Onassis kendi yüzde ellisinin 26'sını hediye olarak Callas'a devretmeği teklif etti. Bu şekilde yüzde 51 Callas'a geçmiş olacaktı.

Üç armatör, Onassis, Callas ve Vergottis olayı kutlamak üzere Paris'de, Maksim'de yemek yediler; Onassis «Gözümüzün önüne senin de tanker **Olga** gibi olduğunu getiriyoruz,» diye takılmış ve armatörlük mesleğinin bu yeni ve güzel mensûbu şerefine kadehini kaldırmıştı. El Ferrol'da bazı eksikler de tamamlandıktan sonra **Artemision II** ilk deniz yolculuğuna çıktı. Amerika'nın batı sahiliyle Japonya arasında çalışacaktı, fakat yolculuğu gemi sahiplerinin umduğu gibi sakin geçmedi. Ortada hiç bir tehlike yokken, telsizci aklını oynatmış ve S.O.S. işaretleri göndermişti. Süveyş kanalında vinç kanalı bozulmuş ve yenisinin uçakla gönderilmesi icap etmişti. Vergottis, Callas'a, bunun uğursuz bir gemi olduğunu, istediği takdirde aralarındaki anlaşmanın değiştirilebileceğini ve verdiği paranın borç olarak gösterilebileceğini söyledi. Fakat ne Onassis ne de Callas bu fikri beğendi.

Bu arada kadın Vergottis'le başka iş meseleleri de görüşüyordu. Almanya'da **Tocsa**'yı filme alacaklardı. Vergottis kadına bu anlaşmayı imzalamasını tavsiye ediyordu, Onassis ise aksi fikirdeydi. Nedense baba-kız ilişkisi bir zorlama devresine girmişti. Bir gün Vergottis ile Callas telefonda kavga etmişti. Maria barışmak için kendisine tatlı bir mektup yazmıştı, fakat Vergottis «Bu işin burada bittiğini» cevab olarak vermişti. Aralarındaki dostluk son bulmuştu. Callas'ın maddî çıkarlarını korumak telaşına kapılan Onassis, Vergottis'e **Artemision II** ortaklığını artık tam bir iş olarak ele almanın daha iyi olacağını

söylemişti, fakat Vergottis sinirlenmişti ve Callas'ın hisselerini vermeği reddetmişti. Callas'ın Overseas Bulk Carriers'e yaptığı yatırımın sadece bir borç olduğunu iddia ediyordu. Onassis öfkeyle, «Belki Bay Vergottis Bayan Callas'dan borç alır,» dedi, «ama her halde ben alacak değilim.» Vergottis, «Yemin tahtında ifade vermeni isterim,» dedi. Onassis, «Tamam,» dedi, «Hakeme gidelim, o zaman yeminli ifade veririm.» Vergottis gene memnun kalmamıştı. Onassis'e «Bu iş mahkemeye kadar gider, diye sataştı. «İkinizi yanyana tanık mevkiinde görmek isterim.» Onassis ateş püskürüyordu. «Şantaj!» Bir kere daha Londra'daki Claridge'in restoranında karşılaştılar. Onassis işi tatlıya bağlamak istiyor, Vergottis ise konuşmak istemiyordu. Bir viski şişesini kaparak kaldırdı. «Defol git buradan,» diye mırıldandı ve uzaklaştı. O günü üzüntüyle hatırlar. Vergottis'le otuz yıllık arkadaştılar: «Böyle arkadaşlık her zaman bulunmaz.» Fakat skandal tehditi karşısında sinmek şöyle dursun, Callas'la birlikte Vergottis'in aleyhinde dava açtılar, ve Callas'ın Overseas Bulk Carriers'deki hisselerinin kendisine verilmesini talep ettiler.

1967 Yılının ilk baharında bu üç meşhûr ve zengin dostun birbirine düşmesinin bu acı ve karışık hikâyesinin bir Londra mahkemesinde ele alınması böyle olmuştu. Londra'da çıkan **Evening Standard** (17 Nisan 1967, pazartesi) «Onassis ve şarkıcı (1.200.000 sterlinlik gemi meselesinde) davacı,» diye başlık atarak hikâyeyi anlatıyordu. «Callas şantaj iddia ediyor». «Büyük bir skandalla karşılaşacaklar». Mahkemenin ciddi havası skandal arayanları doyuracak cinsten değildi, fakat Callas'ın oradaoluşu hadiseye görülmeğe değer bir hava vermişti. Avenue Foch, Paris'de oturan Maria Calogeropoulos (Callas'ın asıl ismi) ile Avenue d'Ostende, Monte Karlo'da

oturan Aristo Onassis'in Londra'da Ritz Otelinde kalan Panaghis Vergottis aleyhine açtığı ve Mahkeme Reisi Roskill'in riyaset ettiği dava, günün konusu olmuştu. Mahkemeye bir sürü gazete muhabiri ve Callas'ı görmek için gelen avukatlar dolabilecekleri kadar dolmuştu. Callas'ın görünüşü, sahnedeki büyüleyici davranışından çok farklı değildi. Güzel, zarif, mağrur hâliyle tanık bölmesini süslüyordu ve söylediği bazı sözler aryaları kadar etkileyiciydi.

Hukuk tarihine geçecek bir dava değildi. Buna rağmen, milletlerarası milyonerlerin hayatını gösteren bir pencere sayıldığından iki hafta müddetle Londra'nın ilgisini çekti. Yunan adalarında buluşmalar, Maksim'de yemek, Callas'ın babası gibi sevdiği adamla ve «başka türlü» ilgilendiği adamla olan münasebetleri, bütün bunlar kaçırılmayacak bir hikâye meydana getiriyordu. Öfkeli bir ihtiyarın Callas'la Onassis'in en gizli sırlarını açıklaması dayanılmayacak kadar cazipti. Merak edip de gelenler Callas'la Onassis'in ateş püsküren konuşmalarını duyarak mükâfatlarını aldılar. İngilizler aşıkları severler. Verhgottis bunların aşk hayatı yaşadıklarını göstermek için çalıştıkça, mahkeme de, halk da onları daha sempatik buluyordu.

Aşktan, evlilikten de bahsedildi, fakat - bu işi Onassis'e bırakın - ancak gemi konusunda **Artemision II**'yi almak için kur yapanın yalnız Vergottis olmadığını söyledi. mak için kur yapanın yalnız Vargottis olmadığını söyledi. Avukat satışa arzedilmediğini söylemesi üzerine, Onassis, «Onunla bunun ilgisi yok,» dedi, «Bir kız evleninceye kadar serbesttir.» Avukat, «Eğer nikâh olmadığı müddetçe kız yani gemi piyasaya arzedilmiş vaziyetteyse Maksim'deki kutlama yemeği için nikâhtan önce yendi de-

mek lâzım, çünkü daha muamele tamamlanmamıştı.» Onassis: «Özür dilerim, evlilik ilânı yapılmıştı, yalnız bir sağlık muayenesinden geçmek gerekiyordu.»

Tabii tahmin edileceği gibi, birazdan hiç ilgisi olmamasına rağmen Callas'ın evlilik durumu da söz konusu oldu. Bir soruya cevap verirken İtalyan hukukuna göre hâla evli sayıldığını söyledi. Vergottis'in avukatının İtalya'da kocasının olmasının bir problem sayılması gerektiğini söylemesi üzerine, büyük bir kesinlikle, «Hemen cevap vereyim. Amerika'ya gidip, boşanabilir ve istediğimle evlenirim. İtalya'da geçerli olmaz, ama her yerde geçerli olur.» Avukat, «Şimdi kendinizi dul mu sayıyorsunuz?» Callas, «İtalya'da hayır onun dışında her yerde evet.» Sonra sıra Onassis'e geldi. Avukat «Bayan Callas'la olan arkadaşlığınızın mahiyetini öğrenmek mecbûriyetindeyim» dedi. «Bayan Callas'la tanıştıktan sonra karınızdan ayrıldınız mı ve karınız sizden aydıldı mı?» Onassis: «Evet, ama bu bir tesadüftü.» Avukat: «O zamandan beri iyi arkadaşsınız ve kadın uzun bir süreden beri sizinle beraber?» Onassis: «Evet.»

Avukat: «Eğer serbest olsaydı ona karınız gözüyle bakar mıydınız?» Onassis: «Hayır, efendim. Eğer öyle olsaydı, Bayan Callas'la evlenmem bir problem olmazdı. Aynı şekilde, onun da benimle evlenmesi problem olmazdı.» Avukat: «Kendisine karşı arkadaşlığın ötesinde bir sorumluluk duyuyor musunuz?» Onassis: «Hayır. Kat'iyen.» Callas haklı olarak sesini yükseltti: «Buraya parasını ödediğim yirmi beş hisse senedi için geldik, başka bir adamla ilişkilerim için değil.» Onassis, Callas'ı Vergottis'e karşı teşvik edenin kendisi olduğu imâ edildiğini anlayınca konuştu: «Bayan Callas benim kullandığım bir vasıta değildir. Onun kendi frenleri, kendi beyni var.». Vergottis ısrar etti, Callas'la Onassis arasında uydurma bir kavga-

dan bahsetti, bizzat Vergottis nasıl müdahale ettiğini ve Callas'a «Seni seviyor,» dediğini anlattı. Onassis Callas'a kötü muamele ediyordu dedi, hatta «Onassis'in nefret ettiği,» Niarchos'u bile işin içine kartştırdı. Onassis'in Yunanistan'daki durumunu tetkik etmişti. Ne demekse, «Kalbi karadır,» dedi Hâkim artık bıkmıştı, Vergottis'e, oldukça sert bir şekilde, «Size yeteri kadar müsamaha ettim» dedi.

Sonucun ne olacağı belliydi. Hâkim Onassis'le Callas'ın lehine karar verdi. «Şöhretleri bakımından çok şey kaybedecek durumda olan Bay Onassis ile Bayan Callas'ın sahtecilik yoluna sapmasını inanılması imkânı olmayan bir iddia sayıyorum» dedi. Aynı durum Vergottis için de söz konusuydu. «Temenni ediyorum ki yaşlılığı ve hasta bir adam olduğunu yeteri kadar göz önünde tuttum. Fakat garip bir kafası var. Bay Onassis ve Bayan Callas hakkındaki kanaatım öyle değil. Tanık mevkiindeki bütün tutumu sanki ancak onun dediği gerçekmiş gibiydi. Sade Bayan Callas'la Bay Onassis'in, aralarındaki ilişki konusunda uzun uzun sorguya çekilmesini istemekle kalmıyor, fakat kendisi tanık mevkiine geçince avukatı tarafından veya benim tarafımdan durduruluncaya kadar onlar hakkında mümkün olduğu kadar zehirleyici ifadeler kullanmağa çalışıyordu.»

Onassis verilen hükmü, «Bir dostun rezil olması.. Maalesef çok üzücü bir şey» diye anlatıyordu.

Fakat mesele burada bitmiyordu. Vergottis hükmü temyiz etmişti. 1968 Ocağında Yargıtayda Denning, Salmon ve Edmund Davies adlı hâkimler davaya yeniden baktılar. Müraafaa bir hafta sürdü ve 30.000 sterlin, (75.000 dolar) ilân mahallî mahkeme masraflarına 8.000 sterlin (80.000 dolar) daha ilâve edilmiş oldu. Hâkimlerden Den-

ning'e göre Roskill Vergottis'in davranışlarının gerisinde kıskançlık ve hasisliğin yattığını teşhis ederek Onassis ve Callas lehine karar vermişti. Fakat böyle bir teşhisi doğrulayacak bir delil yoktu. Roskill bazı belgeleri de yeteri kadar dikkate almamıştı .

Hâkimlerden Edmund Davies ve Salmon, bazı işlerde güveni sarsacak şekilde hareket etti diye Vergottis'in asıl dava konusunda söylediklerinin yalan sayılmasını gerektirmediğini ve adamın mahallî mahkeme kararını temyiz etmekte haklı olduğunu söyledi. Başka bir mahkeme de aynı kararı verebilirdi fakat Vergottis'in yeni bir mahkemeye yeniden müracat etmeğe hak kazandığını belirttiler. Yargıtayın kararı yeniden bir dava açılması şeklindeydi. Bu heyecan verici kararın ilân edildiği sırada Vergottis mahkemedeydi. Hasımlarından hiç biri orada değildi... Onassis Atina'da, Maria Callas Paris'teydi.

SON SÖZ

Callas — Onassis — Vergottis davasının bir safhasında Aristo Onassis sabırsızlanarak mırıldandı: «Bir sürü gemim var... on tane de inşa halinde, beş tane obsiyonlu.» Yani, demek istediği bu meseleyle sadece Callas dolayısıyla ilgileniyordu. Kendisi isterse bir gemi satın alabilirdi. Vergottis de isterse bir gemi satın alabilirdi. Bir araya gelmelerinin tek sebebi Maria Callas'ın gemi sahibi olmasını temin etmekti. Bütün bu tatsız taraflarına rağmen dava bir prensip meselesiydi ve her şeye rağmen sonuna kadar gidecekti. Bir dostunun hakkının yenmesine izin veremezdi. O meseleyi bu şekilde görüyordu. Açık açık söylenmiş olmamasına rağmen başka ve çok daha önemli bir prensip meselesi daha vardı ki kökleri onun meslek ahlâkına dayanıyordu. Dava ortaya çıkmadan çok önce, «Deniz nakliyeciliği endüstrisinde» demişti. «bir insanın ağzından çıkan söz, hâla elli sene evvelde olduğu gibi değerlidir.» Paris'deki apartmanında, devamlı olarak telefondadır. (Bir sürü lisanda) kısa kısa, «evet,» «hayır,» «peki» der. Bunlar boş söz değildir.

Sonra denizcilik piyasasındaki ahlâk ölçülerini anlatmağa devam eder. Şimdi yaptığı gibi, telefonla bir petrol

şirketinin yöneticisiyle konuşabilir ve «altmış beş milyon dolardan üç sene için on gemi tahsis ediyoruz. Teferruat imzalanacak olan mukavelede belirtilecektir,» diyebilirdi. Fakat mukavele hazırlanıp, gemi sahibi ve uzmanları tarafından incelenineeye kadar iki hafta geçebilir ve bu arada piyasa düşer, altmış beş milyon, beş milyona inebilirdi. «Genede, ister bir telefon konuşması olsun, ister öğle yemeğinde veya golf oynarken söylenmiş olsun, bu astronomik farka rağmen ağızdan çıkan bir sözdür.» İki taraf için de böyledir: «Sözünü inkâr eden bir armatör derhal kara listeye alınır.»

Telefon konuşmaları, klüpte veya restoranda öğle veya akşam yemekleri iş ortaklarıyla yat gezileri... Aristo Onassis'in iş idaresi bu şekildeydi. Bir kere kararı verince adamları işe el koyardı. Hamburg'daysa Reiter, Monte Karlo'da Cokkinis ve Vlossopoulos, Montevideo'da Konialides'lerden biri, Atina'da Olympic Airways'in başında bulunan öteki Konialides, New York'ta American Trust'un başındaki Eliot Bailen işi yürütürlerdi. Onassis son yıllarda Amerika'ya eskisinden çok daha az gitmiştir. Fakat konuşma kolay olmasa bile devamlı olarak telefonla irtibat halindedir. Yardımcılardan biri, «Bazan söylediklerinin kelimesini anlamayız, fakat ne istediğini her zaman biliriz,» demişti.

Vakıf kendi kendisini idare eder ve büyük olsun, küçük olsun bütün meseleleri kendisi halleder. Bir süre önce 100.000 tonluk bir tanker inşa ettireceği sırada Amerikan Deniz Kuvvetleri lojistik hesaplarla bunun yerine iki tane 47,000 tonluk tanker istemişti. Vakıf kabul etmişti (Ama bu da Betlehem Steel'in Baltimore'daki Onassis'in bir keresinde kapanmaktan kurtardığı ve o zamandan beri faaliyette olan Sparrows Point tersanesinde kıyamet

kopmasına sebep olmuştu.) Bir sefer de Vakfa bağlı şirketlerden Victory Carriers'in 1965'den beri Başkan yardımcısı Kaptan Alfred H. Rigg Askerî Deniz Nakliye Kumandanı Tüm Amiral Glyan R. Donaho ile görüşmek üzere Vaşington'a çağırılmıştı. Amiral onlara ve diğer gemi sahiplerine Amerika Birleşik Devletlerinin gemiye çok ihtiyacı olduğu ve şilepçilik endüstrisinin, fiatları arttırmadan, kendilerine yardımcı olmasını temenni ettiklerini söylemişti. Victory Carriers buna rağmen razı olmuştu (İdare meclisinde oyunu Eliot Bailen vasıtası ile kullanan Onassis'in de rızasıyla). Gemi darlığını sömürmeden gemilerini deniz kuvvetleri emrine veren şirketlerin başında Onassis'in bu firması geliyordu.

Vakıfın Amerika'da yapılmış gemileri Amerika'nın Vietnam'daki savaş çalışmalarına da yardımda bulunuyordu. Amerikan kanunları petrol ve askerî malzeme gibi bazı malların yurt dışındaki ve Amerikan sahillerindeki askeri tesislere Amerika'da yapılmış ve Amerikan bayrağı taşıyan gemiler tarafından naklini mecbûr kılar. Onassis'e bağlı diğer şirketler Japonya'da bir çok gemi inşa ettirmektedir. Bir ihtiyaç vukuunda bunlar da Amerika'nın emrine verilecektir. Avrupa'daki tersaneler de tonaja yeni ilâveler yapmaktadır. Onassis şilepçilik topluluğuna devamlı olarak yeni gemiler katılmakta ve filonun eski gemileri saf dışı kalmaktadır. **Al Malik** gemisini hatırlıyor musunuz? Hani bir kadın tarafından denize indirilmiş ve şişe üçüncü defa kırılabildi diye Araplar tarafından uğursuz sayılmıştı? Adını Onassis'in başını ağrıtan bir teşebbüsünden almıştı. Gemi 1966 yılında defteri dürdü. Venezuela'da, Maracaibo'da bir patlama sonucu tamamen yandı.

Onassis'in uzun bir aradan sonra uçakla New York'a gitmesinin sebebi denizcilik değildi. Olympic Airways'in

transatlantik servisini açmağa gitmişti. Bu onun için bir zafer günüydü. Uzun sıkıntılı yıllardan sonra havayolları onun yaptığı yatırımları haklı kılacak şekilde kâra geçmişti. Personel sayısı 3500 kişiye yükselmişti. Olympic'in Roma, Paris, Londra, Zürih, Amsterdam ve Atina'nın doğusunda kalan merkezlere haftada otuz seferi vardı. Programa göre New York'la on ilâ on iki uçuş yapılacaktı. Kısa bir süre önce kanunî olmayan bir grev yeni rahata kavuşmuş olan şirketin durumunu tehlikeye sokmuştu. Onassis bu yeni ve masraflı transatlantik hattını açmadan önce sendikalardan dört sene müddetle grev yapmama vaadini almıştı. Artık Olympik birinci kümeye geçmişti. Bunu kutlamak için Fifth Avenue'deki (havayollarına ve vakıfa ait) yeni merkezinde bir parti verdi. Bir de (belki dostu Paul Getty'ye ait olduğu için) her zaman kaldığı Pierre Otelinde dostlarına parti verdi.

Olympic Airways'in transatlantik servisi yeni başlamıştı ki sendika anlaşmayı ihlâl etti, ücretlere zam istedi ve grev tehdidinde bulundu. Tam turizm mevsimiydi ve Onassis (yani Olympic) günde dört yüz bin dolar kaybetme tehlikesine maruzdu. Sendika yanlış adıma çatmıştı. Onassis onlara «Boyun eğmeyeceğim!» dedi. Bunun üzerine başlayan grev on yedi gün sürdü ve Olympic'e aşağı yukarı yedi milyona patladı. Yunan Hükûmeti'nin Onassis'e müzakerelere oturmayı söylemesi üzerine, yeni anlaşmayı hükûmetin de taahhüd etmesi ve kanun dışı bir grev yapıldığı takdirde bunun sonuçlarının sorumluluğunu üzerine alması şartıyla razı oldu. Hükûmet kabul etti ve Onassis havayollarını hükûmet garantisi altında tehlikesiz bir şekilde ve kâr ederek işletmeğe devam etti. Bu 1967 Nisanındaki hükûmet darbesine ve Yunanistan'a yapılan yolculukların büyük bir şekilde azalmasına kadar devam etti. Gemileri kadar olmasa da havayolunu seven

Onassis bütün yazı Yunanistan'da, ya Scorpios Adası açıklarında **Christina**'de veya Atina'da, Glyfada'daki evinde geçirdi. Fakat kulağı daima Olympic Havayollarındaydı. Işten sıyrılmak istediği söylentisi çıkmıştı. Tam bu sırada o, sanki buna cevap verirmiş gibi(bir kaç İngiliz uçağı satın almağı düşündüğünü ilân etti.

1967 yılı onun için dinlendirici bir yıl olmadı. Altı günlük Arap — İsrael savaşı Süveyş Kanalını kapatmıştı. Tekrar tekrar söylemişti Kanal'ın durumunun şu veya bu sebebten tehlikeye düşebileceğini. Navlun ücretleri hiç çıkmadığı bir seviyeye yükseldi. Bu suretle uzun vadeli mukaveleyle bağlı olmayan ve uzun yoldan giderek Cape Burnu'nun etrafından dolanan gemilerinin kazançları arttı. Armatörler için 1956 yılındaki Süveyş durumu yeniden ortaya çıkmıştı. Fakat artık süpertankerlerin önemi kabul edilmişti. Kanaldan geçemeyecek kadar büyük, fakat büyüklüğü oranında ucuz işletilen bu gemilerin çok faydalı ve ekonomik bir ulaştırma vasıtası olarak kabul edildiğini görmek onun otuz beş yıl önce tahmin ettiği bir gelişmeydi. Fakat çalım satan bir insan değildi.

Bu yazdıklarımızın sonu olmayan bir rapor. Nasıl olsun ki! Onassis daha hızını kaybetmeden gidiyor. Hâla 250.000 tona ve daha da yukarıya doğru yönelen yeni tanker plânlarıyla meşgûl. Bu işe o derece bulaşmış ki, bu çapta ki 128 gemiden - ki bunun içinde petrol şirketlerine ait olanları da vardır - on tanesini Onassis ismarlamış bulunuyor. Yani bütün dünyada kendi hesabına çalışanlara ait olan gemilerin yüzde yirmi beşi. Havacılığın geleceğinin bağlı olduğu jumbo jetlerden çok yararlanmağı umuyor. Fakat o, gelecek hakkında entellektüel tahliller, spekülasyonlar yapan bir adam değildir. «Son on yılda olanları düşünürseniz, kim gelecek hakkında tahminlerde bulunabilir?» der. O kendisine daha uygun olan iç güdüle-

riyle hareket etmektir. Christina'nın güvertesinden seyrettiği karanlık denizde neler gördüğünü kimseye anlatmaz ama her halde geleceği keşfetmeğe çalışır ve herkesten önce o anlar. Fakat gelecekten nasibinin eskisi kadar büyük olmaması da mümkündür. Artık kendisini eskisi kadar zorlamamaktadır. Eski mücadeleciliği ve inatçılığı azalmıştır. Meselâ isteseydi Rainier'yi çok daha fazla uğraştırabilirdi. «Bir kapıdan çık... öbüründen gir... uğraşmaya değmez,» demişti. Bunun gibi, kendisine, eskisinden daha az evi olmasının (Paris'teki apartmanı, Atina, Montevideo ve Scorpios'daki evleri ve **Christina**) sebebi sorulunca gülmüş ve «Belki ihtiyarlıyorum,» demişti.

Görünüşü ve davranışı bunu doğrulamıyor. Kafası eskisi kadar kıvrak, enerjisi sonsuz, vücûdça formda, saçları gür. Yaz boyunca hergün, bazan günde iki defa güçlü kulaçlarla bir kaç yüz metre yüzer. Sonbaharda gece yürüyüşlerinde büyük şehirlerin kaldırımlarını sert ve çabuk adımlarla inletir. Yapılmakta olan gemilere bağlanmış olan 150 milyon dolarının bulunduğu Japonya'ya gideceğini söyler. Kadrosunda çalışanlardan biri, «Japonya'ya uçakla en fazla dört saatte gitmek mümkün olduğu gün muhakkak gidecektir,» der. Kendisinin yerine, yanına Nigel Neilson'u da katarak oğlunu Japonya'ya göndermiştir. Vakıfın, Japonya'da, Aleksander Onassis'in yirmi bir yaşına girip de kendi adıyla dünyanın en büyük armatörleri arasına katıldığında tamamlanacak olan büyük projeleri vardır.

Belki de Aristo Onassis'in geleceğinin ne olacağını bundan çıkarmak mümkündür. Bunu anlamak için kızı Christina'ya ve kendisine çok benzeyen hızla gelişen oğluna gözleri takılınca adeta parlayan yakışıklı yüzünü, çocuksu tebessümünü görmek yeter. (*)

(*) Onassis'in oğlu bir uçak kazasında geçen yıl ölmüştür.

SERVETİ İLE DÜNYAYA HÜKMEDEN VE İHTİLAL CUNTALARININ BİLE KENDİSİNE DOKUNAMADIĞI ARİSTOTLU ONASSİS'İN BAŞARILI VE HAREKETLİ HAYAT HİKAYESİ... İZMİR'İN DÜŞMAN İŞGALİNDEN KURTULUŞUNU MÜTEAKİP 16 YAŞINDA BİR ÇOCUK OLARAK ATİNA'YA VE ORADAN DA ARJANTİN'E GİDEN ONASSİS 20 YAŞINI DOLDURMADAN MİLYONLUK SERVETİNİ NASIL YAPTI? ONASSİS'İN RENKLİ HAYATI... ARMATÖRLÜĞÜ, 500 MİLYON DOLAR SERMAYELİ HAVA İŞLETMECİLİĞİ, MONTE CARLO GAZİNOSUNA EL ATMASI, CHURCHİLL VE KENNEDY İLE DOSTLUKLARI, 1954 YILINDA AMERİKA HÜKUMETİYLE ÇATIŞMALARI, SUUDİ ARABİSTAN'IN BÜYÜK PETROL ŞİRKETLERİYLE İLİŞKİLERİ, LONDRA, PARİS VE ATİNA İLE CHRİSTİNA YATINDAKİ YAŞANTISI, EVLİLİKLERİ, SOPRANO MARİA CALLAS İLE MACERALARI...

BU ESERDE DÜNYAYA SERVETİYLE HÜKMEDEN BİR ADAMIN BAŞARILARINI VE GİZLİ KALMIŞ YÖNLERİNİ BULACAKSINIZ.

FİAT 700 TL.